

49(1):2025

CUJOSS

**Faculty of Letters
Journal of Social Sciences**

Published By

Sivas Cumhuriyet University

<http://cujos.cumhuriyet.edu.tr>

E-ISSN: 1305-5143

Cumhuriyet University Journal of Social Sciences–CUJOSS
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi

e–ISSN: 1305-5143

Volume / Cilt 49 | Issue / Sayı 1
Pages / Sayfa: 1-105

March / Mart 2025

<http://dergipark.gov.tr/cije>

Cumhuriyet University Journal of Social Sciences–CUJOSS
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi

Publisher/Yayıncı

Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Letters
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Vehbi ÜNAL

II

Editor-in-Chief

Assoc. Prof. Dr. Ferdi SELİM
Asst. Prof. Dr. Okan GÜVEN

Assistant Editor

Res. Asst. Oğuz ŞENTÜRK

Publishing Editor

Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ

English Language Editor

Dr. Doğan Can AKTAN

Turkish Language Editor

Res. Asst. Şevval TÜNEL

Technical Check and Layout Assistants

Assist. Prof. Dr. Furkan ARI
Assist. Prof. Dr. Muammer AKTAY
Res. Asst. Güzide TÜLEK
Res. Asst. Hamza KARADEMİR
Res. Asst. Yeşim DELLAL
Yusuf İslam YILMAZ

Editör

Doç. Dr. Ferdi SELİM
Dr. Öğr. Üyesi Okan GÜVEN

Editör Yardımcısı

Arş. Gör. Oğuz ŞENTÜRK

Yayın Editörü

Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ

İngilizce Dil Editörü

Dr. Doğan Can AKTAN

Türkçe Dil Editörü

Arş. Gör. Şevval TÜNEL

Teknik Kontrol ve Mizanpaj Sorumluları

Dr. Öğr. Üyesi Furkan ARI
Dr. Öğr. Üyesi Muammer AKTAY
Arş. Gör. Güzide TÜLEK
Arş. Gör. Hamza KARADEMİR
Arş. Gör. Yeşim DELLAL
Yusuf İslam YILMAZ

Publication Board/ Yayın Kurulu

- Prof. Dr. Cemal YALÇIN (Sivas Cumhuriyet University)
Prof. Dr. Erdal ESER (Sivas Cumhuriyet University)
Prof. Dr. Fadime SUATA ALPASLAN (İstanbul University)
Prof. Dr. Fatma Gül CİRHİNLİOĞLU (Nuh Naci Yazgan University)
Prof. Dr. Hasan BABACAN (Mehmet Akif Ersoy University)
Prof. Dr. Hasan KAPLAN (İbn Haldun University)
Prof. Dr. İrfan MORİNA (Universitet i Prishtines / Kosova)
Prof. Dr. İzzet DUYAR (İstanbul University)
Prof. Dr. Jemaladdine BENHAYOUN (Abdulmalek Essadi University / Fas)
Prof. Dr. Ömür Dilek ERDAL (Hacettepe University)
Prof. Dr. Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU (Sivas Cumhuriyet University)
Prof. Dr. Recep TOPARLI (Emekli Öğr. Üyesi – Sivas / Retired staff - Sivas)
Prof. Dr. Saim SAVAŞ (Uşak University)
Prof. Dr. Steven L. KUHN (Arizona University / ABD)
Prof. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA (Sivas Cumhuriyet University)
Prof. Dr. Vladan VIRIJEVIC (Kosovska Mitrovica University / Sırbistan)
Prof. Dr. Yücel ŞENYURT (Gazi University)
Prof. Dr. Emel ÖZKAYA (Sivas Cumhuriyet University)
Assoc. Prof. Dr. Ahmet Cem ERKMAN (Ahi Evran University)
Assoc. Prof. Dr. İsmail BAYKARA (Yüzüncü Yıl University)
Assoc. Prof. Dr. Mehmet KUTLU (Yozgat Bozok University)
Assoc. Prof. Dr. Sevinç QASIMOVA (Bakü State University / Azerbaycan)
Assoc. Prof. Dr. Zubaida SHAKDAM (El-Farabi Kazakh National University / Kazakistan)
Assist. Prof. Canan ÇAKIRLAR (Universitat Groningen / Hollanda)
Assist. Prof. Tamara JOVOVIC (Mediterranean University / Karadağ)
Assist. Prof. Dr. Berkay DİNÇER (Ardahan University)
Assist. Prof. Dr. Ümit ÇAYIR (Sivas Cumhuriyet University)
Dr. Ludovic SLIMAK (CNRS / Fransa)
Dr. Susan Marie MENTZER (Universitat Tübingen / Almanya)

Indexing/Índeksler

Bielefeld Academic Search Engine (BASE)

EBSCOhost

ÍdealOnline

ÍSAM

SOBÍAD

Alan Editörleri / Branch Editors

Prof. Dr. İshak AYDEMİR (Social Work – Sağlık Bilimleri University, Ankara / Türkiye)

Prof. Dr. Nurcan DELEN KARAAĞAÇ (French Language and Literature – İstanbul University, İstanbul / Türkiye)

Prof. Dr. Pınar GÖZLÜK KIRMIZIOĞLU (Anthropology – Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara / Türkiye)

Prof. Dr. Abdullah KARAMAN (Tourism – Selçuk University, Konya / Türkiye)

Prof. Dr. Onur KÖKSAL (Education – Selçuk University, Konya / Türkiye)

Prof. Dr. Hasan ÖZALP (Theology – Ankara Sosyal Bilimler University, Ankara / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Gül AKTAŞ (Sociology – Pamukkale University, Denizli / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Erdoğan ARSLAN (Archeology – Selçuk University, Konya / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Kenan AZLI (Contemporary Turkic Dialects and Literature – Bayburt University, Bayburt / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Betül GÖRKEM (Turkish Folklore – Erciyes University, Kayseri / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Bülent İŞLER (Art History – Ankara Hacı Bayram Veli University, Ankara / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Hasan KAPLAN (Turkish Language and Literature – Hatay Mustafa Kemal University, Hatay / Türkiye)

Assoc. Prof. Dr. Zeynep ORAL (Translation and Interpreting – Hacettepe University, Ankara / Türkiye)

Assist. Prof. Dr. Altuğ ÇAĞATAY (Health Sciences – Tokat Gaziosmanpaşa University, Tokat / Türkiye)

Assist. Prof. Dr. Pelin DOĞAN ÖZGER (English Language and Literature – Munzur University, Tunceli / Türkiye)

Assist. Prof. Dr. Hatice GENÇ (German Language and Literature – Akdeniz University, Antalya / Türkiye)

Assist. Prof. Dr. Süleyman Ertan TAĞMAN (Philosophy – Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Burdur / Türkiye)

Dr. Mehmet Önder DURAN (History – Uşak University, Uşak / Türkiye)

Dr. Cafer KILIÇ (Psychology / GPC – Uşak University, Uşak / Türkiye)

Board of Referee (Current Issue) / Hakem Kurulu (49-1)

- Prof. Dr. Gülsüm Çamur (Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Samsun – Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Zafer Daniş (Sakarya Üniversitesi / Sakarya – Türkiye)
Prof. Dr. Muharrem Tosun (Sakarya Üniversitesi / Sakarya – Türkiye)
Prof. Dr. Nasrullah Uzman (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Ankara – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Kadir Albayrak (Ege Üniversitesi / İzmir – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Yasin Coşkun (Siirt Üniversitesi / Siirt – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Erkan Dağlı (Akdeniz Üniversitesi / Antalya – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Ekin Merkit (Kayseri – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Bülent Öngören (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi / Muğla – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Olcay Tire (Munzur Üniversitesi / Tunceli – Türkiye)
Assoc. Prof. Dr. Nurhan Uluç (Sakarya Üniversitesi / Sakarya – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Furkan Arı (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Adalet Aslan (Bingöl Üniversitesi / Bingöl – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Elif Demir (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Zafer Gündüz (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Abdulkadir Hamarat (Munzur Üniversitesi / Tunceli – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Yakup Hamdioğlu (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Özge Sinem İmrağ (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi / Sivas – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Erman Kaçar (Ardahan Üniversitesi / Ardahan – Türkiye)
Assist. Prof. Dr. Bahar Usta Baki (Karadeniz Teknik Üniversitesi / Trabzon – Türkiye)
Dr. Halil İbrahim Görür (Dicle Üniversitesi / Diyarbakır – Türkiye)

Contents / İçindekiler

Editorial

VIII

Editörden

IX

A Youth Society in Ordu During The National Struggle Period: İnkılâb-ı İçtimaî Club
Milli Mücadele Döneminde Ordu'da Bir Gençlik Cemiyeti: İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Çağlayan Altay – Olcay Kahraman

1-9

Albert Camus' Approach To Suicide: Existential Crisis And Alternative Solutions In Modern Society
Albert Camus'nün İntihar Yaklaşımı: Modern Toplumda Varoluşsal Kriz Ve Alternatif Çözümler

Edanur Bahçivan

11-19

A Comparative Look at Goethe's "Die Braut Von Korinth" and Schiller's "Die Bürgschaft" Ballads
Goethe'nin "Korintli Gelin" ve Schiller'in "Kefil" Baladlarına Mukayeseli Bir Bakış

Sabri Balta

21-31

Ethics as First Philosophy: I And Other
İlk Felsefe Olarak Etik: Ben ve Başkası

Mehmet Burak Güneş

33-42

The Role of Foreign Language Education in Ngo Activities After the Developing Migrant and Refugee
Movements in The World and The Contribution of Ngo Volunteers

Who Speak the Language to The Services Provided

Dünyada Gelişen Göçmen ve Mülteci Hareketleri Sonrasında Stk Faaliyetlerinde Yabancı Dil Eğitimlerinin Rolü
ve Dil Bilen Stk Gönüllülerinin Yürütülen Hizmetlere Katkısı

Şehnaz Işık

43-51

Deputy Prime Minister Nihat Erim's Domestic Journey Under the Shadow of the
National Guarantee Oath (July 7-20, 1949)

Milli Teminat Andı'nın Gölgesinde Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'in Yurt İçi Seyahati (7-20 Temmuz 1949)

İsrafil Karataş

53-64

The Effect of Health Workers' Perceptions of Disaster Preparedness And Psychological Resilience
On Their Job Satisfaction
Sağlık alışanlarının Afetlere Hazırlık Algıları ve Psikolojik Sağlımlıklarının İř Tatminleri Üzerine Etkisi
Gönül Kılıç – Meral Öztürk – Bera Koçak – Beyzanur Yasak – Derya Tutar Baykal
65-71

VIII

Social Change In Sivas Through The Eyes Of Witnesses
Tanıkların Gözünden Sivas'ta Toplumsal Değişme
Ahmet Mazlum
73-83

Translation-Focused Technological Competence: Bridging Tradition and Innovation
Çeviri Odaklı Teknolojik Yeterlilik: Gelenek ve Yenilik Arasındaki Köprü
Haldun Vural
85-95

A General Overview of Family Counselling Centers in Türkiye
Türkiye'de Aile Danışma Merkezlerine Genel Bir Bakış
İsmail Yüksektepe
97-105

Editorial

In 1982, a little while before the 60th anniversary of the foundation of the Republic was entered, another important step was taken by our University, which was named after him in order to keep the most concrete memory of the establishment alive. That year was declared by the University as *The Youth Year* as part of the celebration of the 60th Anniversary of the Republic. The aforementioned step was the publication of two journals under the privilege and concession of the Faculty of Science and Social Sciences (In 1982, the Faculty of Arts and Sciences was divided into two, with more than 30 departments in 2010, as one of the largest units with a similar name in Turkey), one of the most rooted formations of this institution, which was finally established in 1974 together with the Faculty of Medicine, as a publishing activity within the scope of *The Youth Year*. The first of these journals was the journal that continues today as *Cumhuriyet Science Journal* after the separation in 2010. The sister and contemporary journal of the combined faculty came to life as *Cumhuriyet University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences* at that time. The first change came in 2010 and the word "Science" in the head section was removed. In 2018, the next period of change, other than the integration of our University with the name of Sultan-City Sivas, CUJOSS became the branding value gained by the new university management who came to power with the abbreviation of the English name of our magazine.

Our journal, which started to be indexed by large and well-known databases such as EBSCO in the early 2010s, issues important operating instructions, especially within the scope of its accreditation activities, and continues its publication life at full speed with its new face in cooperation with Sivas Cumhuriyet University Electronic Journal Office. Our journal, which is published twice a year and has left behind exactly 40 years in its publication life, is once again presented to the scientific community with the second issue of its 49th volume. In this issue, which includes 10 articles, there are authors from both our University and different institutions and organizations. With this aspect, it will be our greatest wish that the service we provide will be beneficial to the scientific world. Each of these articles is meticulously examined by our editorial team and evaluated by referees who are experts in their field, and they are articles that will contribute to their own field. We would like to express our deepest gratitude to all employees, authors, referees, and everyone who contributed to this issue of our journal for their efforts.

Sivas Cumhuriyet University Faculty of Letters Journal of Social Sciences continues its publication life with its new staff. Hope to meet you in the new issues of our magazine...

Dr. Ferdi Selim
Dr. Okan Güven
Editor-in-Chiefs
March, 2025

Editör'den

X

1982 yılında Cumhuriyet'in kuruluşunun 60. yılına girilmesine çok az bir vakit kala, yine kuruluşun en somut hatırasını yaşatmak adına onun ismini almış olan Üniversitemiz tarafından aynı yolda önemli bir adım daha atılmıştı. O yıl, Üniversite tarafından Cumhuriyet'in 60. Yılı'nın kutlanması kapsamında *Gençlik Yılı* olarak ilan edilmişti. Söz konusu adım, gençlik yılı kapsamında bir yayın faaliyeti olarak, 1974 yılında artık nihai bir biçimde kurulan bu müessesenin Tıp Fakültesi ile birlikte en köklü oluşumlarından birisi olan Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nin (1982 yılında Fen-Edebiyat Fakültesi, 2010 yılında ise 30'u aşkın bölümlü Türkiye'nin benzer ismi taşıyan en büyük birimlerinden birisi olarak ikiye ayrılmış) imtiyaz sahipliğinde iki derginin çıkarılması olmuştu. Bu dergilerden ilki, 2010 yılında yaşanan ayırmadan sonra bugün adı *Cumhuriyet Science Journal* olarak devam eden dergi olmuştu. Birleşik fakültenin kardeş ve yaşıt olan dergisi, o tarihte *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* adı ile hayat buldu. 2010 yılında ilk değişiklik geldi ve baş kısımdaki Fen ibaresi kaldırıldı. Sonraki değişim dönemi olan 2018 yılında ise Üniversitemizin Sultan-Şehrin adı ile bütünleşmesinden başka başa gelen yeni yönetimin, dergimizin İngilizce isminin kısaltılması ile kazandığı markalaşma değeri, CUJOSS oldu.

2010'lu yılların başlarında EBSCO gibi geniş ve alanında kabul gören veri tabanlarınca dizinlenmeye başlayan dergimiz, özellikle akredite faaliyetleri kapsamında da önemli işleyiş talimatnameleri çıkarmakta ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Elektronik Dergi Ofisi ile iş birliğinde yeni yüzüyle yayın hayatına kaldığı yerden tüm hızı ile devam etmektedir. Yılda iki kez yayınlanan ve yayın hayatında tam 40 yılı geride bırakmış olan dergimiz, bugün 49. cildinin birinci sayısı ile bilim aleminin istifadesine bir kez daha sunulmuştur. 10 makalenin yer aldığı bu sayımızda hem Üniversitemiz hem de farklı kurum ve kuruluş mensubu yazarlar bulunmaktadır. Bu yönü ile sağladığımız hizmetin bilim dünyasına faydalı olması en büyük temennimiz olacaktır. Bu makalelerin her biri editör ekibimiz tarafından titizlikle incelenerek alanının uzmanı olan hakemler tarafından değerlendirilmiş kendi alanına katkı sağlayacak nitelikte makalelerdir. Bu sayının hazırlanma sürecinde emeği geçen bütün çalışanlara, yazarlarımıza, hakemlerimize ve dergimizin bu sayısına katkıda bulunan herkese verdikleri emekten ötürü en derin şükranlarımızı sunarız.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi yeni kadrosuyla yayın hayatına devam etmektedir. Dergimizin yeni sayılarında buluşmak dileğiyle...

Dr. Ferdi Selim
Dr. Okan Güven
Editörler
Mart, 2025

A Youth Society in Ordu During The National Struggle Period: İnkılâb-ı İçtimaî Club

Çağlayan Altay^{1,a,*}, Olcay Kahraman^{2,b}

¹Social Science Institute, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

²Department of History, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 06/01/2025

Accepted: 14/03/2025

ABSTRACT

The first attempts at associationism and national organization in the Ottoman Empire took place among minority groups at the beginning of the 19th century. Undoubtedly, the idea of nationalism spread by the French Revolution played a significant role in this process. In response to the separatist activities of minorities, Ottoman statesmen embraced the idea of Ottomanism and tried to keep nationalist ideas under control until the Second Constitutional Era. With the collapse of the Ottomanism policy and the gradual independence of minority groups, the ideology of Turkism, which had begun to emerge in Anatolia after the Second Constitutional Era, came to the forefront. The events following World War I and the occupation of Anatolia by the Allied Powers led to the emergence of the National Struggle, and various national youth organizations were established across different regions of Anatolia to support this movement. Within this context, the subject of this study, the İnkılâb-ı İçtimaî Club, was founded in 1919 in Ordu. The club, which emerged to support the National Struggle, was established by the owner of *Güneş* newspaper and teacher İsmail Hakkı Bey, along with a group of patriots. İsmail Hakkı Bey raised awareness among the youth of Ordu against the separatist activities of the Pontic gangs and organized them to resist these activities. The primary objective of the club was to inform the public and unite them around national sentiments.

Keywords: National Struggle, Youth Organizations, Ordu Province, İnkılâb-ı İçtimaî Club

Milli Mücadele Döneminde Ordu'da Bir Gençlik Cemiyeti: İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Öz

Osmanlı Devleti'nde ilk cemiyetçilik ve milli örgütlenme girişimleri 19. yüzyılın başlarında azınlık unsurlar arasında cereyan etmiştir. Bunda hiç şüphesiz Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik fikri etkili olmuştur. Azınlıkların bölücü faaliyetlerine karşı Osmanlılık fikrine sarılan devlet adamları II. Meşrutiyet dönemine kadar ulusçu fikirleri kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Osmanlılık politikasının çökmesi ve azınlık unsurlarının bağımsızlıklarını kazanmaya başlamaları ile II. Meşrutiyet sonrası Anadolu'da filizlenmeye başlayan Türkçülük fikri ön plana çıkmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası gelişen olaylar ve Anadolu'nun İtilaf Devletlerince işgali Milli Mücadeleyi ortaya çıkarmış ve Milli Mücadeleye destek olmak amacıyla Anadolu'nun farklı bölgelerinde milli gençlik örgütleri teşkilatlanmıştır. Bu bağlamda çalışmaya konu olan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü 1919 yılında Ordu'da kurulmuştur. Milli Mücadeleye destek amacıyla ortaya çıkan kulüp, Güneş gazetesi sahibi ve öğretmen İsmail Hakkı Bey ile bir grup vatanperver tarafından kurulmuştur. İsmail Hakkı Bey, Pontusçu çetelerin ayrılıkçı faaliyetlerine karşı Ordu gençleri bilinçlendirmiş ve bu faaliyetlere karşı örgütlemiştir. Kulübün kuruluş amacı halkı bilinçlendirmek ve milli duygular çevresinde birleştirmek olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, gençlik örgütleri, Ordu İli, İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

^a Cglynaltay9@gmail.com

^{ORCID} 0009-0009-1181-8901

^b Olcaykahraman0103@gmail.com

^{ORCID} 0000-0001-7320-6403

How to Cite: Altay, Ç, Kahraman, O (2025) A Youth Society in Ordu During The National Struggle Period: İnkılâb-ı İçtimaî Club, CUJOSS, 49(1): 1-9

Giriş

19. yüzyılın başlarında Avrupalı Devletler Viyana Kongresi'nde bir araya gelerek "Şark Meselesi" politikasını gündeme getirmişlerdir. Osmanlı Devleti'ni bölmeyi amaçlayan bu politikanın arka planını ise siyasi ve iktisadi meseleler oluşturmuştur. Stratejik konumu nedeniyle güçlü bir Türk Devleti varlığının yerinde küçük ve kontrol edilebilir devletlerin olması büyük güçlerin işlerini kolaylaştıracaktır. Bu siyasi sebepleri de içerisine alan asıl önemli mesele sanayi devrimini gerçekleştiren Avrupa'nın ham madde ve pazar arayışlarının merkezinde olmasıdır. Avrupa'nın, aleyhinde yürüttüğü politikaları yakından takip eden Osmanlı Devleti dış siyasasını "denge politikası" ile uzun yıllar yürütmeye çalışmıştır. Ancak 20. yüzyılda kolonyalist güçlerin artan sömürgecilik faaliyetleri sebebiyle hedef haline gelen Osmanlı'nın yaklaşmakta olan Birinci Dünya Savaşı'na denge diplomasisi ile çözüm bulması imkânsız hale gelmiştir. Netice itibarıyla 1914'ün sonlarına doğru Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Ruslar ile mücadele ettiği ve ağır kayıplar verdiği cephe Kafkas Cephesi'dir. Savaşın başlamasından sonra Ruslar, Karadeniz kıyılarını özellikle Doğu Karadeniz kıyılarını bombardımana tutmuştur. Bu strateji ile Trabzon limanı üzerinden 3. Ordu'ya yapılacak yardımlara da engel olmaya çalışmıştır. Karadeniz sahillerine yönelik Rus bombardımanı halkı göçe zorlarken Ermeni ve Pontus terörüne de zemin hazırlamıştır (Öksüz ve Usta, 2014: 28). Bilhassa Trabzon'un bir liman kenti ve Doğu Anadolu'ya gidecek askeri sevkiyatlar için bir ikmal bölgesi olması sebebiyle Kafkas Cephesi açıldıktan kısa bir süre sonra Rusya'nın hedefi Trabzon'u işgal etmek olmuştur (Sadık, 2024: 134).

Rusların Trabzon'u yoğun bombardımana tutması bölge ahalisinin çevredeki görece güvenli bölgelere göç etmelerine sebep olmuştur. Rus ordusu ise göç eden ahaliyi takip ederek sığındıkları bölgeleri de bombalamaya başlamıştır (Bal, 2011: 545-550). Trabzon Vilayeti'ne bağlı olan Ordu kazası da tıpkı Trabzon ve diğer Karadeniz sahilleri gibi bu durumdan nasibini almıştır. Rusların Trabzon'u işgali üzerine Trabzon Valiliği, Ordu'ya taşınmak zorunda kalmıştır. Vali Cemal Azmi Bey, 1916-1918 yılları arasında görevini Ordu'da sürdürmüştür. Trabzon Vilayeti'nin merkezi durumuna gelen Ordu'ya çok sayıda muhacir gelmesi üzerine nüfus üç katına çıkmıştır. (Çapa, 2023: 211).

Ordu'da uzunca yıllar yaşamış ve çeşitli görevlerde bulunmuş Fevzi Güvemli anılarında 1916 yılında yaşanan Rus bombardımanı ile ilgili pek çok bilgi vermiştir. Bu bilgilere göre Ruslar Ordu'ya sabahın erken saatlerinde on beşten fazla gemi ile çıkartma yapmış, insanlar evlerini kilitleyip ya Boztepe olarak bilinen dağlık alana ya da derelere doğru sığınmışlardır. Güvemli, bombardımanla şehrin farklı kısımlarında dumanların yükseldiğini ve öğleden sonra da Rus kuvvetlerinin şehir merkezine çıktığını belirtmiştir. Ruslar şehre çıkarma yaptıktan sonra kentin polis karakolunu yakmış, postane ve banka kasalarını kırmış, mağazaları talan etmiştir (Güvemli, 1996: 32-36)

İşgal edilen bölgelerde insanlar önce Rize ve Trabzon'a geçmişler, bu bölgeler de işgal edilince muhacirler önce Giresun'a sonra Ordu'ya ardından da Samsun'a göç etmişlerdir. Göç alan yerlerin sakinleri ise bu durumdan rahatsız olup kendileri için daha güvenli yerler aramaya başlamışlardır (Tekir, 2016: 54-57). Böylece göçler yeni göçleri doğurmuş, göçler sebebiyle yaşanan bu hareketliğin sonucu 20 Şubat 1917 yılındaki tahriratta ortaya konmuştur. Tahrirata göre Ordu, Giresun ve Tirebolu'da 80 bini aşkın muhacir yer değiştirmiştir. Yaşanan göçler sebebiyle işe sıkıntısı ortaya çıkmıştır. Ordu'nun mülki yetkililerinin dâhiliye nezaretine gönderdiği telgrafa göre Ordu'dan Tirebolu'ya kadar uzanan bölgede bir dirhem ne un ne buğday ne de mısır kalmıştır (Çebi, 2006: 23-27).

Ordu ve çevresindeki sıkıntılar devam ederken Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile Trabzon merkezli bir Pontus Devleti'nin kurulması fikri ortaya çıkmış ve bu sebeple Rumların Karadeniz'de örgütlenmesi için çeşitli çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmaların başında Amasya metropoliti Germanos ve Trabzon metropoliti Hrisantos vardır. Germanos silahlı mücadele ile ilgili çalışmalar yaparken Hrisantos ise uluslararası arenada Pontus meselesini tanıtmayı ve bu konudaki haklılıklarını ispatlamaya çalışmıştır (Biber, 2020: 421).

Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup taraflarına uygulanacak olan yaptırımların görüşülmesi için toplanan Paris Barış Konferansı'na göndermiş oldukları muhtıradan kendilerine bırakılmasını istedikleri topraklara Karadeniz bölgesini de dâhil etmişlerdir (Usta, 2011: 974). Karadeniz'de bir Pontus Devleti kurmak isteyen Rum ahali bu duruma engel olmak için kendilerine Trabzon Metropoliti Hrisantos'u temsilci seçerek Paris Barış Konferansı'na göndermişlerdir. Bu konferansa katılan Hrisantos'un sunduğu rapora göre Trabzon vilayeti, Amasya ve Sinop sancaklarının tamamı ile Kastamonu ve Sivas'ın bir kısmının Pontus bölgesi olduğu, bu bölgede 850 bine yakın Rum ahalinin bulunduğu ve bu nüfus ile bölgede muhtar bir Rum devletine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır (Gökçen, 2019: 1-13).

Trabzon Metropoliti Hrisantos'un beynelmil çalışmaları devam ederken Amasya Metropoliti Germanos'un yürütmüş olduğu ve başını çektiği silahlı mücadelenin temelleri Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının hemen ardından Samsun'a bağlı Bafra ilçesinde Rumların çeteleşmesiyle başlamıştır. Çeteleşen Rumlar bölgede yaşayan Müslümanlara karşı zulümlerini arttırmış, köyleri basıp insanların mallarını yağmalamış ve insanları katletmişlerdir. Milli Mücadele süreci bu yağmalamalar ve zulümler yaşanırken başlamış ve devam etmiştir. Tedhiş ve zulümler öyle bir hal almıştır ki Dâhiliye Vekili Fethi Bey Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada 1919 ile 1921 yılları arasında Karadeniz'de yakılan ve yağmalanan evlerin sayısının 3300 civarında olduğunu belirtmiştir (Palabıyık-Bozkuş, 2011: 117-118).

Rum çeteleri bu süre zarfında sadece bölgedeki köyleri basıp yağmalayıp yakmakla kalmamışlar Müslüman Türk ahaliye de zulmetmişlerdir. Yol kesip soygunlar tertiplemiş ve canice insanları katletmişlerdir. Örneğin; Ünye-Trabzon

karayolunun kesilmesi suretiyle 27 Mayıs 1920 yılında soygun gerçekleştirmişler, aynı günlerde Ünye ilçesine bağlı olan Ağudere köyünde ve yine Mesudiye ilçesi sınırları içerisinde bulunan Çavdar'da iki cinayet ve yaralama suçları Rum çeteler tarafından gerçekleştirilmiştir (Kılıç, 1993: 61-62).

Ülkenin ve özelde Ordu bölgesinin içinde bulunduğu bu sancılı süreçte Türk gençleri, ülkenin çıkarlarını savunmayı, işgallere karşı tepki göstermeyi, halkı işgallere karşı bilinçlendirmeyi, mitingler düzenlemeyi, düzenledikleri mitinglere halkın katılımını sağlamayı amaçlamışlardır

Gençler bu çalışmaların yanı sıra yıllardır süren savaşlar sebebiyle fakrüzaruret içerisinde olan halka ve çeşitli kuruluşlara yardım etmek amacıyla spor müsabakaları, müsamereler ve tiyatro faaliyetleri de gerçekleştirmişlerdir. Gençler İstiklal Mücadelesi döneminde bahsedilen faaliyetleri planlı bir şekilde yürütmek için örgütlenmişlerdir. İhtiyat Zabıtları Cemiyeti, İnebolu Gençler Mahfeli, Kastamonu Gençler Kulübü, Çankırı Gençler Mahfeli, Çerkeş Gençler Mahfeli, Tosya Gençler Kulübü, Bolu Gençler Birliği gibi ülkenin pek çok yerinde gençlerin bir araya geldikleri yapılar oluşturmuşlardır. Anadolu'daki milli hareket ise gençlerin örgütlenmelerini teşvik ederek her türlü desteği sağlamıştır (Sarıhan, 2004: 16). Bu yapılardan biri de çalışmanın temelini oluşturan ve Ordu'da kurulan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübüdür.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gençlik Yapılanmaları

Avrupa'da gençlik örgütlenmelerine bakıldığında ilk örnek olarak Almanya verilebilir. Almanya 19. yüzyılda dünyaya hâkim olan güçlü ülkeler arasına girmek istemiştir. Bu isteğini gerçekleştirmek için önce güçlü bir ordu kurmuş, kurduğu bu orduyu da gençler ve milletle desteklemiştir. Bu desteklerin neticesinde Almanya'da ordu millet anlayışı ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın başlarında Almanya'da oluşturulan Fazilet Birlikleri 20. yüzyılın başlarında yani Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda "Kaiserlich Deutsche Jugendwehr" adıyla anılan gençlik teşkilatlarına dönüşmüştür. İzci ya da diğer adıyla keşşaf kulüpleri olarak anılan bu teşkilatlar vasıtasıyla Alman gençlere vatan sevgisi aşılanmış, beden eğitimi dersleri verilmiş, spor faaliyetleri ve askeri eğitimler düzenlenmiştir (Balçioğlu, 1999: 139; Avcı, 2024: 180).

Osmanlı'da ilk milli gençlik dernekleri II. Meşrutiyet yıllarında ortaya çıkmıştır. Meşrutiyet'in getirdiği anayasal güvenceler örgütlenmeyi kolaylaştırırken gençlik örgütlerinin de birbiri ardına ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Almanya'da kurulan bu yarı askeri gençlik teşkilatları ve bu teşkilatların faaliyetleri, II. Meşrutiyetin ilanından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından da benimsenmiştir. İttihat ve Terakki'nin yan kolları şeklinde zuhur eden genç dernekleri vatan savunması için paramiliter nitelikte örgütlenmiştir (Aktar, 1985: 522; Toprak, 1985: 531).

Önemli bir gençlik teşkilatlanması olan ve İngiliz General Robert Baden Powell tarafından İngiltere'de 1908 yılında kurulan izcilik teşkilatı kısa sürede birçok ülkeye

yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nde okullar ve bağımsız derneklerce cılız şekilde yürütülen izcilik faaliyetlerine II. Meşrutiyet sonrası ağırlık vermiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra başlayan ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden savaşlar sebebiyle izci kulüplerinin tıpkı Almanya'da ki gibi paramiliter bir yapıda olması için çaba gösterilmiş ve gelişimi sağlanmıştır (Taşkesenlioğlu, 2009: 104-106).

Ülke gençliğini yarı askeri nitelikli gençlik örgütleriyle savaşa hazır tutmayı amaçlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1913 yılında kurulan Türk Gücü Cemiyeti'ni desteklemiştir. Türk Gücü Cemiyeti, Türk Gençlerinin zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırılmasını, bedensel ve fiziksel olarak güç sahibi olmasını ve askeri kondisyona sahip olmasını amaçlıyordu. Türk Gücü Cemiyeti, 1914 yılında yerini Osmanlı Güç Dernekleri'ne bırakmış ve 1916 yılında ise bu yapı Osmanlı Genç Dernekleri adını almıştır. (Balçioğlu, 1992: 139; Taşkesenlioğlu, 2009: 105).

Osmanlı idarecileri, Almanya'da gençlik örgütleri organizasyonunda görev almış Alman subay Emanuel von Hoff'u Osmanlı Genç Dernekleri'ni (OGD) tesis etmek için İstanbul'a davet etmiştir. Osmanlı Genç Dernekleri'nin amacının küçük yaştaki çocukları askerliğe hazırlamak olmadığı vurgulanarak ailelerin olası tepkilerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Derneğin kuruluş amacında ise milli savunmayı güçlendirecek, beden ve zihnen gürbüz ve dinç gençler yetiştirilmesi, vatan ve millet sevgisine sahip bir gençlik inşası olarak belirtilmiştir. (Başkutlu, 2023: 85-90) Osmanlı Devleti'ndeki 12 ila 17 yaşları arasındaki her gencin katılmak zorunda olduğu Osmanlı Genç Dernekleri'nin sayısı kurulduğu 14 Haziran 1916'dan 1917'ye kadarki süreçte 700'ü aşmıştır. Derneğin kısa sürede sayısının bu denli artmasında Osmanlı Genç Dernekleri adı ile haftalık olarak çıkardıkları derginin de etkisi büyüktür ((Balçioğlu, 1999: 140). Ancak Genç Dernekleri'nde çeşitli alanlarda uygulama sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunları sıralayacak olursak; (Sarıman, 2000: 462-466).

- Gençlere eğitim yaptıracak subayların savaşlarda görevli olmaları sebebiyle subayların yerine muallimler görevlendirilmesi,
- Genç Dernekleri'nde eğitimlerin 12 yaşındaki çocuklara kadar yayılmaya çalışılması,
- Gençlerin askeri talimler için askeri merkezlere getirilmesi sebebiyle çiftçilik işlerinin aksaması,
- Fabrikada çalışan gençlerin bu eğitimler sebebiyle işlerini aksatmaları sebebiyle hem gençlerin hem de işverenlerin bu durumdan rahatsız olması,
- İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Genç Dernekleri üzerinde otorite kurma çabası şeklinde sıralanabilir.

Derneğin karşılaştığı bu sorunlar ve Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılması sonucunda etkinliği azalmıştır. (Balçioğlu, 1999: 140-141).

Osmanlı Devleti'nde Türk Gücü ve Osmanlı Genç Dernekleri gibi yarı askeri cemiyetlerin yanı sıra bilimsel çalışmalar yürütmeye çalışan, milliyetçilik fikriyle ilgili toplumu bilinçlendirmeyi amaçlayan cemiyetler de kurulmuştur. Bu cemiyetler, Osmanlı Devleti'nin çok uluslu bir yapıya sahip olması ve dönemin padişahı II.

Abdülhamit'in milliyetçilik fikrine tepkiyle yaklaşarak ulusçu fikirleri kontrol altında tutmaya çalışması nedeniyle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra varlık gösterebilmişlerdir (Akyüz, 1986:201).

II. Abdülhamit'in kontrol altında tutmaya çalıştığı milliyetçi fikirler Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıklar arasında 1800'lü yılların başlarında ortaya çıkmış, Rumlar tarafından Filik-i Eterya ve Etnik-i Eterya; II. Meşrutiyet sonrası Araplar tarafından Ahail-ül-Arabi, Kürtler tarafından Hivi, Yahudiler tarafından Makabi, Arnavutlar tarafından Başkım adlı cemiyetler kurulmuştur (Ölçekçi, 2020: 668).

Azınlıkların söz konusu ulusçu faaliyetlerine karşı Osmanlı Devleti'nde Osmanlılık fikri devlet politikası olarak kabul edilmişti. Ancak bu fikrin başarılı olamayacağını anlayan idareciler, Anadolu'da gelişen Türkçülük fikrini benimsemeye başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası oluşan fikri özgürlük alanı ve Balkan Harpleri sonrasında Türkçülük faaliyetleri ivme kazanmıştır. Bu çerçevede Türkçü yapılanmalar içerisinde de gençlere yönelik faaliyetler yürütülmüştür.

Türk milliyetçiliğini ön planda tutan cemiyetlerin ilki olan Türk Derneği 1908 yılında Yusuf Akçura'nın öncülüğünde Veled Çelebi, Necip Âsım, Ahmet Hikmet, Mehmet Emin, Raif Fuat, Ispartalı Hakkı gibi Türkolog ve Türkçü isimler tarafından kurulmuştur (Gazioğlu, 2018: 283). Amaçları arasında dilde sadeleşme olan bu derneğin yayın organı 1909 yılından 1910 yılına kadar toplam yedi sayı çıkarılabilen Türk Derneği Dergisi olmuştur. Bu dergide Türkçenin sadeleştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılmış, Osmanlı Türkçesinde Vurgu, Dilimiz, Sultan Veled'in Türkçe Şiirleri, Âşık Paşa gibi makaleler yayınlanarak Türkçeye hizmet edilmeye çalışılmıştır (Yıldızlı, 2015: 455-456). Ancak dernek içerisindeki dilde sadeleşme ile ilgili tartışmalar, dernekte önemli katkısı olan aydınların İstanbul dışına çıkmaları ve Türk Ocağı Derneği'nin kurulması ve üyelerin bu büyük oluşuma üye olmak istemeleri gibi sebeplerle Türk Derneği 1912 yılında kapanmıştır.

Türkçülük hareketi için büyük önem arz eden bir diğer önemli teşekkül Türk Yurdu Cemiyeti olmuştur. Cemiyet 31 Ağustos 1911 tarihinde Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet (Müftüoğlu), Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzâde Ali, Dr. Akil Muhtar (Özden) ve Yusuf Akçura gibi Türkçü ideolojinin mühim isimleri tarafından kurulmuştur. Derneğin amacı üyelerden Mehmet Emin (Yurdakul) Bey'in önerisiyle Türk çocukları için bir pansiyon açmaktır. Bu amacın yanı sıra Türk Yurdu Derneği nizamnamesinin dördüncü maddesinde yer verdiği "Türklerin zekâ ve irfanca seviyelerinin yükselmesine varidat ve teşebbüs sahibi olmalarına hizmet etmek üzere bir gazete çıkaracaktır" cümlesi ile dernekten daha uzun ömürlü olan Türk Yurdu dergisini çıkarmıştır (Şahingöz, 1997: 36; Taşkesenlioğlu, 2007: 8).

25 Mart 1912 yılında kurulan Türk Ocağı ise Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyetlerinden sonra kurulup aynı Türkçü fikirleri ve Türk Milliyetçiliğini savunan üçüncü dernektir (Akyüz, 1986: 201). Tıbbiyeli gençlerin çalışmaları ve çağrılarını sonucunda dönemin Türkçü fikirleri

savunan aydınlarından, Mehmet Emin Bey (Yurdakul), Ahmet Ağaoğlu ve Dr. Fuat Sabit Türk Ocağı'nın resmi kurucuları olmuştur (Bozkurt, 2015: 151). 1913 yılında yayınlanan ocağın tüzüğüne göre Türk Milletini sosyal, kültürel, iktisadi konularda bilgilendirmek, bu konularda Türk milletinin ve dilinin gelişimini sağlamak Türk Ocağı'nın amaçları olarak belirtilmiştir (Taşdemir, 2004: 248). Türk Ocakları'nın sosyal ve kültürel faaliyetlerinin içerisinde en fazla ehemmiyet verilen hususlardan birisi kütüphaneler kurmak olmuştur. Bu kütüphaneler vasıtasıyla Türk Milleti'nin kendini fark etmesi ve kendisine olan inancını yeniden kazanması amaçlanmıştır (Aslan ve Tansü, 2020: 805).

Ülke genelinde kurulan paramiliter Türk Gücü Derneği, Osmanlı Genç Derneği ve Türkçülük ideolojisi ile kurulan Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ile Türk Ocakları'nın yanı sıra Milli Mücadele'ye destek vermek için bölgesel olarak kurulan gençlik örgütleri de bulunmaktadır. Bu dernekler Milli Mücadele'yi halka anlatmak, maddi ve manevi buhranda olan millete yardım etmek, gerektiğinde silahlı mücadeleye katılmak, askeri geri hizmetlerin aksamadan devamlılığını sağlamak gibi gerek sosyal, gerek kültürel gerekse askeri pek çok alanda faaliyet göstermiştir (Sarıhan, 2004: 70-99).

Kastamonu Milli Mücadele yıllarında Doğu Cephesi ile Batı Cephesi arasındaki sevkıyatın yapıldığı, İstanbul'dan kaçırılan ve Sovyet Rusya'dan elde edilen mühimmatın bir kısmının geçirildiği, İnebolu'dan Kastamonu'ya oradan önce Çankırı ardından da Ankara'ya uzanan İstiklal yolu ile önemli bir yere sahip olmuştur (Özlu, 2019: 157-166). İnebolu Milli Mücadele Döneminde vatanperverlerin İstanbul'dan Anadolu'ya geçişlerinde ve savaş malzemelerinin Anadolu'ya taşınmasında ilk durak olması sebebiyle en önemli şehirlerden biri olmuştur. Bu durum İnebolu'da hareketli ve duyarlı bir ortamı da beraberinde getirmiştir. Bu şartlar altında 27 Temmuz 1919 tarihinde teşkilatlanan İnebolu Gençler Mahfeli Milli Mücadele sürecinde Anadolu'da kurulan ilk gençlik teşkilatı olarak diğer yörelerde kurulacak olan gençlik teşekkülleri içinde bir örnek olmuştur. 1923 yılına gelindiğinde İnebolu Gençlik Mahfeli, İnebolu Türk Ocakları'na dönüştürülmüştür (Sarıhan, 2004: 84-85; Yılmaz, 2023: 129-131).

Kastamonu'nun hareketli ve duyarlı ortamında gençlik yapılanmaları birbiri ardına ortaya çıkmıştır. Memurlar, gençler ve vatana millete faydalı olmayı isteyen milli şura sahip insanlardan oluşan Kastamonu Gençler Kulübü 1920 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır (Sarıhan, 2004: 87-88). Kastamonu Gençler Mahfeli (Kulübü) 22 Eylül 1922 yılında kulübün sadece gençlerden müteşekkil olmaması gerektiğini vurgulayarak isim değişikliğine gitmiş ve Memleket Yurdu ismini alarak yeni bir yapıya dönüşmüştür (Taşkesenlioğlu, 2007: 151).

Kastamonu'ya yakın olan Çankırı'da da gençler örgütlenmişler ve 5 Mayıs 1920'de Çankırı Gençler Mahfeli ve 12 Temmuz 1920'de de Çerkeş Gençler Mahfeli kurulmuştur (Büyüktolu, 2024: 137). Kulüpler bünyesinde müzik, spor çalışmaları yapılarak gençlerin gelişimi sağlanmaya çalışılmış ve çevredeki ahalinin de kültürel

olarak aydınlatılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. İzcilik faaliyetleri de yürüterek geziler düzenleyen kulüp İnebolu - Ankara arasındaki İstiklal yolu üzerinde bulunduğu için askeri ikmal çalışmalarında da yer almışlardır (Sarıhan, 2004: 94-95; Taşkesenlioğlu, 2007: 151-153).

Yukarıda bahsettiğimiz bölgelerin dışında Bolu, Konya, Mersin, Adana, Elazığ, Samsun gibi yurdun çok farklı bölgelerinde gençler örgütlenmişler ve Milli Mücadele'ye yoğun şekilde destek vermişlerdir. Bunu kimi zaman sanatsal faaliyetler, kimi zaman spor faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirirken kimi zaman da bizzat Milli Mücadele'nin sevk ve idaresinde aktif rol alarak yürütmüşlerdir.

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü

Diğer adıyla Ordu Toplumsal Devrim Derneği olarak teşekkül eden kulübün kuruluş sürecinde etkin rol alan kişi Garipoğlu İsmail Hakkı Beydir. İsmail Hakkı Bey, aynı zamanda 1919 yılında yayın hayatına başlayan ve Ordu'nun ilk gazetesi olan Güneş Gazetesi'nin de imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürüdür. Garipoğlu İsmail Hakkı Bey; ilköğretim müfettişi ve Ordu İdadisi'nde Türkçe Öğretmenliği yapmış ve bu süre zarfında Güneş Gazetesi'nde Milli Mücadele yanlısı yazıları ile toplumda milli bilinci uyandırmaya çalışmıştır. Bu çalışmalarında bilhassa gençlere ulaşmayı hedeflemiştir. İsmail Hakkı Bey Pontusçu çetelerin yaptığı faaliyetlere karşı Ordulu gençleri bilinçlendirmiş ve bu faaliyetlere karşı örgütlemiştir (Çebi, 2006: 24). Bu örgütlenme ile 1919 yılının başlarında İsmail Hakkı Bey öncülüğünde kurulan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü (Ordu Toplumsal Devrim Derneği) gençler mahfeli olarak adlandırdıkları yapıyı seçmişlerdir (Dizman, 2010: 46). Gençlik Mahfeli olarak anılan bu yapıda toplanan üyeler kültürel faaliyetler yürütmüş, gazete ve kitap okumuş, oynayacakları temsillerin provalarını yapmışlardır (Çapa, 2023: 215).

Kulübün üyelerinden olan Fevzi Güvemli "Bir Zamanlar Ordu" adlı hatıra kitabında İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü hakkında da bilgiler vermiştir. Güvemli, kulübün kuruluşuna arkadaşlarının evinde toplandıkları bir gecede karar verdiklerini ve kulübün tüzüğü'nün ortaokul öğretmeni olan arkadaşları tarafından kaleme alındığını belirtmiştir. Bu tüzüğe göre kulüp kasaba kadınlarını sosyal hayata hazırlamayı, güzel sanatları ve sporu halka sevdirmeyi, vatandaşlara okuma-yazma öğretmeyi, sahne hayatını geliştirmeyi ve de bilimsel konferanslar düzenlemeyi hedeflemiştir (Güvemli, 1996: 66).

Milli İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün bu hedefleri doğrultusunda attığı adımlardan biri de halkı bilinçlendirmek ve milli duygular çevresinde birleştirmektir. Bu amaç doğrultusunda "irşad heyetleri" (aydınlatma bilgilendirme kurulu) kurularak çeşitli toplantılar düzenlenmiştir (Dizman, 2010: 52). Bahsi geçen toplantılara ek olarak kulübün ileri gelen üyeleri ile kurucularından olan İsmail Hakkı Bey'in milli mücadele yanlısı yazıları Ordu'da yayınlanan dönemin gazetelerinde yer almıştır (Çapa, 2023: 215). Hem irşad heyetleri ile hem

de basın-yayın faaliyetleri ile halka Milli Mücadele'nin gerekçeleri anlatılmış ve halkın desteği sağlanmıştır.

Yukarıda da anlatıldığı üzere bu süreçte Milli Mücadeleye halk tarafından önemli destek sağlanmıştır. Örneğin; İsmail Hakkı Bey bir eğitimci olarak şehirde bir kütüphanenin gerekliliğini düşünmüştür. Buna istinaden İsmail Hakkı Bey'in 1920 yılında öncülüğünü yaptığı çalışmalar ile İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün faaliyetleri sonucunda halktan yardım toplanarak Ordu'da ilk kütüphane açılmıştır. İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü içerisinde küçük bir odadan ibaret olan bu kütüphane; ders kitapları ve bulunabilen sınırlı sayıdaki edebi ürünlerle ve kısıtlı imkânlarla faaliyete geçmiştir (Dizman, 2010: 51).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü tarafından kurulan bu kütüphane ilgi eksikliğinden dolayı gelişmemiş ve eldeki kitapların da zayı olacağı konusunda endişelere neden olmuştur. Kütüphanenin içinde bulunduğu bu durum dönemin basınında da ele alınmıştır (Çebi, 2001: 30). Güneş Mecmuası'nda yayınlanan bir yazıya göre İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün kuruluşunda aktif rol aldığı bu kütüphanenin yeteri kadar ilgi ve alaka görmemesinin Ordu'da yaşayan aydın çevreler için üzücü bir durum olduğu vurgulanmıştır. Bu bilim teşekkülünün zenginleştirilmesi gerektiği, herkesin yardımda bulunması gerekirken önemsenmediği ve var olan kitapların da ilgisizlikten kaybolup gittiği belirtilmiştir. Yine aynı yazıda bilim severlerin yardım ve bağışta bulunmaları halinde adlarının ve yardım miktarlarının mecmuada yayınlanacağı ve de bu yardımların kentin menfaatine olacağına vurgu yapılmıştır (Dizman, 2010: 56-57).

Eğitim faaliyetlerinin gelişmesi için çalışmalar yürüten İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bu çalışmalarının yanı sıra milli duyguları ön plana çıkaran temsiller de düzenlemiştir. Kulüp tarafından düzenlenen bu temsiller halk tarafından büyük ilgi görmüş ve kulübün yaptığı bu temsil faaliyetleri maddi olarak desteklenmiştir (Çebi, 2006: 24). Nitekim Ordulu gençler gerçekleştirdikleri bu temsiller sonucunda elde ettikleri 1200 liralık bütçeyi Ordu şehrine matbaayı getirmek için kullanmışlardır. Çünkü bu tarihe kadar Ordu'da gazete ve mecmua basabilecek ebatta herhangi bir matbaa bulunmadığı için basın-yayın faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla yaklaşık bir buçuk günlük mesafedeki Giresun şehrine gidilmiştir. Bu meşakkatli süreç sebebiyle kulüp üyeleri Giresun'da bulunan Maroni Yusuf Accaç Efendi'ye ait düz baskı makinesi ve malzemelerini alarak Ordu'ya getirmişler ve matbaanın kurulmasını sağlamışlardır (Çebi, 2006: 24; Dizman, 2010: 52).

Kurulan bu matbaa Ordu İnkılâp Matbaası olarak bilinmektedir ve Ordu'nun ilk tam kapsamlı matbaasıdır. Matbaa 1925 yılına gelindiğinde Türk Ocağı'na devredilmiştir (Albayrak, 1994: 256). Takvimler 1930 yılını gösterdiğinde ise Tekâmül Gazetesi'nin sahibi tarafından alınan matbaaya Tekâmül Gazetesi adı verilmiş ve 1935'den sonra ismi Gürses Basımevi olarak basın-yayın hayatına devam etmiştir (Çebi, 2000: 347).

Ordulu gençler İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bünyesinde toplum yararına faaliyetlerde de bulunmuşlar ve bu bağlamda 1921 yılında şehirde faaliyet gösteren hastanenin yetersizliğinden dolayı eksiklerinin

tamamlanması amacıyla bir yardım kampanyası tertip etmişler ve 1200 lira para toplamışlardır (Dizman, 2010: 55). Ayrıca dönemin Ordu Mutasarrıfı Ahmed Faik Günday'ın da hatıralarında yer aldığı üzere, kulübün üyeleri Ünye'de "milli uyanış" adlı piyesi oynamışlar ve buradan elde edilen geliri de Ünye'deki okulların eksiklerinin giderilmesi için bağışlamışlardır (Beyoğlu, 2019: 408).

Tiyatro ve piyes temsillerinde milli duyguları ön plana çıkaran kulübün gençleri, oyunlarda Rum çetelerinin ihanetlerine de yer vermişler ve bu durum şehirdeki Rum metropolitini rahatsız etmiştir. Rum metropoliti ve avanesi tarafından zaman zaman tehditlere de maruz kalan gençler mücadelelerinden geri adım atmamışlardır. Rum çetelerinin olası pusularına karşı da bilinçli ve tedbirli hareket etmişlerdir (Çebi, 2000: 346).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün üyeleri Milli Mücadeleyi destekleyen ve halkı bilinçlendirmeye çalışan basın-yayın faaliyetlerinde bulunmuşlar ve Ordu'da Güneş, Bucak, Ordu Bucak, Muvaffakiyet-i Milliye ve Azim gazetelerinde yazılar yazmışlardır. Ancak bu basın-yayın faaliyetlerinin gerçekleştirildiği süreçte çeşitli ve kişisel anlaşmazlıklar çıkmış, bu anlaşmazlıklar nedeniyle kulüp içerisinde üyeler ikiye bölünmüştür (Çebi, 2000: 346). Yaşanan bu anlaşmazlıklar sonucu kulübün kurucularından ve ileri gelen üyelerinden oluşan bir grup kulüpten istifa ederek ayrılmışlardır. Bu durum kulübün Ordu şehrindeki etkinliğini yitirmesine sebep olmuştur (Dizman, 2010: 56).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün İdare Heyeti üyelerinden Garipoğlu İsmail Hakkı, Mehmet Rifat (Ataoğlu), Ordu Rüştüyesi Beden Eğitimi Öğretmeni Hafız Ahmet ve Mahmut Tevfik (İşbakan) tarafından 15 Mayıs 1922 yılında Güneş Mecmuası'nda yayınlanan beyanatta kulüp üyeliğinden istifa ettiklerini ve bu sebeple bundan sonra kulüple ilgili maddi ve manevi herhangi bir sorumluluklarının bulunmadıklarını belirtmişlerdir. Kulüp tüzüğüne göre yeniden seçim yapılması gerektiğini genel kurula hatırlatmışlardır (Çebi, 2000: 346).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nde yaşanan bu üye ayrılışlarına kulübün yetersiz şartları da eklenince kulüp eski canlılığını yitirmiştir. Yaşanan bu sıkıntıların yanı sıra valiliğinde kulübün ismini sakıncalı bulması ile birlikte kulübün gençlik mahfeli diye anılan binasındaki tabelası kaldırılmış ve kulüp kapatılmıştır. Ancak İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü bünyesinden iki farklı kulüp daha çıkmış ve bu kulüpler hem sanat hem de spor faaliyetlerini birlikte etkin bir şekilde yürütmüşlerdir.

Fevzi Güvemli anılarında bu olayı şu şekilde anlatmaktadır:

"Kulübün biz kurucuları ki Ali Hamdi'yi hatırlayabiliyorum-yalnız gaz lambasının ışığında ancak iki üç toplantı yapabildik ki o da bir sonuca varılamayan tartışmalarla geçti. Bir gün valilik karıştı bu işe, 'İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü ne demek?' Bu ad bir sınırsızlık taşıyor muydu? Evet devletin tuttuğu sosyal düzenden taşkın bir amaç düşünülemezdi bizler için, valilik de bunu takdir ediyordu ama... İyisi mi bir başka ad koymalıydı. Derhal tabelayı indirdik yerinden. Sonrası... ? Bu hikâyede böylece bitti. Aradan çok geçmedi, belki bir hafta sonra Ali Hamdi

ve ben anlaştık. Hazır bina vardı ya, burada bir spor kulübü açabilirdik pekâlâ! Kısa bir süre sonra eskisinin yerine yeni bir tabela astık: Ordu İdman Yurdu." (Güvemli, 1996: 67).

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün kapanmasının ardından aralarında Fevzi Güvemli gibi kulübün eski üyelerinin de arasında bulunduğu bir grup tarafından Ordu İdman Yurdu Spor Kulübü kurulmuştur. Bu kulüp ilk başlarda güreş, koşu, boks ve denizcilik gibi spor faaliyetlerini programına almış olsa da en fazla faaliyetin olduğu ve kulübün ağırlık verdiği spor dalı futbol olmuştur (Güvemli, 1996: 66-68). Ordu İdman Yurdu spor faaliyetlerinin yanı sıra tiyatro çalışmalarında da bulunmuştur (Çebi, 2000: 353). Bu çalışmaların planlı, disiplinli bir şekilde yürütülmesi ve yönetilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bunun için kulüp bünyesinde temsil kolu oluşturulmuş, başına da Hüseyin Fevzi Güvemli getirilmiştir (Güvemli, 1996: 70).

Tiyatro faaliyetleri kulüp ve kulübün bünyesindeki temsil kolu tarafından çok ciddiye alınmıştır. Öyle ki kostümler ve sahne dekorları ile Ordu'daki tiyatro kültürüne büyük katkılarda bulunmuştur. Kulübün gerçekleştirdiği bu temsillere Ordu Basını'nda da yer verilmiştir. Örneğin İdman Yurdu Kulübü'nün vereceği bir müsamere ile ilgili 21 Mayıs 1925 tarihli Muvaffakiyet-i Milliye gazetesinin haberine göre:

"Şehir halkı için 28'inci Perşembe günü bekâra ve 29'uncu Cuma günü hanımefendilere İdman Yurdu tarafından bir müsamere verileceği istihbar kılınmıştır. Sarf edilen fedakârlığa ve uzun zamandan beri yapılan istihbarata (hazırlıklara) nazaran teşrif edecek zevatin zevk ve heyecan dolu bir gün yaşayacaklarına şüphe edilmez. Memlekete spor hayatını yükseltmek dolayısıyla müstakbel nesli dinç ve sağlam olarak yetiştirmek emeliyle bin türlü mahrumiyet içinde çalışan gençleri teşvik etmek borçtur. Fedakâr halkımızın bu müstesna müsamereye seve seve iştirak edeceklerinden eminiz." (Çebi, 2000: 353).

Ordu İdman Yurdu Kulübü'nün yanı sıra İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nden ayrılan Güneş Mecmuasının sahibi ve pek çok gazetede başyazarlık yapan Garipoğlu İsmail Hakkı Bey ve Mehmet Rifat Bey, Şükrü Haydar, Hafız Mehmet ve Mahmut Tevfik tarafından da Gençlik Yükselme Birliği kurulmuştur. Gençlik Yükselme Birliği'nin kurulduğu 1923 yılında Milli Mücadele zaferle sonuçlanmış ve yeni kurulan bu gençlik örgütü ülkenin kültürel ve sportif çalışmalarla kalkınması için başlattıkları hareketlerine durmaksızın devam etmişlerdir. Gençlik Yükselme Birliği, İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün bir grup eski üyesi tarafından kurulduğu için sahip olduğu milli ruh ve tutum bu dernekte de mevcuttur (Çebi, 2000: 347; Dizman, 2010: 59).

Gençlik Yükselme Birliği, derneğin binasına Birlik Mahfeli adını vermiştir. Birlik Mahfeli'nde toplanan gençler İstanbul'dan gelen gazete ve ajansları burada okumuş, sonrasında okunan bu gazeteleri, ajansları, yerel yayınları ve Anadolu Ajansı bültenlerini mahfelin kitaplığında toplamışlardır. Bu kitaplığa ev sahipliği yapan mahfel aynı zamanda derneğin toplantı merkezi olarak da kullanılmıştır. Öyle ki Gençlik Yükselme Birliği'ne şehrin gençlerinin yanı sıra kentin önde gelen tüccarları da üye olmuş, bu tüccarlar akşam vakitlerinde mahfelde düzenlenen toplantılara katılmışlardır (Çapa, 2023: 215).

Tıpkı İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü gibi Gençlik Yükselme Birliği de kentte piyesler ve müsamereler düzenlemiştir. Bu tiyatro faaliyetlerinde yer alan birçok öğretmen aynı zamanda derneğin sportif faaliyetlerine de katılmış ve bir amatör futbol takımı kurmuşlardır. Ordu İdman Yurdu futbol takımı formalarında siyah-beyaz, Gençlik Yükselme Birliği ise kırmızı beyaz renkleri tercih etmiştir (Çapa, 2023: 215). 9 Haziran 1924 tarihinde Ordu İdman Yurdu ile Gençlik Yükselme Birliği'nin futbol takımları arasında bir müsabaka düzenlenmiş ve bu müsabaka kentte büyük ilgi görmüştür. Bu müsabaka ile ilgili haberler Muvaffakiyeti Milliye gazetesinde yer almıştır (Çebi, 2000: 348).

13 Eylül 1924 yılında Erzurum Pasinler merkezli çok yıkıcı bir deprem meydana gelmiştir. Deprem haberini Gazi Mustafa Kemal Paşa "Gazi'nin Sonbahar Gezileri" olarak adlandırılan programı çerçevesinde Trabzon'da iken almıştır. Bu gezi programını iptal ederek depremin yaşanmış olduğu bölgeyi ziyaret etmek istemiştir. Gazi'nin Trabzon'da bulunduğu esnada kentte otomobilin olmayışı ve Trabzon-Erzurum arasındaki yolların ulaşımaya elverişsiz olması sebebiyle Erzurum'a yapılacak ziyaret Samsun üzerinden planlanmıştır (Aydın ve Ergün, 2018: 152-153). Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum ziyareti için Ankara'dan Samsun'a arabaların gelişi beklenirken Ulu Önder Trabzon'dan önce Rize'ye ardından da Giresun ve Ordu'ya ziyaretler düzenlemiştir. Mustafa Kemal Paşa Ordu

ziyaretini 19 Eylül 1924 tarihinde gerçekleştirmiştir. Gazi Ordu gezisi sırasında dönemin Belediye Başkanı Furtunzade Yusuf Bey'den kent hakkında bilgiler almış, Ordu İdman Yurdu Spor Kulübü'nü, İhtiyat Zabitleri Kulübü'nü ziyaret etmiştir. Mustafa Kemal Paşa Ordu'yu gezerken şehir merkezinde bir bataklığı görmüş, buranın vatandaşlar için zararlı olacağını belirtmiş ve belediye başkanından bu meseleyi çözmesini istemiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözlerini emir telakki eden kent halkı ve bilhassa Ordulu gençler belediyenin bataklığı kurutma çalışmalarına katılmışlardır. Bu çalışmalar gündüz ve gece durmaksızın devam etmiş ve Ordulular bir kent meydanına kavuşmuştur (Çebi, 2000: 352). Ayrıca Erzurum depremine katkıda bulunmak üzere Türkiye'nin dört bir yanında yardımlar organize edilirken Ordu şehrinde yapılan çağrılar sonucunda 1000 lira toplanmış ve deprem bölgesine gönderilmiştir (Aydın ve Ergün, 2018: 161). Gazi'nin Ordu ziyareti sırasında Gençlik Yükselme Birliği Mustafa Kemal Paşa'yı derneklerine davet etmişlerdir. Bu davet üzerine bu derneği de ziyaret etmiş olan Ulu Önder bölgedeki tüm gençlerin tek çatı altında toplanmasının daha faydalı olacağını belirterek Türk Ocakları'nı işaret etmiştir. Bunun üzerine Gençlik Yükselme Birliği üyesi gençler derneği kapatılarak 1925 yılında Ordu'da şubesi açılan Türk Ocağı'na üye olmuşlardır (Çebi, 2000: 250).

Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Eylül 1924 tarihli Ordu ziyaretinden bir kare. (Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün internet sayfasından alınmıştır).

Sonuç

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü İstiklal Mücadelesi'nin başladığı 1919 yılında kurulmuştur. Kulüp toplumu aydınlatmak için pek çok alanda çalışma yapmıştır. Milli Mücadele gençliği, tüm yurttaki olduğu gibi vatanın kurtarılması ve bağımsızlığın tesisi için Ordu'da da çok çaba sarf etmiştir.

Ordu'da uzunca yıllar bir arada yaşayan Rumlar ve Türkler özellikle Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra yol ayrımına gelmişlerdir. Rumların Pontus Devleti kurma hayali sebebiyle Pontusçu Rum çetelerin yağma, talan ve kıyım gibi zalimce hareketlerinden ötürü bu iki millet iki azılı düşmana dönüşmüştür. Bu sırada Ordulu gençler Güneş gazetesi sahibi ve başyazarı Garipoğlu İsmail Hakkı Bey'in etrafında toplanmış ve bir kulüp kurarak daha bilinçli, düzenli ve planlı olarak çalışmaya başlamışlardır. İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü'nün üyesi olan bu gençler heyetler kurmuş, halka ulaşmaya çalışmış ve insanları İstiklal Mücadelesi ile ilgili bilgilendirmişlerdir. "Vatan Yahut Silistre" gibi milli duyguları zuhur ettirecek tiyatro oyunlarını halkla buluşturarak milli bilinci uyandırmaya çalışmışlardır.

20. yüzyıl başlarında tüm yurttaki olduğu gibi Ordu'da da okur-yazar oranı düşük olduğu için kulübün üyesi gençler bu duruma çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalar doğrultusunda Ordu'nun ilk kütüphanesini kulübün bünyesinde ve kulüp binasında açmışlardır. Yine Ordu'da basın-yayın faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için Ordu'ya ilk matbaayı da İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü üyesi gençler oynadıkları oyunların parasıyla satın alarak getirmişlerdir.

Kentin tiyatro, spor ve müzik gibi kültürel faaliyetlerle iç içe olmasını sağlayan ve Ordu'nun ilk cemiyeti olan İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü kendinden sonra kurulacak olan derneklere, kulüplere ve cemiyetlere çalışmalarıyla adeta yol gösterici olmuştur. Ordulu gençler Milli Mücadele döneminde İnkılâb-ı İçtimaî Kulübünde yarattıkları milli duyguları ve şuuru bu kulübün kapanmasından sonra da farklı kulüpler altında devam ettirmişlerdir. Ayrıca oynadıkları temsiller neticesinde oluşan tiyatro kültürü de Ordu Tiyatrosu'nun temelini oluşturmuştur.

Müsamerelere, spor faaliyetlerine kısacası kültürel çalışmalara devam eden Ordulu gençler bu çalışmaların yanı sıra kentin imar faaliyetlerinde gönüllü olarak çalışmışlardır. Bunun en güzel örneği Gazi Mustafa Kemal'in 1924 yılında Ordu'ya gelişinde dikkat çektiği kentin ortasındaki halk sağlığını tehdit eden bataklık şehrin sakinleriyle birlikte geceli gündüzlü çalışarak kurutmalarıdır. Bu bataklığın kurutulmasıyla birlikte Orduluların Millet Düzü diye bildikleri ve Milli bayramların kutlandığı, futbol maçlarının yapıldığı kent meydanı şehre kazandırılmıştır.

İnkılâb-ı İçtimaî Kulübü ve ardılları neticesinde Ordulu gençler fikren ve bedenen gelişim göstermiştir. Gençlerin kendi gelişimlerinin yanı sıra teşkilatlanmaları ve bir çatı altında toplanmaları onları siyasi ve sosyal bir güç haline getirmiştir. Nitekim İstiklal Mücadelesi'nin kazanılmasında gençlerin dinamizmi ve inancı vatanın her ferdine ulaştırılmaya çalışılmış, Türk Milleti bu çabalarla zafere ulaşmıştır. Zaferin akabinde genç ülkenin ihtiyacı olan kalkınma hamleleri ve çalışma azmi yine gençlik yapılarının izlerini taşımıştır.

Extended Summary

The Ottoman Empire, as a multi-ethnic state, pursued policies throughout the 19th century aimed at maintaining this structure. However, both the nationalist ideas spread by the French Revolution and international pressures placed the empire in a difficult position. In this context, minority groups within the empire began to organize over time and initiated separatist uprisings. The first attempts at associationism and national organization in the Ottoman Empire emerged among minority groups in the early 19th century. The nationalism promoted by the French Revolution undoubtedly played a crucial role in this development. Additionally, the administrative crisis, external pressures, and military weaknesses of the Ottoman Empire encouraged the minorities. In response to the separatist activities of minorities, Ottoman statesmen embraced the idea of Ottomanism and tried to keep nationalist ideas under control until the Second Constitutional Era. However, the Ottoman Empire did not permit the organization of Muslim/Turkish groups. Intellectuals and young individuals opposing the Ottoman administration had to conduct their activities in secrecy. With the declaration of the Second Constitutional Era and the freedoms it brought, they were able to operate openly, leading to the emergence of many youth organizations during this period. The Committee of Union and Progress (CUP) even organized some of these youth movements. With the collapse of the Ottomanism policy and the growing independence of minority groups, the Turkist ideology that had begun to take root in Anatolia after the Second Constitutional Era gained prominence. The developments following World War I and the occupation of Anatolia by the Allied Powers gave rise to the National Struggle, leading to the establishment of various national youth organizations in different regions of Anatolia to support this cause. Among the national and paramilitary youth organizations established nationwide were the Turkish Power Association (*Türk Gücü Derneği*), the Ottoman Youth Association (*Osmanlı Genç Derneği*), and Turkist organizations such as the Turkish Association (*Türk Derneği*), the Turkish Homeland Society (*Türk Yurdu Cemiyeti*), and the Turkish Hearths (*Türk Ocakları*). Additionally, regional youth organizations such as the Inebolu Youth Society (*Inebolu Gençler Mahfeli*), the Kastamonu Youth Club (*Kastamonu Gençler Kulübü*), the Çankırı Youth Society (*Çankırı Gençler Mahfeli*), the Çerkeş Youth Society (*Çerkeş Gençler Mahfeli*), and the Tosya Youth Club (*Tosya Gençler Kulübü*) were established to support the National Struggle. These associations operated in various social, cultural, and military fields, such as informing the public about the National Struggle, providing assistance to the nation in economic and moral crises, participating in armed resistance when necessary, and ensuring the uninterrupted continuation of military logistical services. In this context, the İnkılâb-ı İçtimaî Club was founded in Ordu in 1919 by a group of patriots. The club, which emerged to support the National Struggle, was formed under the leadership of İsmail Hakkı Bey, the

owner of *Güneş* newspaper and a teacher, along with a group of patriots. İsmail Hakkı Bey raised awareness among the youth of Ordu regarding the separatist activities of the Pontic gangs and organized them to resist these activities. The primary objective of the club was to inform the public and unite them around national sentiments. The young members of the club contributed to the National Struggle by performing plays and theater productions that encouraged public support for the movement.

Keywords: National Struggle, Youth Organizations, Ordu Province, İnkılâb-ı İçtimaî Club

Kaynakça

- Aktar, Yücel (1985). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gençlik. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 2, ss. 518-530.
- Akyüz, Kenan (1986). Türk Ocakları. Belleten 50, Sayı: 196, ss. 201-228.
- Albayrak, Hüseyin (1994). Trabzon Basın Tarihi. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret Yayınları.
- Aslan, C., ve Tansü Y. (2020). Kuruluşundan Kapanışına Kadar Bir Kültür Kurumu Olarak Türk Ocakları. Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences (JOSHAS), Sayı: 27, ss. 801-810.
- Avcı, Orhan (2024). Osmanlı Genç Dernekleri ve Cumhuriyet'e Mirası. Külliye ,Cilt: 5, Sayı: 1, ss. 185-203.
- Aydın, N., Ergün ,E. (2018). 1924 Erzurum Depremi ve Gazi Mustafa Kemal Paşa. Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 145-168.
- Bal, Mehmet Akif (2011). Trabzon'un Rus Donanmasınca Bombardımanı ve Bombardımanın Trabzon'a Etkileri (1914-1916). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 81, ss. 545-576.
- Balcioglu, Mustafa (1992). Osmanlı Genç Dernekleri. Türk Kültürü, Sayı: 346, ss. 98-102.
- Balcioglu, Mustafa (1999). Osmanlı Genç Derneklerinden İnkılâp Gençleri Derneklerine. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 43, ss. 132-162.
- Başkutlu, Salih (2023). Genç Almanya Birliği 'Jungdeutschland-Bund'un (JDB) Yöneticilerinden Heinrich Leonhard Emanuel Von Hoff'un Osmanlı Devleti Bünyesindeki Faaliyetleri. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 16, ss. 77-108.
- Beyoğlu, Süleyman (2011). İki Devir Bir İnsan: Ahmet Faik Günday ve Hatıraları. İstanbul: Bengi Yayınları.
- Biber, Tuğba (2020). Milli Mücadele Döneminde "Pontusa Cumhuriyeti" Kurma Çabaları. Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt: 124, Sayı: 245, ss. 421-434.
- Bozkurt, Celil (2015). Bursa Türk Ocağı Faaliyetleri (1913-1931). Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı: 214, ss. 149-186.
- Büyüktolu, Recep (2023). Millî Mücadele Döneminde Çankırı. Millî Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923, Ed. Muzaffer Şeker ve Fatih And, 133-155. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, Cilt 5, ss.133-155.
- Çapa, Mesut (2023). Milli Mücadelede Döneminde Ordu. Milli Mücadele'nin Yerel Tarihi 1918-1923. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, Cilt: 6, ss.209-238.
- Çebi, Sıtkı (2006). Ordu Basın Tarihi. Ordu: Ordu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Çebi, Sıtkı (2001). Ordu Basını'nda Ordu. Ordu: Ordu Çevre Koruma Vakfı Kültür Yayınları.
- Çebi, Sıtkı (2000). Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar. Ordu: Orsev Yayınları.
- Dizman, İbrahim (2010). 20.Yüzyılda Ordu (1900-1999). Ordu: Ordu Belediyesi Yayınları.
- Gazioğlu, Duran Can (2018). Türk Derneği'nin Yeni Lisan Hareketine Katkıları İhmal Mi Edildi?. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 8, ss.281-297.
- Gökçen, Salim (2019). Millî Mücadele Döneminde Pontus Örgütü Ve Faaliyetleri. Pontus Meselesi . Ed. Okur M., Küçüker Y., Öksüz H., Trabzon, ss.1-13.
- Güvemli, Fevzi (1996). Bir Zamanlar Ordu. Düzenleyen İbrahim Dizman. Ordu: Orsev Yayınları.
- Kılıç, Fahri (1993). Milli Mücadele'de Pontus Rum Sorunu (1918-1923). (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- Ölçekçi, Haluk (2020). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Sayı: 4, ss. 664-690.
- Öksüz, H., Usta V. (2014). I.Dünya Savaşında Rus Donanmasının Trabzon ve Çevresini Bombalaması. Türkiyat Mecmuası, Cilt: 24, Sayı: 1, ss.25-51.
- Özlü, Hüsnü (2019). İstiklal Savaşı'nda Bir Yol: İstiklal Yolu ve Kastamonu Bölgesindeki Lojistik Faaliyetlerin Değerlendirmesi. Savunma Bilimleri Dergisi Sayı: 36, ss. 155-181.
- Palabıyık, M., Bozkuş Y. (2011). Pontus Meselesi: Genel Bakış. Uluslararası Suçlar ve Tarih, Sayı:11, ss.77-139.
- Sadık, Ramin (2024). Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Karadeniz'de Rus-Türk Harbi: Rus Kaynaklarına Göre Trabzon'un İşgali. Gazi Akademik Bakış, Cilt:17, Sayı:34, ss. 127-150.
- Sarıhan, Zeki (2004). Kurtuluş Savaşı Gençliği. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Sarıman, Sadık (2000). Birinci Dünya Savaşı Sırasında İhtiyat Kuvveti Olarak Kurulan Osmanlı Genç Dernekleri. Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 11, ss. 339-501.
- Şahingöz, Mehmet (1997). Lozan Türk Yurdu. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 37, ss. 31-75.
- Taşkesenlioğlu, Yasin (2007). Milli Mücadele Döneminde Gençlik Teşkilatları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Atatürk Üniversitesi.
- Taşkesenlioğlu, Yasin (2009). Türkiye'de İzcilik Teşkilatı'nın Kuruluşu. H. Ü. Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10, ss. 103-116.
- Tekir, Süleyman (2016). Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Rus İşgal Bölgelerinden Yapılan Göçler. Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 32, ss. 43-65.
- Toprak, Zafer (1985). II. Meşrutiyet Döneminde Paramiliter Gençlik Örgütleri. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 2, ss. 531-536.
- Usta, Veysel (2011). Trabzon Metropolit Hrisantos'un Paris Konferansı'na Sunduğu Muhıranın Tenkidi.Turkish Studies, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 973-984.
- Yıldızlı, Muhammed Emin (2015). Türkolojiye Hizmet Eden Kurumlar. Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 52, ss. 454-462.
- Yılmaz, Mehmet Serhat (2023). Milli Mücadele Döneminde İnebolu:Gençler Mahfil'inden Türk Ocağı'na. Geçmişten Geleceğe İnebolu Tarih, Arkeoloji, Kültür ve Ekonomisi, Ed. Şerif Demir ve Orçun Nalezen,. Ankara: Berikan Yayınevi, ss. 127-146.

Albert Camus' Approach To Suicide: Existential Crisis And Alternative Solutions In Modern Society

Edanur Bahçivan^{1,a,*}

¹Social Sciences Institute, Sakarya University, Sakarya, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 12/01/2025

Accepted: 17/03/2025

ABSTRACT

Wars, technological advancements, and shifting social conditions have profoundly transformed perspectives on life and fundamental concepts. The devastation of the Second World War, in particular, catalyzed significant intellectual and philosophical developments. Existentialism emerged in response to this crisis, addressing themes such as freedom, absurdity, and the human condition. Among its key figures, Albert Camus critically examined the meaning of existence, focusing on the absurd and its implications.

Camus contends that the fundamental philosophical problem is whether life is worth living. He explores the experience of absurdity and considers two primary responses: physical suicide and what he terms "philosophical suicide"—the acceptance of illusory meaning. Since both negate the absurd, he rejects them and instead proposes rebellion as the only viable alternative. In *The Myth of Sisyphus*, he presents Sisyphus as a symbol of defiance, embracing the absurd through conscious resistance.

In contemporary society, existential crises persist as individuals struggle to find meaning. Camus' concept of the rebellious individual offers a response that prioritizes ethical responsibility, artistic creativity, and personal freedom. By rejecting both despair and false hope, he urges individuals to confront absurdity with awareness and resilience. Rather than seeking inherent meaning, Camus advocates for a conscious engagement with existence. This study examines his response to existential crises, analyzing the absurd, suicide, and rebellion within a modern context, ultimately arguing that resistance remains a vital philosophical stance.

Keywords: Albert Camus, absurd, suicide, modern society, existential crisis.

Albert Camus'nün İntihar Yaklaşımı: Modern Toplumda Varoluşsal Kriz Ve Alternatif Çözümler

ÖZ

Savaşlar, teknolojik gelişmeler ve yaşam şartlarının değişimi, insanların yaşam tarzlarında ve kavramlara bakış açılarında farklılaşmalar meydana getirmiştir. İkinci dünya savaşının da etkisiyle, yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra dünyada büyük değişimler yaşanmıştır. Varoluşçuluk felsefesi, bunalımların olduğu bu dönemde filizlenmiştir. Bu akımda; özgürlük, dünyaya atılmışlık hissi, absürd ve intihar gibi konular işlenmiştir. Albert Camus bu konuların üzerinde yoğunlaşmış bir filozoftur.

Camus, insan hayatının yaşanmaya değer olup olmadığı sorusuna vereilecek cevabın önemini vurgulamıştır. Bu anlamda, intihar önemli bir felsefi problem olarak görmüştür. İnsanın hayatı boyunca karşısına çıkan absürd duygusunun üzerinde durmuş, bu absürd duygusuyla karşılaşmanın sonucunda ortaya çıkan intihar ve felsefi intihar olarak gördüğü umut konularını ele almıştır. İntihar ve felsefi intihar absürdü ortadan kaldırdığı için başkaldırı kavramını üçüncü bir yol olarak sunmuştur. İnsan yaşamının önemini ve absürd duygusuna direnmek için başkaldırının önemini vurgulamıştır. Sisifos Söyleni'nde mitolojik figür Sisifos'u, bu başkaldırının en iyi örneği olarak sunar.

Modern toplumda varoluşsal kriz, bireyin anlam arayışında karşılaştığı çıkmazlarla derinleşmektedir. Camus'nün başkaldıran insan modeli, bu krizden çıkış için bir yol haritası sunar. Bu model insanın; sanatsal yaratıcılığı, etik sorumluluğu ve özgürlüğü benimsemesi gerektiğini savunur. İntihar, absürdü ortadan kaldıran bir eylem olduğu için Camus tarafından bir çözüm olarak görülmez, bunun yerine bireyin bilinçli farkındalıkla yaşamına devam etmesi gerektiği vurgulanır. Bu çalışma Camus'nün absürd, intihar ve başkaldırı kavramlarını modern toplum bağlamında ele alarak, bireyin varoluşsal krizine sunduğu alternatifleri incelemektedir. Camus'nün felsefesi, insanın anlam arayışından çok anlam olmadan yaşamayı öğrenmesi gerektiğini savunur. Onun yaklaşımı, modern dünyada varoluşsal bunalıma karşı bilinçli bir varoluş ve başkaldırı etişini benimsemenin önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Albert Camus, absürd, intihar, modern toplum, varoluşsal kriz.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a edanur.bahcivan1@ogr.sakarya.edu.tr ORCID: 0009-0005-4824-2089

How to Cite: Bahçivan, E (2025) Albert Camus' Approach To Suicide: Existential Crisis And Alternative Solutions In Modern Society, CUJOSS, 49(1): 11-19

Giriş

İnsan sürekli olarak kendi varlığını ve içinde yaşadığı evreni anlamlandırmaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Kişi varoluşunu sorgular ve araştırır. İnsanı felsefenin merkezine yerleştiren varoluş felsefesi, birbirinden ayrı ilgi ve yönelimlere sahip olan birçok düşünürü bir araya getiren ortak bir çıkış noktasına dayanmaktadır. Bu ortak nokta ise felsefenin yalnızca bir kavram çalışmasından ibaret olmayıp bizzat varoluş üzerine bir çalışma olduğu yönündeki kabuldür. “...varoluşçu felsefenin en genel anlamıyla insan varlığının somutluğunu açıklayan ve varoluşunu ortaya koyan bir öğreti olduğunun söylenmesi bile bazıları tarafından yanlış bulunabilir.” (Çüçen, 2018: 17) Anlaşılacağı üzere varoluşçuluk, kolay tanımlanması mümkün olmayan bir düşünce sistemidir. Kimilerine göre kökleri Sokrates’e kadar uzanır, kimileri Pascal’la başladığını savunur, kimilerine göre de kökleri on dokuzuncu yüzyıl felsefe ve edebiyat düşüncesine dayandırılmıştır.

Varoluşçuluğun tanımı ve köklerinin ne zaman başladığı konusunda ortak bir uzlaşma bulunmamakla birlikte varoluşçu felsefenin insanın yaşadığı çağda sorunlarına cevap vermeye çalıştığı söylenebilir. Varoluşun öncüsü olarak görülen Soren Kierkegaard, varoluşun anlatılamayacağını savunmakta ve varoluşa ait kavramları tarif etmeyi bir yetenek/hüner olarak görmekteydi. Günümüz varoluş düşünürlerinin ise daha anlaşılır ve daha açık bir anlatıma başvurduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. “Bilimler insanı kendi alanları dahilinde incelerken varlık felsefesi ikinci tür bir bilgi etkinliği olarak varlığı var olmağı bakımından ele alır. Varoluşçu felsefe ise, varlığın neliği üzerine düşünmeden, doğrudan insan varoluşunu sorgular, varlığın anlamını soruşturur.” (Karakaya, 2020: 73) Tüm varoluş düşünürleri varoluşa kendi perspektiflerinden bakmış ve bunun sonucunda kendi kavramlarıyla birlikte felsefi görüşlerini şekillendirip sistemleştirmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla her düşünürün varoluş yorumları farklıdır. Varoluşa getirmiş oldukları farklı görüşlere rağmen varoluşçular birkaç ortak noktada birleşmişlerdir. Varoluşun özden önce geldiği konusunda ortak bir görüşe sahiptirler. Bir diğeri felsefenin asıl odağının insan olması gerektiği düşünceleridir. Farklı veya ortak düşüncelerinin yanında neredeyse her varoluşçu filozof yaşamın anlamsızlığı, umutsuzluk, özgürlük, dünyaya atılmışlık hissi, intihar vb. konuların üzerinde çalışmalar yapmışlardır.

Üzerinde fazlasıyla çalışılan konulardan biri olan intihar eylemi, tarih boyunca birçok düşünürü meşgul eden bir problem olmuştur. Bu problemi ele alan her düşünürün farklı açıklamaları mevcuttur. Gazeteci ve edebi kimliğiyle de tanınan Albert Camus de intihar problemiyle ilgilenmiştir. 1942 yılında yayınlanan *Sisifos Söyleni*’nde “Gerçekten önemli olan bir tek felsefe sorunu vardır, intihar” (Camus, 2018: 21) sözleriyle başlayan Camus, yaşamın gerçekten yaşanıp yaşanamayacağı konusunda bir karara varmanın, bu sorunun cevaplanmasında etkili olduğunu söylemektedir. Kişinin yaşamını sorgulamasının evrenin mekanizması ve somut öğelerle ilişkili değil de içsel bir sezgiyle birlikte yanıtlanabileceğini savunmuş ve intiharın da bu içsel sezilerin bir sonucu olarak gerçekleştiğini savunmuştur.

İntihar, Camus için oldukça önemlidir çünkü intihar etmeye gelinen noktada insanın yaşayacağı aydınlanmanın hem gerekli hem de kıymetli olduğunu savunmaktadır. Camus’nün felsefesi, insanın anlam bulmaktan çok anlam olmadan yaşamayı öğrenmesi gerektiğini savunur. Onun yaklaşımı, modern dünyada varoluşsal bunalıma karşı bilinçli bir varoluş ve başkaldırı etiğini benimsemenin önemini ortaya koymaktadır.

Albert Camus: Çağının Bir Tanığı Olarak Felsefi Ve Edebi Kimliğini Anlamak

Her düşünür gibi Camus de içinde doğduğu toplumun ve çağın koşullarından bağımsız düşünülemez. Yirminci yüzyıl filozofları, geleneksel felsefenin aksine, düşüncelerini geliştirirken yaşadıkları dönemin olaylarından ve toplumsal gerçekliklerinden etkilenmişlerdir. Albert Camus’ü ve eserlerini, yaşadığı dönemin şartlarından ayrı ele almak, düşünce sistemini eksik anlamaya yol açacaktır. Bu nedenle Camus, çağından bağımsız bir sanatçı-filozof olarak değerlendirilemez. Düşüncelerinin temelini oluşturan etkenler arasında dönemin askeri, siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunlarının önemli bir yeri vardır. Avrupa’da felsefe ve edebiyat alanlarında dünyanın absürd ve anlamsız olarak algılanması, determinist ve teleolojik (erekçi) yaklaşımlara karşı bir başkaldırının ifadesidir. İnsanı fiziksel veya ilahi bir belirlenmişlikten kurtarma çabası, 19. yüzyılda Nietzsche ile başlamış ve 20. yüzyılda Camus ile devam etmiştir (Gündoğan, 2018).

1913 yılında Cezayir’de dünyaya gelen Camus’nün, yaşamındaki zorluklar ve çağının sorunları, dünya görüşünün şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Henüz bir yaşını doldurmadan başlayan ve dört yıl süren Birinci Dünya Savaşı’nda babasını kaybetmesi hayatının dönüm noktalarından biridir. Rus Devrimi, Almanya’da Nazilerin yükselişi, İspanya İç Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Cezayir’deki Setif Katliamı ve Madagaskar Katliamı gibi pek çok siyasi olay ve savaşın acılarına tanık olmuştur. Özellikle Cezayir’deki bağımsızlık savaşı, Camus’ü derinden etkilemiştir. Babasını kaybetmesine neden olan savaş, hayatının farklı dönemlerinde farklı şekillerde karşısına çıkmıştır (Gündoğan, 2018). Camus, eserlerini salt edebi bir amaçla veya estetik bir tatmin için kaleme almamıştır. Filozof olup olmadığı sorusunun bu kadar tartışmalı olması bunun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanata dair görüşleri, amacının sanattan öte bir şey olduğunu gösterir. Ona göre sanat, felsefenin yaptığı gibi varlığı, insanlığın ve toplumun sorunlarını anlamaya ve bu sorunlara çözüm aramaya yönelik bir çaba olmalıdır (Gündoğan, 2018).

Albert Camus’nün kimliği genellikle bir sanatçı olarak öne çıksa da, onun bir filozof olup olmadığı sorusu zaman zaman gündeme gelmektedir. Camus’nün eserlerini, diğer düşünürlerin eserleri ile aynı kefeye koymak zordur. Tıpkı Dostoyevski ve Simone de Beauvoir gibi yazarların eserleri için "felsefi-edebi" nitelemesinin kullanılması gibi, Camus’nün yapıtları da benzer bir şekilde değerlendirilebilir. Bu tür eserlerin ortak özelliği, belirli bir tezi roman kurgusu içinde ele almalarıdır. Ancak bu tezler, felsefenin kendine özgü kavramlarını kullanmadan, edebi bir dille ifade edilir.

Camus'nün *Başkaldıran İnsan* ve *Sisifos Söyleni* gibi eserleri, edebi niteliklerinin yanı sıra felsefi derinlikleriyle de dikkat çeker ve bu durum, onun Fransa'daki varoluşçuluk tartışmalarında sıkça anılmasına yol açmıştır (Gündoğan, 2018). Buna karşın Camus, kendisini ne bir varoluşçu ne de bir filozof olarak tanımlamaktan kaçınmıştır. 1945 yılında yayınlanan söyleşide "*Ben varoluşçu değilim*" (Camus, 1945: 1424; Braz, 2006: 1) diyerek varoluşçulukla arasındaki mesafeyi belirtmiş, *Denemeler* adlı eserinde bu durumu, "*Benim o çok ünlü existansiyalizme pek bağlılığım yok*" (Camus, 1982: 54) sözleriyle ifade etmiştir. Kendisini bu akımın dışında tutsa da ele aldığı konular ile varoluşçuluğun temel meseleleri arasında önemli bir benzerlik bulunmaktadır. *Yabancı* ile *Sisifos Söyleni* adlı eserlerinin 1942 senesinde, *Veba* adlı eserini ise 1947 senesinde yayınlanmış olması dikkate alındığı zaman yaşadığı dönemde tanık olduğu olumsuz olayların Camus üzerinde, *absürd* ve *başkaldırı* düşüncelerinin oluşmasında, etkili olduğu görülmektedir (Gündoğan, 2018). *Düşüş* adlı eserinde, nehirde boğulan kızın ardından "*artık çok geç, her zaman da çok geç olacak olacak*" (Camus, 2019a: 102) diyerek bu umutsuzluk ve anlamsızlık hissi, Camus'nün felsefesinin temelini oluşturan absürd ve intihar kavramlarına zemin hazırlar.

Absürd ve İntihar Kavramı

Albert Camus'nün felsefi düşüncesinin temelinde iki anahtar kavram yer almaktadır: absürd ve başkaldırı.

Bu noktada ilk olarak, "absürd nedir?" sorusuna yanıt vermek önemlidir. "*Absürd*" veya "*saçma*", *felsefi terminolojide mantiğa veya akla aykırılığı ifade eder.*" (Hançerlioğlu, 1975: 272). Bu tanıma göre, mantiğa ters düşen her şey saçmadır. Absürdizm de insan varoluşunun temelden saçma olduğunu savunur. Bu felsefeye göre Tanrı, insanlığı anlamlı ve mantıklı bir amaç doğrultusunda yaratmamıştır. Aksine içinde bulunduğumuz evren, rastlantısal ve boşunadır; hiçbir dayanağı yoktur ve sonuç olarak tüm insanlar için ölümle son bulacaktır. Yaşamın anlamı etrafımızdaki dünyada bulunmaz. Absürdlük/Saçmalık bilincimizin dünyadan ayrılmasından kaynaklanmaktadır. Saçmalık, insan iradesinin dünyanın anlaşılmasız sessizliğiyle karşılaşmasından doğar fakat hayat saçma ise o zaman onun amacı nedir? Camus, Sisifos mitini metafor olarak kullanarak bu soruyu yanıtlamaya ve intihara alternatif bir yol sunmaya çalışmıştır (Koç, 2016). Camus'nün felsefi bakış açısını kavramak için öncelikle absürd kavramını ve bu kavram etrafında şekillenen felsefeyi, ardından da başkaldırı felsefesini incelemek gerekmektedir.

Absürd

Absürdün ortaya çıkması için iki temel unsurun varlığı zorunludur: insan ve dünya. Absürd, bilinçten doğar zira bilinçten yoksun varlıklar için saçmalık kavramı söz konusu olamaz. Bu nedenle insan, absürd durum karşısında bir duruş sergilemek zorunda kalır. Bu perspektiften bakıldığında absürd, insanı harekete geçiren ve yaşamının temel itici gücü haline gelen bir faktördür (Gündoğan, 2018). Albert Camus *Sisifos Söyleni*'nde absürdü şu şekilde açıklar: "*Absürd*

evlilikler, absürd zorluklar, kırgınlıklar, sessizlikler, savaşlar ve hatta barışlar vardır. Bütün bu durumlarda, anlaşmazlıklar karşılaştırmalardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla absürdlük duygusunun, bir olayın veya duyumun basit bir şekilde incelenmesinden değil, bir durumun belirli bir gerçeklikle, bir eylem ile onun ötesindeki dünya arasında karşılaştırılmasından kaynaklandığı söylenebilir. Absürdlük kopuştur." (Camus, 2018: 46) Bu kopuşun, yani absürdün deneyimlenmesi, bireyde absürd duygusunun ortaya çıkmasına neden olur. Ancak, absürd kavramı ile absürd duygusu her zaman aynı şeyleri ifade edemeyebilir (McBride, 1992).

Absürd duygusu, absürd kavramının oluşumu için bir temel teşkil etse de bu duygudan kavrama doğru bir geçiş, bir tür bilinçli farkındalık gereklidir. Bir kişi absürd kavramını bilmese dahi absürd duygusunu deneyimleyebilir. Örneğin, "Yabancı" romanının başkarakteri Meursault, absürdü bir kavram olarak anlamadan, absürd duygusu ile yaşayan bir karakterdir. Absürd duygusunun ortaya çıkması için özel bir gereksinim veya çabaya ihtiyaç yoktur, bu duygunun ne zaman ve nerede ortaya çıkacağı belirsizdir (Gündoğan, 2011). Camus'nün ifadesiyle: "*Uyumsuzluk duygusu, her sokağın dönemesinde, her adamın yüzüne çarpabilir.*" (Camus, 2018: 29) Başka bir deyişle, absürd ve absürd duygusu her an, her şekilde ve her koşulda ortaya çıkabilir. Bu kaçınılmaz yüzleşme, yani absürdün deneyimi, bireyi varoluşsal bir sorgulamaya iter ve yaşamın anlamsızlığı karşısında iki olası sonuç doğurur: intihar ve felsefi intihar. Ancak Camus, bu iki seçeneği de mantıksız bulmaktadır çünkü evrenin rastlantısal veya boşuna olması, bu dünyadan kaçışı veya uzaklaşmayı haklı çıkarmaz. Camus'ye göre insan için asıl önemli olan, yaşamın tüm anlamsızlığına rağmen yine de yaşamı seçebilmesi, onu onaylayabilmesidir. Yaşamaktan kastettiği ise bu absürdlüğü deneyimlemek ve onu yaşamın bir parçası olarak kabul etmektir. Camus'nün reddettiği bu iki varoluşsal tepki, yani intihar ve felsefi intihar, bireyin absürd karşısında sergileyebileceği en radikal kaçış biçimlerini temsil eder.

İntihar

İnsan, varoluşsal olarak içinde bulunduğu dünya ve yaşamdan bir beklenti içindedir ancak dünya, bu beklentileri karşısında hiçbir şey vermemektedir. Böylece insan absürd duygusu ile karşılaşacaktır. Absürd ile karşılaşma sonucu olarak, Camus'nün söylemiyle "*Dekorların yıkıldığı olur. Yataktan kalkma, tramvay, dört saat çalışma, yemek, uyku ve aynı uyum içinde Salı Çarşamba Perşembe Cuma cumartesi, çoğu kez kolaylıkla izlenir bu yol*" (Camus, 2018: 31) insan nihayetinde anlayacaktır ki, yarın saçma duygusuyla doludur ve sonraki günler de bu devam eden bir döngüdür. Bu durum çaresizliğin altında ezilmiş olan insanın uyanma anıdır. İnsan bu uyanmanın ardından ya kesin olan uyanışı ya da bilinçsizlik zincirine dönüş yapıp intiharı seçecektir. Absürdün beraberinde getirmiş olduğu absürd duygusundan kaynaklanan anlamsızlık düşüncesi, intihar düşüncesinin oluşmasına sebep olabilir. Çünkü absürd duygusu, çok basit bir duygu gibi dursa da aslında intihara kadar götürecek derin bir varoluşsal krizin tetikleyicisidir.

Felsefe tarihi içinde genelde toplumsal olarak ele alınan intihar kavramını, Camus bireysel bağlamda ele almıştır. Camus, *"intihar şimdiye kadar yalnızca toplumsal bir olay olarak ele alınmıştır. Buradaysa tam tersine, bireysel düşünceyle intihar arasındaki ilişki söz konusu. Böyle bir edim, yüreğin sessizliğinde, tıpkı büyük bir yapıt gibi hazırlanır. İnsan kendi de bilmez bunu. Bir akşam tetiğe basar ya da kendini sulara bırakır."* der (Camus, 2010: 16). Camus'nün intiharı bu şekilde ele alması, bireyin kendi yaşamı üzerine hüküm verme sürecinin ve varoluşuna dair bir ilke arayışının temel koşulu olarak görülebilir. İntihar, yalnızca bireysel bir eylem olmanın ötesinde, kişinin içinde bulunduğu topluma, geride kalanlara ve hayata yönelik güçlü bir ifade biçimidir.

Camus, insanların hayatlarının çıkmaza girdiğini, sürekli bir döngüye takıldıklarını ve verdikleri çabaların bir karşılığının olmadığını ancak yine de insanın yapması gerekenin bu hayatı sürdürmek olduğunu söylemektedir. Bedensel olarak intihar eylemini gerçekleştirmek ise absürdü anlayan kişinin bu absürlüğü ortadan kaldırması demektir. Çünkü absürd kavramının asıl koşulu yaşamdır. Yaşam olmadan absürd anlamsızlaşacaktır. Bu bağlamda absürde teslim olan insan, korkak bir kaçış olarak intiharı seçecektir. Absürdü düşündüren ve hissettiren şey aslında insanın ölümlü olmasıdır. İntiharın sonu da ölüm olduğuna göre; İntihar, söz konusu olan ölüme karşı bir başkaldırı değil, tam tersi ölümün kabulü anlamına gelir.

Camus, *Mutlu Ölüm* adlı eserinde, varoluşa birtakım anlamlar atfetmek ve mümkün olduğunca bu anlamlara tutunmak gerektiğini savunur. Kendi ifadeleriyle, *"Hayatta olabildiğince anlamlı yaşamak ile beraber ölüm sanıldığı kadar üzücü olmayabilir."* (Camus, 2012: 132) der. Bu bağlamda, Camus'nün felsefesi, bireyin absürd karşısında pasif bir teslimiyet yerine, aktif bir varoluşsal direniş sergilemesini teşvik eder. Ancak bu direniş, absürdün doğurduğu varoluşsal sorgulama karşısında verilebilecek iki temel tepkiden birini, intiharı reddederken diğerini yani umudu da sorgulamaktadır. Zira Camus'ye göre absürdün ortaya çıkardığı varoluşsal boşluğa verilebilecek bir diğer tepki de "felsefi intihar" olarak adlandırılan umuttur.

Felsefi İntihar

Absürdün ortaya çıkardığı varoluşsal boşluğa verilebilecek iki temel tepki vardır: ilki, daha önce bahsedildiği üzere intihar, ikincisi ise umuttur. Camus, umudun varoluşa herhangi bir anlam katan bir eylem olmadığını ve verilen gereksiz vaatlerin yalnızca insanı kandırmaktan ibaret olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda o, yalnızca din değil, hiçbir otoriteye karşı bağlılık gösterilmemesi gerektiği fikrindedir. Absürdü fark eden insan, özgür olmalı ve verilen herhangi bir buyruk doğrultusunda hareket etmemeli; kendisi ve diğerlerinin yargıları karşısında yalnız olmalıdır. Camus'nün Tanrı fikrini ortadan kaldırmasının sebebi aslında özgürlük kavramıyla ilişkilidir (Topakkaya ve Duykop, 2017). Ancak umut olarak adlandırılan bu ikinci tepki, absürdün temel bileşenlerini yok etmeye yöneliktir. Bu noktada mevcut dünyada kalarak absürd sorunu çözülemez. Umut etmenin ön koşulu, içinde bulunduğumuz evreni aşmak, hatta onu

ortadan kaldırarak yerine başka bir dünya koymaktır. Ancak bu durumda absürdü ortadan kaldırmak, yaşadığımız dünyayı yok etmek olacaktır. Umudun, absürdün temel bileşenlerini yok etmeye yöneliktir oysa insanın bulunduğu gerçeğe sıkı sıkıya bağlı kalması gerekmektedir. Umudun, insanı geleceğe zincirleyerek akli bir kenara iter ve insanı ahiret veya Tanrı inancına bağlamaya çalışır. Camus bu yaklaşımı "felsefi intihar" (Camus, 2005: 39) olarak tanımlar. Absürdün canlı tutulması gerekmektedir. Eğer bu dünyanın bir anlamı ve bir yaşam tarzı olması isteniyorsa bu ancak absürdün yaşanmasıyla mümkündür. Dolayısıyla absürd deneyim insana intihar dışında gerçek olan yolu açar: başkaldırı (Gündoğan, 2018). Bu bağlamda Camus, absürd karşısında pasif bir teslimiyet yerine aktif bir varoluşsal direniş sergilemeyi önermektedir.

İntihara Başkaldırı: Absürd Karşısında Direniş

Camus, absürd kavramıyla tüm karşılaştırmaları yapıp inceledikten sonra bu karşılaştırmaların olası sonuçlarını, bedensel intihar ve felsefi intiharı, inceleyip reddetmiştir. Bedensel ya da felsefi intiharı seçemeyen insanı gerçek gördüğü çözüme, başkaldırıya, ulaştırır. Camus'ye göre başkaldıran insan, hayır diyebilendir. Her başkaldırı eylemi insanın kendi varlığını ve değerini ortaya koymaktadır. Başkaldıran insan, haklı olduğunu bilmektedir. Haklı olma duygusuna neden olan da adalettir. Camus, *"Her başkaldırıda, haksıza karşı bir tiksintiyle birlikte, insanın kendi benliğinin herhangi bir yanına tam ve birdenbire katılışı vardır... Her değer başkaldırısı getirmez, ama her başkaldırı yönelimi bir değeri çağırır sessizce."* (Camus, 2019b: 24) der. Bu bağlamda başkaldırı, bireysel bir tepki olmanın ötesinde, kolektif bir varoluşsal direnişin ifadesi haline gelir.

Absürd bir deneyimde acı bireysel başlar. Başkaldırma hareketinden sonra kendisinin de ortak olduğunu, herkesin macerası olduğunu anlar. Camus, *"İnsanın yaşadığı sorunlar evrensel bir salgın haline gelir. Günlük acılarımızda düşünce düzeyindeki başkaldırı, cogito ile aynı etkiye sahiptir; birinci kesinlik budur ancak bu kesinlik bireyi yalnızlıktan kurtarır. Herkes için ilk değeri belirleyen ortak noktadır. Başkaldırıyorum, bu yüzden varız."* (Camus, 2019b: 33) der. Başkaldırı yalnızca kişisel hakkının gasp edilmesi halinde değil, başkalarının hakları gasp edildiğinde de doğan bir sonuç olmuştur. O halde insan yalnızca kendisi için başkaldırmaz. Başkaldırının ortaya koyduğu en önemli değer, dayanışma olmuştur. Hayat kısadır ve insanın bu hayatı mümkün olduğunca en iyi şekilde değerlendirmesi gerekir. Başkaldıran insan hayatın kısalığının bilincindedir. Değerlerin bulunmadığı absürd dünyada en iyi yaşamı sürdürmek değil, aslında çok yaşamak değerlidir. Ölümü fark eden kişi, çok yaşamının değerini bilmektedir. Böylece gündelik hayatın sürüklediği bunalıma kapılmayacaktır. Yalnızca anda yaşayan insan mutlu ve başkaldırısını gerçekleştirmiş insan olacaktır (Gündoğan, 2011) çünkü insanın *"var olmak için başkaldırması gerekir."* (Foley, 2014: 91) Bu noktada başkaldırının bireysel ve kolektif boyutları arasındaki ilişki, Camus'nün varoluşsal tiplerine yansımaktadır.

Camus'ye göre, varoluşunu sürdürme arzusundaki absürd birey, dört tip başkaldırı benimseyebilir: *Don Juan*, *Aktör*, *Fatih* ve *Sanatçı*. Camus'nün "*Sisifos Söyleni*" adlı eserinde ele aldığı bu dört varoluşsal modelden Don Juan, Aktör ve Fatih, içinde buldukları varoluşsal duruma alaycı bir yaklaşım sergileyen ve yaşamdan herhangi bir beklenti taşımayan bireylerdir. Bu üç tip, absürdü bir nevi canlandırmakta, sürekli bir rol üstlenmektedirler. Sanatçı tipi ise absürde en uygun varoluşsal modeldir zira başkaldırı en etkili ifadesini sanatsal yaratıda bulmaktadır (Camus, 2018). Bu varoluşsal modeller, absürd bilincine erişmiş bireyin dünyayla kurduğu ilişkiyi ve absürde karşı sergilediği tutumu yansıtır.

Absürd bilincine erişmiş ve bu bilinçle absürdün dünyasında yaşamaya devam edip ondan kaçış yollarını reddeden insanın tavrı, bir başkaldırı eylemidir. Umut ve intihar, çıkışsız yollar olarak görülürken, absürdün insana sunduğu tek seçenek başkaldırıdır ancak bu başkaldırı, yalnızca özgürlük bilincine ulaşmış, yaşam sevgisiyle dolu ve absürd ile iç içe yaşamayı sürdüren birey tarafından gerçekleştirilebilir. Esasen Camus'nün vurgusu, kişinin tutkulu, özgür veya başkaldıran biri olması fark etmeksizin intiharı reddederek hayatta kalması ve yaşamı sürdürmesidir. (Gündoğan, 2018). Bu noktada, bireyin absürd karşısındaki başkaldırısı, yalnızca kişisel bir tutum olmaktan öte, modern toplumun yarattığı varoluşsal krizle doğrudan bağlantılıdır. Günümüz dünyasında bireyin anlam arayışı; toplumsal yapıların dönüşümü ve kültürel değişimler nedeniyle daha da karmaşık hale gelmiştir. Bu bağlamda, modern toplumda varoluşsal krizin nasıl şekillendiği ve Camus'nün düşüncelerinden yola çıkarak bu varoluşsal krize getirdiği çözüm önerileri incelenmelidir.

Modern Toplumda Varoluşsal Kriz

Varoluşsal kriz; bireyin yaşamının anlamı, amacı ve değeri üzerine derinlemesine sorgulamalar yapmasıyla karakterize edilen bir olgudur. Bu kriz genellikle bireyin kendi varoluşuna, özgürlüğüne ve sorumluluğuna dair temel soruları gündeme getirmesiyle ilişkilidir. Tarihsel bağlamda varoluşsal kriz kavramı, özellikle on dokuz ve yirminci yüzyıllarda, modernitenin tetiklediği hızlı toplumsal ve teknolojik dönüşümlerle birlikte daha belirgin bir hal almıştır. Modern toplumda geleneksel değerlerin ve inanç sistemlerinin zayıflaması, bireylerin anlam arayışını derinleştirmiştir. Bu durum, bireylerin kendi varoluşlarını ve yaşamlarının anlamını sorgulamalarına yol açan bir zemin hazırlamıştır (Karakaya, 2020; Tagay ve ark., 2016). Modernitenin getirdiği çoğulculuk, varoluşsal krizi daha da karmaşık hale getirerek bireylerde anlam krizi oluşumunu tetiklemektedir.

Modernitenin beraberinde getirdiği çoğulculuk, farklı değer sistemlerinin eş zamanlı varlığına zemin hazırlayarak bireylerde anlam krizi oluşumunu tetiklemiştir. Çeşitli anlam topluluklarının mevcudiyeti, bireylerin hangi değerleri benimseyecekleri konusunda bir belirsizlik ortamı yaratmaktadır. Bu belirsizlik, hem

bireysel hem de toplumsal düzeyde krizlere yol açmaktadır (Karakaya-Aydın, 2023; Yıldız, 2023). Geleneksel toplumlarda din ve kültürel normlar, bireylere önceden tanımlanmış anlam çerçeveleri sunarak bu arayışı kolaylaştırırken modern toplumlarda bilimin yükselişiyle birlikte bu normların etkisi azalmıştır. Bu durum, bireylerin anlam arayışını daha karmaşık bir hale getirmiştir (Tülüce, 2022; Karakaya-Aydın, 2023). "Zamanla toplumun sekülerleşmesi ile intihar günah dairesinden çıkmıştır. Artık intiharın günah olup olmamasından ziyade topluma ve kişinin kendine karşı suç olup olmadığı tartışılır olmuştur." (Ergün ve Çötök, 2019: 125-126) Sekülerleşme teorileri, modernleşme sürecinde dinin etkisinin azalacağını öngörmesine rağmen, dini bireyselleşme kuramı, bireylerin kurumsal dinsel yapılardan bağımsız olarak özgün dinsel deneyimlerini inşa ettiklerini ortaya koymaktadır (Ahmedi ve Kılıç-Ahmedi, 2024). Modern ahlakın krizi, bireylerin toplumsal normlar ve değerler karşısında yaşadığı belirsizlikleri ifade etmektedir. Bu kriz, bireylerin kendi ahlaki benliklerini yeniden tanımlamalarına ve anlam arayışlarına yeni bir yön tayin etmelerine sebep olmaktadır (Erdem, 2003). Bu bağlamda, modern toplumda varoluşsal krizin ortaya çıkışında ve derinleşmesinde çeşitli faktörler etkili olmaktadır.

Modern toplumda varoluşsal krizin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. İlk olarak bilimsel rasyonalitenin yaygınlaşmasıyla birlikte dinlerin ve Tanrı'nın, bireylerin anlam dünyasındaki etkisi azalmıştır. Geleneksel toplumlarda din, bireylere hazır anlam çerçeveleri sunarken modern toplumda bu çerçevelerin zayıflaması, bireylerin kendi anlamlarını inşa etme çabasını zorlaştırmaktadır (Tülüce, 2022). İkinci olarak, modernitenin getirdiği çoğulculuk, bireylerin farklı anlam toplulukları arasında kalmasına ve bu durumun bireysel krizlere yol açmasına neden olmaktadır. Modern çoğulculuk krizi, yalnızca toplumsal boyutlarla sınırlı kalmayıp bireysel düzeyde başlayan ve özneler arası krize evrilen bir süreçtir. Bu kriz, nihayetinde anlam topluluklarında bir anlam krizine yol açarak süreklilik gösteren bir döngü içinde gerçekleşmektedir (Karakaya-Aydın, 2023). Üçüncü olarak, modern toplumda kurumların işlevsel olarak faydacı olana indirgenmesi, bireylerin derin ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini sınırlamaktadır. Geleneksel toplumdaki kurumlar, bireylerin hem maddi hem de manevi yaşamlarının temel gereksinimlerini karşılarken modern toplumda kurumlar, bireylerin haklarını koruma görevlerinde yetersiz kalmakta ve toplumsal değişimlere uyum sağlamakta zorlanmaktadır (Esenyel, 2020). Varoluşsal krizin aşılmasına yönelik farklı yaklaşımlar ortaya konmaktadır.

Modern aklın eleştirel değerlendirilmesi ve geleneksel düşüncenin yeniden incelenmesi, bu krizin aşılmasında etkili olabilecek yaklaşımlar arasında görülmektedir. Bu bağlamda, modern aklın eleştirel analizi ve geleneksel düşüncenin yeniden keşfinin, bireylerin varoluşsal krizlerini aşmalarına katkı sağlayabileceği ileri sürülmektedir (Barışan, 2012). Sonuç olarak, modern toplumda varoluşsal kriz, bireylerin anlam ve amaç

arayışlarında karşılaştıkları zorlukları ifade etmektedir. Bu krizin çözümüne yönelik olarak, geleneksel değerlerin yeniden değerlendirilmesi, dinsel bireyselleşme ve modern aklın eleştirel analizi gibi yaklaşımların dikkate alınabileceği düşünülmektedir (Ahmedi ve Kılıç-Ahmedi, 2024; Barışan, 2012). Ancak, bu çözüm önerilerinin yanı sıra, Albert Camus'nün düşüncelerine bakıldığında, bireyin bu tür bir krizle yüzleşmesinde kesin çözümler yerine, absürdün kabulü ve başkaldırı etiği çerçevesinde bir varoluşsal tutum geliştirmesinin de önemli bir seçenek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Camus'nün düşüncelerinden yola çıkarak, modern toplumda varoluşsal krize kazandırdığı boyutlar ve çözüm önerileri incelenmelidir.

Camus'nün Düşüncelerinden Yola Çıkmak: Modern Toplumda Varoluşsal Krize Kazandırdığı Boyutlar Ve Çözüm Önerileri

Modern toplum, bireyleri giderek artan bir anlam arayışına iten bir yapı sergilemektedir. Geleneksel inanç sistemlerinin ve değer yargılarının etkisini yitirmesi, bireyin geçmişte hazır olarak edindiği varoluşsal çerçevenin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Sanayileşme, kentleşme ve dijitalleşme gibi süreçlerle ivme kazanan modernleşme, insanın doğayla, toplumla ve kendisiyle olan ilişkisini köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Ancak bu dönüşüm, bireye özgürlük bahşederken aynı zamanda önemli bir varoluşsal yükümlülük de yüklemiştir. Camus'nün absürd felsefesi, tam da bu noktada, modern bireyin varoluşsal krizlerini anlamlandırmasına ve aşmasına yardımcı olacak özgün bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bireyin anlam arayışının başarısızlıkla sonuçlanması, Camus'ye göre kaçınılmaz bir olgudur (Bal, 2021; Tülüce, 2022). Bu kaçınılmazlık, bireyi varoluşsal bir çıkmaza sürüklemekte ve çeşitli tepkilere yol açmaktadır.

İnsan, anlam yaratma yeteneğine sahip olduğu kadar, aynı zamanda mutlak bir anlamın olmadığını idrak edebilecek kadar bilinçlidir. İşte bu bilinç düzeyi, bireyi varoluşsal bir çıkmaza sürüklemektedir. Camus, bireyin bu krize verdiği tepkileri üç temel seçenek üzerinden inceler: intihar, felsefi intihar ve absürdü kabullenerek varoluşu sürdürmek. Modern toplumda bireyler bu üç seçeneğin etkisi altında yaşamaktadırlar ve Camus'ye göre yalnızca üçüncü seçenek, yani absürdü kabullenmek ve başkaldırmak, bireyi gerçekten özgürleştirebilir. Camus'ye göre intihar, bireyin varoluşsal boşluk karşısında teslim olmasıdır (Bal, 2021) ve birçok intihar olayı bu varoluşsal boşluğa bağlanabilir (Frank, 1992). Ancak bu bir çözüm teşkil etmez zira ölüm, absürdle mücadeleyi sona erdirir. İnsan absürdü ortadan kaldıramaz ancak onunla var olmayı öğrenebilir. Öte yandan, felsefi intihar, bireyin sahte anlamlara sığınmasıdır. Modern toplumda birçok birey, ideolojilere, dini dogmalara veya bilimsel mutlakiyetçiliğe tutunarak, anlam krizini görmezden gelmeye çalışmaktadır. Camus'ye göre bu da bir kaçış biçimidir. Camus'nün önerdiği yaklaşım, absürdü kabullenerek varoluşu sürdürmektir. Bu, bireyin anlam bulamayacağını idrak ettiği halde, varoluşunu sürdürmesini ve bu anlamsızlığı bilinçli bir şekilde kabul

etmesini gerektirir (Bal, 2021; Tülüce, 2022). Modern birey, toplumsal ve psikolojik olarak anlam bulmaya zorlanırken Camus bu baskıya direnç göstermeyi önermektedir. Varoluşun anlamsızlığı, onu terk etmeyi değil, bilakis onu özgürce deneyimlemeyi gerektirmektedir. Modern toplumun bireyi anlam krizine sürükleyen temel dinamiklerinden biri, sürekli olarak bir anlam kaynağı arayışıdır. Birey, modern dünyada kariyer, toplumsal statü, kişisel başarı gibi dışsal unsurlarla kendini tanımlama zorunluluğu hissetmektedir. Ancak Camus, anlamın dışsal kaynaklardan türetilmeyeceğini, bireyin ancak kendi iç dünyasında anlam yaratabileceğini savunmaktadır (Aydınalp, 2020). Bu bağlamda Camus, modern bireyin anlam arayışında karşılaştığı zorluklara özgün bir perspektif sunmaktadır.

Camus'nün varoluşsal krizlere sunduğu perspektif, üç temel bileşenden oluşmaktadır:

Absürdün Kabulü ve Varoluşun Sürdürülmesi

Camus'ye göre, insanın anlam arayışı nihayetinde başarısızlıkla sonuçlanır. Birey, varoluşsal boşlukla yüzleşmeli ve bu durumu olduğu gibi kabullenmelidir. Varoluşun mutlak bir amacının olmadığı gerçeğinin kabulü, bireye bir özgürlük alanı sunar. Camus, bireyin varoluşsal krizlerin üstesinden gelmek için bu özgürlüğü bilinçli bir şekilde kullanması gerektiğini savunur. Birey, modern toplumun neden olduğu anlam krizleri karşısında üç farklı yol izleyebilir: anlam arayışına devam ederek kaçınılmaz bir hayal kırıklığı yaşamak, ideolojik veya dini dogmalara sığınarak felsefi intihara yönelmek, absürdü kabul ederek varoluşu sürdürmek (Bal, 2021).

Sanatsal İfade ve Yaratıcılığın Kullanımı

Camus'ye göre, sanat, bireyin varoluşsal krize karşı sergilediği en etkili başkaldırı biçimlerinden birini temsil eder. Camus'nün "absürd sanatçı" kavramı uyarınca, sanatçının temel görevi dünyayı olduğu gibi kabul etmek ve onu özgün bir şekilde yeniden inşa etmektir. Modern birey, yaşamını sanatsal bir eser olarak algılayarak kendi anlamını yaratabilir. Sanatın yanı sıra edebiyat, müzik, sinema gibi yaratıcı etkinlikler de bireyin kendini ifade etme ve anlam oluşturma araçlarıdır. Camus'nün absürd kahramanları, bu dünyada nihai anlam bulamayan ancak üretmeye devam eden figürlerdir (Bal, 2021).

Toplumsal Başkaldırı ve Kolektif Mücadele

Camus, bireysel varoluşun sınırlarını aşarak, toplumun genel olarak varoluşsal krizlerle nasıl başa çıkabileceğini de sorgulamıştır. Camus'ye göre, bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıyı ve adaletsizlikleri sorgulaması, varoluşsal başkaldırının ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak Camus, Sartre gibi ideolojik başkaldırıları reddeder ve bireyin hiçbir dogmaya veya siyasi güce boyun eğmeden, özgür bir şekilde mücadele etmesi gerektiğini vurgular. Modern toplumda bireyler, toplumsal adalet, insan hakları, çevre hareketleri gibi mücadelelere katılarak varoluşsal krizlerini toplumsal bilinç ve etik sorumluluk ile aşabilirler. Camus'nün başkaldıran insanı, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sorumluluk üstlenen bir varlıktır (Bal, 2021).

Camus'nün bu çözüm önerileri, modern bireyin varoluşsal krizine karşı nasıl bir duruş sergileyebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Camus'nün felsefesinin modern bireye katkıları, varoluşsal kriz ve intihara dair düşünceleri, modern toplumdaki bireyler için şu temel katkıları sunmaktadır; İntihara karşı bilinçli bir ret: Camus, bireyin varoluşu olduğu gibi kabullenerek, ölümü bir kaçış olarak görmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Başkaldırı yoluyla varoluşsal anlam inşası: Anlam mutlak değildir, ancak birey başkaldırarak, sanatsal ifade yoluyla ve özgürce var olarak kendi anlamını inşa edebilir. Bireysel ve toplumsal sorumluluk: İnsan, hem kendi varoluşsal krizine karşı bilinçli bir varoluş sürdürebilir hem de toplumsal adaletsizliklere karşı etik bir direniş içinde olabilir. Sonuç olarak, Camus'nün felsefesi modern bireyin varoluşsal krizini yalnızca bir bunalım olarak değil, aynı zamanda bir özerklik fırsatı olarak algılamasına olanak tanır. Modern birey, mutlak anlam arayışından vazgeçtiğinde, varoluşa daha bilinçli ve özgür bir şekilde katılabilir. Asıl mesele, varoluşun anlamını bulmak değil, anlam olmaksızın var olmaya devam edebilmektir. Camus'nün önerdiği gibi, "*Sisifos'u mutlu olarak tasarlamak gerekir.*" (Camus, 2010: 126)

Sonuç

Camus'nün yaşadığı dönem varoluşsal bir kriz dönemidir. Camus, dünya ve insan bilinci arasındaki kopukluktan ortaya çıkan absürdü, düşüncesinin temel başlangıç noktası olarak belirlemiştir. Bu yüzden absürd, felsefesinin temel kavramlarından biridir. Absürd, dünya ile insan bilinci arasındaki kopuştan doğduğu için dünya ile insan tek başına absürd değildir. Bu nedenle absürd, bir ilişki olarak ortaya çıkar. Bu ilişkiye göre, insan bilinci içinde bulunduğu dünyadan bir beklenti içindedir fakat bu dünya insanın beklentilerini karşılamamaktadır. İnsanın beklentileri karşısında dünyanın karşılık veremeyişi, insanın içinde yaşadığı dünyayı ve yaşamını anlamsızlaştırmaktadır. Dünya ile hayatın karşısında bir bilinç mevcut değil ise herhangi bir absürlük de söz konusu olamayacağı gibi, dünya feda edilirse absürd durumu da ortadan kalkacaktır. Ancak absürd, insanı gerçeğe yönlendiren yöntemin ilk hareket noktasıdır. Absürd, insanın ulaştığı ilk gerçekliktir ve ulaşılan bu gerçeklik insanın doğrudan kendisinin gerçeğidir. İnsan bu gerçeği reddettiğinde, kendini ve aynı zamanda da dünyayı reddedecektir.

Absürd, dünyanın ve deneyimlediğimiz yaşamın bize yansıyan bir yönünden, bir görünüşünden ibarettir. Bu nedenle absürdün evrensel bir gerçeklik olduğu iddiası ile onun insan bilincine bağlı olarak ortaya çıktığı görüşü ilk bakışta çelişkili gibi durmaktadır. Absürd duygusunun doğuşu, insanın öncelikle kendisine yabancılaşması ile başlar ve bu yabancılaşma, bireyin varoluşunu sorgulamaya başlamasıyla derinleşir. Camus'ye göre, insan gündelik alışkanlıklarının içinde yaşarken kendi varlığıyla ilgili köklü bir sorgulamaya girmez ancak bir an gelir ki kişi kendi varlığını tanıyamaz hale gelir. Sabahları işe gitmek, yemek yemek, uyumak gibi rutinler, bilinçsiz bir şekilde tekrarlandığında doğal ve sıradan gelir. Ancak

bir gün, insan bir yabancı gibi kendi hayatına dışarıdan bakar. Bu, kendine yabancılaşmanın ilk adımıdır. İnsanın kendi bedeni, hareketleri, sesi ve hatta düşünceleri ona tuhaf gelmeye başlar. Artık dünyaya olduğu kadar kendi bilincine de yabancıdır. Bu yabancılaşma süreci ilerledikçe, insanın çevresiyle kurduğu bağlar da kopmaya başlar ve birey, dünyaya ve diğer insanlara da yabancılaştığını hissederek. Bu yabancılaşmanın son aşaması ölümün kaçınılmaz son olmasıdır. Absürd bilinç, ölüm farkındalığıyla tam anlamıyla şekillenir. Bu aşamaya gelen birey için artık dünya anlamını yitirmiştir çünkü insanın aradığı anlam, ölümle birlikte yok olacaktır. Camus'nün absürd anlayışı, tam da bu farkındalık üzerine kuruludur; İnsan, kendine yabancılaşarak, zamanla dünyaya ve diğer insanlara yabancılaşır; ölümün kaçınılmazlığını kavradığında ise varoluşun anlamsızlığını tam anlamıyla hissederek. İşte absürd, insanın bu yabancılaşma sürecinden doğar ve onunla şekillenir. Camus'ye göre insan, ölüm farkındalığının ardından yine de yaşamı seçmelidir.

İntihar, Camus'ye göre bir çözüm değil bir kaçıştır çünkü varoluşun anlamsızlığıyla gerçek bir yüzleşme içermez. Camus, absürd farkındalığını taşıyan insanın yaşamaya devam ederek gerçek özgürlüğüne ulaşacağını belirtir. Camus'nün yaklaşımında intihar, bir anlam arayışının başarısızlıkla sonuçlanmasının doğal bir sonucu gibi görünmektedir. Çünkü insan, evrenden anlam beklerken dünya bu talebe karşılık vermez. Bu karşılıksızlık, bazı bireyler için yaşamın devam etmesini imkânsız kılabilir ancak Camus, bu noktada intiharın bir çözüm olmadığını savunur. Ona göre intihar, absürdü ortadan kaldırmaya yönelik bir uğraştır ancak bu, sorunun kendisini çözmez, yalnızca onu yok eder. Oysa asıl mesele, absürdü kabul edip onunla yaşamaya devam etmektir. Camus, intihar sorununa bu şekilde bir çözüm getirir çünkü yaşadığımız hayat ne kadar anlamsız olursa olsun, yine de bu hayatın yaşanması gerektiğini savunur. Dolayısıyla absürd karşısında insan, intihar eylemini seçmemelidir. Çünkü intihar yalnızca bedeni değil, aynı zamanda absürdü de ortadan kaldırarak onu yok edecektir.

Bu durumda insan, aradığı varoluş nedenini yalnızca başkaldırıda bulabilir. Camus'ye göre yaşamını sürdürmek isteyen absürd insan, şu dört tipten birini benimseyebilir: Don Juan, Aktör, Fatih ve Sanatçı. Camus'nün *Sisifos Söyleni* adlı eserinde ele aldığı bu dört yaşam biçiminden Don Juan, Aktör ve Fatih, içinde buldukları hayatla sürekli alay eden ve hayattan hiçbir beklentisi olmayan kişilerdir. Aslında bu üç tip, absürdü bir nevi "oynamakta," yani sürekli rol yapmaktadırlar. Sanatçı tipi ise absürde en uygun tiptir çünkü başkaldırı en etkili ifadesini sanatta bulur.

Camus'nün "absürd" kavramı, modern toplumda bireylerin deneyimlediği varoluşsal krizlerle doğrudan ilişkilidir. Absürd, bireyin anlam arayışı ile evrenin kayıtsızlığı arasındaki çatışmadan kaynaklanır. Modern yaşamın monotonluğu, teknolojinin bireyi araçsallaştırması ve dünya genelindeki savaşlar gibi etkenler, bireyin varoluşunun anlamını sorgulamasına yol açmıştır. Camus, bu durumu "absürd" olarak tanımlar ve bireyin absürde dair farkındalığının varoluşsal krizin temelini oluşturduğunu belirtir.

Camus, felsefenin en temel sorununun "varoluşun sürdürülmeye değer olup olmadığı" olduğunu belirtir ve bu sorunun intihar olgusuyla doğrudan ilişkili olduğunu vurgular. Ona göre intihar, varoluşun anlamsızlığına karşı bir tepki olarak ortaya çıksa da aslında bu anlamsızlığa teslimiyetin bir göstergesidir ve dolayısıyla gerçek bir çözüm sunmaz. Camus, intiharı bir kaçış olarak değerlendirir ve bunu reddeder. Bunun yerine, bireyin absürdü kabullenerek onunla var olmayı öğrenmesini ve bu duruma karşı direnç göstermesini önerir. Bu yaklaşım, bireyin absürdü içselleştirerek, ona karşı direniş göstermesini ve kendi değerlerini oluşturmasını içerir. Bu direniş, bireyin özerkliğini ve sorumluluğunu pekiştirir böylece varoluşun anlamsızlığına rağmen bir anlam oluşturma sürecine girilir. Camus'nün bu yaklaşımı, modern toplumda bireyin karşılaştığı varoluşsal krizlere karşı aktif bir duruş sergilemesine teşvik eder.

Albert Camus'nün düşünceleri, modern toplumda bireylerin karşılaştığı varoluşsal krizlere derinlemesine bir bakış sunar. Onun absürd kavramı, varoluşun anlamsızlığına karşı bireyin tepkisini ve bu bağlamda intihar olgusunu ele alır. Camus, intiharı bir çözüm olarak değerlendirmez; bunun yerine, bireyin kendi anlamını inşa etmesini ve absürde karşı direnç göstermesini önerir. Bu yaklaşım, modern toplumda varoluşsal kriz yaşayan bireyler için anlamlı bir perspektif sunar ve onları varoluşun anlamsızlığına rağmen kendi değerlerini oluşturmaya teşvik eder. Camus'nün düşünceleri, günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Modern birey, yaşamın mutlak anlamını aramak yerine absürdü kabul edip kendi varoluşunu özgürce şekillendirmelidir. Yaşamın nihai bir anlamı olmayabilir ancak bu durum insanın yaşamaktan vazgeçmesini gerektirmez. Gerçek anlam, absürdün farkında olarak her anı bilinçli bir şekilde yaşamaktır.

Extended Abstract

Albert Camus, as a key figure in existentialist philosophy, examines the human condition through the concept of the absurd. In attempting to comprehend existence, individuals confront the fundamental incompatibility between themselves and the world. Camus defines this tension as absurdity and questions how one should respond to this awareness. He asserts that the most fundamental philosophical question is whether life is worth living, addressing the issue of suicide as its most radical consequence.

Camus identifies three possible responses to the absurd: physical suicide, philosophical suicide, and rebellion. The first, physical suicide, constitutes an immediate rejection of the absurd by terminating existence. However, Camus dismisses this as an invalid solution since it eliminates the very consciousness that perceives the absurd. The second, philosophical suicide, involves taking refuge in religious or ideological systems to escape meaninglessness. Camus rejects this as well, arguing that a hope-based search for meaning leads to self-deception, negating awareness of the absurd. The third and only viable response is rebellion. Camus asserts that individuals must accept the absurd, confront it with awareness, and persist in living despite its inherent meaninglessness.

In *The Myth of Sisyphus*, Camus employs the figure of Sisyphus as a metaphor for human existence. Condemned by the gods to ceaselessly roll a boulder up a hill, only for it to roll back down each time, Sisyphus epitomizes the

absurd struggle. For Camus, true rebellion lies in recognizing this fate and persisting despite it. The image of a content Sisyphus symbolizes an individual who embraces the absurd and chooses to live with conscious defiance.

The existential crisis of modern individuals closely aligns with Camus' philosophical concerns. The erosion of traditional values, the impact of scientific and technological advancements on meaning-making, and increasing social changes and individualization intensify existential uncertainty and the sense of emptiness. Camus' philosophy emphasizes individual consciousness, ethical responsibility, and artistic creativity as means of confronting these dilemmas. His model of the rebellious individual neither succumbs to suicide nor clings to false hopes but instead embraces life with awareness of the absurd. This acceptance does not entail passive resignation but rather an active engagement with existence.

Camus further illustrates his notion of the absurd human through various figures, including Don Juan, the Actor, the Conqueror, and the Artist. These figures embody different ways of living authentically within the constraints of absurdity. Ultimately, Camus argues that individuals must cease their pursuit of absolute meaning and instead affirm life as it is. His approach underscores the necessity of adopting a conscious ethical stance and maintaining rebellion against existential despair in the modern world.

This study explores Camus' concepts of suicide, absurdity, and rebellion within the framework of contemporary society, evaluating the existential alternatives available to individuals. Camus' philosophy suggests that rather than seeking meaning, one must learn to live without it. In doing so, he advocates for a conscious ethic of existence that enables individuals to confront and transcend the existential crises of the modern era.

Kaynakça

- Ahmedî, E. Ş. & Kılıç Ahmedî, B. (2024). Dinin Bireyselleşmesi Üzerine Niceliksel Bir Araştırma. *Bilimname*, 51, 457-484. <https://doi.org/10.28949/bilimname.1394681>
- Aydınalp, E. B. (2020). Albert Camus'da Saçma Kavramı- Sisifos'u Mutlu Düşünmek. *Söylem Filoloji Dergisi*, 5(2), 529-540. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.781867>
- Bal, M. (2021). İntihar Sorununa Schopenhauer'in ve Camus'nün Felsefi Çözüm Önerileri. *Dört Öge*, 20, 39-55.
- Barışan, C. (2012). Modernite Tartışmalarına Alternatif Bir Yaklaşım: Modern Aklın Eleştirisi ve Geleneksel Düşünce. *İnsan & Toplum*, 2(4), 35-63.
- Braz, A. (2006). La Conscience De L'absurdité Chez Camus: L'héritage D'un Autre Existentialisme. *Horizons philosophiques*, 16(2), 1-8. <https://doi.org/10.7202/801315>
- Camus, A. (1982). *Denemeler ve Bir Alman Dosta Mektuplar* (S. Eyüboğlu & V. Günyol, Çev.). Say Yayınları.
- Camus, A. (1965). Les Nouvelles littéraires, 15 novembre, dans *Essais, Extraits d'interviews*, Paris, Gallimard «Bibliothèque de la Pléiade»
- Camus, A. (2012). *Mutlu ölüm* (R. Dara, Çev.). Can Yayınları.

- Camus, A. (2005). *The Myth of Sisyphus*. (J. O'Brien, Trans.). London: Penguin Books.
- Camus, A. (2018). *Sisifos Söyleni* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları.
- Camus, A. (2010). *Sisifos Söyleni* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları.
- Camus, A. (2019a). *Düşüş* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları.
- Camus, A. (2019b). *Başkaldıran İnsan* (T. Yücel, Çev.). Can Yayınları.
- Çüçen, K. (2015). *Varoluş Filozofları*. Sentez Yayıncılık.
- Erdem, D. (2003). Modern Ahlakın Krizi ve Sonrası. *Kültür ve İletişim*, 6(2), 91-120.
- Ergun, E & Çötök, T. (2018). Etik Bir Tartışma Konusu: Hume ve Kant Örneğinde İntihar. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 9 (1), 121-146. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/694753>
- Esenyel, M. Z. (2020). Arnold Gehlen'de Kültürel Kriz ve Tarihin Sonu. *Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 13, 171-187.
- Foley, J. (2014). *Albert Camus From The Absurd to Revolt*. Routledge.
- Frankl, E. V. (1992). *İnsanın Anlam Arayışı*. (S. Budak, Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Gündoğan, A. O. (2011). *Albert Camus: Hayatı, yapıtları, felsefesi*. MKM Yayınları.
- Gündoğan, A. O. (2018). *Albert Camus ve başkaldırma felsefesi*. Öteki Yayınevi.
- Hançerlioğlu, O. (1975). Saçma. *Felsefe Sözlüğü* (s. 272-273). Remzi Kitabevi Yayınları.
- Karakaş Aydın, D. (2023). Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi- Modern İnsanın Yönelimi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 108-111.
- Karakaya, Ş. (2020). İntihar Olaylarında Varoluşsal Sorunlar: Felsefi Sağlık Açısından Yaklaşım. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (AKSOS)*, 8.
- Koç, E. (2016). Albert Camus'nün Saçma Felsefesi: *Caligula, Yabancı ve Sisifos Söyleni*. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6).
- McBride, J. (1992). *Albert Camus Philosopher And Littérateur*. New York: *Palgrave Mcmillan*.
- Tagay, Ö., Voltan-Acar, N. & Nalbant, A. (2016). Logoterapide Kullanılan Kavramların ve Tekniklerin Türk Kültüründe Uygulanabilirliği. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 105-126.
- Topakkaya, A. & Duykop, Z. S. (2017). Albert Camus'de Felsefi İntihar ve Başkaldırı. *SYL*.
- Tülüce, H. A. (2022). Bireysellik ve Toplumsallık Bağlamında Modern Bireyin Anlam Arayışı. *Journal of University Research*, 5(3), 305-312. <https://doi.org/10.32329/uad.1081255>
- Yıldız, E. (2023). Gecikmiş Modernitede Sosyal Bilişsel Kriz: Modern Gerçekliğin Gelişimsel Grameri Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Sosyoloji Notları*, 7(1), 2-26.

A Comparative Look at Goethe's "Die Braut Von Korinth" and Schiller's "Die Bürgschaft" Ballads

Sabri Balta^{1,a,*}

¹Department of Child Care and Youth Services, Çaldıran Vocational School, Van Yüzcü Yıl University, Van, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 19/11/2024

Accepted: 03/02/2025

ABSTRACT

Despite being one of the oldest literary genres, studies on ballads are limited. Ballad is a lyrical genre written in short and rhyming stanzas. Ballad is also used equivalently with the concepts of romance and epic. This concept, which includes epic, lyrical and dramatic elements, can be assigned different tasks depending on its literary purpose. Goethe (1749-1832) and Schiller (1759-1805) have a very different place in German balladry. In this study, after a general introduction to the concept of ballad, Goethe and Schiller's understanding of ballads were briefly mentioned, and Goethe's 'Corinthian Bride' (Die Braut von Korinth) and Schiller's 'The Surety' (Die Bürgschaft) ballads were examined with a comparative method. Goethe's 'Corinthian Bride' ballad deals with elements attributed to classical and romanticism together and thus has a mysterious character in terms of classification. In the ballad, two elements belonging to the Classical period stand out. These appear as the examination of Greco-Roman antiquity and the conflict between Paganism and Christianity. The story of Schiller's 'The Surety' ballad is based on an ideal. This story tells the story of two friends who are bound to each other by the deepest friendship. The subject of the story is friendship, the power of friendship and loyalty. Keeping one's word, believing in the love and loyalty of one's friend, saving one's friend whom no tyrant can underestimate, dying with him if necessary, constitute the main idea of the ballad. While 'Die Braut von Korinth' deals with the negative consequences of mysteriousness, uncanniness and negative transformation on individuals, 'Die Bürgschaft' reveals the positive changes that loyalty and truthfulness bring about in people.

Keywords: Ballad, Goethe, Schiller, *Die Braut von Korinth*, *Die Bürgschaft*

Goethe'nin "Korintli Gelin" ve Schiller'in "Kefil" Baladlarına Mukayeseli Bir Bakış

Öz

En eski edebî türlerden biri olmasına karşın, baladlar ile ilgili çalışmalar sınırlıdır. Balad, kısa ve kafiyeli kıtalar halinde yazılmış lirik bir türdür. Romans ve destan kavramlarıyla da eşdeğerli kullanılmaktadır. Epik, lirik ve dramatik unsurları içerisinde barındıran bu kavrama edebî amacına göre farklı anlamlar yüklenmektedir. Alman baladında Goethe (1749-1832) ve Schiller'in (1759-1805) yeri pek ayrıdır. Bu çalışmada, balad kavramına genel bir giriş yapıp, Goethe ve Schiller'in balad anlayışlarına kısaca değindikten sonra, Goethe'nin '*Korintli Gelin*' (*Die Braut von Korinth*) ve Schiller'in '*Kefil*' (*Die Bürgschaft*) baladları karşılaştırmalı yöntemle incelenmiştir. Goethe'nin '*Korintli Gelin*' baladı Klasizm ve romantizme atfedilen unsurları birlikte ele alır ve bu nedenle sınıflandırma açısından gizemli bir karaktere sahiptir. Baladta Klasik döneme ait iki unsur öne çıkar. Bunlar Greko-Romen antik çağının incelenmesi ve Paganizm ile Hristiyanlık arasındaki çatışmadır. Schiller'in '*Kefil*' baladının hikayesi ise bir ideale dayanmaktadır. Bu hikâyede birbirine en derin bir dostlukla bağlı olan iki arkadaşın durumu anlatılmaktadır. Hikâyenin konusu dostluk, dostluğun gücü ve sadakattir. Verilen söz tutmak, dost sevgisi ve sadakatine olan inancı, hiçbir zorbanın küçümsemeyeceği arkadaşını kurtarmak, gerekirse onunla ölmek baladın ana fikrini oluşturmaktadır. Özetle, Goethe'nin '*Die Braut von Korinth*' adlı eseri bir hayalet baladı iken, Schiller'in '*Die Bürgschaft*' adlı eseri ideal bir fikir baladıdır. '*Korintli Gelin*' gizemliliğin, tekinsizliğin ve negatif dönüşümün şahıslar üzerindeki olumsuz sonuçlarını, buna karşın, '*Kefil*' sadakatin ve doğruluğun insanda meydana getirdiği olumlu değişimleri gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Balad, Goethe, Schiller, *Korintli Gelin*, *Kefil*

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a Sabri55balta@hotmail.com

^a ORCID: 0000-0002-7357-0560

How to Cite: Balta, S (2025) A Comparative Look at Goethe's "Die Braut Von Korinth" and Schiller's "Die Bürgschaft" Ballads, CUJOSS, 49(1): 21-31

Giriş

Geçmiş Avrupa edebiyatlarında Orta Çağ'a kadar giden balad (ballada), kendine özgü bir nazım şekli olan, danslar eşliğinde söylenen ve duygusal yönüyle öne çıkan bir lirik şiir (Toz ve Toz, 2022: 107), bir sözlü edebiyat ve sözlü müzik türüdür (Mirzaoğlu, 2011: 98). Avrupa kültüründe edebi yönü itibarıyla *balad* kavramını 1761 yılında ilk defa zikreden İngiliz Thomas Percy olmuştur (Hukiç, 2017: 44). İtalyanca çıkışlı bu kavram 14. ve 15. asırlarda Fransız kaynaklarında *Ballade* ifadesi altında nazım şeklinde ele alınmış, İngiliz kaynaklarına *Ballad* şekliyle epik şarkılar formunda aktarılmış ve daha sonra Almanca kaynaklara geçmiştir. Balad, efsanevi, masalımsı, trajedik ve komik hâdiseleri, söylenti şeklindeki eski hikâyeleri işleyen, çeşitli formları olan bir nazım biçimi olarak görülmüştür. Bu nazım türü dizeler ve bentler kullanılarak kafiyelendirme şekliyle bir vezin ölçüsü olmayan metinler olarak da nitelendirilmiştir (Uca ve Soysal, 2020: 788-789). Orta Çağda dans eşliğinde söylenen ve bir öyküye dayalı olan bu kavram 18. asırdan bu yana geleneksel şekliyle kullanılmıştır (Black ve ark., 2012: 610). Gero von Wilpert'in "*Sachwörterbuch der Literatur*" adlı eserinde bilhassa Roman ülkelerinde dans eden kişilerce söylenen Fransız kökenli dans şarkısı şeklinde ifade edilmiştir (Schaum, 1969).

Bir ulusun kültürel mirasları arasında nitelendirilen baladların (Winter, 2014: 22), işledikleri genel konuları ve yaşamı birebir aktarması yönüyle birbirleriyle benzerlikler taşıdıkları ve içeriklerinde milli unsurları da barındırdıkları görülmektedir. Baladlar, konusu ve niteliği açısından her ne kadar eski tür inanç formlarını ve mitolojiyi işlemiş olsalar bile, gizemli şiirler olarak bilinmişlerdir (Hukiç, 2017: 44). Daha çok geçmişteki efsaneleri, önemli olayları, aşk ve sevgiyi konu edinen çeşitli şiirlerin müzikîye uyarlanması biçiminde karşımıza çıkmışlar, zaman içinde ritm ve çalgılar vâsıtasıyla birlikte anılagelmişlerdir.

Ballad, İtalyanca "*ballata*" kelimesi olarak karşımıza çıkarken, 13. asır Fransız edebiyatında zirveyi yaşamıştır. 18. yüzyıla kadar Roman ülkelerinin dışına çıkmazken, 18. asrın sonunda İngiltere'de "*Song*" kavramıyla eşdeğer anlamda kullanıldıktan sonra diğer Avrupa ülkelerinde görülmeye başlanarak halk arasında yaygın anlatıcı şiir ve türküler için kullanılmıştır. Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi Almanca konuşan ülkelerde 18. yüzyıldan itibaren halk edebiyatında ve genel edebiyatta yaygın hale gelerek halk baladı ve sanat baladı diye iki ayrı kategoride anılmaya başlanmıştır (Ünal, 2005: 11-12). Halk baladları daha ziyade sözlü geleneğe ve şarkıya olan yakınlığıyla ifade edilirken, sanat baladı da yazarı belli olan ve yazılı olarak kayda alınan eser niteliğinde dile getirilmiştir. 18.asırdan başlayarak Almanya'da sanat baladı dendiğinde, Goethe, Schiller, Heine, Bürger ve Fontane gibi şairler akla getirilmiştir (Uca ve Soysal, 2020: 789).

Halk şiiri geleneğinin bir unsuru olarak değerlendirilen halk baladı kapsam ve içerik bakımından geniş olmakla birlikte, anlatılan olaylar bakımından dramatiktir. Halk baladının dans, romans, destan ve halk edebiyatı türleri

olan efsane, menkıbe, kaba güldürü yanında, gazete baladıyla da ilişkisi söz konusudur. Halk baladının 'romans' kavramı ile ilişkisi söz konusu olup, bu ilişki her iki kavramın ortak kullanımından kaynaklanmıştır. Nitekim, '*balad*' kavramı yerine bazen '*romans*' kavramı tercih edilmiştir (Lorca, 2014). '*Romans*' kavramı İspanyolcadan halk dilinde kaleme alınmış, yarım kafiyesi olan, daha açık ve canlı bir temel yapıya sahip kahramanlık övgü şiiri şeklinde nitelendirilmiştir. '*Balad*' Kuzey Avrupa'ya, '*romans*' Güney Avrupa'ya has bir kavram olarak görülmüştür. Esasında halk baladıyla sanat baladı temel özellikleri bakımından benzerlikler taşımaktadır. Sanat baladı bazen halk baladından bazı özellikleri bünyesine alarak epik, lirik ve dramatik unsurlara yer verebilmektedir. Sanat baladını halk baladından ayıran en önemli unsur, halk baladının anonim ve halk ürünü oluşu, bir yazarının ya da şairinin açıkça belli olması, kendisini ortaya çıkaran sanatçının karakterini ve sanatçı birikimini yansıtmasıdır (Ünal, 2005: 13-49).

Amaç ve Yöntem

En eski edebî türlerden biri olmasına karşın, baladlarla ilgili çalışmalar sınırlıdır. Alman baladında Goethe (1749-1832) ve Schiller'in (1759-1805) yeri pek ayırdır. Zira her iki edebî şahsiyetin dostlukları bir yandan onların edebî verimliliklerini artırırken diğer yandan pek çok eserin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu çalışmanın amacı, balad kavramının kapsamını genel bir girişle ele alıp, Goethe ve Schiller'in balad anlayışlarına kısaca değindikten sonra, Goethe'nin "*Korintli Gelin*" (*Die Braut von Korinth*) ve Schiller'in "*Kefil*" (*Die Bürgschaft*) baladlarını karşılaştırmak, benzer ve farklı yönlerini yorumlamaktır.

Sosyal bilimlerde nitel çalışmalar anlamlandırma ve yorumlama, olgular ve olaylar yumağından çıkarımlar yaparak belirli sonuçlara varmak için bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır (Topkaya, 2006: 113). Bu bakımdan, nitel araştırmalar doğal olguları anlama, yorumlama ve açıklamaya dayalı bir irdeleme yöntemidir (Fraenkel ve ark., 2000: 669; Demir, 2024: 313). Nitel araştırma yöntemi sayesinde edebî metinler karşılaştırılmaktadır (Toz ve Toz, 2022: 111; Kaplan, 2023: 5-6; Barut, 2024: 101). Bu alanda, 'Karşılaştırmalı Edebiyat' bilimi sayesinde karşılaştırılan eserler konu, düşünce veya biçim bakımından incelenebilmekte, benzer, ortak ve farklı yönleriyle yorumlanabilmektedir (Aytaç, 1997: 7). Karşılaştırma hem millî edebiyatın kendi eserleri hem de farklı milletlerin edebî eserleri arasında yapılabilmektedir (Turan, 2007: 94). Karşılaştırmalı edebiyat biliminde 'metne bağlı inceleme' ve 'yorumlayıcı inceleme' karşılaştırma yöntemleri arasındadır (Solmaz, 2017: 285). Bu çalışma, Goethe'nin "*Korintli Gelin*" (*Die Braut von Korinth*) ve Schiller'in "*Kefil*" (*Die Bürgschaft*) baladlarındaki olguların karşılaştırmalı olarak incelenmesi, irdelenmesi ve yorumlanması yönüyle nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. İlgili baladlar mukayese yoluyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Goethe ve Schiller'in Balad Anlayışı

Alman Edebiyatında balad kavramına bakıldığında Goethe'nin ve Schiller'in apayrı bir yer teşkil ettiği görülmektedir. Zira onların ölümlerine kadar olan karşılıklı dostlukları her açıdan eserlerine müsbet bir şekilde yansıdığı için, edebiyatın tüm unsurlarıyla ilgili söylemiş oldukları ifadeler dikkat çekici nitelikte olmuştur. Baladı bütün edebi türlerin embriyosu olarak değerlendiren Goethe, Schiller ile mektuplaşmalarında, balad ve romans kavramlarını eş anlamlı bir şekilde kullanmışlar ve diğer şairler gibi bu iki türü birbirinden ayırmamışlardır.

Goethe'ye göre balad esrarengizlik ve gizemlilik karakterleri taşır, gizemlilik şiirin konusunda yatarken, esrarengizlik aktarım biçiminden kaynaklanır (Ünal, 2005: 9-13). Baladı bütün edebi türlerin embriyosu olarak değerlendiren Goethe, Schiller ile mektuplaşmalarında, balad ve romans kavramlarını eş anlamlı bir şekilde kullanmışlar ve diğer şairler gibi bu iki türü birbirinden ayırmamışlardır (Ünal, 2005: 13-44). Kendisinden sonrakilere bir örnek teşkil etmesi bakımından, Goethe 1821 yılında baladla ilgili yapmış olduğu tanımlamada, baladın okuyucunun ruh halini ve fantezisini harekete geçiren olayları işlemesi gerektiğinden bahsetmektedir. Diğer yandan baladın mitolojik unsurlar içermemesini, bununla birlikte onun bir takım esrarengiz özelliklere de sahip olması lüzumunu dile getirerek, bu gerekliliğin onun sunulduğu biçiminden kaynaklanması zorunluluğunu da ayrıca belirtmiştir (Ünal, 2005: 47-49). Goethe'nin baladlarıyla hemen hemen bir benzeşim içerisinde olan Schiller'in baladlarında da bir ahlakilik söz konusudur. Onun "*Der Graf von Habsburg*" (*Habsburg Kontu*) isimli baladının pek çok ayrıntı içerdiği olmasına rağmen, zaman üstü ahlaki fikirlere de hizmet ettiği görülmektedir (Mertens, 1996).

Klasik Alman balad ustalarından biri olan Schiller'in baladlarının nasıl adlandırılacağı veya bu baladların hangi kategoride değerlendirileceği konusu da ayrıca dikkat çekici olmuştur. Onun baladlarıyla ilgili anekdot ve novel tarzı isimlendirmelerin yanında, lirik ve dramatik isimler de söz konusu edilmiştir. Walter Hinck, Schiller'in baladlarını dram, epik ve liriğin küçük bir şekli olarak değerlendirirken, pek çok araştırmacı Schiller'in baladlarını "*Fikir baladı*" (*deeballade*) şeklinde değerlendirmiş ve onları felsefi boyutuyla incelemiştir. Bunun yanında, Schiller'in baladları parabelik ve ibretli baladlar kategorisinde de değerlendirilmiştir. Hinck, hümanist düşüncelerinden dolayı Schiller'in baladlarını menkıbe tarzı balad kategorisine dâhil etmiştir. Diğer yandan Goethe'nin "*Erlkönig*" (*Elfler*) baladı da hayalete inanmanın zararlarını konu edinmesi, bilime ve akla hitap etmesi hususiyetiyle didaktik balad, yani öğretici balad kategorisinde görülmüştür (Ünal, 2005: 65-68).

1780 yılı sonrası İtalya seyahati dönüşüyle birlikte klasik düşünce tarzını benimseyerek, yine kendisi gibi aynı klasik düşünce tarzını özümseyen Schiller ile tanışmış olan Goethe, bu tanışmayı verimli bir dostluğa dönüştürmüştür. Ancak ölümler bitecek bir dostluk örneği sergileyen bu birliktelik, 1790'lı yıllarda her iki şairin en güzel baladlarını yazmış olduğu bir baladlar yılı olarak anılmasını sağlamıştır. Goethe yalnızca klasik dönemde balad yazmamıştır. Onun Deha Çağı döneminde yazmış olduğu baladları her ne kadar

G. A. Bürger'in baladlarından farklı da olsa, bu dönemdeki baladlarda duygusallığın yerini popülerite almış ve bu sayede halk şiiriyle bir temas kurulmuştur. Goethe'nin "*Veilchen*" (*Menekşe*), "*König in Thule*" (*Thule'deki Kral*) ve "*Untreue Knabe*" (*Sadakatsiz Çocuk*) baladları halk şiiriyle ilintilidir. "*Fischer*" (*Balıkçı*) ve "*Erlkönig*" (*Elfler*) baladlarında ise şairlik tavrını ve işlemiş olduğu motifleri konuşturmuştur. Böylece Goethe'nin baladında en üst düzeyde insan problemleri, zaman üstülük ve klasik dönem sanat telakkisi ele alınarak, Schiller'in de devreye girmesiyle birlikte fikir baladı türü ortaya çıkarılmıştır. Goethe'nin baladı bir düşüncenin akılcı bir tesiriyle yeniden şekillendirilebilir tarzda olmakla birlikte, Hümanizm döneminin düşünce tarzı da baladlarında söz konusu edilmiştir. "*Die Braut von Korint*" (*Korint'li Gelin*) baladı bu tarz düşünce tarzının işlendiği türdendir. Onun "*Schatzgräber*" (*Define Avcısı*) ve "*Zauberlehrling*" (*Sihirbazın Çırağı*) baladlarında ise konular net bir şekilde işlenerek, dil ustalıklı bir tarza büründürülmüş, ahlakilik ve pedagoji gibi unsurlara yakından temas edilmiştir. Schiller'in baladı sanat doludur. Bir düşüncenin öncülüğünde ortaya çıkmıştır. Baladla kararlılık söz konusu edilmiştir. Kaderin karşısında ideallerin önceliği vardır. Deha Çağı'nın akıl dışılığına karşı düşüncenin önceliği ön planda tutulmuştur. Baladlardaki kahramanlar ihtiraslı bir gizlilik esareti altında pasif, ancak dolaylı olarak aktif hareket edebilen kahramanlardır. Böylece onlar fedakarlığın ve kendini aşmışlığın ifadesi olarak değerlendirilmelidir. "*Die Bürgschaft*" (*Kefil*) ve "*Der Kampf mit dem Drachen*" (*Ejderha ile Savaş*) bunun en tipik örneklerini teşkil etmektedir. Günaha kaçınmama ve ilahi adalet düşüncesinin söz konusu edilmiş olduğu "*Die Kranische des Ibykus*" (*İbiskus'un Turnaları*) ve "*Der Gang nach dem Eisenhammer*" (*Eisenhammer'e Yolculuk*) baladları ise kendi türlerinin örneği olarak değerlendirilebilir. Schiller'in baladında yapısal boyut açık ve derindir. Baladlarda olağanüstülüğün ve bilinmezliğin sınırları söz konusu olmakla birlikte, kaderin gücü öngörülemez niteliklidir. Goethe'nin fikir baladlarıyla aynı istikamette olan ve antik unsurların çok görüldüğü Schiller'in baladları öncelik bakımından daha öndedir. Schiller'de fikir ağır basarken, Goethe'de izlenim ve yaşanmışlık söz konusudur. Schiller'de insan büyüklüğü ve mitolojik hadiselerle konu edilmez. Ancak insan ahlaklı bir tutum içerisinde kalarak kadere karşı bir tutum sergilemektedir. İrrasyonelliğe karşı fikrin üstünlüğü Schiller'de öncelikli tutulmuştur (Ünal, 2005: 77-80). Goethe baladlarında çeşitli yönleriyle kadın rollerini de işlemiştir (Kalebić, 2018).

Goethe'nin "*Die Braut Von Korint*" (*Korintli Gelin*) ve Schiller'in "*Die Bürgschaft*" (*Kefil*) Baladlarında Unsurlar ve Her İki Baladın Mukayesesi

Goethe'nin *Korintli Gelin* baladı her biri 7 satırdan müteşekkil ve 28 kıtadan oluşan bir baladdır. Goethe bu baladını İtalya'ya yapmış olduğu seyahatinden sonra baladlar yılı olarak adlandırılan 1797 senesinde kaleme almıştır. Eserinde konu olarak işlemiş olduğu motifler Tralleis'li Phlegon'un M.S. 2. asırda yazmış olduğu ve içerisinde zamanın acayıplıklarını, kadın ve erkek cinsiyetiyle bağdaşmayan unsurları, hayalet ve tabiatüstü hadiseleri, eski

efsaneleri ve popüler inançları barındıran *Mucizeler Kitabı*'na dayanmaktadır (Die Braut von Korinth, 2024).

Korintli Gelin baladı baştan sona genel bir değerlendirildiğinde eserdeki aşk söylemi ve namus kavramı gibi unsurlar tam olarak anlaşılır gözükmemektedir. Tipik bir hayalet şarkısı olan balad zamansal sınıflandırma açısından 1800'lü yıllarda birbirine tamamen zıt ve düşman olan erken romantizm ve klasizm dönemine, yani Goethe ve Schiller'in ortak çalışma dönemi olan Weimar Klasizmi ve Romantik hareketin başlangıç dönemine dayanmaktadır. Bu dönemde Romantizm, Aydınlanmanın inatçı rasyonalizminden uzaklaşmayı ve duygulara ve aynı zamanda ferdin yaratıcı gücüne daha fazla vurgu yapmayı öncelerken, Klasizm, bilhassa uyum arayışı, insanların daha yüksek bir insanlık düzeyinde yetişmesi ve greko-romen antik motifler gibi unsurları öncelmiştir. Yani sosyal konular, söylemler ve idealler 19. yüzyıl Almanya'sında zamanın ruhunu şekillendirmiştir. Goethe'nin bu baladı da tam da böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır. Eser bir yandan klasik unsurları barındırırken romantizme atfedilen unsurları da beraberinde işlemesiyle sınıflandırma türü bakımından esrarenğizdir ve hayalet balad sınıfına girmektedir. Bu yüzden, eserde yazılmış olduğu dönem olan Klasik ve Romantik unsurlar beraber aranmalıdır. *Korintli Gelin* baladında Klasik döneme ait olan iki unsur göze çarpmaktadır. Bunlar Greko-Romen antik çağın incelenmesi ve Paganizm-Hristiyanlık çatışması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Goethe bu baladında klasik ve aynı zamanda döneme özgü ortamı çok bilinçli bir şekilde seçmiştir. Antik dönem açısından bakıldığında hadise Korint'te geçmektedir: *Nach Corinthus von Athen gezogen* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023) (*Atina'dan Korint'e ...*) (Ünal, 2005: 155).

Goethe bu baladda Paganlık ve Hristiyanlık çatışmasını ciddi bir şekilde işlemiştir. Nitekim baladın hemen başlangıcında bu çatışmadan bahsedilerek, genç adamın eski tanrılara taptığı ve onun, halkının yanında bir putperest olduğu açıkça ifade edilmektedir: *Er ist noch ein Heide mit den Seinen* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023). *Beraberindekiler gibi hâlâ putperestti bu genç.* (Ünal, 2005: 155).

Paganlık-Hristiyanlık çatışması baladın hayalet kısmına ilave olarak eserde geçen hadiselerin önemli bir parçası olmuştur. Zira gelinin ve ailesinin yeni inancı kabul ettiği bunun bir göstergesidir (Kaymaz, 2023: 58): *Und sie sind schon Christen und getauft* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023). *Oradakiler ise çoktan Hristiyanlığı seçip vaftiz olmuşlardı.* (Ünal, 2005: 155).

Eserdeki bu inanç çatışmasının hemen ardından bir felaketin söz konusu olacağı uyarısı ve bunu haber vermesi de ayrıca ifade edilmektedir: *Keim ein Glaube neu, Wie ein böses Unkraut ausgerauft.* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023). *Bir inanç yeni gelişmeye başladığı zaman, Kötü bir yabancı ot gibi sökülüp atılır.* (Ünal, 2005: 155).

Baladda bir yandan din olgusuna sürekli dikkat çekilirken, öte yandan birbirine zıt bir inanç karşılaştırması söz konusu edilmektedir:

*“Und der alten Götter bunt Gewimmel
Hat sogleich das stile Haus geleert.
Unsichtbar wird einer nur im Himmel,
Und ein Heiland wird am Kreuz verehrt;”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

*“Ve eski tanrıların renkli karışımı
Hemen sakın evi boşalttı.
Sadece bir tanesi fark edilmeden gökyüzünde kaldı.
Ve bir kurtarma burada saygıyla yad edildi.”* (Ünal, 2005: 156).

Bilhassa, annesinin yeni dine girmesinden dolayı kız ona ciddi bir şekilde suç atfetmekte ve onu sözünden çıkmakla suçlamaktadır. Hatta onu eski tanrılara geri döndürmek dahi istemektedir. Bunu da baladın sonunda dile getirmiş olması anlamlıdır:

*“Eurer Priester summende Gesänge
Und ihr Segen haben kein Gewicht;
.....
Mutter, habt Ihr doch das Wort gebrochen,
Weil ein fremd, ein falsch Gelübd' Euch band!
.....
Eilen wir den alten Göttern zu.”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023)

*“Sizin papazlarınızın vızılı şeklindeki ilahileri
Ve onların dualarının hiçbir hükmü olmadı.
.....
Anneciğim yoksa siz verdiğiniz sözden caydınız mı?
Çünkü garip, sahte bir yemin seni bağladı.
.....*

Eski tanrılara koşacağız.” (Ünal, 2005: 159-160). *Korintli Gelin* baladı romantik unsurlar açısından incelendiğinde ise yine iki unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar karanlığın büyüleyiciliği ve romantik aşk unsurlarıdır. Zira Romantikler karanlığa, şeytani olana, tekinsiz ve mitolojik olana karşı bir hayranlık beslemektedirler. Baladda gece kavramının kullanılması ve hadisenin gece vaktinde cereyan etmiş olması da tekinsizlik açısından bir örnek teşkil etmektedir: *“....., bei seiner Lampe Schimmer* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023). *Lambanın belirsiz ışığında* (Ünal, 2005: 155).

Yine Romantizm açısından baladda cinsel arzuları yönetme, şeytani, erotik ve marazi unsurlar gibi durumlar da söz konusu edilmiştir. Zira iffetli gibi görünen gelin, erotik tahayyüllerini çılgınca ifşa ederken, aktif, açgözlü, doyumsuz bir *femme fatale* haline, yani baştan çıkarttığı erkeği sonunda büyük sıkıntılara sokarak, onu yiyip tüketmek isteyen bir hale dönüşebilmektedir (Kaymaz, 2023: 59): *“Und zu saugen seines Herzens Blut.* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023). *Ve onun kalbinin kanını emmek için* (Ünal, 2005: 160).

Romantik aşk açısından bakıldığında toplumsal geleneğe rağmen, yani her iki babanın beşik kertmesiyle gençleri bir bakıma baskı altında tutmasına karşın, aşkın özgür iradeyle kurmuş olduğu bağın her iki genç arasında çok güçlü olduğu gözükmektedir (Kaymaz, 2023: 59):

*“Töchterchen und Sohn
Braut und Brautigam voraus genannt.”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

“Kız ve oğullarını

Peşinen gelin ve damat olarak kabul etmişlerdi.” (Ünal, 2005: 155).

Güçlü romantik aşkın tipik örneklerinden biri de kızın evleneceği kişiyle bir arada olup huzur bulma arzusudur. Bu yüzden sevgilisiyle buluşma melanetini gerçekleştirinceye kadar gece boyunca onu arayıp durmuştur. Sevdiğine ölümüne bağlı olan kız, annesinden kendisini güveyiyle yakmasını bile istemektedir. Yani bunun bedeli canları bile olsa, her ikisi için kurtuluşun ancak böyle bir sonla gerçekleşebileceği söz konusu edilmektedir (Kaymaz, 2023: 59):

*“Höre, Mutter nun die letzte Bitte:
Einen Scheiterhaufen schichtest du;
Öffne meine Bange kleine Hütte,
Bring in Flammen Liebende zur Ruh’!”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

*“Anneciğim, lütfen şu son ricamı dinle:
Bir odun yığını görüyorsun.
Benim küçük kulübemi aç.*

Sevenleri alevlerin içinde huzura bırak.” (Ünal, 2005: 160).

Korintli Gelin baladının bir diğer unsurlarından biri de anlatılan dünyada durumun ne olduğuna dair bir kararsızlık faktörünün olduğu durumdur. Şöyle ki, ortada istikrarlı ve net bir dünya gözükmemektedir (Kaymaz, 2023: 60):

*“Müdigkeit läßt Speis und Trank vergessen,
Daß er angekleidet sich aufs Bette legt;
Und er schlummert fast,”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

*“Yorgunluk yeme ve içmeyi unutturdu.
Soyunmadan yatağa uzandı.*

Neredeyse uyumak üzereydi.” (Ünal, 2005: 155).

Yukarıda anlatıldığı üzere eserde yaşananların hayal mi, yoksa gerçek mi olduğu unsuru ise ikircikli bir durumu yansıtmaktadır. Zira geceye gelen güvey, gündüz gelen gibi değildir. Ayrıca gelinin doyumsuzluğu ve erkek peşinde koşan serüven düşkün bir kadın olması, güveyin vuslat gecesinden sonra ölüp ölmemesi, ölümsüz bir hortlak olarak huzursuz bir varoluşa mahkûmiyeti, toprak renginde oluşu ikircikli ve ucu açık ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaymaz, 2023: 60):

“Schöner Jüngling! Kannst nicht länger leben;

.....

Morgen bist du grau,

Und nur braun erscheinst du wieder dort.-“ (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

“Ey yakışıklı genç! Sen daha uzun süre yaşayamazsın

.....

Yarın saçların kırlaşır

Ve orada yeniden kahverengi görünürsün.” (Ünal, 2005: 160).

Balada tekinsizliği ifade eden unsurlar açısından bakıldığında, tekinsizlik kavramının hayalet hikâyelerinin olmazsa olmazlarından olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Gece yarısıyla eş anlamlı olan bir ifade balada kullanılmıştır. Tekinsizliğin gece yarısı ve olabildiğince ürkütücü bir ortamda gerçekleşmesi ve gelinin henüz ölmeyen ve hayattaymış gibi davranan hayali bir varlığa, zombiye, yani yüzüne bakılamayacak kadar sevimsiz bir tipe dönüşmesi hayalet hikâyelerinin olmazsa olmaz belirtilerindedir (Kaymaz, 2023: 60):

*“Eben schlug die dumpfe Geisterstunde.
Aus dem Grabe werd’ ich ausgetrieben.
Noch den schon verlorenen Mann zu lieben
Und zu saugen seines Herzens Blut.”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

*“Endişe verici hayaletler saati yeni vurdu
Mezardan kovulacağım
Kaybedilen adamı sevmek*

Ve onun kalbinin kanını emmek için” (Ünal, 2005: 157).

Balada intihara gidecek kadar coşkulu, taşkın, yani zarif ve narin *femme fragile* tiplmesiyle, aynı zamanda üzgün ve depresif *femme fatale* tiplmesi de iki uçlu kadın unsurları olarak işlenmiştir. Bir yandan kırılğan, bir yandan narin, bir yandan ince, bir yandan zayıf, bir yandan ruhani, bir yandan solgun ve yorgun bir *femme fatale* unsurlar kadını özellikler olarak eserde yer almıştır. Ama cadı saatinin gelişle kızın bir *femme fatale*’ye, güçlü, arzulu, yaşama arzusuyla dolu bir kişiliğe dönüşmesi Goethe’nin burada iki uçlu karakteri yansıması ve kararsızlık durumunu göstermesi açısından bir örnek teşkil etmektedir (Kaymaz, 2023: 61):

*“Gierig schlürfte sie mit blassem Munde
Nunn den dunkel blutgefärbten Wein”* (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

*“Kız, büyük bir iştahla kan rengindeki
Koyu şarabı solgun ağzıyla içti.”* (Ünal, 2005: 157).

Nihayet baladaki kavuşma, yani vuslat, damadın ölümüyle son bulurken, gelin, güveyin kalbinin kanını emmek için mezardan döndüğünü ve hayatını kaybettiği itirafıyla Goethe’nin kaleminden sona erdirilmektedir (Kaymaz, 2023: 61):

“Und zu saugen seines Herzens Blut

.....

Schöner Jüngling! Kannst nicht länger leben;” (Historische Texte and Wörterbücher, 2023).

“Ve onun kalbinin kanını emmek için

.....

Ey yakışıklı genç! Sen daha uzun süre yaşayamazsın.” (Ünal, 2005: 160).

Schiller’in “*Kefil*” baladı da yine Goethe’nin yukarıda incelediğimiz baladına benzer şekilde 7 mısra halinde, fakat her biri 8-10 heceli 20 kıtadan oluşan bir baladdir. Schiller, 30 Ağustos 1798’de tamamladığı bu baladının kaynağını Hyginus Mythographus’un bir kitabında bulmuş olduğu Damon ve Phintias’ın hikâyesine dayandırmaktadır. Onun bu baladı Goethe ile rekabet halinde oldukları 1797 baladlar yılına ait değildir, bilakis Musenalmanach’a yönelik bir baladdir. 1799 yılında Musenalmanach’ta da yayınlanmıştır. Schiller, Aralık 1797’de *Wallenstein* draması üzerine çalışırken Goethe’den Hyginus’un masal kitabını istemiş ve bu kitabın içerisinde yazmak istediği baladı için aramış olduğu trajik malzemeyi de bulmuştur. Bu hikâyede birbirine en derin bir dostlukla bağlı olan iki arkadaşın durumu anlatılmaktadır. Hikâyenin konusu ise dostluk, dostluğun gücü ve sadakattir. Schiller’in bu baladının neredeyse tamamı klasik bir ideale dayanmaktadır. Dolayısıyla o bu idealini sevgi ve sarsılmaz sadakatle ilgili tüm eylemlerine taşımıştır. Verilen sözü tutmak, dost sevgisi ve sadakatine olan inancı, hiçbir zorbanın küçümseyemeyeceği

arkadaşını kurtarmak, gerekirse onunla ölmek baladın ana fikrini oluşturmaktadır (Friedrich Schiller Archiv, 2024).

Möros ve samimi arkadaşı arasındaki hakiki dostluğun dile getirildiği bu baladda Möros, elbisesinin altına saklamış olduğu hançerle zalim kral Dionysius'u yanına gizlice sokularak öldürmek istemiştir. Zira o halkına zulmetmektedir. Ancak, kralı öldürme işini gerçekleştiremeyince kralın hafiyeleri tarafından apar topar yakalanmış ve zalim kral tarafından idam cezasına çarptırılmak istenmiştir. Ancak, kız kardeşinin düğünü söz konusudur. Bu düğünü yapabilmek zamana ihtiyacı vardır. Bu yüzden kraldan üç günlüğüne kendisine zaman tanınmasını ve arkadaşı Selinuntius'u üç günlüğüne kendi yerine teminat kabul edilmesini istemiştir. Kral ise, şayet Möros üç günlük süre içerisinde geriye dönmezse kendisinin özgür ve suçsuz sayılacağını ve arkadaşının infaz edileceği şartını kendisine bildirmiştir. Düğün için yola çıkan Möros, kız kardeşini çok kısa zamanda nişanlısıyla birleştirmiş ve aceleyle geri dönme çabasıdadır. Dönüş yolunda köprüleri yerinden edecek kadar nehrin kabarmasına sebep olan çok şiddetli yağmurlara maruz kalmıştır. Zamanı azdır ve bu durum kendisi için büyük bir engel teşkil etmektedir. Ortada kimsecikler yoktur. Bir yandan arkadaşını kurtarmak isteği, diğer yandan ise büyük engellerin çıkması onu bir ümitsizliğe itmektedir. Fakat o kararlıdır ve bu duruma direnecektir. Nehrin kıyısında ağlayarak ellerini Zeus'a kaldırmış ve Zeus'tan yağmuru dindirmesini dilemiştir. Neredeyse öğle olacaktır. Yağmur dineceği yerde aksine şiddetini artırmaktadır. Möros çaresizce bütün cesaretini toplayıp kendisini adeta bir denize dönmüş nehrin azgın sularına bırakmıştır. Güçlü kollarıyla ve tanrının yardımıyla adeta nehri yararcasına yüzerek karşıya ulaşan Möros bütün yorgunluğuna rağmen bir şükür içerisinde yoluna devam etmiştir. Fakat bu seferde de içinden geçtiği ormanın karanlıklarından çıkan bir haydut çetesi engeliyle karşılaşmıştır. Çete onun yolunu kesmiş ve onu topuzla tehdit ederek canına kastetmek istemiştir. Kendisine en yakın olanın elindeki topuzu alıp onların üzerine saldıran Möros bütün kuvvetiyle onlarla dövülmüş ve üçünü de güçlü darbelerle öldürmüştür. Diğerleri ise kaçmıştır. Kızgın güneş altında, yorgunluktan bitkin bir vaziyetteyken tanrının kendisine acıyarak onu hem azgın nehirden hem de haydut çetesinden kurtardığını dile getirerek tanrıdan kendisine bir kez daha yardım etmesini istemektedir. Ancak bu sefer de susuzluk snavıyla karşı karşıya kalmıştır. Arkadaşını kurtarma arzusundan hiçbir şekilde vaz geçmeyen Möros'u bu sefer de kayalardan fıskıran gümüş gibi parlak bir kaynak suyu kurtarmıştır. Bu arada zaman iyice azalmaktadır ve arkadaşı Selinuntius darağacına çıkarılma durumundadır. Ama, Selinuntius arkadaşı Möros'un döneceği ümidini asla yitirmemiştir. Kaynak suyundan içtikten sonra yoldan geçen iki yolcunun konuşmalarından "O şimdi darağacında asılmıştır" sözlerini duyan Möros adeta uçarcasına son bir gayretle akşamın kızıllığında saraya ulaşmıştır. Saray bekçisi Philostras onu tanımış ve arkadaşının büyük bir ümitle kendisini beklediğini ve hatta Zalim kralın alaylarının bile onu yıkamadığını dile getirmiş, fakat arkadaşının ölümü

çoktan tattığını söyleyerek, hiç olmazsa kendisinin kaçıp kurtulmasını istemiştir. Ancak vefasından, sadakatinden asla vazgeçmeyen ve bunu zalim krala göstermek isteyen Möros akşamın kızıllığında şehrin girişine dayanmıştır. Kalabalıklar arasında arkadaşının iple yukarı doğru çekildiğini gören Möros kalabalığı yararak, onu kendi yerine kefil bıraktığını söyleyerek cellattan onu değil de kendisini öldürmesini istemiştir. Herkes şaşkınlık içerisinde. İki arkadaş hem sevinç hem de yaşamış oldukları zorluklardan dolayı ağlaşıp kucaklaşmışlardır. Herkes gözyaşı dökmektedir. Bu mucizevi haber zalim krala ulaştığında onun da insani duyguları kabarmış ve onları huzuruna getirterek onları hayranlıkla izlemiştir. Bu sadakat ve dostluktan çok duygulanan kral onları affetmiş ve kendisi de üçüncü bir kişi olarak onların arasına dahil olmuştur.

Schiller'in 20 kıtadan oluşan bu baladının ilk kıtasında, halkına zulmeden zalim kral Dionysius'u öldürmek istemesi suçundan dolayı Möros'un idama mahkûm edilmesi gerektiği konusunu işlenmiştir:

"Zu Dionys, dem Tyrannen, schlich

Möros, den Dolch im Gewande;

Ihn schlugen die Häscher in Bande.

"Was wolltest du mit dem Dolche, sprich!

Entgegnet ihm finster der Wüterich.

"Die Stadt vom Tyrannen befreien!"

"Das sollst du am Kreuze bereuen." (Die Bürgschaft, 2023).

"Möros, elbisesinin altına hançer saklayarak

Zalim Diyonis'e gizlice sokuldu.

Görevli hafiyeleri onu apar topar yakaladılar.

"Bu hançerle ne yapmak istemiştin söyle!",

Diye tehditkâr bir şekilde sordu zalim Dionis.

"Şehri bir zalimden kurtarmak istedim:"-

"Bunun cezasını idam sehvasında vermelisin." (Ünal, 2005: 129).

İkinci kıta ise Möros'un kız kardeşini evlendirebilmek adına zalim kraldan üç günlüğüne kendisine mühlet verilmesini istediği bölüm olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Ich bin", spricht jener, "zu sterben bereit

Und bitte nicht um mein Leben,

Doch willst du Gnade mir geben,

Ich flehe dich um drei Tage Zeit,

Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit,

Ich lasse den Freund dir als Bürgen,

Ihn magst du, entrinn ich, erwürgen." (Die Bürgschaft, 2023).

"Möros, şöyle cevap verdi: "Ben ölmeye hazırım,

Sizden hayatımı başışlamanızı da istemiyorum

Fakat sizden beklediğim lütuf,

Bana üç günlük bir süre vermeniz,

Bu zaman zarfında kız kardeşimi evlendireceğim.

Kefil olarak da arkadaşımı size bırakıyorum.

Şayet ben kaçarsam, onu benim yerime öldürebilirsin." (Ünal, 2005: 129).

Üçüncü kıta ise arkadaşının bizzat kendi canıyla Möros'a kefil olduğu kısımdır:

"Da lächelt der König mit arger List

Und spricht nach kurzem Bedenken:

Drei Tage will ich dir schenken.

Doch wisse! Wenn sie verstrichen, die First,

*Eh du zurück mir gegeben bist,
So muß er statt deiner erblassen,
Doch dir ist die Strafe erlassen.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Kral bıyık altından gülerek
Kısa bir muhakemeden sonra şöyle dedi:
“Sana üç gün süre vereceğim
Fakat unutma! Şayet bu süreyi aşarsan,
Ve sana verdiğim sürede geri dönmezsen,
Senin ölüm cezasını arkadaşın çekecek,
Sen ise bu cezadan kurtulacaksın.”* (Ünal, 2005: 129).

Dördüncü kıta Möros’un kız kardeşini evlendirme arzusunu dile getirmiş olduğu bölümdür. Bu bölümde Möros bu arzusunu arkadaşına açmıştır:

*“Und er kommt zum Freunde: Der König gebeut,
Daß ich am Kreuz mit dem Leben
Bezahle das frevelnde Streben,
Doch will er mir gönnen drei Tage Zeit,
Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit,
So bleib du dem König zum Pfande,
Bis ich komme, zu lösen die Bande.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Möros arkadaşına geldi ve şöyle dedi:
“Kral, bu suikast girişiminin cezasını
Darağacında hayatımla ödeyeceğimi söyledi.
Fakat kız kardeşimi evlendirip
Dönünceye kadar üç gün süre veriyor.
Ben dönünceye kadar benim serbest
Kalabilmem için sen benim yerime rehin kalacaksın.”* (Ünal, 2005: 129).

Beşinci kıtada ise arkadaşının Möros’un önerisini duyularak kabul ettiği ve düğünün tamamlanıp geri dönüş yolculuğunun başladığı bölümdür:

*“Und schweigend umarmt ihn der treue Freund
Und liefert sich aus dem Tyrannen,
Der andere ziehet von dannen.
Und ehe das dritte Morgenrot scheint,
Hat er schnell mit dem Gatten die Schwester vereint,
Eilt heim mit sorgender Seele,
Damit er die First nicht verfehle.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Susarak sadık dostu onu kucaklar,
Ve onu zalim kralın elinden kurtarır.
Möros hemen oradan uzaklaşır.
Üç gün dolmadan da
Kız kardeşini nişanlıyla birleştirir.
Süreyi aşmamak için de
Telaşla ve aceleyle geri döner.”* (Ünal, 2005: 129-130).

Altıncı kıtada Möros’un geri dönüşte şiddetli yağmur karşısında karşılaşmış olduğu engeller anlatılmaktadır:

*“Die gießt unendlicher Regen herab,
Von den Bergen stürzen die Quellen,
Und die Bäche, die Ströme schwellen,
Und er kommt ans Ufer mit wanderndem Stab,
Da riebet die Brücke die Strudel hinab,
Und donnernd sprengen die Wogen
Des Gewölbes krachenden Bogen.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Yolda bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaktadır,
Dağlardan kaynaklar fışkırr.
Dereler ve nehirler kabarr
Koşar adımlarla nehrin kıyısına geldiğinde,
Bakar ki, sel köprüyü uçurmuş,*

*Dalgalar gümbürdeyerek havaya çıkmakta ve
Köprünün ayakları çatırdamaktadır.”* (Ünal, 2005: 130).

Yedinci kıtada ise Möros’un içine düşmüş olduğu çaresizlik ve onun bu çaresizlik karşısındaki arayışı söz konusu edilmiştir:

*“Und trostlos irrt er an Ufers Rand,
Wie weit er auch spähet und blicket
Und die Stimme, die rufende, schicket,
Da stöbet kein Nachen vom sichern Strand,
Der ihn setze an das gewünschte Land,
Kein Schiffer lenket die Fähre,
Und der wilde Strom wird zum Meere.”* (Die Bürgschaft, 2023).

“Möros, çaresiz bir şekilde nehrin kenarında aşağı yukarı koşturur.

*Çok uzaklara doğru bakar,
Kendisine seslenecek birini arar.
Kendisini nehrin karşı kıyısına
Götürecek bir sandala da rastlamaz.
Ne bir kayık ne de bir kayıkçı var.
Azgın nehir de denize dönmüş.”* (Ünal, 2005: 130).

Sekizinci kıtada Möros çaresizliğini tanrıya ifade etmeye çalışmakta ve ondan yardım dilemektedir. Aksi taktirde arkadaşının şehre varamayışı yüzünden hayatını kaybedecektir:

*“Da sinkt er ans Ufer und weint und fleht,
Die Hände zum Zeus erhoben:
“O hemme des Stromes Toben!
Es eilen die Stunden, im Mittag steht
Die Sonne, und wenn sie niedergeht
Und ich kann die Stadt nicht erreichen,
So muss der Freund mir erleichen.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Nehrin kıyısına yığılır, ağlar ve yalvarır,
Ellerini Zeus’a doğru kaldırır ve,
“Tanrım nehrin kabarmasına durdur!
Saatler geçiyor, vakit öğlen oldu
Güneş de batmaya başladı.
Artık şehre yetişemem.
Arkadaşım da benim yüzümden hayatından olacak.”* (Ünal, 2005: 130).

Dokuzuncu kıtada Schiller Möros’un tabiatın karşısında karşılaşmış olduğu çaresizliği nasıl büyük bir cesaretle yenmiş olduğu konusunu işlemektedir. Möros’un büyük bir cesaretle adım atmak isteği karşısında tanrı da onun bu dileğini kolaylaştırmıştır ve kendisine şehre varış yolu açılmıştır:

*“Doch wachsend erneut sich des Stromes Wut,
Und Welle auf Welle zerrinnet,
Und Stunde an Stunde entrinnet,
Da treibt ihn die Angst, da fasst er sich Mut
Und wirft sich hinein in die brausende Flut
Und teilt mit gewaltigen Armen
Den Strom, und ein Gott hat Erbarmen.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Fakat dalgalar duracağı yerde iyice kabarmaya başlar,
Dalgalar adeta birbirini parçalar.
Saatler de saatleri tüketir.
Bütün korkuyu üzerinden atıp cesaretini toplayarak
Kabaran sele kendini bırakır.
Güçlü kollarıyla nehri yararak geçer
Tanrı da kendine acımıştır.”* (Ünal, 2005: 130).

Onuncu kitada ise Möros yine bir sınavla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sefer de ormanın derinliklerinden çıkan bir haydut çetesiyle mücadele etmesi söz konusudur:

“Und gewinnt das Ufer und eilet fort
Und danket dem rettenden Gotte,
Da stürzet die raubende Rotte
Hervor aus des Waldes nächtlichem Ort,
Den Pfad ihm sperrend, und schnaubet Mord
Und hemmet des Wanderers Eile
Mit drohend geschwungener Keule.“ (Die Bürgschaft, 2023).
“Karşı sahile ulaşır ve aceleyle yoluna devam eder,
Kendini kurtaran tanrıya da şükreder.
Çok geçmeden ormanın karanlıklarından
Çıkan bir haydut çetesi onun yolunu
Keser ve onun canına kasteder,
Ve çok acelesi olan Möros’u bir topuzla
Tehdit ederek onu yolundan alıkoymaya çalışır.” (Ünal, 2005: 130-131).

On birinci kıta Möros’un karşılaşmış olduğu haydutlarla mücadelesi ve bu mücadele sonunda onları öldürüp kaçış söz konusu edilmektedir:

“Was wollt ihr?” ruft er, für Schrecken bleich,
“Ich habe nichts als mein Leben,
Das muss ich dem Könige geben!”
Und entreißt die Keule dem nächsten gleich:
“Um des Freundes willen erbarmet euch!”
Und drei mit gewaltigen Streichen
Erlegt er, die andern entweichen.“ (Die Bürgschaft, 2023).
“Möros, korkudan sararıp haydut çetesine;
‘Ne istiyorsunuz? Hayatımdan başka verecek başka bir şeyim yok.

Onu da krala vermem gerekir,’ der.
Hemen kendisine en yakın olanın elinden
Topuzu alarak, “Arkadaşımın hatırına bana acıyın” diye yalvarır.

Onlardan üçünü güçlü darbelerle
Yere serer. Diğerleri de kaçar.” (Ünal, 2005: 130-131).

On ikinci kitada Möros’un susuzluktan ölmek üzereyken tanrıya yakarışı ve kendisini selamete erdirmesi konusu işlenmiştir:

“Und die Sonne versendet glühenden Brand,
Und von der unendlichen Mühe
Ermattet sinken die Kniee.
“O hast du mich gnädig aus Räubershand,
Aus dem Strom mich gerettet ans heilige Land,
Und soll hier verschmachtend verderben,
Und der Freund mir, der liebende, sterben!” (Die Bürgschaft, 2023).

“Kızgın güneş altında,
Yorgunluktan bitkin düşmüş bir vaziyette,
Dizleri çökmeye başlar.
“Ey tanrım, bana acıdır da beni haydut çetesinden ve
Azgın nehirden kurtardın ve selamete erdindin
Ben burada çürüyüp ölürken,
Arkadaşım da hiç yere benim için mi ölsün?” (Ünal, 2005: 131).

On üçüncü kitada da Möros’un mucizevi bir şekilde suya ulaşması ve onun susuzluktan kurtuluşu dile getirilmektedir:

“Und horch! Da sprudelt es silberhell,

Ganz nahe, wie rieselndes Rauschen,
Und stille, halt er, zu lauschen,
Und sieh, aus dem Felsen, geschwätzig, schnell,
Springt murrend hervor ein lebendiger Quell,
Und freudig bückt er sich nieder.
Und erfrischt die brennenden Glieder.“ (Die Bürgschaft, 2023).

“O da ne! İşte orada çok yakında,
Gümüş gibi parlak bir kaynak şarıldayarak akmaktadır.
Möros, bir an durur ve sese kulak verir.
Bak, sanki konuşmuşçasına canlı
Bir kaynak mırıldanarak kayalardan fıskırır,
Möros sevinçle eğilir ve
Kana kana kaynaktan içer ve susuzluğunu giderir.” (Ünal, 2005: 131).

On dördüncü kitada Möros’un yoldan geçen iki yolcudan arkadaşının idamıyla ilgili haberi duyması konusu söz konusu edilmiştir:

“Und die Sonne blickt durch der Zweige Grün
Und malt auf den glänzenden Matten
Der Bäume gigantische Schatten;
Und zwei Wanderer sieht er die Straße ziehn,
Will eilenden Laufes vorüberfliehn,
Da hört er die Worte sie sagen:
“Jetzt wird er ans Kreuz geschlagen.” (Die Bürgschaft, 2023).
“Güneş yeşil dalların arasından kendini göstermeye başlar.
Ve ağaçların dev gölgelerindeki
Parlak çimenleri aydınlatır.
Möros, yoldan iki yolcunun geçtiğini görür.
Hızla koşarak yetişip onları geçmek ister.
Onların ağzından dökülen şu sözleri işitir:
“Şimdiye o darağacında asılmıştır.” (Ünal, 2005: 131).

On beşinci kitada da Möros arkadaşıyla ilgili duymuş olduğu haberden sonra adeta şehre varmak için kanatlanmıştır. Ancak şehre vardığında o Philostratus ile karşılaşmıştır. Philostratus onun bu çabasının boşuna olduğunu dile getirmektedir:

“Und die Angst beflügelt den eilenden Fuß,
Ihn jagen der Sorge Qualen,
Da schimmern in Abendrots Strahlen
Von ferne die Zinnen von Syrakus,
Und entgegen kommt ihm Philostratus
Des Hauses redlicher Hüter,
Der erkennt entsetzt den Gebieter:“ (Die Bürgschaft, 2023).
“Korku onun koşan ayaklarını adeta kanatlandırır.
İçindeki sıkıntı ve endişeler onu hızlandırır.
Uzaktan akşamın kızılığında
Syrakus tepelerinin ışıkları parlamaya başlar.
Sarayın namuslu bekçisi Philostratus ona doğru gelir.
Philostratus dehşet içinde Möros’u tanır.” (Ünal, 2005: 131-132).

On altıncı kitada Möros’un arkadaşını kurtarmak için çoktan geç kaldığı, arkadaşının onu büyük bir ümitle beklediği, ancak Möros yetişemediği için çoktan asılmış olabileceği ve hiç olmazsa kendisinin canını kaçarak kurtarması gerektiği düşüncesi aktarılmaktadır:

“Zurück! Du rettetest den Freund nicht mehr,
So rette das eigene Leben!
Den Tod erleidet er eben.
Von Stunde zu Stunde gewartet’ er

*Mit hoffender Seele der Wiederkehr,
Ihm konnte den mutigen Glauben
Der Hohn des Tyrannen nicht rauben.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Geri dön! Artık arkadaşını kurtaramazsın!
Hiç olmazsa kendi hayatını kurtar!
O biraz önce ölümü tattı.
Her saat büyük bir ümitle senin
Dönüşünü bekledi.
Fakat onun büyük inancını
Zalim hükümdarın alayları bile yıkamadı.”* (Ünal, 2005: 32).

On yedinci kitada Möros saray bekçisinden almış olduğu bilgiye göre hareket etme düşüncesi içerisine girmiştir. Arkadaşının, kendi yerine kendisini bedel olarak bırakmasına karşılık en azından arkadaşının ölümünden sonra bile olsa zalim krala karşı vermiş olduğu sözü tutma gayreti içerisine girerek hiç olmazsa onunla birlikte ölme arzusu güderek sevgisini ve sadakatini ispatlamak istemiştir:

*“Und ist es zu spät, und kann ich ihm nicht
Ein Retter willkommen erscheinen,
So soll mich der Tod ihm vereinen.
Des rühme der blutge Tyrann sich nicht,
Daß der Freund dem Freunde gebrochen die Pflicht,
Er schlachte der Opfer zweie
Und glaube an Liebe und Treue.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Çok geç kaldım. Artık hayatımı
Kurtaran birisi olarak onun karşısına çıkmam imkânsız.
Bari onunla ölümdede birleşeyim.
Eli kanlı zalim kral,
Arkadaş arkadaşına verdiği sözü tutmadı diye övünmesin.
Zalim kral varsın bir yerine iki kurban alsın,
Sevgi ve sadakat neymiş görsün.”* (Ünal, 2005: 132).

On sekizinci kitada Möros’un arkadaşını kurtaracak kadar erken geldiği dile getirilmektedir. Zira o tam güneş batarken aval aval bakan kalabalığı yararak yükselmekte olan idam sehпасına yetişmişti ve arkadaşının yerine kendisinin canının alınması gerektiğini ifade etmiştir:

*“Und die Sonne geht unter, da steht er am Tor
Und sieht das Kreuz schon erhöhet,
Das die Menge gaffend umstehet,
An dem Seile schon zieht man den Freund empor,
Da zertrennt er gewaltig den dichten Chor:
“Mich Henker!” ruft er, “erwürget!
Da bin ich, für den er gebürget!”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Tam güneş batarken, şehrin giriş kapısına dayanır,
O anda idam sehпасının yükseldiğini görür.
Kalabalık da şaşırılmış bir vaziyette çevreye toplanmıştır.
Arkadaşı ise bir iple yukarı doğru çekilmektedir.
Möros, kalabalığı yararak seslenir:*

“Cellat, onu değil, beni öldürün! Onu yerime kefil bırakan kişi benim.” (Ünal, 2005: 132).

On dokuzuncu kitada da halkın bir şaşkınlık içerisinde olduğu ve her iki arkadaşın bu sadakatten dolayı sevinç gözyaşları dökerek kucaklaştıkları ve bu hadisenin halkı çok duygulandırdığı ve bu durumun krala bildirilmesi gerektiği hususu dile getirilmektedir:

*“Und Erstaunen ergreift das Volk umher,
In den Armen liegen sich beide
Und weinen für Schmerzen und Freude.*

*Da sieht man kein Auge tränenleer,
Und zum Könige bringt man die Wundermär,
Der fühlt ein menschliches Rühren.
Lässt schnell vor den Thron sie führen.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Çevredeki halkı bir şaşkınlık sarar.
İki dost kucaklaşır.
Hem sevinçten hem de yaşadıkları sıkıntıdan ağlaşırlar.
Çevrede ağlamayan hemen hiçbir göze rastlamak mümkün değildir.*

*Bu mucizevi haber krala da ulaştırılır.
Onun da insani duyguları kabarr.*

Ve derhal onları huzuruna getirir.” (Ünal, 2005: 132).

Yirminci kıta ise baladın en vurucu doruk kıtasıdır. Zira zalim kral bu hadiseden çok etkilenmiş ve onların bu büyüklüğü karşısında büyük bir hayranlık içerisine girerek kalbinin yumuşadığını hissetmiş ve kendisi de bizzat onlar gibi olmak istemiştir. Böylelikle bir yönetici durumunda olan kral halktan iki kişinin birbirlerine beslemiş oldukları bu büyük sadakat, dostluk ve sevgileri karşısında adeta bigâne kalmak istememiş; aksine bir yönetici olması vasfıyla bizzat kendisinin de böyle olması gerektiğini anlayarak o da onlar gibi hareket etmek istemiştir. Bu durum krala verilen büyük bir mesaj olarak karşımıza çıkmaktadır:

*“Und blicket sie lange verwundert an.
Drauf spricht er: “Es ist euch gelungen,
Ihr habt das Herz mir bezwungen,
Und die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn,
So nehmet auch mich zum Genossen an,
Ich sei, gewährt mir die Bitte,
In eurem Bunde der dritte.”* (Die Bürgschaft, 2023).

*“Uzun uzun onları hayranlıkla seyredir
Sonra da: “Siz galip geldiniz ve benim kalbimi yumuşattınız.
Sadakat dedikleri boş bir vehim değişmiş.
Benim sizden ricam üçüncü bir
Kişi olarak aranızda dâhil olmaktadır.”* (Ünal, 2005: 132).

Pek çok farklı yönleri açısından yukarıda incelediğimiz Goethe ve Schiller’in baladları baladlar yılı olarak anılan zamanlar diliminde kaleme alınmıştır. Ancak, Goethe *Korintli Gelin*’i 1797’de kaleme alırken, Schiller *Kefil* baladını 1798 tarihinde *Musenalmanach*’a yönelik yazmıştır. *Korintli Gelin* kaynağını Tralleis’li Phlegon’un M.S. 2. asırda yazdığı ve içerisinde zamanın acayipliklerini, kadın erkek cinsiyetiyle bağdaşmayan unsurları, hayalet ve tabiatüstü hadiseleri, eski efsaneleri ve popüler inançları barındıran *Mucizeler Kitabı*’ndan alırken, *Kefil* baladı ise kaynak olarak Hyginus *Mythographus*’un bir kitabında söz konusu edilen *Damon ve Phintias* hikâyesine dayanmaktadır. Konuların alınış biçimleri açısından bakıldığında her iki balad da geçmiş bir kaynaktan esinlenerek işlenmektedir. *Korintli Gelin*’de aşk söylemi ve namus kavramı gibi unsurlar net olarak anlaşılır gözükmez iken, *Kefil*’de dostluk, dostluğun gücü ve sadakat kavramları açıkça anlaşılır niteliktedir. Tipik bir hayalet şarkısı olan *Korintli Gelin* baladı birbirine zıt olan erken Romantizm ve Klasizm dönemine, yani Weimar Klasizmi ve Romantik hareketin başlangıç dönemine dayanırken, yine *Kefil* baladı neredeyse tamamen klasik döneme dayanmaktadır. Dolayısıyla Klasizm unsuru her iki baladta

dönemsel olarak ortak bir zaman birimini ifade etmektedir. *Korintli Gelin* baladı yine yazılış zamanı açısından incelendiğinde bu dönem 19. asrın Almanya'sındaki zamanın ruhunu şekillendirme bakımından önemlidir. Zira bu dönemde Romantizm, Aydınlanma hareketinin inatçı rasyonalizminden uzaklaşım duygulara ve ferdin yaratıcı gücüne vurgu yapmayı öncelerken, Klasizm, uyum arayışı, insanların daha yüksek bir insanlık düzeyinde yetişmesi ve Greko-Romen antik motifler gibi unsurları önelemiştir. Hayalet balad sınıfına giren *Korintli Gelin* bir yandan Klasik unsurları bünyesinde barındırırken, Romantizme atfedilen unsurları da beraberinde işlemiştir. Bu yönüyle de esrarenğizdir. Yani, baladta Klasik ve Romantik unsurlar bir arada gözükmektedir. *Korintli Gelin*'de Klasik döneme ait iki unsur göze çarpmaktadır. Bunlar Greko-Romen antik çağın incelenmesi ve Paganizm-Hristiyanlık çatışması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Antik dönem açısından bakıldığında hadise Korint'te geçmekte; esere din açısından bakıldığında ise eserin hemen başlangıcında bir inanç çatışması söz konusu edilmektedir. Dolayısıyla Goethe'nin *Korintli Gelin* baladı bir hayalet üzerinden çok önemli bir konu olan din çatışmasını işlerken, Klasik ideal düşüncesini benimseyen Schiller'in *Kefil* baladı da ideali, sevgiyi ve sarsılmaz sadakate ilgili tüm eylemleri bünyesinde işlemiştir. Ayrıca, ana fikir açısından eserlere bakıldığında *Korintli Gelin* din çatışması konusunu ana fikri olarak gündeme getirirken, *Kefil* baladı, verilen sözü tutmak, dost sevgisi, sadakate olan inanç, hiçbir zorbanın küçümsemeyeceği arkadaşını kurtarmak ve gerekirse onunla birlikte ölmek düşüncesini ana fikir olarak söz konusu etmektedir. Böylelikle Goethe eserinde entelektüel düşünceyi, felsefeyi söz konusu ederken, Schiller daha ziyade ideal olanı dile getirmeye özen göstermektedir.

Her iki balada hadiselerin başı ve sonu açısından bakıldığında *Korintli Gelin*'de daha eserin başında bir evlilik söz konusu edilirken, *Kefil*'de bir idam hadisesi söz konusudur. Dolayısıyla *Korintli Gelin*'de hayatın babalar nezdinde ve inançların gölgesinde çocukların birbirlerini önceden görmeksizin devamlılığı işlenirken, *Kefil*'de, zalim kralın tasallutu altında bir hayatın yok edilmesi dile getirilmektedir. Fakat, her iki baladta olayların seyrine bakıldığında *Korintli Gelin* baladının sonunda gençler ölümden birleşirken, *Kefil*'de, zalim kraldan alınan üç günlük izin sonucunda tüm yaşanan olumsuzluklara rağmen sadakatin, iyiliğin ve samimiyetin galip gelişimiyle ölümden kurtuluş söz konusudur. *Korintli Gelin* gizemli ve esrarenğiz hadiseleri içerirken, *Kefil* son derece açık, net bir hadiseyi gündeme getirmektedir.

Şahıs kadrosu açısından baladlara bakıldığında *Korintli Gelin* baladının eser kadrosu beş kişiden müteşekkildir ve isimleri baladta zikredilmemektedir. Bunlar, kızın ve oğlanın babaları, yakışıklı genç, kız ve kızın annesi şeklindedir. *Kefil*'in kadrosu ise on unsurdan müteşekkildir. Zira, bir kısım şahısların ismi zikredilirken, bir kısmı genel olarak ifade edilmiştir. Bunlar, idamı söz konusu edilen Mörös, zalim kral Dionysius, görevli hafiyeler, Mörös'un kız kardeşi, Mörös'un sadık dostu,

haydut çetesi, iki yolcu, namuslu saray bekçisi Philostratus, seyirci pozisyonundaki kalabalık ve cellat'dan müteşekkildir. Ayrıca her iki baladta iki dönüşüm söz konusu edilmektedir. *Korintli Gelin*'in baladında kız kan emen bir vampire dönüşürken, *Kefil*'de zalim kralın kalbi sadakat karşısında eriyip yumuşamakta ve onu iyilik yönünde dönüştürmektedir.

Sonuç

Balad eski bir edebiyat türüdür. İngiliz Thomas Percy tarafından dile getirilmekle birlikte kavramın geçmişi Orta Çağ Fransa'sına uzanmaktadır. Almanca kaynaklarda epik şarkılar adı altında zikredilmiştir. Romans ve destan türleriyle de aynı kategori altında değerlendirilmektedir. İşleniş biçimi bakımından kısa ve kafiyeli kıtalar şeklindedir. Epik, lirik ve dramatik öğeleri bünyesinde barındıran balad, halk ve sanat baladı şeklinde ayrılmaktadır. Konu bakımından pek çok muhtevayı içeren kavram, aynı zamanda içe ve dışa dönük gizemli hadiseleri de konu edinmektedir. Almanya'da 18. ve 19. asırlarda zirvede kalmış ve bu kavrama tarihi ve milli bir anlam da yüklenmiştir. Goethe ve Schiller'in Alman baladındaki yeri verimlilik açısından pek dikkate değerdir. Her iki şahsiyetin eserleri birbirlerini desteklemek suretiyle ortaya çıkmıştır. Goethe, baladı esrarenğiz bir karakter içerisine sokup, onu gizemli bulmazken, Schiller baladını ideal düşüncesine taşımıştır. Goethe'ye göre balad kavramı tüm edebi türlerin embriyosudur. Schiller'in baladları ise dram, epik ve liriğin küçük bir formu şeklindedir ve daha ziyade fikir baladı niteliğiyle anılmaktadır. Her iki şahsiyetin baladları menkıbevi, didaktik, ahlaki ve öğretici baladlar kategorisinde de görülmektedir. Goethe'de izlenim ve yaşanmışlık söz konusuyken, Schiller'de ideal düşünce ağır basmaktadır. Goethe'nin yukarıda incelemeye çalıştığımız baladı hayalet baladıyken, Schiller'in baladı bir ideal fikir baladıdır. Her iki baladın da sanatçısı açıkça bellidir. '*Korintli Gelin*' gizemliliğin, tekinsizliğin ve negatif dönüşümün şahıslar üzerindeki olumsuz sonuçlarını, buna karşın, *Kefil* sadakatin ve doğruluğun insanda meydana getirdiği olumlu değişimleri gözler önüne sermektedir.

Extended Summary

Ballad is a lyrical literary genre written in short, rhymed stanzas, containing epic, lyrical and dramatic elements. When the concept of ballad in German literature is examined, it is seen that Goethe and Schiller have a completely different place. Goethe, who considered ballad as the embryo of all literary genres, used the concepts of ballad and romance synonymously in his correspondence with Schiller and did not separate these two genres from each other like other poets. The works of both figures emerged by supporting each other. Schiller's ballads are a small form of drama, epic and lyric and are mostly remembered as ballads of ideas. The ballads of both figures are also seen in the categories of hagiographic, didactic, moral and educational ballads.

While impression and experience are in question in Goethe, ideal thought prevails in Schiller.

Goethe's ballad "Corinthian Bride" consists of 28 stanzas, each consisting of 7 lines. Goethe wrote this ballad in 1797, which is called the year of ballads. The motifs he uses as subjects in his work are based on the Book of Miracles, written by Phlegon of Tralleis in the second century AD, which contains the oddities of the time, elements incompatible with male and female gender, ghosts and supernatural events, old legends and popular beliefs. The ballad dates back to the period of early romanticism and classicism, which were completely opposite and hostile to each other. The work deals with elements attributed to classicism and romanticism together and has a mysterious character in terms of classification. In the ballad, two elements belonging to the Classical period stand out. These appear as the examination of Greco-Roman antiquity and the conflict between Paganism and Christianity. Goethe has very consciously chosen a classical and at the same time period-specific environment in this ballad. When viewed from the perspective of the ancient period, the event takes place in Corinth.

Schiller's ballad "The Surety" consists of 7 lines and 28 stanzas. While working on the drama Wallenstein in December 1797, Schiller asked Goethe for Hyginus's book of tales, and in this book he found the tragic material he was looking for for the ballad he wanted to write. This story tells the story of two friends who are deeply connected to each other. The subject of the story is friendship, the power of friendship and loyalty. Schiller's ballad is almost entirely based on a classical ideal. Therefore, he carried this ideal into all his actions related to love and unwavering loyalty. Keeping one's word, believing in the love and loyalty of one's friend, saving one's friend whom no tyrant can underestimate, dying with him if necessary, constitute the main idea of the ballad.

In summary, Goethe's 'Die Braut von Korinth' is a ghost ballad. In contrast, Schiller's 'Die Bürgschaft' is an ideal idea ballad. While 'Die Braut von Korinth' deals with the negative consequences of mysteriousness, uncanniness and negative transformation on individuals, 'Die Bürgschaft' reveals the positive changes that loyalty and truthfulness bring about in people.

Kaynaklar

- Aytaç, G. (1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara, Gündoğan Yayınları.
- Barut, Ö. (2024). Yorum bilim Kuramı Temelinde SA Yesenin'in Şiirlerinin Rusçadan Türkçeye Çevirisinin Karşılaştırmalı Analizi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 29, 88-103. <https://doi.org/10.30767/diledeara.1399500>
- Black, J.; Conolly, L.; Flint, K.; Grundy, I.; LePan, D.; Liuzza, R.; McGann, J.; Prescott, A.L.; Qualls, B.; Waters, C. (Eds.). (2012). *Popular Ballads, The Broadview Anthology of British*

- Literature: The Restoration and the Eighteenth Century*. (2nd ed.). Broadview Press.
- Demir, E. (2024). Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri üzerine betimsel bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25/46, 313-328. <https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1340355>.
- Die Braut von Korinth (2024). https://de.wikipedia.org/wiki/Die_Braut_von_Korinth Erişim Tarihi: 4.04.2024
- Die Bürgschaft (2023). http://ubonse.de/fp-content/attachs/die-burgschaft_fschiller_2004.pdf Erişim Tarihi: 26.09.2023
- Fraenkel, J. R.; Wallen, N.E.; Hyun, H. (2000). *How to Design and Evaluate Research in Education* (4th Ed.). Boston.
- Friedrich Schiller Archiv (2024). <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/inhaltsangaben/schiller-die-buergschaft-inhaltsangabe-interpretation-und-quelle/5/#beitragstitel> Erişim Tarihi: 4.04.2024
- Historische Texte and Wörterbücher (2023). <https://www.textlog.de/goethe/gedichte/die-braut-von-korinth/Goethe/> Erişim Tarihi: 26.09.2023
- Hukiç, E. (2017). *Boşnak Baladlarında Türk Halk Kültürü Unsurları* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Kalebić, S. M. (2018). *Frauenrollen in ausgewählten Balladen Goethes* [Doctoral dissertation]. University of Zadar, Department of German Studies.
- Kaplan, B. (2023). *Bruno Apitz'ın Nackt Unter Wölfen ve Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı adlı metinlerindeki direniş olgusuna karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde bir bakış* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Kaymaz, M. (2023). K. G. B. (Korintli Gelin Baladı), *Söğüt*, 24, 56-61.
- Lorca, F. G. (2014). *Gypsy ballads*. eBook Partnership. Enitharmone Press. 10 Bury Place. London.
- Mertens, V. (1996). Konstruktion und Dekonstruktion heldenepischen Erzählens. Nibelungenlied, Klage, Titul. *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, 118, 358-387.
- Mirzaoğlu, F.G. (2011). Macar Baladlarında Türk İmgesi. *Folklor/ Edebiyat*, 17/65, 97-120.
- Schaum, G. T. (1969). Sachwörterbuch der Literatur by Gero von Wilpert. *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, 2/2, 162-164.
- Solmaz, M. (2017). Farklı Kültürlerin Buluşma Noktası: Karşılaştırmalı Edebiyat. *Researcher*, 5(2), 280-293.
- Topkaya, E. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2/2, 113-118.
- Toz, H.; Toz, E. (2022). Balad (Ballada) Türü ve Gagauz Edebiyatına Yansımaları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 10/3, 107-114. <https://doi.org/10.29228/ijlet.64278>
- Turan, İ. (2017). Edebiyatın Menşei, Karşılaştırmalı (Mukayeseli/Komparatistik) Edebiyatın Dünya ve Türk Edebiyatındaki Yeri. *Türk Dili*, 68(791), 92-95.
- Uca, A.; Soysal, F. (2020). Bir yerleştirme örneği: Friedrich von Schiller'e ait "Die Bürgschaft" adlı baladın Ali Bey Hüseyinzade (Turan) tarafından Türkçeye çevirisi, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 784-815. DOI: 10.29000/rumeliDE.792507
- Ünal, A. (2005). *Edebiyatta Balad*. Konya, Tablet Kitabevi.
- Winter, J. (2014). International Traditions: Ballad Translations by Johann Gottfried Herder and Matthew Lewis. *German Life and Letters*, 67/1, 22-37.

Ethics as First Philosophy: I And Other

Mehmet Burak Güneş^{1,a,*}

¹ Kocaeli Üniversitesi/Felsefe Anabilim Dalı

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 19/12/2024

Accepted: 20/01/2025

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal how the ethical relationship between the I and the Other is shaped in the context of "identity" and "responsibility", based on the idea of "ethics as first philosophy", which is the basic characteristic of Levinas' ethics. Levinas sees ethics as the first philosophy, with his criticism of the Western Philosophy tradition as being centered on ontology. Ethics as the first philosophy is the domain of the Other. Ontology is the field of existence. Moving from the realm of existence to the ethical realm requires escaping from existence for the I. The theme of escape from existence has been discussed since Levinas' early works. The I' escape from existence means renouncing its identity. Because existence is identity. The establishment of a relationship of responsibility with the Other is therefore other than being or beyond essence. The epiphany of the Other is the face. The face is denuding and nudity. The fact that the face is denuding and nudity means that it does not contain any cultural ormaned. Therefore, there is no constitutive element that determines the Other in the ethical relationship. In other words, the Other is identityless. The fact that the Other is not defined shows that responsibility is not a relative relationship. Therefore, responsibility is asymmetry. The asymmetric nature of responsibility also means that it is different from the traditional understanding of responsibility.

Keywords: Ethics as First Philosophy, I, Other, Face, Responsibility, Identity.

İlk Felsefe Olarak Etik: Ben ve Başkası

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Levinas etiğinin temel karakteristiği olan "ilk felsefe olarak etik" düşüncesinden hareketle Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkinin "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Levinas Batı Felsefesi geleneğinin ontoloji merkezli olduğu yönündeki eleştirisiyle etiği ilk felsefe olarak görür. İlk felsefe olarak etik Başkası'nın alanıdır. Ontoloji ise varlığın alanıdır. Varlığın alanından etik mecraya taşınmak Ben için varlıktan kaçmayı gerektirir. Varlıktan kaçış teması Levinas'ın ilk dönem eserlerinden itibaren ele alınır. Ben'in varlıktan kaçması kimliğinden feragat etmesi anlamına gelir. Zira varoluş bir kimliktir. Başkası ile sorumluluk ilişkisinin kurulması bu nedenle olmaktan başka türlü ya da özün ötesinde gerçekleşir. Başkası'nın epifanisi yüzdür. Yüz yoksun ve çıplaktır. Yüzün yoksun ve çıplak olması hiçbir kültürel süs barındırmadığı anlamına gelir. Dolayısıyla etik ilişkide Başkası'nı belirleyecek hiçbir kurucu öge yoktur. Yani Başkası kimliksizdir. Başkası'nın kimliksiz olması sorumluluğun görece bir ilişki olmadığını gösterir. Bununla beraber sorumluluk bakışsımsızdır. Sorumluluğun bakışsımsız olması geleneksel sorumluluk anlayışından farklı olduğu anlamına gelir.

Anahtar Kelimeler: İlk Felsefe olarak Etik, Ben, Başkası, Yüz, Sorumluluk, Kimlik

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a senugbm@gmail.com

0000-0003-0296-1051

How to Cite: Güneş MB (2025) Ethics as First Philosophy: I And Other, CUJOSS, 49(1): 33-42

Giriş

'Felsefe nedir?' sorusu, *Felsefe kavramlar oluşturmak, keşfetmek, üretmek sanatıdır* diyerek cevaplanabilir (Deleuze-Guattari, 2001:12). Filozoflar ise kavram oluşturma gücünü içlerinde taşır. Bu, felsefenin basit kavramlar oluşturma sanatı olmadığı anlamına gelir. Kavramlar *keşfedilmeli, üretilmeli, ya da asıl yaratılmalıdır ve yaratıcılarının imzasını taşımadıkça da bir şey olmazlar* (Deleuze-Guattari, 2001:14). Filozofa düşen görev, kendi kavramları aracılığıyla felsefesini ortaya koymaktır ya da en azından varolan kavramları yeniden üretmek, yaratmaktır. Yeniden üretmek ya da yaratmak şu anlama gelir: Filozof varolan kavramlar aracılığıyla iş görür görmesine fakat yalnızca o kavramları kendi felsefesine uyarlamakla yetinmez kavramı felsefesi içinde tekrar üretir. Emmanuel Levinas (d. 1906, ö. 1995) da kavramları olduğu gibi felsefesine dahil etmekle yetinmeyen filozoftur. O, etik görüşünü serimlediği eserlerinde birçok kavrama yeni anlamlar yüklemiştir. Söz konusu kavramlardan bazıları şunlardır: "Var" (Il y a, there is), "hipostaz", "yüz" "sorumluluk".

Levinas Batı Felsefesi geleneğine yönelik eleştirileriyle Çağdaş Felsefede yer edinmiştir. Batı Felsefesi geleneği ile ontoloji merkezli felsefe anlayışını kasteden Levinas'ın felsefi görüşünün gelişiminde Edmund Husserl'in (d. 1859, ö. 1938) fenomenolojisi üzerine yapmış olduğu çalışmalar ve Martin Heidegger'in (d. 1889, ö. 1976) ontolojisine yönelik eleştirileri etkili olmuştur. Levinas'a göre Batı Felsefesi geleneğinde düşünme, aynılaştırma mantığına göre şekillenmiştir. Ben ve Başkası arasındaki ilişki bu mantık üzeredir ve Başkası'nı aynılaştırmaktan, kimliklendirmekten öte gitmemektedir. Bundan dolayı Başkası, Ben karşısında başkılığını koruyamamaktadır. Levinas'a göre Başkası'nın başkılığını koruduğu, aynılaşmadığı herhangi bir "kimlik" altında tanımlanmadığı bir ilişki ancak etik ile mümkündür. Levinas etiğinde Ben ve Başkası arasındaki etik ilişki sorumluluk ekseninde şekillenir. Haliyle sorumluluğun ne olduğunun araştırılması elzem bir hal alır.

Sorumluluk, çoğu filozofun ilgilendiği ve etik çalışmalarında yer verdiği bir kavramdır. Günümüz etik sorunlara çözüm arayışı için kılavuzdur. Savaşların yaşandığı, göçlerin olduğu, bir kesimin açlık ve sefalet içinde olduğu fakat başka bir kesimin zenginlik içerisinde olduğu bir çağda Ben ve Başkası arasındaki ilişkinin sorumluluk ekseninde tartışılması gerekir. Bu nedenle sorumluluk, etik tartışmalarda güncelliğini yitirmeyen bir kavramdır. Geniş kapsamıyla da yalnızca insanlar arası ilişkilerde değil aynı zamanda teknik becerinin gelişmesiyle insanın doğa ile olan ilişkisinde de sorumluluk önemli bir yer edinir. Belirtmek gerekir ki Hans Jonas'ın (d. 1903, ö. 1993) doğanın sorumluluğun nesnesi haline gelmesi yönünde yürüttüğü tartışmayla sorumluluğun yelpazesi genişlemiştir (bkz. Jonas, 1984). Sorumluluk Latince "respondere" kökünden gelir ve "yanıt vermek" anlamına taşır. Sorumluluğun etik ve politik anlamı vardır. Bu, onun terminolojisine bağlı kalınarak dar bir çerçeveye yerleştirilemeyeceğini de gösterir.

Paul Ricoeur'ün (d. 1913, ö. 2005) sorumluluğun ilke olarak felsefeye geç dahil olduğuna dair yapmış olduğu saptama kayda değerdir. Ricoeur'e göre felsefe tarihinde sorumluluk bir şekilde etik filozofların ilgilendiği husus olmuştur. Fakat Levinas ve Jonas'ta ilke olarak etik tartışmalara dahil edilmiştir (Ricoeur, 2000: 11-12). Levinas'ın Çağdaş Felsefedeki önemi, Husserl ve Heidegger felsefelerine yönelik çalışmaları ve eleştirileri yanında etiği ilk felsefe olarak görmesi ve sorumluluk ekseninde şekillendirmesidir. Nitekim sorumluluk, Levinas etiğinin temel kavramıdır. Kavram, Levinas felsefesinde etimolojisine bağlı kalınarak kullanılmaz. Ben'in Başkası ile ilişkisi "kimlik" ekseninde yeniden üretilir. Bundan dolayı sorumluluğun Levinas etiğinde ne ifade ettiğinin anlaşılması için Ben ve Başkası arasındaki ilişkiye odaklanılması gerekir.

Ben ve Başkası arasındaki ilişkiye farklı bağlamlarda felsefe çalışmalarında yer veren filozoflar da vardır. Örneğin Martin Buber (d. 1878, ö. 1965) Ben ve Sen (Thou) arasındaki ilişkiyi tartışır. Buber'e göre temel kelime çiftleri vardır. Ben-Sen bu kelime çiftlerinden biridir. Diğeri ise Ben-O kelime çiftidir. Bir insan, Ben dediği zaman kelime çiftlerinden ya Sen'i ya da O'nu kasteder. Ben demekle Sen ya da O kelime çiftini söylemek aynı şeydir (Buber, 2003:28). Bu, Ben'in kendine geri dönüşü olarak okunabilir ve özcü bir yaklaşımdır. Ben ve Sen arasındaki ilişki bakımsımdır. Ben ve Başkası arasındaki ilişkiye odaklanan Jean-Paul Sartre (d. 1905, ö. 1980) felsefesinde ise Başkası bir düşman olarak görülür. Sartre'a göre Başkası'nın bakışı, Ben'i nesneleştirir. Başkası'nın bakışı, Ben'in kendini fark etmesine bu nedenle de kendinden utanç duymasına neden olur. Ben, utanç duymakla Başkası'na yadsınamaz bir mevcudiyet kazandırır (Sartre, 2011:370). Ben ve Başkası arasındaki ilişkide Ben nesneleştirilmekten kaçmak için kendini tekrar kurma yani kendi için varlık olma çabasıdır. Levinas etiğinde Ben ve Başkası arasındaki ilişkinin imkanı Ben'in özü ötesine geçmesiyle ya da varlıktan başka türlü olmasıyla mümkündür. Ayrıca bu, Başkası'nın başkılığını koruduğu bir ilişkidir. Dolayısıyla Ben ve Başkası arasındaki ilişkinin ontolojiden hareketle kurulması mümkün değildir. Ben'in Başkası ile olan ilişkisi sorumlulukta düğümlenmektedir.

Biz bu çalışmada Levinasçı etikte Ben ve Başkası arasındaki ilişkinin "kimlik" ve "sorumluluk" perspektifinde nasıl şekillendiği sorusuna cevap arayacağız. Başkası'nın kimliğinin hangi koşulda etiğe dahil edildiğine dikkat çekerek Başkası'nın kimliksiz oluşunun ne anlama geldiğine ve sorumluluk üzerindeki etkisine odaklanacağız. Levinas felsefesine dair yapılan gerek ulusal gerekse uluslararası çalışmaların varlığı yadsınamaz. Fakat literatürde olan çalışmaların, Levinas felsefesini ve etik düşüncesini tüketmiş olduğu söylenemez. Günümüz etik sorunlarına Levinas'ın sorumluluk anlayışı çözüm önerilerinden biri olabilir. Levinas felsefesinde Ben ve Başkası arasındaki ilişkiye dair "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde bir izlek sunmayı amaçlamaktayız. Bu nedenle hareket rotamızı Levinas'ın felsefe güzergahına göre belirledik. Ben ve Başkası arasındaki ilişkiyi "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde tartışmak zaten Levinas'ın felsefe

serüvenini takip etmeyi gerektirir. Bundan dolayı öncelikle Levinas'ın etiği neden ilk felsefe olarak gördüğü sorusuna cevap arayacağız. Daha sonra bizi Ben ve Başkası arasındaki ilişkiye götürecek argümanlar üzerinden "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde bir tartışma yürüteceğiz.

İlk Felsefe: Etik

Levinas ontoloji ve etik arasındaki gerilimden hareketle etiğin neden ilk felsefe olduğunu göstermek adına dinsel anlatıya başvurur. Tanrı tarafından, '*Kardeşin nerede?*' diye sorulduğunda *Kabil'in yanıtı şudur: 'Kardeşimin bekçisi miyim ben?'* (Levinas, 2003d: 248). Levinas'a göre *Kabil'in yanıtı içtendir. Yalnız, bu yanıtta etik eksiktir; sadece ontoloji vardır: Ben benim ve o da o. Biz ontolojik olarak ayrı varlıklarız* (Levinas, 2003d: 248). Kabil'in duyarsızlığı, ontolojik yakınlığın yani kardeşliğin etik ilişki için yeterli olmadığını gösterir. Ontolojinin, ontolojik olarak ayrı varlıklar olan insanlar arasında etik ilişkiyi kurmaya yeteneği yoktur. Bunun nedeni ise ontolojinin ve etiğin alanlarının farklı olmasıdır. Ontoloji varlık alanıdır. Etik ise Başkası'nın alanıdır. Bu tespit ontoloji ve etik arasındaki gerilimi de göstermektedir. Zira ontoloji, Ben ve Başkası arasındaki ilişkide Başkası'nı eritme onu Aynı'ya indirgeme, Ben perspektifinde onu kimliklendirme çabasındadır. Doğrusu Levinas'ın Batı Felsefesi diyerek işaret ettiği geleneğin gayesi de budur. Etik ise Başkası'nın Ben'de erimemesi, Aynı'ya indirgenmemesi bilhassa kimliksizleşmesi çabasındadır.

Levinas, "İlk Felsefe Olarak Etik" başlığını taşıyan ve 1984 yılında yayınlanan makalesinde ontolojinin Batı Felsefesi geleneğinde ilk felsefe olmasının nedenlerinden hareketle etiği ilk felsefe olarak tartışmaktadır (Levinas, 1989: 76-87). *Varlık ve bilgi arasındaki ilişki batı felsefi geleneğimize göre anlaşılabilirliğin, anlamın (meaning, sens) ortaya çıkmasıdır. Varlığın anlaşılması -bu fiilin semantiği- böylece akıl ve bilgeliğin imkanı ya da vesilesi olur ve bu nedenle ilk felsefedir* (Levinas, 1989: 76). Yani Levinas, Batı Felsefesi geleneğinin ontolojik temelden hareketle inşa edildiği için Batı felsefesinde ontolojinin ilk felsefe olduğunu belirtir. Bunun nedeni ise varlık ve bilgi arasındaki ilişkinin tespiti ve varlığın anlaşılmasıdır. Gelgelelim ekseriyetle ontolojiden hareket eden Batı Felsefesi varlığı anlaşılır kılmakla Başkası'nı Ben'e indirgemektedir (Levinas, 1991: 43). Varlık ve bilgi arasındaki ilişkide varlık, bilginin nesnesidir. Varlığın bilgi tarafından sahiplenilmesi ve anlaşılır kılınması düşünce etkinliği aracılığıyla varlığın anlaşılır kılınması bir handikaba yol açar. Zira *bilgi yeniden bir sunumdur, varlığa dönüştür, onda hiçbir şey Başka olarak kalmaz* (Levinas, 1989: 77).

Başkalığın yitirildiği ve aynılaştırıldığı Batı Felsefesinde düşünce etkinliğinin anlaşılması için Levinas, Husserl'in yönelimsellik (intentionality) kavramına başvurur. Ona göre düşünce ve bilginin varlıkla ilişkisinin en doğru formülasyonu Husserl tarafından yapılmıştır (Levinas, 1989: 78). Levinas'ın amacı, Husserl'in fenomenolojisinden hareketle Batı Felsefesi geleneğinde Başkası'na yer bırakılmadığını göstermektir. Bunu ise

Husserl felsefesinde yer alan temel kavramlar aracılığıyla yapar. *Yönelimsellik; her bilincin yalnızca bilinç olmakla kalmayıp aynı zamanda nesneyle bir bağ kurarak bir şeyin bilinci olduğu olgusudur* (Levinas, 2016: 64). Nesnelere bir bilinç nesnesidir. Bilinç, nesneye yönelen bilinçtir. Levinas'a göre Husserl, bilincin yönelimselliğiyle fenomenolojik araştırmayı Ben araştırması haline getirmiştir. Nitekim transzendenal indirgeme, *epokhe* ile dünyanın noema olarak keşfedilmesiyle Ben olarak onaylanan benlik bilincine yol açmıştır (Levinas, 1989: 79). Bundan dolayıdır ki Levinas için nesneye yönelen bilinçten hareketle varlığın, özün anlaşılmasında hep varlık olacaktır. Burada Başkası'ndan bahsedilemez. Başkası'nın kim olduğuna dair soruya cevap ontolojiden hareketle verildiğinde yine ontolojiye dönülür. Çünkü ontolojinin cevabı nesneleştiricidir. Başkası'nın nesneleşmemesi için etiğe onun diline başvurulması gerekir. Ontolojinin sınırlarından uzaklaştıkça etik mecraya taşınan Ben, Başkası ile ilişkinin imkanına, onun kimliğine ya da kimliksiz oluşuna dair bilgilere sahip olacaktır. Dolayısıyla Levinas, etiği ilk felsefe olarak görür. Ne ontoloji ne epistemoloji ne de ahlak ilk felsefedir. İlk felsefe etikdir. İlk felsefenin ahlak olmaması Levinas'ın kavramlar arasındaki farka işaret ettiğini gösterir. Dolayısıyla etik ve ahlak arasındaki ayrımın Levinasçı felsefede ne şekilde yapıldığına bakılması gerekir.

Levinas'a göre ahlak birtakım kurallardan ibarettir. Ahlakı oluşturan kurallar, beşeri hayatın iyileştirilmesi temelinde toplumsal davranışları ve yurttaşlık görevlerini düzenler. Bunun yanı sıra ahlak, toplumsal ve siyasal düzende işlerlik gösterir. *Ahlak, politik 'çıkarı', yurttaşlar arasındaki toplumsal mübadeleler dünyasını yöneten şeydir* (Levinas, 2003a: 279). İlk felsefe olarak etik ise normlar bütünü olan ahlaktan kesin çizgilerle ayrılır. Etik ne toplum için yasalar yapar ne de toplumda işlerlik gösterecek davranış kuralları üretir. Etik, çıkar gözetmezliktir. Çıkar gözetmezlik (désinterressement) kavramı Levinas felsefesine terminolojisine bağlı kalınarak dahil edilir. Levinas kavramı Latince *varlık (esse)-dan(inter)-ayırılma(dés) olarak; Inter-esse'den yani 'varlıkta-olmak/varlıkla-İlgili-olmak/varlıkta-çıkarı-olmak'tan 'ayırılma' olarak yorumluyor* (Levinas, 2003b: 312, ç.n.5). Varlıktan ayrılma yani çıkar gözetmezlik bir kayıtsızlık hali değildir. Bu, *varlıktaki çıkarımızı/ilgimizi, mülkiyete bağlı olan ve kendinden başkasını temellük eden bir dünyada-olma olarak inter-esse'mizi önceleyen başkasının çağrısına duyurgaları açık bir edilginlik biçimidir* (Levinas, 2003a: 279). Levinasçı felsefede Ben'in edilgen hali, Başkası ile etik ilişkinin ne şekilde kurulmuş olduğunu da gösterir. Etik ilişkinin ne olduğuna dair tartışma yürüten İoanna Kuçuradi (d.1936), etik ilişkinin araştırılmasında yalnızca bir veriye sahip olduğumuzu belirtir. Ona göre bu veri: *Kişilerin başka kişilerle ilişkilerinde veya durumlarında eylemleridir* (Kuçuradi, 2006: 4). Levinasçı terminolojiyle söylenirse Ben'in Başkası ile olan sorumluluk eksenindeki tüm eylemleri Başkası ile etik ilişkidir. Ayrıca bu ilişki aracılığıyla Ben öznelleşir.

Levinas felsefesi takip edildiğinde etik ilişkinin ontolojiye nazaran daha temel ve kökensel olduğu

görülür. Bu, ilk felsefenin neden ontoloji değil de etik olduğunu gösterir. *Etik, bir doğa ontolojisinden kaynaklanmaz; onun zıddıdır, Varlığın ötesinde bir anlamı, Varlık-olmayan'ın (me-on) ilksel bir kipini olumlayan bir 'meontoloji'dir, ontoloji olmayan'dır* (Levinas, 2003a: 274). Ontolojinin olduğu yerde etikten bahsedilemez. Etik ontolojiden önce gelir ve bu nedenle ilk felsefe etikdir. Levinas felsefesinden büyük ölçüde yararlanan Bauman, ontolojik varlıklarla birlikte ortaya çıktığını düşündüğü “önce” ve “sonra”nın ne şekilde anlaşılması gerektiği üzerine bir tartışma yürütür. *Ontolojinin yokluğunda ya da ontolojiye rağmen 'önce'nin ancak ahlakî bir anlamı olabilir ve bu anlam daha iyidir* (Bauman, 2011: 93). “Daha iyi” bir karşılaştırmayı imler. Ontolojinin olmadığı bir ‘önce’de etikten bahsedilmesi yalnızca etiğin ontolojiye üstünlüğünün gösterilmesidir. Bauman bunun, *ontolojinin rütbesinin düşürülmesi ya da tahttan indirilmesiyle mümkün olduğunu belirtir* (Bauman, 2011: 93). Ayrıca Ben ve Başkası arasındaki ilişkinin boyutu da “daha iyi” ile ele alınır. Ben ve Başkası arasındaki ilişki ontoloji aracılığıyla kurulamayacağı için etik ontolojiden “daha iyidir.” Etiğin neden ontoloji aracılığıyla kurulmayacağı halen cevaplanması gereken bir sorudur.

Etiğin, ontolojiye öncel olduğu yani ilk felsefe olarak etik iddiasını Levinas 1951 yılında yayınlanan “Ontoloji Temel midir?” adlı makalesi aracılığıyla ortaya koyar. Makalede Levinas, Heidegger ontolojisini eleştirir ve ontolojiden hareketle etiğin kurulamayacağını altını çizer. Levinas felsefesinin gelişimini göstermesi bakımından önemli olan makale daha önce yayınlanan eserlerde temellendirilen düşüncelerin izlerini taşır. Zira eserlerinin kronolojisi takip edildiğinde ontoloji eleştirisi Levinas felsefesinin orijinal temasının ilk nüvelerini sunan, 1935 yılında yayınlanan, “Kaçış Üstüne” adlı eserde yapılır. Eser, etiğin neden ilk felsefe olması gerektiğini göstermesiyle beraber öznelliğin, “kimlik” sorununun Ben ve Başkası arasında kurulacak olan etik ilişkinin güzergahını da gösterir. O halde Levinas kaçış ile ne kastetmektedir?

Kaçış ontolojiyle ilgisinde yer değiştirmeyi imler, farklı edebi motiflerle de tematize edilebilir. Nitekim Levinas’a göre onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıl romantik akım temsilcilerinin yaptığı da budur (Levinas, 2003c: 49). Gelgelelim tüm bu çabalar Ben’in içinde bulunduğu durumu, kaçış ihtiyacının neden hasıl olduğunu açıklamaya yetmez. Şu nedenle ki varlığı söz konusu etmeyen, Ben’in varlığıyla, Var (Il y a, there is) ile ilişkisini ele almayan tüm çaba kaçışı bir yer değiştirme, varlığın sınırlarını genişletme ihtiyacı olarak görür. Böylece varlıktan çıkma, onun ötesine geçme imkansızlaşır. Ben, varlıktan çıkma ihtiyacında yine kendisiyle, varlığıyla, kimliğiyle baş başa kalır. Kaçış, *kendinden çıkma ihtiyacıdır, zincirlerin en radikal ve değiştirilemez bağlayıcılığını, Ben’in kendi gerçekliğini kırma ihtiyacıdır* (Levinas, 2003c: 55). *Kendinden kaçma ihtiyacı deneyimini temel alan Levinas ben’in özdeşliğine bir birlik olarak değil de, ‘bir ikilik türü’ olarak yaklaşıyor* (Bernasconi, 2022a: 58). Ben’in kendinden kaçma ihtiyacı, yani ihtiyaç nasıl anlaşılmalıdır? İhtiyaç varlığın sınırlarının genişletilmesine

dair değildir. Zira bu durum, varlıktan çıkma bir yana onunla daha fazla hemhal olma anlamına gelir. Ben, tam olarak var olduğu ya da olduğu gerçeği nedeniyle kendisinden kaçır (Levinas, 2003c: s.55). Kaçma ihtiyacını anlamak için ihtiyacın yapısına bakılması gerekir.

Ben için elzem olan ihtiyacın buyurgan hale gelmesidir. Bu ise ihtiyacın *ancak ıstırap halini aldığı zaman* mümkün olur (Levinas, 2003c: s.58). Levinas, ihtiyacın ıstırap halini karakterize eden özel bir durumun malaise ya da huzursuzluk (disquiet) olduğunu belirtir. Huzursuzluğun doğasını ortaya çıkaran başka bir durum ise bulantıdır (nausea). Söz konusu duygulanımlar Ben’in varlıktan, kendi varlığından çıkma ihtiyacının nedenlerini sunar. Varlıkta olmaktan kendi varlığına perçinlenmiş olmaktan duyulan rahatsızlığı ifade eden malaise, dayanılmaz bir durumdan çıkmayı oradan kaçma çabasını imler. Gelgelelim bu çıkma girişiminde belirlenen bir hedef yoktur. Levinas, hedefin belirsiz oluşuna olumlu anlam yükler. Belirlenen bir hedef varlık içinde gösterilir. Bundan dolayı varlığın sınırları içindedir ve varlıkla ilgilidir. İhtiyacın doyurulup doyurulamayacağı da bir sorundur. İhtiyacın iç yapısından ileri gelen ıstırap hiçbir şekilde doyurulmaz. Çünkü hedefin belirsiz oluşu ıstırapın, ihtiyacın karşılanmasına yönelik olmadığını gösterir. Diğer duygulanımda ise Ben’in varlıkla dolu olmasının yarattığı huzursuzluk hali içsel bir isyana neden olur.

Bulantı, Ben’i sınırlamak için dışarıdan gelen bir uyarımla değil Ben’in varlıkta boğulması nedeniyle içeriden başlayan bir isyanla ortaya çıkar. Mide bulantısı hali Ben’i kuşatır. Söz konusu duygulanımda dışarı çıkma, orada olmayı reddetme çabası vardır. Ne var ki bu çaba, umutsuzlukla örülüdür. Umutsuzluk ve varlığa perçinlenmiş olma gerçeği mide bulantısının tüm kaygısını oluşturur. Bulantının kaygısında Ben, kendi varlığıyla ve varlığın aşılabilir oluşuyla karşı karşıya kalır (Levinas, 2003c: 66). İşte bu, Levinas’a göre *saf varlığın deneyimi aynı zamanda içsel çatışmasının ve Ben’e yüklenen kaçışın deneyimidir* (Levinas, 2003c: 67). Bu varlık deneyimi Ben’in kendi varlığına dairdir. “Kaçış Üstüne” adlı eserinde Levinas’ın saf varlık deneyimi ile henüz Var’a dair bir söz söylemediğine dikkat edilmelidir. O, Ben’in kendi varlığının deneyimiyle varlıktan çıkma ihtiyacının söz konusu duygulanımla nasıl buyurgan hale geldiği üzerinde durur. Ben, kendi varlığı aracılığıyla varlığı anlaşılır hale getirir. Gelgelelim varlık deneyimi kendi varlığının, varlığa perçinlenmiş olmanın deneyimi olduğu için Var hakkında konuşmak da gerekmektedir. Levinas Var özelinde yalnızca Ben’in kendi varlığıyla ilişkisini değil aynı zamanda varlıkla olan ilişkisini de dikkate alarak varlıktan kaçmanın olanaklarını sorgular.

Var, gayri şahsi ve belirsiz olarak tanımlanır. Var’ın gayri şahsi özelliği, Heidegger ontolojisinde varlığın lütfekarlığına yapılan vurgunun bir eleştirisini de içerir çünkü gayri şahsîlik ne bir neşeye ne de bir berekete işaretir. Var, korkunç ve dehşet vericidir (Levinas, 2003d: 309-310). “Varoluştan Varolana” adlı eserinde Var ve Ben’in Var deneyimi üzerine duran Levinas, varlıktan çıkışın izini sürer. Levinas felsefesinde Var neden korkunç ve dehşet vericidir? *Bütün varlıkların, şeylerin ve kişilerin*

hiçliğe dönüştüğünü hayal edelim. Bu hiçliğe dönüş, hiçbir olayın dışında tutulamaz. Ya, hiçliğin kendisi? Bir şeyler olmaktadır, hiçliğin gecesi ve sessizliği (Levinas, 1978: 57). Buradaki bir şeyler olmaktadır ifadesinin Levinas'a göre taşıdığı belirsizlik ne öznenin belirsizliğinden ne de edimi gerçekleştirenin bilinmemesinden ileri gelir. Anonimlik, edimin bizzat kendi özelliğinden kaynaklanır. Var olarak adlandırılan şey; kişisiz, anonim olan hiçliğin derinliklerinde içten içe yanan ama söndürülemez olan uğultudur (Levinas, 1978: 57). Sessizliğin uğultusu ne demektir? *İçi boş bir kabuğu kulağınıza yaklaştırınca ne işitiyorsanız ona benzer bir şeydir bu, sanki boşluk bir doluluk, sessizlik bir gürültüdür. Hiçbir şey yokken dahi bir şeyin inkar edilemez bir biçimde 'var' olduğunu düşünürken hissedebileceğimiz bir şeydir bu* (Levinas, 2003b: 309). Levinas, Var'a benzediğini düşündüğü için uykusuzluk (insomnia) fenomeni üzerinde durur. Hem "Varoluştan Varolana" da hem de "Zaman ve Başka" da yer alan fenomen Var'ın dehşet vericiliğini gösteren bir an olarak tasvir edilir.

Var, hiçliğin arkasında ortaya çıkarak her şeyi kapsayan ne bir boşluk ne de bir bilinçtir. Gelgelelim var, şeyleri ve bilinci kapsayan evrensel gerçektir. Var'ın deneyimi hiçlik deneyimi değildir. O gecenin kendisi gibi anonimdir (Levinas, 1978: 65). Şeylerin suretleri gecede silinir. Gecenin karanlığı bir mevcudiyeti işgal eder. Var da böyledir. Uykusuzluk, uyanık kalmak için hiçbir neden olmamasına rağmen kendini dayatır. Zira *uykusuzlukta uyanıklığın bir amacı yoktur* (Levinas, 1978: 65). Uyanık olmaktan kaçış imkansız bir hal alır. *Uykusuzluk, uykusuzluğun asla son bulmayacağı bilincinden oluşmuştur, yani içinde bulunulan teyakkuz halinden kendini çekip çıkarmanın hiçbir yolu yoktur artık. Hiçbir amacı olmayan bir teyakkuz. İnsan ona çakılıp kaldığı anda, onun nerede başladığı ve nereye varacağı hakkında her türlü mefhumu yitirir* (Levinas, 2005: 67). Levinas, başlangıcı ve sonu olmayan uykusuzluğu kaçınılmaz ölümsüzlük olarak nitelendirir. Uykusuzluk Var ile tam anlamıyla benzerlik gösterir. Bu nedenle Levinas'a göre Var uyumanın mümkün olmadığı bir uyanıklık halidir (Levinas, 2005: 67-8). Var'ın uykusuzluğu ya da uyanıklığı onun kesintisizliğine, sürekliliğine işaret eder. Ben'i uyanıklığıyla kuşatan Var'dan kaçış nasıl mümkündür? Kaçışı tartışmanın etiği ilk felsefe olarak görmenin gerekçelerine katkısı ne olacaktır?

Var'ın uyanıklığından, onun dehşetinden kaçmanın yolu öznelleşmedir. Bunun ilk adımı ise hipostazdır. İlk adımdır çünkü hipostaz Ben'in kendini ortaya koymasını ve varolanlar üzerinde kurmuş olduğu hakimiyeti gösterir. *Yunanca 'hypostasis' sözcüğü, dayanak veya temel anlamına gelir. Felsefe de yine temel veya töz anlamında kullanılmıştır: kendisine kıyasla her şeyin ikincil veya türevsel olduğu mutlak dayanak anlamına gelir* (Calin-Sebbah, 2011: 28, dipnot.1). Teolojide ise teslisin üç unsuruna gönderme yapar. Kavramın felsefede ve teolojide kullanımına bağlı kalmayarak ona kendi felsefesi gereğince anlam yükleyen Levinas, hipostaz çözümlemesini "Varoluştan Varolana" ve "Zaman ve Başka" adlı eserlerinde yapar. Levinas, varolanların

hipostazından bahsederek hipostazın *olmak'tan bir şey'e, fiil halinden şey haline doğru geçiş* olduğunu ifade eder (Levinas, 2003b: 311-12). Hipostaz olayını anlaşılır kılmak için Levinas, bilincin katıldığı uyanıklık (wakefulness) nosyonunu devreye koyar. Var'ın anonim uyanıklığı Ben'i kuşattığında Ben'in sahip olduğu düşünceler hiçlikte aslı durur. Onların herhangi bir desteği yoktur. Ne var ki anonim düşüncenin öznesi olmaktan ziyade nesnesi olan Ben, yalnızca nesne olma deneyimine sahiptir. Nesne olma deneyimi Ben'in anonim uyanıklığın farkına varmasına vesile olur (Levinas, 1978: s.66). Gelgelelim uykusuzluk hem nesnenin hem de öznenin yok oluşudur. Öznenin ortaya çıkması yani Ben'in varoluşu üstlenmesi için Var'da konum alması gerekir. Konum almak sığınak arayışıdır. Bu, uyku için bir yer aramaya benzer. Levinas uyku fenomeni üzerinden bir çözümleme yapar. Uyku için elzem olan bir yerdir. Bir yerde uzanılır ve uykuya dalınır. Zeminle temas etmek ve uykuya dalmak varoluşu bir yerle sınırlandırmak orada konum almaktır. Uykunun yerle kurmuş olduğu ilişki Ben için sığınak olur. *Bilinç; dinginlikten bir konum almaktan ve bir yerle olan bu eşsiz ilişkiden ortaya çıkar* (Levinas, 1978: 70). Burada, *bilinç, var'ın anomik teyakkuz halinden bir kopuştur; zaten bir hipostazdır; bir varolanın kendi varolmasıyla ilişkiye girdiği bir duruma gönderme yapar* (Levinas, 2005: 70). Anonim olanda alınan konumla özne olumlanır. Gelgelelim öznenin olumlanması onun Var ile olan ilişkisini kesmek bir yana varolanlara hakim olmasına neden olur (Levinas, 1978: 82). Burada Levinas'ın hakim olmaya olumsuz bir anlam yüklediği açıktır. *Özne, anonim varoluştan çıktığı, o varoluşu üstlendiği, kendisini onun altında durur olarak bulduğu anda varlığa gelir. Ancak hipostaz yoluyla meydana gelmiş bir ben'in varlığından, dünyada olma'nın terimleriyle söz edilebilir* (Direk, 2021: 132). Ben, konum alınmıştır alınmasına ama o kendini ortaya koymakla Var'dan kurtulmamıştır. *Var'dan çıkmak için kendini ortaya koymak değil, kendini yerinden etmek, yani tahtından inmek gerekir. Ben'in hükümlerlikten bu feragati, başkasıyla sosyal ilişkidir, çıkar-gözetmez ilişkidir* (Levinas, 2003b: 312). Anlaşıyor ki Ben, Var'ın dehşetinden ancak etik sayesinde çıkacaktır. Çıkar gözetmezlik Levinas felsefesinde etik ilişkiyi imler. Hatırlanacağı üzere çıkar gözetmezlik Başkası'nın çağrısına duyargaları açık bir edilginlik biçimiydi. Elbette bu, Ben'in özneliğiyle Başkası ile etik ilişki aracılığıyla mümkün olur. Ben ve Başkası arasındaki etik ilişki Ben'in varlığın ötesine geçmesiyle başlar. Fakat Başkası'nın varlığın ötesinde nasıl tezahür ettiği tartışılmalıdır. Ayrıca Başkası'nın kim olduğunun sorulması da etik ilişkinin anlaşılması için gereklidir.

Başkası ve Sorumluluk

Sorumluluk Ben'in Başkası ile olan ilişkisidir. Ben'in Başkası ile ilişkisi ancak Ben'in varlığın ötesine geçmesiyle mümkündür. Ben'in Başkası ile nasıl karşılaştığı Başkası'nın kim olduğu sorusuna cevap aramaya tartışılabilir. Levinas ontolojiyi yapıbozumuna uğrattığımızda bile yine onun diliyle konuşmaktan kurtulamayacağımızı ifade eder. Başkası'na dair "kimlik" ekseninde bir soru onun ontolojik mahiyetine

göndermede bulunur. Başkası; kimdir, ırkı nedir, ten rengi hatta göz rengi nedir, nerededir, ontolojik olarak yakın mıdır yoksa uzak mıdır, yoksul mudur, dul mudur, yetim midir? Başkasına dair belirlenimlerin ontoloji aracılığıyla olmadığı zira ontolojinin olduğu yerde etikten bahsedilemeyeceği Levinas felsefesinin temel kaidesidir. Gelgelelim bu kaide kimi zaman ortadan kalmış gibi görünmekte ve bundan dolayı da eleştirilmektedir.

Belirtildiği üzere “kimlik” sorusuna ancak etik dille cevap verilebilir. Etik dilde Başkası, *öldürmememiz gereken (öldürme hakkına sahip olmadığımız) kişidir* (Peperzak, 1992: 63). Var’ın dehşetinden etik vesilesiyle kurtulan Ben, Başkası ile etik ilişki aracılığıyla öznelleşecektir. Öznellik, varlıktan başka türlü olmaktır. Dikkat edilirse başka türlü olmak öznellik değildir ‘olmaktan başka türlü’ öznelliktir (Levinas 2006: 3). Öznellik Ben’in varlık üzerindeki tahtını yıkması ve özün ötesine geçerek ondan kurtulmasıdır. *Ama nereye gitmek için? Hangi alana varmak için? Hangi varlıkbilimsel planda konumlanmak için? Ama özden çıkıp kurtulmak, ‘nereye?’ sorusunun koşulsuz ayrıcalığına da karşı çıkar. O, yer-olmamaklığa işaret eder* (Levinas, 2003f: 155). Uyku fenomeninde olduğu üzere uyumak için bir yer arayan ve varlığını orada konumlandıran Ben artık kendini yerinden ederek özün ötesine geçecektir. Dolayısıyla yeri yurdu olmamak, kimliğe sahip olmamak öznelliğin ta kendisidir. “Kimlik” sorununun sadece Başkası ile ilişkili olmadığı Ben’in de kimliğinden kopuşunun Levinas etiğinde sorumluluk için hayati bir rolü olduğu gözden kaçırılmamalıdır. “Kimlik” varoluşun mutlaklığıdır. Bu, varlık gerçeğinin yeter ifadesidir (Levinas, 2003c: 51). Ben’in kendi varoluşundan kaçma ihtiyacının temelinde kendi kimliğinden feragat etme ihtiyacı vardır. Benlikten kopuş olan öznellik, Başkası’na karşı sorumluluktur (Cheron, 2015: 136). Başkası ile ilişki etikdir. Zira etik başkasıyla komşuyla olan ilişkidir. Komşu ontolojik yakınlığı imler ama burada Levinas yakınlığı uzamsal anlamıyla kullanmaz. Yakınlık uzamsal komşulukla karıştırılmamalıdır. *Olumsal* niteliğine vurgu yapılan yakınlık, Başkası karşısında sorumluluktur (Levinas, 2011: 132). Yakınlık, her türlü kimliklendirmeyi sekteye uğratar (Güneş, 2017:409). Başkası “için biri” olmanın anlamı da yakınlıkta bulunur. Varlığın ötesinde Ben, Başkası’nın epifanisi olan yüz ile karşılaşır. Başkası ile ilişki yüz ile karşılaşmadır (Levinas, 2005: 105). Levinas etiğinde yüzü anlamak sorumluluğu anlamaktır. Bu nedenle yüz kritik bir kavramdır. Yüzün ne olmadığından hareketle ne olduğu tartışılabilir. Ayrıca Levinas’ın yüzün ne olmadığına dair belirlenimleri ilk felsefe olarak etiği de anlaşılır kılmaktadır.

Levinas yüzün portreye benzer plastik bir suret olmadığı gibi herhangi bir nesne de olmadığını vurgular. Yüz denildiğinde akla gelen ilk şey onun biçimidir. Fakat yüz bunlardan herhangi biri olursa Levinas felsefesinde etik ilişkiden bahsedilip bahsedilmeyeceği cevaplanması gereken bir soruyu ortaya çıkarır. Yüze nesne olarak yönelmek insan yüzünü oluşturan parçaların farkına varmaktır. Alın, burnu, gözleri, çenesi gibi... Yüz parçalarıyla bir bütün oluşturduğunda ve ona bir nesne

gibi yönelindiğinde tenin; esmer, kumral, sarışın, alnın; geniş ya da dar, gözlerin; mavi, yeşil ya da kahverengi, burnun; dik, sivri ya da kanca şeklinde olduğuna dair belirlenimler yapılır. Bundan dolayı yüze nesne olarak yönelmek nihayetinde yüzü etik bağlamdan kopararak ontolojiye indirgemek anlamına gelir. Yüzün ontolojik özellikleri etiği askıya alarak Başkası’nı Ben’e indirger ve aynılaştırır. Dolayısıyla yüze nesneye yönelir gibi yönelindiği zaman etik ilişki ortadan kalkar. Ontolojik belirlenim, “kimlik” devreye girer. Yüze etik ilişkiyi sarsmayacak yönelim nasıl olmalıdır?

Başkasıyla karşılaşmanın en iyi biçimi, onun gözlerinin rengini bile fark etmemektir (Levinas, 2003b: 326). Başkası’nın gözlerinin rengi gözlemlendiği anda o ilişki etik olmaktan çıkmaktadır. Etik ilişkide yüzü oluşturan şeyler algıya indirgenmeyendir. Yüz, kendini dolaylı bir şekilde değil doğrudan sergiler. Zira yüz; çıplak ve yoksun olandır, mahrum bırakılan, tehdit altında olandır. *Yüzün çıplaklığı, hiçbir kültürel süsleme barındırmayan bir sadeliktir, kendi ortaya çıkışının bağrında bir bağlarından kopuştur, bir muafiyettir* (Levinas, 2003e: 138). Onda özsel yoksulluk vardır. Yoksul oluşu, bu yoksulluğun gizlenmeye çalışılmamasındandır. Poz verirken insanın büründüğü şekil, bir an için dondurduğu mimikler aslında Levinas’a göre yüzdeki yoksulluğu gizleme, maskeleye uğraşdır. Gelgelelim tüm bunların yanında yüz emredendir, öldürmeyi yasaklayandır. O herhangi bir bağlamı olmayan anlamdır (Levinas, 2003b: 326). Yüzün kendi başına anlam olması ve herhangi bir bağlamı olmaması onun varlıkla olan ilişkisini sekteye uğratar. *O, düşüncenin kuşatacağı, bir içerik haline gelemeyecek olandır içerilemeyendir sizi öteye götürendir. Böylelikle ki yüzün anlamı, onu bir bilginin bağlılığı olan varlıktan çıkarmaktadır* (Levinas, 2003b: 326). Burada yüzün varlıkta olduğu Ben gibi varlığa perçinlenmiş olduğu düşünülmemelidir. Eğer yüzün anlamı bir bağlam aracılığıyla olursa o, ontolojinin sınırları içinde anlaşılır kılınmış dolayısıyla Ben’e indirgenerek varlığa hapsedilmiş olur. Yüzün kendi başına anlam olması varlıkla ilişkisi olmadığını, ontolojiden hareketle anlamlandırılmadığını gösterir. Yüz anlamdır anlam olmasına ama onun anlamı nedir? Levinas, *yüzün anlamı ‘asla öldürmeyeceksin’ demekten oluşandır* öldürülemez diyerek ‘asla öldürmeyeceksin’ emrinin hem yüzün anlamı hem de onun ilk sözü olduğunu ifade eder (Levinas, 2003b: 327-8). Başkası’nın epifanisi olan yüz, yoksul ve yoksun oluşuna rağmen emreder. Ben ile konuşur, Ben de yüz ile konuşur. Ben’in konuşması karşılıklı bir konuşmayı oluşturmaz. Sorumluluk, etimolojisinden ve geleneksel anlamından farklı bir biçimde Levinas etiğinde yer alır. Yine de yanıt vermek sorumluluğun bir parçasıdır ama bunun ne şekilde olduğunu tartışmak gerekir.

Levinasçı sorumluluk başkası karşısında faili olduğum eylemlerin sorumluluğunu üzerime almak değil, başka karşısında başkanın hatalarının ve ıstıraplarının sorumluluğunu üzerime almaktır. *Ben kendisinden kaynaklanmayan hatalardan sorumludur, her suçluluğun ötesinde sanıktır* (Calin-Sebbah, 2011: 111). Geleneksel sorumlulukta yanıt vermek faile ait olsa da burada fail ve

eyleme maruz kalan arasında karşılıklı bir deneyim söz konusudur. Bu deneyim yanıt vermenin diyalog şeklinde olmasını gerektirir. Levinasçı sorumlulukta ise Ben'in yanıt vermesinde sorun yoktur amaç Ben'in yanıt vermesidir. Sorun, Başkası'nın yanıt talebinde bulunduğu zaman ortaya çıkar. Başkası'nın talebiyle başlayan sorumluluk belirli kuralları beraberinde getirir. Kuralların varlığı ise Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkiyi ontolojiye indirger. Ben için geçerli olan kurallar Başkası için de geçerli olur. Böylece Başkası Ben'de erir, aynılaşır. Başkası'nın talebi olmadan Ben'in cevap vermesi ne anlama gelir? Levinas, Ben'in Başkası'na yanıt vermesinin neden etik olduğunun (sorumluluk) gösterilmesi için söylemde söyleme (saying) ile söylenen (said) ayırımına gider.

Ontolojinin dili, varlığı ve özleri sınırlandırarak etik anlamı ortadan kaldırır. Zira anlam varlıkla bir ortaya çıktığında Başkası'nın anlaşılması da varlıktan hareketle olur. Söylemdeki ayırma göre söylenen ontolojinin dilidir, onun alanıdır. Söyleme ise etiğin dilidir. *Söylenen, varlığın bir başka adı olarak anlaşılabilir, çünkü esasında onu sabitleme, tözleştirme, özleştirme işidir* (Calin-Sebbah, 2011: 117). Söylenen, sürekli tekrar edilerek belirli kalıplar içinde şekillenmiş bir dildir (Direk, 2003: 26). Söylenenin aksine, söylem herhangi bir temalaştırma girişimine direnir (Peperzak, 1992: 98, dp.30). *Söyleme yüzün karşısında yalnızca onu seyretmekle kalmayıp, ona yanıt verişim olgusudur. Söyleme, başkasını bir selamlama tarzıdır, ama başkasını selamlama, zaten ondan mesul olmaktır* (Levinas, 2003b: 327). Başkası'na yaklaşma, Başkası "için olmak" söylemidir. Yaklaşmak yakınlığı imler fakat bu ontolojik yakınlık değildir. Özsel bir yaklaşımdır, bağlanmadır, öznelliklidir. Başkası'na yaklaşma ona bağlanma, onun sorumluluğunu üstlenme, -Ben edilgendir- Başkası "için olmak"tır (Levinas, 2003f: 151). Ben, Başkası'na yaklaşırken ontolojik bütünlüğü bozar. Ontoloji; bütünlüğü, bütünlüştürmeyi, varlığı kendine indirgemeyi varsayar. Bundan dolayıdır ki Başkası ile ilişki bütünlüğün aşılmasıyla mümkün olur. Bütünlüğü aşmanın imkanı ise yüzdendir. *Yüz sonsuzu imler, ontolojik içkinliğe indirgenemez, aşkınlığın bizzat imkanıdır o. Aşkınlık öznenin ontolojik güvenliğinin başka olanın başkılığı tarafından kesintiye uğratıldığı uğrakta uç verir. Bu uğrakta öznenin özdeşliği ve ayrınlığı sarsıntıya uğrar* (Gözel; 2004: 68). Ben'in öznelliği sonsuzla ilişkiyle kurulur. Levinas, Sonsuz fikri ile bütünselliğin sekteye uğradığını belirtir. Sonsuz, bütünlükteki bir fazlalıktır. Bu fazlalık yönelimselliğin bozulmasıdır. Başkası, yönelimsellikten upuygun olmayan bir fazlalığı barındırır. Bu fazlalıktan dolayı Ben'i Başkası'na bağlayan ilişkiyi Levinas, Sonsuz fikri adını verir (Levinas, 2003g: 124).

Sonsuz fikri sonlu varlık olan Ben'in, Başkası'nı aynılaştırmasının herhangi bir kimlikle ona yönelmesinin önüne geçmektir. Düşünce düşünülen şeyle sınırlıdır onu aşamaz, onu varlık içinde kavrar. Sonsuz, düşüncenin ötesindedir. *Levinas düşünülenin onu düşünen düşünceyi aştığı, cogito'nun edimselliğinin Sonsuz fikriyle kesintiye uğradığı ânı yakalar. Azdaki çok yapısı, içerilemez olanı içerme paradoksu, etik öznelliğin yapısını gözler önüne serer* (Direk, 2003: 28). Paradoksal biçimde düşünülen

fazlasını düşünmeyi içeren Sonsuz fikri, *kavranılamaz olanı, onun kavranılamazlık konumunu güvence altında tutarak kavramaktır* (Levinas, 2003g: 124). Gelgelelim buradan hareketle Ben'in düşünebileceğinden daha fazlasını düşünmesi gerekir yoksa sorumluluktan bahsedilemeyeceği sonucuna ulaşılır. Zira Sonsuz fikri sorumluluk için temeldir. Ben sonlu varlık olduğu için düşünülenin düşünceye kıyasla fazlalığına yani Sonsuz fikrine nasıl ulaşır? Levinas, Descartesçı düşüncede olan Sonsuz fikrinden hareket eder. Sonsuz fikri *kendisini düşünen Ben'e sunuyorsa, Başkası da bende ona ait olan düşüncenin ötesine geçecek bir şekilde kendisini sunar. (...)* Levinas'ın 'yüz' olarak adlandırdığı fenomen budur (Acar, 2016: 103).

Başkasındaki sonsuzu ifade eden yüz ile ilişki etikdir. Yüz ile karşılaşmayla sorumluluğu üstlenen Ben, öznelleşmiştir. Levinas, *sorumluluktan öznelliğin özsel, ilksel, temel yapısı olarak söz ediyorum. Çünkü öznelliği etik terimleriyle betimliyorum. Burada etik, öncel olan varoluşsal bir zemine sonradan eklenen şey değildir; öznel olanın ilmeği sorumluluk olarak anlaşılan etikte örülür* der (Levinas, 2003b: 330). Bahsedildiği üzere sorumluluk geleneksel sorumluluktan farklıdır. Ben'in işi olmayan, onunla ilgili olmayan bir sorumluluktur. Geleneksel sorumlulukta kişi yaptığı şeylerden sorumlu tutulur ve yanıt vermesi talep edilir. Levinasçı etikte ise Ben yaptığı herhangi şey neticesinde yanıt vermemektedir. Yüzün pozitif belirlenimi aracılığıyla Ben'in Başkası'ndan sorumlu olması anlaşılır kılınır. Pozitif belirlenimde *Başkası bana baktığı andan itibaren, ona karşı bir sorumluluk yüklenmek mecburiyetinde olmasam da, ben ondan sorumlu olurum; onun sorumluluğu üzerime kalır. Bu, benim işim olan şeyin ötesine giden bir sorumluluktur* (Levinas, 2003b: 331). Böyle bir sorumluluk, Ben'in tercihine bırakılmadığı gibi yasal bir zeminde sözleşmeye dayalı bir sorumluluk da değildir. Kardeşlik başkası için sorumluluktur. Gelgelelim biyolojik kardeşlik sorumluluk için yeterli değildir. Yeterli olsaydı eğer Kabil, kardeşinden sorumlu olurdu ve onu öldürmezdi. *Kabilvari temkinli soğukluk, sorumluluğun özgürlükten itibaren veya bir sözleşmeye göre düşünmektedir. Başkası için duyduğum sorumluluk benim özgürlüğümden önce gelir. Ne şimdi ve burada mevcut olmalardan, ne de geçmişe gark olmuş ve temsil edilebilir mevcudiyetlerden mamul zamandan, başlangıçların veya yüklenmelerin zamanından kaynaklanmaz sorumluluk* (Levinas, 2003i: 182). Ben'in özgürlüğüne öncel olan sorumluluk devredilmez ve Ben sorumluktan kaçamaz. Başkasına olan sorumluluk ödenmemiş bir borçtur. Ödemekle de borç kapanmaz. Ben daha fazla borçlanılır. Nihayetinde *başkasına olan borç hiçbir zaman ödenmiş olmaz* (Levinas, 2003b: 335). Başkası'nın epifanisi olan yüzündeki çıplaklığı ve yoksunluğu Ben görmezden gelemeyiz. Çünkü yüz kendisi için her şeyin yapılabileceği ve her şey için ona borçlu olunandır. Ben'in öznelliği bu sorumlulukla ortaya çıkar. Öznellik, sorumlu olmaktır. Ben'in sorumluluğuna ve konumuna bakıldığına göre Levinas etiğinde "Başkası kimdir?" sorusuna açıkça cevap verilir verilmeyişi eğer verildiyse verilen cevapların ontolojinin diliyle mi verildiği yani Başkası'na dair "kimlik" oluşturmak mı olduğu bir sorundur ve çözümlenmelidir.

Levinas “Bütünlük ve Sonsuzluk” adlı eserinde Başkası’nın; dul (widow), yetim (orphan), yoksul (poor), yabancı (stranger) olduğuna dair yani Başkası’nın kimliğine yönelik belirlenim yapar (Levinas, 1991: 76-8). Haliyle “Başkası kimdir?” sorusuna; Başkası duldur, Başkası yetimdir, Başkası yoksuldur, Başkası yabancıdır cevapları verilir. Burada etiğin dilinin değil de ontolojinin dilinin kullanıldığı iddia edilebilir. Haliyle Ben’in Başkası’ndan sorumlu olmasının nedeninin Başkası’nın kim olduğunun bilinmesinden ve acıma fenomeninden ileri geldiği söylenebilir. Gelgelelim Robert Bernasconi’nin (d.1950) dikkat çektiği üzere bu yorum, Levinas okumasından çıkarılmaz. Sorumluluk Başkası’na kıyasla ortaya konamayacağı gibi Başkası’nın muhtaçlığına da bağlı değildir. Fakat Başkası’ndan sorumlu olmak Başkası’nın muhtaçlığını da göz önünde bulundurma anlamına gelir (Bernasconi, 2022b: 104). Zira *Başkası yoksuldur, yoksundur ve bu Yabancı’ya ilişkin hiçbir şey Ben’i ilgilendirmelik edemez* (Levinas, 2003g: 123). Sorumluluğun acımadan ileri gelmemesi Başkası’nın konumuyla alakalıdır. Levinas felsefesinde Başkası’nın kimliğine dair çıkarılacak biricik sonuç Başkası’nın varlığın ufkunda anlaşılamayacağıdır. Ben, Başkası’ndan sorumlu olmakla Başkası’nın yükünü üstlenerek Başkası’nı kendinden yukarıya yerleştirir. Ben hem Başkası’ndan sorumlu hem de Başkası’nın yükünü yüklenerek Başkası’nın sorumluluğundan da sorumlu olur. Böylece Ben hem Başkası’na karşı sorumlu hem de Başkası’ndan sorumlu olur. *Yükseklik boyutuna işaret eden de sorumluluğun bu çifte hareketidir. Bu çifte hareket, sorumluluğu acıma olarak uygulamayı bana yasaklar* (Levinas, 2003g: 124). Dolayısıyla Levinas etiğinde sorumluluk Başkası’na acımdan ileri gelmez. Bunun nedeni belirtildiği üzere Başkası’nın konumudur. Levinas’ın Batı Felsefesi geleneğinin aynılaştırma sürecine dolayısıyla “kimlik politikasına” dair eleştirisi dikkate alındığında Başkası’nın kimliğine dair belirlenim yapması nasıl okunmalıdır?

Başkası ile ilişki Ben’in varlığın ötesine geçmesiyle kurulduğu için varlığın ufkunda gerçekleşmez. Varlığın ufkundan soyut olana doğru bir hareket söz konusuysen Başkası’nın kimliği somut terimlerle ifade edildiğinden soyut olandan somut olana geçiş sorun yaratmaktadır. Gelgelelim Bernasconi, Levinas’ın bu terimleri kullanmasının nedeninin somut oluşlarından ziyade soyut oluşlarından ileri geldiğini ifade eder. *En başta, dulun, yetimin ve yabancıların somutluğu değil soyutluğudur Levinas’ı felsefi söyleminde onların adını almaya yönelen şey. Dul, yetim, yoksul ve yabancı adlarının zikredilmesinin sebebi bu terimlerin muhtaç kişileri tanımlaması değildir; genel bir biçimde, verili bir toplum içinde makbul bir statüsü olmayanları belirtmek için kullanılıyor olmalarıdır. Statüsüzlükleri bir anlamda, onların toplumda ‘kimliksiz’ oldukları anlamına gelir* (Bernasconi, 2022b: 109). Başkası’nın kimliksiz oluşuna birçok vesileyle vurgu yapıldığı Levinas’ın eserlerinde görülmektedir. Bilhassa yüzün çıplak oluşu onun kimliksiz oluşu anlamına gelir. Kültürel hiçbir öge barındırmadığı için sade olan ve bu sadeliğiyle çıplak olan yüz, kimliklerden bir kopuştur.

Başkası’nın kimliksiz oluşu Başkası’nın Ben’e aşkın olduğunu ve Ben’in Başkası’ndan sorumlu olduğunu gösterir. Ben’in varoluşun mutlaklığından yani kimliğinden kaçışı ve Ben’in Başkası’na olan sorumluluğuyla Başkası’nın Ben’in üzerinde konumlanması Levinas etiğinde kimliksizliğin sorumluluğu kurmak için gerekliliğini gösterir. Eğer bir kimlik kurulacaksa bu ancak sorumluluk temelinde ifade edildiğinde mümkün olur (Levinas, 2003b: 334). Ayrıca bu, Batı Felsefesi geleneğindeki “kimlik politikasına” yönelik önemli bir eleştiridir. Zaten *Levinas’ın Batı felsefesi geleneği altında yatan kimlik kavramına saldırısı onun felsefi yürüngenliği için başından beri merkezidir* (Bernasconi, 2022c: 194). Levinasçı saldırı geleneksel sorumluluk kavramının da dayanağı olan ontolojik ilişkiyi sekteye uğratar. Buna rağmen Başkası’nın sorumlu olup olmadığı Levinas’a yöneltilen sorulardan biridir.

Sorumluluğun çifte hareketi Başkası’nın sorumluluğundan da Ben’in sorumlu olduğunu göstermesine rağmen “Etik ve Sonsuz” başlıklı söyleşide Philippe Nemo (d. 1949), Başkası’nın Ben’e karşı sorumlu olup olmadığını sorar (Levinas, 2003b: 332). Levinas etiğinde Başkası’nın sorumlu olup olmaması önemli değildir. *Bu onun meselesidir*. Bu da sorumluluğun bakımsız oluşuna işaret eder. Sorumluluk, Ben’in öznelliğinin ve kimliğinin temeli olduğu için bakımsızdır. Başkası ister karşılık verir ister vermez ama bu Ben’in sorumluluğuna etki etmez (Levinas, 2003b: 332). Başkası’na dair her türlü beklenti onun varlık içinde kavranmasına neden olur. Dolayısıyla Başkası’nın Ben’i göz ardı edip etmemesi fark edilmeden Başkası Ben’i ilgilendirir (Levinas, 2003h: 286). Öznelliğin bakımsız ilişkiyle kurulması Başkası “için olmak” kavramının da anlamını ortaya çıkarır. Levinas’ın “Zaman ve Başka” adlı eserinde Heidegger ontolojisine yönelik eleştirisi “miteinandersein” özsel durumunda Başkası ile karşılıklı ilişkinin ortaya çıktığı ve mit (ile) edatının bu birliktelik ilişkisini betimlediği yönündedir. Levinas’a göre bu, etik ilişki değil ontolojik ilişkidir (Levinas, 2005: 60-1). Ontolojik ilişki birlikteliği varsayar. Bu ilişki, Başkası “ile birlikte” şekilde ifade edilir. Buna karşın ontolojiye öncel olan etik “ile birlikte” olmaktan ziyade “için olmak” ilişkisinde açığa çıkar. Başkası “için olmak” iyi olmaktır. Başkası “ile birlikte” yan yana olmak varoluşun bir anıdır. Bakımsız ilişkiyi varsayar. Dolayısıyla yüz yüze ilişki değildir. “Zaman ve Başka” “için olmak” aracılığıyla Başkası ile etik ilişkinin imkanını gösterir. “Olmaktan Başka Türlü ya da Özün Ötesinde” adlı eserde “için olmak” yerine geçmeye (substitution) dek vardırırlar. Başkası “için olmak” Ben’in Başkası’nın yerine geçmesidir. Böylece Ben, Başkası’nın sorumluluğundan da sorumlu olur. Levinas etiğinde Başkası “için olmak” Başkası’nın yerine geçmekle aynı şeydir (Güneş, 2017: 412).

Başkası’nın sorumlu olmamasının nedeni Başkası’nın ne dul ne yetim ne yoksul ne de yabancı olmasından ileri gelir. Başkası’nın toplumda bir statü işgal etmemesi yani “kimliksiz” olması sorumluluğunu Ben’e devrettiği anlamına gelmez. Zaten Ben Başkası’nın yerine geçmekle onun sorumluluğundan da sorumlu olmuştur. Bu nedenle

Başkası'nın sorumluluğu tartışma konusu değildir. Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkide sorumlu olan Ben'dir. Savaşların, göçlerin, açlık ve yoksulluğun olduğu bir çağda zor bir sorumluluk olan Levinasçı sorumluluk somutta birçok mülâhazaları devreye sokmayı gerektirir. Fakat Levinas'ın çağrısı sorumluluğun insanların eylem ve edimlerinden dolayı yanıt verme talebini içermediği ama savaşın yarattığı yıkımın, göçlerin, açlığın ve yoksulluğun "kimlik" ekseninde yürütülen ezici politikaların görmezden gelinemeyeceğini yüksek sesle dillendirir. Bu, Levinasçı sorumluluğun ayırt edici yönüdür. Levinas'ın yaşadığı dönemin üzerindeki etkileri göz önüne alındığında sorumluluk çağrısı anlamlı kılınacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada Levinas felsefesinde etiğin ilk felsefe olması nedenlerinden hareketle Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkinin "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde nasıl şekillendiği ve çağımız olayları karşısında ne tür bir çağrıda bulunduğu sorularına cevap aranmıştır.

Levinas'ın "Kaçış Üstüne" adlı erken dönem eserinde varoluşun mutlaklığını kimlik olarak tanımlaması, Ben'in varlığa perçinlenmiş olduğu ve varlıktan çıkışına dair yürüttüğü tartışmaların aslında "kimlik" sorunu ekseninde bir tartışma olduğu belirlenmiştir. Bu minvalde Ben'in kimliksizleşme süreci Levinas'ın erken dönem eserlerinden itibaren ele alınmıştır. Kimliksizleşmenin ve sorumluluğun kurulması için Ben'in özün ötesine geçmesi gerektiği argümanı göz önüne alınarak bu süreç, belirli kavramlar aracılığıyla -var, hipostaz, yüz- Levinas'ın kendi eserlerinden hareketle tartışılmıştır. Batı Felsefesi geleneğinde yürütülen "kimlik politikasına" karşı duruşun Levinas felsefesinin merkezinde yer aldığı görülmüştür.

Kimliksizleşme sürecine Ben'in tabi olduğu ve Başkası'nın zaten "kimliksiz" olduğu çünkü sorumluluğun hem Ben'in hem de Başkası'nın kimliğinde açığa çıkmadığı belirlenmiştir. 'Başkası kimdir?' sorusuna verilen cevapların aslında Başkası'nın "kimliksiz" oluşuna göndermede bulunduğu zira kimliğe dair kullanılan kavramların Levinas etiğinde soyut anlamlarıyla kullanıldığına ve somutta temellenmediğine dikkat çekilmiştir.

Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkide Başkası'nın sorumlu olup olmadığı sorusuna aranan cevapta etik ilişkinin bakımsız olma nedenleri üzerinde durulmuştur. Söz konusu nedenlerden çıkarılan sonuç ise sorumluluğun acıma fenomeninden ileri gelmediğidir. Zira sorumluluk tartışmasında Levinas'ın Başkası'nın yoksul ve yoksun oluşuna vurgusunun gerekçeleri "kimlik" ekseninde tartışıldığı için Ben ve Başkası arasındaki etik ilişkinin görece bir ilişki olmadığı aydınlatılmıştır. Başkası'nın epifanisi olan yüze dair belirlenimlerde yüzün çıplak ve yoksun olmasının kültürel sadeliği ima etmesi yüze dair belirlenimlerde kimliğin devre dışı kaldığını/kalması gerektiğini de göstermiştir.

Ben'in kimliksizleşme sürecinde Levinas'ın Ben'e sorumluluk temelinde "kimlik" kazandırdığı görülmüştür. Bu, Ben bir kimliğe sahip olacaksa bunun ancak

sorumluluk temelinde ifade edilebilecek bir kimlik olması gerektiği yönünde bir çağrı olarak da okunabilir. Sorumluluk temelinde bir kimliğe sahip olmakla çağın insanlık dramına yol açan sorunları karşısında kayıtsız kalmaz. Bu, Başkası'nın sorunlarından habersiz olunmayacağı çünkü sorumluluğun Başkası'ndan habersiz olmamayı gerektirdiğini gösterir. Zira kayıtsız kalmak sorumluluğu askıya alır. Etik ilişkinin "kimlik" ve "sorumluluk" ekseninde şekillendiği Levinas etiği Batı Felsefesi geleneğinin "kimlik politikasına" yönelik değerli bir eleştiri olarak felsefe tarihinde yerini almıştır. Çağın insanlık dramına götüren yollarında "kimlik politikasının" olduğunu görmek şaşırtıcı değildir. Levinas etiğinde "kimlik" ve "sorumluluk" tartışmasına dair bir izlek sunan bu çalışma nihayetinde sorumluluğa dair çalışmaların canlılığını koruduğunu ve bu çalışmaların farklı bağlamlarla zenginleştirilerek sürdürülmesi gerektiğini göstermektedir.

Extended Summary

The aim of this study is to reveal how the ethical relationship between the I and the Other is shaped in the context of "identity" and "responsibility", based on the idea of "ethics as first philosophy", which is the basic characteristic of Levinas' ethics. The debate over "identity" and "responsibility" has an important place in today's ethical studies. Therefore, Levinas' ethical works provide answers to today's problems. Levinas criticizes the Western Philosophy tradition and identity politics, which are centered on ontology since his early works. The fact that ethics is seen as the first philosophy makes the relationship between the I and Other look from the perspective of "identity" and "responsibility". The relationship between the I and the Other is not established through ontology. Ontology is the process of identification. Ethics, on the other hand, is a process of erasing identities. Escape from existence is a need. Existence is absolute. This is identity. Escape is possible when the need becomes imperative. When the need becomes suffering, it becomes imperative. The encounter of the I with the Other occurs beyond the essence through being beyond. This encounter occurs through the face. The epiphany of the Other is the face. The face is naked and poor. This means that the face does not contain any cultural elements. The Other has no identity. If there is an identity of the Other, the Other will be understood through ontology. The ethical relationship between the I and the Other is shaped in the context of the I's responsibility. The ethical relationship is asymmetrical. Therefore, it does not matter whether the Other is responsible or not. Obviously, in Levinas' ethics, the Other is not responsible. The I is also responsible for the Other's responsibility. Levinas' understanding of responsibility loudly declares that we should ignore the devastation of war, migration, refugees, hunger and poverty. Levinas's understanding of responsibility therefore shows that responsibility is different from traditional responsibility. It also shows that responsibility should be placed in the framework of "response."

Kaynakça

- Acar, S. M. (2016). "Levinas'ta Aşkınlık Düşüncesine Giriş". Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi (27), 93-110. <https://doi.org/10.20981/kaygi.286882>.
- Bauman, Z. (2011). *Postmodern Etik*. (Çev. A. Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bernasconi, R. (2022a). "Çıkış Yok: Levinas'ta Aşkınlığın Aporetik İzahı". (Çev. Z. Direk). (Editör. Z. Direk). *Levinas Okumaları*. Ankara: Fol Kitap.
- Bernasconi, R. (2022b). "Mısır Diyarındaki Yabancılar ve Köleler: Levinas ve Ötekilik Politikası". (Çev. Z. Direk). (Editör. Z. Direk). *Levinas Okumaları*. Ankara: Fol Kitap.
- Bernasconi, R. (2022c). "Sartre ve Levinas: Yeni bir Kimlik Politikası". (Çev. Ç. Yazıcı). (Editör. Z. Direk). *Levinas Okumaları*. Ankara: Fol Kitap.
- Buber, M. (2003). *Ben ve Sen*. (İ. Palsay, Çev.) Ankara: Kitâbiyât.
- Calin, R., Sebbah, F. D. (2011). *Lévinas Sözlüğü*. (Çev. M. Erşen) İstanbul: Say Yayınları.
- Cheron, M. S. (2015). *Levinas ile Söyleşi -Yüz Fenomenolojisinden Kopuş Felsefesine 1938-1994*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Deleuze, G., Guattari, F. (2001). *Felsefe Nedir?*. (Çev. T. Ilgaz). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Direk, Z. (2003). "Sunuş". *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). İstanbul: Metis Yayınları.
- Direk, Z. (2021). *Çağdaş Kıta Felsefesi -Bergson'dan Derrida'ya-*. Ankara: Fol Kitap.
- Gözel, Ö. (2004). "Öteki Metafiziktir": Levinas'ta Varlık ve Öte/ki". *Tezkiye, Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 38-39, 56-70.
- Güneş, C. D. (2017) "Levinas'ın Kutsiyet Felsefesi Ve Ricoeur'ün Hiperbolik Eleştirisi". *FLSF Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 405-19.
- Jonas, H. (1984). *The Imperative of Responsibility- In Search of an Ethics for the Technological Age*. (Çev. H. Jonas, & D. Herr). Chicago: The University of Chicago Press.
- Kuçuradi, İ. (2006). *Etik*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Levinas, E. (1978). *Existence and Existents*. (Çev. A. Lingis), The Hague: Martinus Nijhoff.
- Levinas, E. (1989). *The Levinas Reader*. (Editör. S. Hand). Oxford: Basil Blackwell.
- Levinas, E. (1991). *Totality and Infinity -An Essay on Exteriority-*. (Çev. A. Lingis). Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Levinas, E. (2003a). "Fenomenolojiden Etiğe". (Çev. Ö. Gözel). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003b). "Etik ve Sonsuz". (Çev. Ö. Gözel). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003c). *On Escape*. (Çev. B. Bergo). Stanford: Stanford University Press.
- Levinas, E. (2003d). "Felsefe, Adalet ve Aşk". (Çev. M. Atıcı). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003e). "Başka'nın izi". (Çev. E. Gökyaran). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003f). "Öz ve Çıkarırsızlık". (Çev. M. Başaran). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003g). "Aşkınlık ve Yükseklik". (Çev. H. Yücefer, Z. Direk). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003h). "Etik ve Siyaset". (Çev. C. Haşimi, Ö. Gözel). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2003i). "Tanrı ve Felsefe". (Çev. Ö. Gözel, Z. Direk). (Hazırlayan, Z. Direk, E. Gökyaran). *Sonsuza Tanıklık Emmanuel Levinas'tan Seçme Yazılar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2005). *Zaman ve Başka*. (Çev. Ö. Gözel). İstanbul: Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2006). *Otherwise than Being or Beyond Essence*. (6. b.). (Çev. A. Lingis). Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Levinas, E. (2011). *Tanrı, Ölüm, Zaman*. (Çev. I. Ergüden). Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Levinas, E. (2016). *Husserl Fenomenolojisinde Göre Teorisi*. (Çev. Y. Ceylan Uslu). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Peperzak, A. T. (1992). *The Other*, Indiana: Purdue University Press.
- Ricoeur, P. (2000). *The Just*. (Çev. D. Pellauer) Chicago: The University of Chicago Press.
- Sartre, J. P. (2011). *Varlık ve Hiçlik / Fenomenolojik Ontoloji Denemesi* (4. b.). (Çev. T. Ilgaz, & G. Çankaya Eksen). İstanbul: İthaki Yayınları.

The Role of Foreign Language Education in Ngo Activities After the Developing Migrant and Refugee Movements in The World and The Contribution of Ngo Volunteers Who Speak the Language to The Services Provided

Şehnaz Işık^{1,a,*}

¹Department of German Language and Literature, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 15/11/2024

Accepted: 15/01/2025

ABSTRACT

In recent years, the increasing movement of migrants and refugees around the world has made the role of civil society organizations (CSOs) even more evident. In this process, CSOs are trying to increase social welfare by providing various services for the integration of migrants and refugees. Foreign language education is at the center of these services and plays an important role in enabling migrants to communicate more effectively with local communities. Foreign language education helps migrants overcome the difficulties they encounter in a new environment and accelerates their social integration processes. Language skills not only increase the ability to communicate, but also support social participation and access to economic opportunities. In this context, CSOs enable migrants to understand their own rights and facilitate their access to social services through language education programs. CSO volunteers who know languages are of critical importance in this process. Volunteers strengthen service delivery, establish effective communication with community members, and facilitate information sharing by preparing educational materials appropriate to their needs. In addition, volunteers strengthen social ties, encourage cultural interaction, and increase social harmony. However, the contributions of volunteers who know languages also face some difficulties. Problems such as volunteer motivation, lack of resources and lack of training limit the activities of NGOs. Therefore, supporting volunteers and strengthening their training processes are essential to increase the quality of service. The importance of foreign language education and the contributions of NGO volunteers who know languages positively affect the social integration processes of migrants and refugees. The support that NGOs will provide in these areas will increase social solidarity and contribute to the efforts to create an inclusive society.

Keywords: Immigrant, refugee, NGO, foreign language education, volunteer.

Dünyada Gelişen Göçmen ve Mülteci Hareketleri Sonrasında Stk Faaliyetlerinde Yabancı Dil Eğitimlerinin Rolü ve Dil Bilen Stk Gönüllülerinin Yürütülen Hizmetlere Katkısı

Öz

Son yıllarda dünya genelinde artan göçmen ve mülteci hareketleri, sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) rolünü daha da belirgin hale getirmiştir. Bu süreçte, STK'lar, göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyonuna yönelik çeşitli hizmetler sunarak toplumsal refahı artırmaya çalışmaktadır. Yabancı dil eğitimi, bu hizmetlerin merkezinde yer almakta ve göçmenlerin yerel toplumlarla daha etkin bir şekilde iletişim kurmalarını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Yabancı dil eğitimi, göçmenlerin yeni bir ortamda karşılaştıkları zorlukları aşmalarına yardımcı olmakta ve onların sosyal entegrasyon süreçlerini hızlandırmaktadır. Dil becerileri, yalnızca iletişim kurma yeteneğini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal katılımı ve ekonomik fırsatlara erişimi de desteklemektedir. Bu bağlamda, STK'lar, dil eğitimi programları aracılığıyla göçmenlerin kendi haklarını anlamalarına ve sosyal hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmalarına olanak tanımaktadır. Dil bilen STK gönüllüleri, bu süreçte kritik bir öneme sahiptir. Gönüllüler, hizmet sunumunu güçlendirmekte, topluluk üyeleri ile etkili iletişim kurmakta ve ihtiyaçlarına uygun eğitim materyalleri hazırlayarak bilgi paylaşımını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, gönüllüler, sosyal bağları güçlendirerek kültürel etkileşimi teşvik etmekte ve toplumsal uyumu artırmaktadır. Ancak, dil bilen gönüllülerin katkıları bazı zorluklarla da karşı karşıyadır. Gönüllü motivasyonu, kaynak yetersizliği ve eğitim eksiklikleri gibi sorunlar, STK'ların faaliyetlerini sınırlamaktadır. Bu nedenle, gönüllülerin desteklenmesi ve eğitim süreçlerinin güçlendirilmesi, hizmet kalitesini artırmak için elzemdir. Yabancı dil eğitiminin önemi ve dil bilen STK gönüllülerinin katkıları, göçmenlerin ve mültecilerin toplumsal entegrasyon süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir. STK'ların bu alanlarda sunacakları destekler, sosyal dayanışmayı artıracak ve kapsayıcı bir toplum yaratma çabalarına katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, mülteci, STK, yabancı dil eğitimi, gönüllü.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a isehnaz@cumhuriyet.edu.tr

^a [ORCID: 0000-0002-3018-7721](https://orcid.org/0000-0002-3018-7721)

How to Cite: Işık, Ş (2025) The Role of Foreign Language Education in Ngo Activities After the Developing Migrant and Refugee Movements in The World and The Contribution of Ngo Volunteers Who Speak the Language to The Services Provided, CUJOSS, 49(1): 43-51

Giriş

Küreselleşmenin etkisiyle günümüzde göçmen ve mülteci hareketleri, dünya genelinde önemli bir sosyal ve ekonomik olgu haline gelmiştir. Savaşlar, iç çatışmalar, iklim değişikliği ve ekonomik krizler gibi faktörler, insanları ülkelerini terk etmeye zorlamakta ve yeni yaşam alanları arayışına yönlendirmektedir. Bu durum hem göçmenlerin hem de mültecilerin sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyonunu sağlamak amacıyla sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) önemini artırmaktadır. STK'lar, göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik çeşitli hizmetler sunarak, bu bireylerin yeni toplumlarına uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Bu bağlamda, yabancı dil eğitimi, göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Dil, iletişimin temel unsuru olup, bireylerin sosyal hizmetlere erişimi, eğitim fırsatlarından yararlanması ve ekonomik faaliyetlere katılımı açısından büyük bir öneme sahiptir. Yabancı dil eğitimi, göçmenlerin kendilerini ifade etmelerine, yerel topluluklarla etkileşim kurmalarına ve kendi haklarını anlamalarına olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, STK'lar, bu eğitimi sağlamak için çeşitli programlar ve kaynaklar geliştirmekte, göçmenlerin topluma entegrasyonunu desteklemekte ve sosyal uyum süreçlerini hızlandırmaktadır.

Dil bilen STK gönüllüleri, bu süreçte önemli bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Gönüllüler, kendi dil becerilerini kullanarak, göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik destek sağlamak, sosyal bağları güçlendirmekte ve toplumsal etkileşimi teşvik etmektedir. Bu sayede, dil bilen gönüllüler hem hizmet sunumunu güçlendirmekte hem de topluluk üyeleri arasında kültürel bir köprü işlevi görmektedir. Ancak, dil bilen gönüllülerin katkıları, bazı zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Gönüllü motivasyonu, eğitim eksiklikleri ve kaynak yetersizliği gibi sorunlar, STK'ların faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, dünyada gelişen göçmen ve mülteci hareketleri sonrasında STK faaliyetlerinde yabancı dil eğitiminin rolünü ve dil bilen STK gönüllülerinin yürütülen hizmetlere katkılarını incelemektir. Bu bağlamda, sivil toplumun göçmenlerin entegrasyon süreçlerindeki etkisi, yabancı dil eğitiminin önemi ve dil bilen gönüllülerin sağladığı katkılar derinlemesine ele alınacaktır. Çalışma hem teorik hem de pratik düzeyde sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini anlamaya yönelik bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Mülteci Ve Göçmen Kavramı

Latince kökenli "refugium" kelimesinden türeyen "mülteci" (refugee) kavramı, özellikle 19. yüzyılın sonlarına doğru, devlet sınırlarının daha belirgin ve güvenli hale gelmesiyle birlikte önem kazanmaktadır (Akyürek, 2017). Mülteci kavramı, mülteci hukukunun en temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Ancak, bu kavram her ne kadar bir hukuk alt disiplinine ismini vermekteyse

de sığınma kavramına göre daha özel bir topluluğu tanımlamak için kullanılmaktadır.

Mülteci statüsünün tanımına geçmeden önce, yakın tarihteki gelişmelerine bakmak yararlı olmaktadır. Mülteciliğin uluslararası hukuktaki evrimi incelendiğinde, 1920 öncesi dönemde önemli adımlar atılmamaktadır. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan sığınma hareketlerine karşı uluslararası anlamda yalnızca Kızılhaç yardım sağlayabilmiş hem bireyler hem de devletler mülteci sorunu karşısında çaresiz kalmaktadır (Odman, 1995).

Yaşanan zorlayıcı tecrübeler sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti ile, mülteci sorununa çözüm arayışında Yüksek Komiserlik ve Uluslararası Mülteciler Komitesi oluşturulmaktadır. Bu dönemde kabul edilen Nansen Pasaportu, 52 ülke tarafından tanınarak mülteciler için seyahat belgesi işlevi gören bir kimlik belgesi yerine geçmektedir (Odman, 1995). Ancak, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Milletler Cemiyeti'nin etkinliği sorgulanmaya başlanmakta ve yeni bir uluslararası organizasyonun gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu arayışın sonucu olarak Birleşmiş Milletler kurulmaktadır. Uluslararası barış ve güvenliği korumak, insani sorunlara çözüm bulmak amacıyla oluşturulan BM bünyesinde Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmakta ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (Konvansiyon) 28 Temmuz 1951'de Genel Kurul'da imzalanmaktadır. Bu Konvansiyon ile mülteci statüsüne ilişkin geçici ve olaya özgü anlaşmalar yerini genel bir düzenlemeye bırakmakta, mülteci hukukuna uluslararası anlamda kabul görmüş, etkin bir koruma sağlayan bir metin kazandırılmaktadır.

Konvansiyon, mülteci statüsünün tanımına ilişkin bize yol gösterici bir belge niteliği taşımaktadır. Zira Konvansiyon, küresel anlamda geniş katılım görmüş olup, mülteci konusundaki uygulama ve düzenlemelerde "kural koyucu" nitelik kazanmaktadır (UNHCR, 2019). Konvansiyonun ilk maddesi, mülteci kavramının tanımını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Konvansiyonda yer alan tanım incelendiğinde, uluslararası koruma arayan bir sığınmacının mülteci statüsüne erişebilmesi için belirli kriterleri karşılaması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu kriterler, en temelde, yabancı bir uyruklu olmak ve haklı sebeplerle zulüm korkusu taşımak olarak özetlenebilmektedir.

Konvansiyon, taraf devletlere mülteci tanımını coğrafi olarak sınırlandırma imkânı sunmaktadır. Bu imkân sayesinde, taraf devletler eğer isterlerse Avrupa dışındaki olaylar nedeniyle ülkelerine sığınan bireyleri, mültecilik koşullarını sağlasalar bile, mülteci statüsüne kabul etmeyebilmektedirler. Bu tür bir çekince koyma imkanının amacının, Konvansiyona olan katılımı artırmak olduğu söylenmektedir.

Metinde yer alan bir diğer sınırlama ise zaman açısından getirilmiştir. Buna göre, bireyler 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar nedeniyle maruz kaldıkları durumları gerekçe göstererek mülteci statüsü elde edememektedirler.

Öte yandan, bu tarihsel sınırlama ve çekince ile getirilen coğrafi sınırlamaya, Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1967 Protokolü'nde yer verilmemekte ve böylece statüyü daraltan bu tanımlamalar ortadan kaldırılmak istenmektedir. Bu doğrultuda, Protokol ile zamansal sınırlama kesin olarak kaldırılmıştır; ancak coğrafi sınırlama için aynı durum geçerli olmamaktadır. Zira, 1951 Konvansiyonuna coğrafi çekince koymuş olan devletler, Protokole taraf olduklarında bu çekincelerini muhafaza edebilmektedirler.

Protokolün getirdiği bu önemli değişiklik, artık Konvansiyona coğrafi çekince koymamış devletler açısından mülteci tanımında yer alan iki unsur taşıyan sığınmacılar, başka bir koşul aranmaksızın mültecilik statüsüne kavuşabilmektedirler. Ancak, söz konusu iki unsur karşılımlarına rağmen mülteci statüsüne kabul edilmeyen bireylerin varlığının da unutulmaması gerekmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, uluslararası koruma başvurusunda bulunan bireylerin mülteci statüsüne kavuşabilmeleri ancak belirli şartların bir araya gelmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu süreçte, başvuran kişinin mülteci statüsüne hak kazanması için temel olarak iki önemli unsurun varlığı gerekmektedir: Birincisi, başvurusunun vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği devlette haklı nedenlerle zulüm korkusu taşımasıdır; ikincisi ise bu bireyin koruma talep ettiği devletin sınırları içinde yabancı statüsünde bulunmasıdır. Söz konusu bu unsurlar bir arada bulunduğu, birey uluslararası koruma arayışı içinde fiilen bir mülteci statüsüne kavuşmuş sayılacaktır. Ancak, mülteci statüsünün verilmesi süreci yalnızca bu unsurların varlığıyla sonlanmamaktadır.

Bu aşamada, kişinin mülteci olarak tanınması, hukuki açıdan kurucu değil, açıklayıcı bir işlem olarak değerlendirilmektedir (Öztekin, 2001). Yani, kişinin mülteci statüsüne sahip olduğu, başvurduğu devlet tarafından resmî olarak tanınmasa bile, bu statüye zaten sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu tanıma, mültecinin mevcut statüsünü pekiştiren ve açıklayan bir işlemdir. Başvuran kişinin mülteci olduğuna dair açıklama, sadece başvuruda bulunduğu devletin yetkisi altında değildir. Zira mülteci statüsünü tanıma yetkisi yalnızca başvurunun yapıldığı devlete verilmemektedir. Bir başvuru, eğer ilgili devlet tarafından mülteci olarak tanınmasa dahi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından mülteci olarak kabul edilme hakkına sahip olabilmektedir (Yılmaz, 2021).

Bu noktada, BMMYK'nın mülteci statüsünü belirleme yetkisi uluslararası koruma mekanizmaları açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır. BMMYK, mültecilerin korunması ve bu statünün uluslararası hukuk çerçevesinde tanınması amacıyla hareket eden bir kuruluş olarak, özellikle devletlerin mülteci statüsü verme sürecindeki eksiklikleri ve yetersizlikleri telafi etmek için kurulmuş bir mekanizma olarak görev yapmaktadır. Bu nedenle, başvuran kişinin sığındığı devlet mülteci statüsü vermemiş olsa bile, BMMYK'nın bu kişiyi mülteci olarak tanınması, uluslararası koruma bağlamında bireylere hukuki ve insani destek sağlamak amacıyla devreye girmektedir.

Sonuç olarak, mülteci statüsünün tanınması sadece bireylerin başvurduğu devlete bağlı bir süreç olmaktan çıkmış, uluslararası düzeyde koruma sağlayan daha geniş bir sistemin parçası haline gelmiştir. Bu durum, mülteci statüsünün tanınması sürecinin açıklayıcı bir işlem olmasının yanı sıra, BMMYK gibi uluslararası kuruluşların devreye girdiği ve bu statünün tanınmasında önemli bir role sahip olduğu anlamına gelmektedir. Böylece, devletlerin mülteci başvurularını değerlendirme ve sonuçlandırma süreçlerinde bazı eksiklikler ya da kısıtlamalar olsa bile, uluslararası hukuk düzenlemeleri ve BMMYK'nın müdahalesi ile bireylerin mülteci statüsüne kavuşmaları mümkün hale gelebilmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları (Stk)

Sivil toplum kavramı, sosyolojik bir olgu olarak Türkçeye "sivil toplum" şeklinde yerleşmiştir. "Civil" kelimesi, Fransızca ve Latince kökenli olup, Türkçe'de "medeni olmak, görgü kurallarını bilmek" anlamına gelmektedir. Bu nedenle 'sivil' kelimesi, toplumsal düzen içinde kurallara uygun ve medeni davranışları ifade etmektedir (Kaya, 2008).

Sivil toplum kuruluşlarının sorumluluklarına değinilecek olursa, öncelikle kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek için belirli konularda araştırmalar yapmaları gerektiği bilinmektedir. Devletin yetersiz kaldığı durumlarda ya da devleti desteklemek amacıyla eksiklikleri gidermeye çalıştıkları da görülmektedir. Aynı zamanda, sivil toplum kuruluşları toplumsal refahın artmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu kuruluşların temel sorumluluğu, ülkede ve dünyada haksızlığa uğrayan veya haksızlığa uğrama riski taşıyan bireylerin haklarını korumak ve suç işlenmesini önlemeye çalışmaktır. Ayrıca, çözülemeyen toplumsal sorunların kamuoyuna duyurulmasını sağlayarak bu sorunların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bu kuruluşlar, insanları sosyal ve toplumsal sorunların çözümüne dahil ederek olumsuz etkileri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, toplumsal çıkarların korunmasına yönelik çalışmalar yürütmeye devam etmektedir (Keyman, 2004a).

Günümüzde sivil toplum, gönüllülüğe dayanan, devlet ile özel sektör arasında arabuluculuk yapan, bağımsız, kendini yöneten ve katılımcı bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Devletten özerk olması, onun devlet karşısı bir yapı olduğu anlamına gelmemektedir; aksine, devletin tamamlayıcısı bir rol üstlenmektedir. Sivil toplum, devletin politikalarını etkileyebilecek bir alan yaratmakta ve çeşitli kurumsal ilişkileri içermektedir. Bu bağlamda sivil toplum, toplumsal farklılaşmayı dikkate alan, devlete saygılı ve temkinli davranan, devlet dışındaki alanı temsil eden ve temel hak ve yükümlülükleri yaygınlaştıran bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), küresel düzeyde önemli aktörler olarak topluma yön vermekte ve toplumsal değişim üzerinde kritik bir etkiye sahip olmaktadır. STK'lar üzerine yapılan çalışmalar, bu bakış açısının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır ve toplumsal dönüşümde önemli bir rol oynamaktadır (Kaya, 2008).

Sivil Toplumun Tanımı

Sivil toplum kavramı, modern doğa hukukundan klasik felsefeye ve hatta Aristoteles'e kadar uzanan derin bir geçmişe sahip bir kavramdır. Bu kavram, Avrupa geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Tuncel, 2011). Aristoteles, sivil toplum kavramının ilk klasik tanımını yaparak, bu kavramı hukukun belirlediği kurallar çerçevesinde, kendilerini özgür ve eşit kabul eden vatandaşların oluşturduğu siyasal bir yapı olarak nitelendirmektedir (Tosun, 2001).

Modern anlayışa göre sivil toplum, gönüllü, kendi kendini üreten, devletten bağımsız, kendi kendini idame ettiren ve hukuki kurallar bütünüyle sınırlanmış bir toplumsal yaşam alanı olarak tarif edilmektedir. Sivil toplumun geleneksel toplumdan farklı olduğu düşünülmektedir çünkü bu yapı, vatandaşların kamusal alanda çıkarlarını, ideallerini ve isteklerini ifade etmelerini, bilgi alışverişinde bulunmalarını ve ortak hedeflere ulaşmalarını sağlayan kolektif eylemleri kapsamaktadır (Brand, 2001).

Sivil toplumun demokratik temellerinin, toplumsal hareketlerde ifade edilen kültürel değerlerin kesişimiyle mümkün olduğu ileri sürülen araştırmalar mevcuttur. Bu durumun oluşabilmesi için iki temel şart aranmaktadır. İlk olarak, tüm toplumsal hareketlerin gündelik yaşamda yeniden inşa edilebilecek kadar güçlü bir kültürel altyapıya sahip olması gerekmektedir. İkinci olarak, toplumsal hareketler yalnızca devlet gücüne karşı olan değil, toplumsal bir ihtiyaca cevap veren örgütlenmeler olarak değerlendirilmelidir. Sivil toplumun en çok tartışılan yönlerinden biri, devletle olan ilişkisidir. Sivil toplum, zamanla adım adım gelişerek devlete karşı örgütlenmekte ve bireysel düzeyde çeşitli başarılar elde etmektedir. Günümüzde, teknolojik gelişmelerin sunduğu imkanlar doğrultusunda, devlet ile birey arasındaki örgütlenmeler artmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bu durum, insanların farkındalık seviyelerini de olumlu yönde etkilemektedir. Bugün, devlet ile birey arasındaki ilişkiler karşılıklı etkileşim çerçevesinde yeniden şekillenmekte ve halkın taleplerine daha fazla önem verilmektedir. Bu süreçte, devletin bazı yetkilerinde kayıplar yaşanmakta olduğu gözlemlenmektedir (Yıldırım, 2003).

Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri

Sivil toplum, bir devletteki vatandaşların ortak çıkarlarını gözeten, bu çıkarlar doğrultusunda örgütlenen, düşüncelerini ifade eden, bilgi alışverişinde bulunan ve taleplerde bulunan kamusal bir alan olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik düzenden ve devletten bağımsız hareket eden sivil toplum kuruluşları, siyasi hareketler ve gönüllülük esasına dayanan organizasyonlar bu alanın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Sivil toplum, bireylerin inisiyatif olarak bağımsız bir şekilde örgütledikleri ve kural ile kanunlarla tanınmalarına rağmen devletten bağımsız bir yapıda oldukları toplumsal bir yaşam alanıdır. Özel alan ile devlet arasında yer alan bu alan, bireylerin hem kendi çıkarlarını hem de toplumsal yararı savunabilecekleri bir platform sunmaktadır (Diamond, 1994).

1970'lerin başlarından itibaren sivil toplum kavramı, devlete karşı özerk ve örgütlenmenin ön planda olduğu bir alan olarak daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde yaşanan siyasi ve ekonomik krizler, özellikle refah devletinin sorumluluğunda görülen ekonomik sorunlar, sivil toplumun önemini artırmıştır. Kapitalist ekonomilerin yeniden canlandırılması, özellikle Latin Amerika ve Doğu Avrupa'daki totaliter rejimlerin demokratik yapılara dönüştürülmesi çabaları, sivil toplumun yeniden doğuşuna katkı sağlamıştır. Bu gelişmelerle birlikte, sivil toplum artık devlete bir alternatif olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Sivil toplumun demokratik değerlerin güçlenmesinde ve sürdürülebilir ekonomik yapılar oluşturulmasında oynadığı kritik rol, özgürlük, devletlerin dönüşümü ve demokrasinin geleceği gibi kavramları tartışma gündemine taşımaktadır.

Modern anlamda sivil toplumu tanımlayan iki temel unsur bulunmaktadır: sivil örgütlenme ve devletle olan mesafe. Sivil toplumun, devletin politikalarını etkileyebilecek bir alan olarak, toplumun özgürlüklerini koruma ve geliştirme konusunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Kaldor, 2003). Sivil örgütlenmeler, devletin sınırları içinde ve ötesinde bireylerin kendi inisiyatifleri ile oluşturduğu yapılardır ve bu yapılar, devlete karşı özerkliklerini koruyarak toplumsal meselelerde aktif rol almaktadır. Bu süreç, sivil toplumun demokratik gelişim ve toplumsal dönüşümdeki etkisini daha belirgin hale getirmiştir.

STK'ların Nitel Özellikleri

Sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) diğer kurumlardan ayrıldığı en belirgin özellik, gönüllülük esasına dayanmalarındır. Bu kuruluşlarda yer alan gönüllüler, kişisel yaşamlarından maddi ve manevi fedakarlıklar yaparak topluma katkı sağlamaktadırlar. STK'ların bir diğer önemli niteliği ise topluma fayda sağlama ve toplumsal refaha katkıda bulunmayı nihai hedef olarak belirlemeleridir. STK'lar, amaçlarına ulaşmak için başkaları üzerinde güç elde etme çabasında değildir. Hükümet işlevi görmedikleri için iç çatışma yaratmazlar, aksine demokratik bir yapı oluşturarak herkesin fikirlerini özgürce ifade edebildiği huzurlu bir ortam sağlamaktadırlar.

STK'ların öne çıkan başka bir yönü de uzmanlaşmış bir yapıya sahip olmaları ve belirli bir konu çerçevesinde örgütlenmeleridir. Bu uzmanlaşma, sivil toplum alanının bir iktidar mücadelesine dönüşmesini engellemektedir. Ayrıca, hiyerarşik yapıya dayalı bir sistem kurma zorunlulukları olmadığından, STK'lar daha yatay bir yapıda faaliyet göstermektedirler (Tekeli, 2005). Bu bağlamda, sivil toplum kuruluşları, ekonomik çıkar veya güç elde etme amacı gütmeyen, yasal çerçevede kurulan ve hukuka uygun şekilde çalışan yapılardır. Aynı zamanda, siyasi, dini ya da etnik bir kimlik taşımayan, gönüllülüğe dayalı, katılıma açık, kar amacı gütmeyen ve kamu yararına hizmet eden kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Çabuk, 2017).

Literatürde STK'ların, pazar odaklı bir yaklaşımla birlikte incelendiği dikkat çekmektedir. Giderek daha rekabetçi hale gelen ortamda faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen kuruluşlar, başlıcaları çekmek ve kaliteli çalışanları elde

tutabilmek amacıyla iş uygulamalarını ve değerlerini uyarlamaktadırlar. Kar amacı gütmeyen kuruluşların, bu rekabet ortamında başarılı olabilmeleri, genellikle stratejik olarak taklit edilemeyen maddi olmayan varlıklara bağlıdır. Bu doğrultuda yöneticiler, kuruluşlarının itibarına daha fazla önem vermeye başlamaktadırlar (Hume ve Hume, 2008). Bu süreç, STK'ların hem toplum üzerindeki etkilerini artırmakta hem de kendi iç işleyişlerini güçlendirmektedir (Çabuk, 2017).

STK'ların Nicel Özellikleri

1990'lı yıllardan itibaren sivil toplum, küresel düzeyde demokrasinin en temel unsurlarından biri olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Devletin sunduğu bazı hizmetlerin ve ürettiği ürünlerin, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla vatandaşlar tarafından da üretilmesi hedeflenmekte ve bu süreçle reformların güçlendirilmesi ile devletin üzerindeki yükün hafifletilmesi amaçlanmaktadır. Bu süreç, ekonomik liberalleşmeyi ve siyasi demokratikleşmeyi birlikte gerçekleştirme amacını taşımaktadır (Bayraktar, 2005).

Sivil toplumun hangi perspektiften değerlendirildiğine dair Batı'daki üç farklı dönemden bahsetmek gerekmektedir. İlk dönem, modern dönemin özgürlüklerini yansıtan sivil toplum anlayışını kapsamaktadır. Bu dönemde birey ve serbest piyasa odaklı sivil toplum ilişkileri öne çıkmaktadır. Sivil toplumun, hak kavramını siyasete entegre ettiği bu dönemde, birey, serbest piyasa ve halk açısından sivil topluma verilen değer artış göstermektedir. Her ne kadar sivil toplum ile demokrasi arasındaki ilişkiye dair tarihsel kanıtlar sınırlı olsa da, 1980'lerden sonra totaliter ve otoriter rejimlerden demokratik rejimlere geçişle birlikte sivil toplumun yeniden popülerlik kazandığı ve demokrasinin merkezi bir unsuru haline geldiği görülmektedir. Anlam tartışmasının bu son aşamasında, sivil toplum, demokrasiye geçişin bir işareti olarak kabul edilmekte ve demokratik sosyal yönetimin kurulmasında anahtar bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Keyman, 2004b).

Sivil toplum, toplumsal sorunlara devletin baskı ve denetimi olmaksızın, gönüllü kuruluşlar aracılığıyla ve toplumun kendi inisiyatifleriyle çözümler üretmek amacıyla yapılan eylemler olarak tanımlanmakta ve önemi her geçen gün artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde STK'lar, toplumun itici gücü olarak görülmekteyken, Türkiye açısından bakıldığında STK sayısının yeterli olduğu sanılsa da aslında olması gerekenden az olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının göç konusundaki çalışmaları dikkate alındığında, Türkiye'nin göçmenler için önemli bir geçiş ve varış ülkesi olması nedeniyle bu kuruluşların faaliyetlerinin önemi daha da belirgin hale gelmektedir (Çelik ve Pekküşken, 2017).

Yapısal ve prosedürel açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının yetersizliği, örgütlenme ve çevre ile ilişki kurma kapasitelerinde zayıflıklara neden olmaktadır. Bu, henüz gelişim aşamalarını tamamlamamış, niceliksel olarak varlık gösteren ancak niteliksel anlamda yetersiz kalan kuruluşlar için geçerlidir. Göç alanında faaliyet gösteren STK'lar da benzer sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve bu koşullar altında faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Keyman, 2004a).

Dünyada Gelişen Göçmen Ve Mülteci Hareketleri Sonrasında Stk Faaliyetlerinde Yabancı Dil Eğitimlerinin Rolü

Son yıllarda, dünya genelinde yaşanan göçmen ve mülteci hareketleri, insanlık tarihinin en büyük sosyal ve siyasi zorluklarından birini teşkil etmektedir. Savaşlar, iç çatışmalar, doğal afetler ve iklim değişikliği gibi faktörlerin etkisiyle, milyonlarca insan kendi topraklarını terk ederek yeni yaşam alanlarına ulaşma çabası içine girmiştir. Bu süreç hem göçmenler hem de yeni kabul eden toplumlar için çeşitli zorluklar ve fırsatlar yaratmaktadır. Göçmenlerin yeni topluma entegrasyonu, bu süreçte önemli bir yer tutarken, bu entegrasyonu sağlayacak araçlardan biri de yabancı dil eğitimleridir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), bu bağlamda kritik bir rol oynamakta ve göçmenlerin dil öğrenme süreçlerini destekleyerek sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyonlarını kolaylaştırmaktadır (Karaağaç ve Güvenç, 2019).

Göçmen ve Mülteci Hareketlerinin Artışı

Göç ve mülteci hareketleri, 21. yüzyılda giderek daha karmaşık bir hal almıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre, 2021 yılı itibarıyla dünya genelinde 26,6 milyon mülteci bulunmaktadır ve bu rakam, her yıl artış göstermektedir. Özellikle Suriye, Afganistan, Venezuela ve Afrika'nın çeşitli bölgeleri, göçmen hareketlerinin yoğunlaştığı yerler haline gelmiştir. Bu durum, yeni toplumlar üzerinde önemli baskılar oluşturmakta ve göçmenlerin entegrasyon süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Göçmenlerin en büyük zorluklarından biri dil bariyeridir. Birçok göçmen, yeni geldikleri ülkelerdeki dilleri yeterince bilmemekte, bu da onların sosyal hayata katılımlarını, iş bulmalarını ve sağlık hizmetlerine erişimlerini zorlaştırmaktadır. Bu noktada, STK'lar, göçmen ve mülteci topluluklarına yönelik yabancı dil eğitim programları düzenleyerek bu engelleri aşmalarına yardımcı olmaktadır (Göç İdaresi, 2021).

STK'ların Rolü ve Yabancı Dil Eğitimi

Sivil toplum kuruluşları, göçmen ve mülteci topluluklarının entegrasyonuna yönelik çeşitli hizmetler sunarak onların yaşam kalitelerini artırmayı hedeflemektedir. Bu hizmetlerin en önemli bileşenlerinden biri yabancı dil eğitimleridir. STK'lar, bu eğitimleri sunarak göçmenlerin yerel dillerde iletişim kurmalarını, kültürel uyum sağlamalarını ve sosyal hayata aktif bir şekilde katılmalarını desteklemektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015).

Sosyal Entegrasyonun Sağlanması

Yabancı dil eğitimi, göçmenlerin yeni toplumlarına entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve sosyal uyumu artırmaktadır. Dil öğrenmek, bireylerin yeni bir toplumun kültürünü anlamalarını, yerel halkla etkileşimde bulunmalarını ve sosyal ağlarını genişletmelerini sağlamaktadır. STK'lar, dil kursları ve çeşitli sosyal etkinlikler düzenleyerek göçmenlerin yerel halkla bir araya gelmelerine, kültürel alışverişte bulunmalarına ve karşılıklı anlayışı güçlendirmelerine olanak tanımaktadır (Önder, 2016).

Ekonomik Fırsatların Artırılması

Yabancı dil bilmek, göçmenlerin iş bulma şanslarını da artırmaktadır. İşverenler, dil bilen adaylara daha fazla tercih göstermekte ve bu durum, göçmenlerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını kolaylaştırmaktadır. STK'lar, mesleki yabancı dil kursları düzenleyerek göçmenlerin mesleki yeterliliklerini artırmayı hedeflemekte ve işgücü piyasasında daha rekabetçi hale gelmelerine yardımcı olmaktadır. Bu tür kurslar, göçmenlerin mevcut yeteneklerini geliştirmelerini ve yeni beceriler kazanmalarını sağlayarak, onları daha iş gücü piyasasına uyumlu hale getirmektedir.

Psiko-sosyal Destek

Dil eğitimi, aynı zamanda göçmenlerin ve mültecilerin psikolojik durumlarına da olumlu katkılar sağlamaktadır. Yeni bir dil öğrenmek, bireylerin özgüvenlerini artırmakta ve sosyal becerilerini geliştirmektedir. Bu süreç, göçmenlerin yalnızlık hissini azaltmakta ve toplumla daha fazla etkileşimde bulunmalarını sağlamaktadır. STK'lar, dil eğitimini sosyal etkinliklerle birleştirerek katılımcıların sosyal destek ağlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bu tür etkinlikler, göçmenlerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyarak, sosyal bağlarını kuvvetlendirmektedir (Bartam, 2017).

Yabancı Dil Eğitiminde STK'ların Karşılaştığı Zorluklar

STK'lar, göçmen ve mülteci topluluklarına yabancı dil eğitimi sunarken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların başında kaynak yetersizliği gelmektedir. Eğitim materyallerinin eksikliği ve nitelikli eğitmen bulma güçlüğü, yabancı dil eğitimlerinin kalitesini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, göçmenlerin zaman kısıtlamaları, farklı öğrenme stilleri ve eğitimden beklentileri de dil eğitimi sürecinde dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir.

Ek olarak, bazı STK'lar, dil eğitimine yönelik olarak yeterli kamuoyu desteği ve finansman bulmakta zorlanmaktadır. Bu durum, onların faaliyetlerini sürdürülebilirlik kabiliyetlerini kısıtlamakta ve programlarının kapsamını daraltmaktadır. Dolayısıyla, bu zorlukların aşılması için hem kamu hem de özel sektör iş birlikleri önem kazanmaktadır.

Dünya genelinde göçmen ve mülteci hareketlerinin artışı, sivil toplum kuruluşlarının önemini daha da artırmaktadır. Yabancı dil eğitimi, bu süreçte temel bir araç olarak öne çıkmakta ve göçmenlerin sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyonunu sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar, yabancı dil eğitimine odaklanarak göçmenlerin ve mültecilerin yaşam kalitelerini artırmakta ve toplumla daha uyumlu bir şekilde yaşamalarına katkıda bulunmaktadır (Göksel ve Uğur, 2019).

Bu bağlamda, STK'ların yabancı dil eğitimine yönelik projelerinin desteklenmesi, göçmen ve mülteci topluluklarının entegrasyon süreçlerinin başarısı için kritik bir öneme sahip olmaktadır. Kamu politikaları ve toplumsal farkındalığın artırılması, STK'ların bu alandaki çalışmalarını güçlendirecek ve daha etkili sonuçlar elde

edilmesini sağlayacaktır. Göçmenlerin yeni toplumlarına entegrasyonunu desteklemek için daha fazla kaynak ve eğitim programının sağlanması hem bireylerin hem de toplumların yararına olacaktır. Bu şekilde, sosyal uyum sağlanacak, ekonomik fırsatlar artırılabilecek ve toplumsal dayanışma güçlendirilecektir.

Dil Bilen Stk Gönüllülerinin Yürütülen Hizmetlere Katkısı

Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerine önemli katkılarda bulunan bağımsız ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, özellikle göçmenler ve mülteciler gibi hassas gruplara hizmet sunma amacıyla faaliyet göstermektedir. STK'ların etkinliği, gönüllülerin katılımına bağlıdır ve dil bilen gönüllüler, bu süreçte kritik bir rol oynamaktadır. Gönüllülerin dil bilgisi, hizmet sunumunun kalitesini artırmakta ve topluluklar arasındaki iletişimi güçlendirmektedir (Adıgüzel, 2019).

STK'ların Rolü ve Gönüllülerin Önemi

Sivil toplum kuruluşları, toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve vatandaşların yaşam kalitelerini artırmak amacıyla çeşitli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler arasında sosyal destek, eğitim, sağlık, insan hakları savunuculuğu ve çevre koruma gibi alanlar bulunmaktadır. Gönüllüler, STK'ların bu hizmetleri etkili bir şekilde sunmalarını sağlamakta, örgütlerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır.

Gönüllülerin dil becerileri, özellikle çok kültürlü ve çok dilli topluluklarla çalışırken büyük bir avantaj sağlamaktadır. Dil bilen gönüllüler, hizmet sunarken iletişim engellerini aşmakta ve topluluk üyeleriyle daha derin bir bağ kurabilmektedir. Bu durum, göçmenlerin ve mültecilerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına ve destek hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmaktadır (Özer, 2007).

Dil Bilen Gönüllülerin Katkıları İletişim ve Etkileşim

Dil bilen gönüllüler, hizmet verilen topluluklarla etkili bir iletişim kurabilmektedir. Bu gönüllüler, hedef grupların kültürel ve dilsel arka planlarına uygun bir şekilde iletişim kurarak, güven ilişkisi geliştirmekte ve topluluk üyelerinin kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlamaktadır. Bu durum, STK'ların sunduğu hizmetlerin etkinliğini artırmakta ve katılımcıların ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını kolaylaştırmaktadır (Canatan, 2020).

Eğitim ve Bilinçlendirme

Dil bilen gönüllüler, topluluk üyelerine yönelik eğitim programları düzenleyerek bilgi paylaşımında bulunabilirler. Bu eğitimler, dil öğreniminin yanı sıra, hukuki haklar, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal entegrasyon konularında da olabilir. Gönüllüler, dil bilgilerini kullanarak katılımcılara etkili eğitim materyalleri sunmakta ve toplumda farkındalık yaratmaktadır. Bu eğitimlerin sonucunda, topluluk üyeleri kendi haklarını daha iyi anlayarak daha aktif bir şekilde sosyal hayata katılma şansı bulmaktadır (Başkan, 2006).

Destek ve Danışmanlık

Dil bilen gönüllüler, göçmenler ve mülteciler için danışmanlık ve destek hizmetleri sunmaktadır. Bu gönüllüler, topluluk üyelerinin sağlık hizmetleri, eğitim imkanları ve sosyal haklar konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, onların ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, gönüllüler, göçmenlerin buldukları yeni ortamda karşılaştıkları zorlukları aşmalarına destek olmakta ve onların yerel topluma entegrasyon süreçlerini hızlandırmaktadır (Çakır, 2006).

Kültürel Araçlar ve Kaynaklar

Dil bilen gönüllüler, kendi dillerinde materyaller ve kaynaklar hazırlayarak topluluk üyelerinin erişimini kolaylaştırmaktadır. Bu materyaller, sosyal hizmetlere yönelik bilgilendirme broşürleri, eğitim kitapçıkları veya çevrimiçi kaynaklar şeklinde olabilir. Böylece, gönüllüler, hedef grupların ihtiyaçlarına uygun bilgi ve kaynak sunarak, STK'ların hizmetlerinin daha etkili olmasını sağlamaktadır (Özil, 1991).

Sosyal Bağların Güçlendirilmesi

Dil bilen gönüllüler, çeşitli kültürel etkinlikler ve sosyal aktiviteler düzenleyerek topluluklar arasında etkileşimi teşvik etmektedir. Bu etkinlikler, farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlamak ve toplumsal bağların güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Gönüllüler, kültürel çeşitliliği kutlayarak, toplumların bir arada yaşama kültürünü desteklemekte ve sosyal uyumu teşvik etmektedir (Byram vd., 1994).

Zorluklar ve Çözümler

Dil bilen gönüllülerin yürüttüğü hizmetler birçok avantaj sunarken, bazı zorluklarla da karşılaşmaktadır. Bu zorluklar arasında gönüllülerin motivasyonu, kaynak yetersizliği ve gönüllü eğitiminin eksikliği bulunmaktadır. Bu sorunların aşılması için, STK'lar gönüllülerin ihtiyaçlarına yönelik destek programları geliştirmeli, yeterli eğitim ve kaynak sağlamalıdır. Ayrıca, gönüllülerin başarı hikayeleri ve katkıları, toplumsal farkındalığı artırarak daha fazla bireyin gönüllü çalışmalara katılmasını teşvik edilmektedir.

Dil bilen STK gönüllüleri, yürütülen hizmetlere önemli katkılarda bulunmaktadır. İletişim, eğitim, destek, kültürel kaynaklar ve sosyal bağların güçlendirilmesi gibi alanlarda sağladıkları destek, göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyon süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir. STK'ların, bu gönüllülerin potansiyelinden daha fazla faydalanması, toplumun sosyal dayanışma ve entegrasyon süreçlerini güçlendirecektir.

Bu bağlamda, dil bilen gönüllülerin desteklenmesi ve hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sosyal hizmetlerin kalitesini artıracak ve toplumsal bütünleşmeyi güçlendirecektir. Bu durum hem göçmen toplulukların hem de yerel halkın sosyal uyumunu artırarak, daha adil ve kapsayıcı bir toplum yaratmaya katkıda bulunacaktır (Thanasoulas, 2001).

Sonuç

Bu çalışmada, dünyada gelişen göçmen ve mülteci hareketlerinin, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) faaliyetleri üzerindeki etkisi incelenmiş, yabancı dil eğitiminin önemi ve dil bilen gönüllülerin katkıları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bulguları, göçmenlerin sosyal entegrasyon süreçlerinde yabancı dil eğitiminin kritik bir rol oynadığını ve dil bilen gönüllülerin bu süreçte sağladığı desteğin önemini vurgulamaktadır.

Yabancı dil eğitimi, göçmenlerin ve mültecilerin yeni toplumlarına entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve bu bireylerin yerel topluluklarla etkileşimlerini artırmaktadır. Dil, sosyal hizmetlere erişim, istihdam olanakları ve eğitim fırsatlarından yararlanma açısından temel bir araçtır. Bu nedenle, STK'lar, dil eğitim programlarını geliştirerek, göçmenlerin ihtiyaçlarına yanıt vermekte ve toplumsal uyum süreçlerini desteklemektedir.

Dil bilen STK gönüllüleri, sağladıkları hizmetlerle bu süreci güçlendirmektedir. Gönüllülerin sahip olduğu dil becerileri, göçmenlerin kendilerini ifade etmelerine ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra, gönüllüler, topluluk içinde kültürel bir köprü işlevi görmektedir ve farklı toplumsal kesimler arasında etkileşimi teşvik etmektedir. Ancak, bu katkıların etkili bir şekilde sağlanabilmesi için gönüllülerin motivasyonlarının artırılması, eğitim eksikliklerinin giderilmesi ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, STK'lar, yabancı dil eğitimi ve dil bilen gönüllüler aracılığıyla göçmen ve mülteci entegrasyon süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Gelecekte, bu alandaki çalışmalara daha fazla önem verilmesi, yabancı dil eğitiminin kalitesinin artırılması ve gönüllü destek mekanizmalarının güçlendirilmesi, göçmenlerin topluma entegrasyonunu daha da kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda, politika yapımcılar, STK'lar ve toplumun diğer aktörleri, göçmen ve mülteci topluluklarının ihtiyaçlarını anlamak ve karşılamak amacıyla iş birliği yapmalı ve bu süreçte sivil toplumun rolünü daha da güçlendirmelidir.

Extended Summary

In recent years, there have been large-scale movements of migrants and refugees around the world due to factors such as wars, civil conflicts, natural disasters and climate change. According to the data of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), there are 26.6 million refugees worldwide as of 2021 and this number is increasing every year. This situation creates significant pressures on new societies and complicates the integration processes of migrants.

The integration of migrants and refugees into the new society is important, and one of the tools to ensure this integration is foreign language education. Non-governmental organizations (NGOs) play a critical role in this context and facilitate the social, economic and cultural integration of migrants by supporting their language learning processes (Karaağaç and Güvenç, 2019).

One of the biggest challenges for migrants is the language barrier. Many migrants do not know the languages of the countries they have newly arrived in sufficient amounts, which makes it difficult for them to participate in social life, find jobs and access health services. At this point, NGOs help immigrant and refugee communities overcome these obstacles by organizing foreign language training programs (Migration Administration, 2021). By providing these trainings, NGOs support immigrants to communicate in local languages, adapt to culture, and actively participate in social life (Orsam, 2015). Knowing a foreign language also increases immigrants' chances of finding a job. Language training also makes positive contributions to the psychological state of immigrants and refugees.

Volunteers' language skills increase the quality of service delivery and strengthen communication between communities (Adıgüzel, 2019). Volunteers who know languages help immigrants and refugees better understand their needs and facilitate their access to support services (Özer, 2007). Volunteers who know languages can organize training programs for community members and share information. As a result of these trainings, community members have the chance to better understand their own rights and participate more actively in social life (Başkan, 2006). Volunteers who know languages provide consultancy and support services for immigrants and refugees. Volunteers who know languages facilitate access by community members by preparing materials and resources in their own languages. In this way, volunteers provide information and resources appropriate to the needs of target groups, thus ensuring that NGOs' services are more effective (Özil, 1991). Volunteers who know languages organize various cultural events and social activities, bringing different cultures together and helping to strengthen social ties. However, in order for these contributions to be effective, volunteers' motivation must be increased, educational deficiencies must be eliminated, and resources must be used effectively.

In conclusion, NGOs play an important role in immigrant and refugee integration processes through foreign language education and volunteers who know languages. In the future, giving more importance to studies in this area, increasing the quality of foreign language education, and strengthening volunteer support mechanisms will further facilitate the integration of immigrants into society. In this context, policy makers, NGOs and other society actors should cooperate to understand and meet the needs of migrant and refugee communities and further strengthen the role of civil society in this process.

Kaynaklar

- Adıgüzel, Y. (2019). Göç Sosyolojisi (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Akyürek, İ.B. (2017). Temporary Protection In International Law, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bartram, D., Maritsa, V. P. ve Pierre, M. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar (1. Baskı, çev. İtr Ağabeyoğlu Tuncay). Ankara: Hece Yayınları.
- Başkan, Ö. (2006). Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Bayraktar, S. U. (2005). Hangi Sivil Toplum, Nasıl Bir Demokrasi? 1990'ların Türkiye'sinde Sivil Toplum (lar). *Sivil Toplum: Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 9-24.
- Brand, L. A. (2001). Displacement For Development? The Impact Of Changing State –Society Relations. *World Development*, 29(6), 961-976. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(01\)00024-9](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(01)00024-9)
- Byram, M., Morgan, C. and Colleagues. (1994). Teaching and Learning Language and Culture. Great Britain: WBC.
- Canatan, K. (2020). Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi. Ankara: Eski-Yeni Yayınları.
- Çabuk, D. (2017). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının İtibarını Ölçmek. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 8(15), 233-258.
- Çakır, İ. (2006). Developing cultural awareness in foreign language teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 7(3), 154-161. <http://tojde.anadolu.edu.tr/>
- Çelik, V. ve Pekküçükşen, Ş. (2017). Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Konusundaki Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(3), 1273-1283. <http://doi:10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.12.1034>
- Diamond, L. J. (1994). Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation. *Journal of Democracy*, 5 (3), 4-17. <https://doi.org/10.1353/jod.1994.0041>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). Geçici Koruma, 6 Ocak 2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (E.T: 15.10.2024).
- Göksel, G. U. (2019). Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi: "Adil Entegrasyon" (çev. Müge Kızıltuğ). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Hume, C., and Hume, M. (2008). The strategic role of knowledge management in nonprofit organisations. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 13(2), 129-140. <https://doi.org/10.1002/nvsm.316>
- Kaldor, M. (2003). The Idea of Global Civil Society. *International Affairs*, 79(3), 583-593. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.00324>
- Karaağaç, F. C. ve Güvenç, H. (2019). Resmi İlkokullara Devam Eden Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18, 530-568. <https://doi.org/10.26466/opus.530733>
- Kaya, Ö. (2008). Sivil Toplum Kuruluşları ve Kalkınma. (Yeterlilik Tezi), T.C İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Keyman, F. (2004a). Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları. No:4, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul. http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/keyman_std_3.pdf. Erişim tarihi: 31. 12. 2016.
- Keyman, F. (2004b). Türkiye'de ve Avrupa'da Sivil Toplum. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları. No: 3. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi. http://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/keyman_std_3.pdf. Erişim tarihi: 31. 12. 2016.
- Odman, T. (1995). Mülteci Hukuku. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara.
- Orhan, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. https://orsam.org.tr//d_hbanaliz/201518_rapor195tur.pdf (E.T: 15.10.2024).
- Önder (2016). Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri, <https://onder.org.tr/tr/Haber/SURIYELI-COCUKLARIN-EGITIM-SORUNU-VE-COZUM-ONERILERI-21-11-2016> (E.T: 15.10.2024).
- Özer, D. K. (2007). Denizden Gelen Sığınmacılar ve Uluslararası Hukuk. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (10), 75-96.

- Özil, Ş. (1991). Dil ve Kültür, Çağdaş Kültürümüz Olgular – Sorunlar. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öztekin, A. (2001). Siyaset Bilimine Giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sezik M. (2019). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri ve Sorun Alanları. R&S-Research Studies Anatolia Journal, 2 (4), 118-125.
- Tekeli, İ. (2005). Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları İki Sempozyum: Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları. Der. N. Boztekin, 20–36, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Tosun, G. E. (2001). Demokratikleşme Perspektifinden Devlet Sivil Toplum İlişkisi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tuncel, G. (2011). Sivil Toplum ve Devlet. İstanbul: Bilsam Yayınları.
- Thanasoulas, D. (2001). The importance of teaching culture in the foreign language classroom. *Radical pedagogy*, 3(3), 1-25. http://radicalpedagogy.icaap.org/content/issue3_3/7-thanasoulas.html
- UNHCR, (2019). Handbook on Procedures and Criteria For Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection. <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2019/en/123881> [erişim tarihi 10 Ocak 2025]
- Yıldırım, M. (2003). Sivil Toplum ve Devlet. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 226-242.
- Yılmaz, F. K. ve Ergül, S. (2021). Sağlık Politikası Analizi: Göçmen Sağlığı Kapsamında Suriyeli Sığınmacılar. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 119-128.

Deputy Prime Minister Nihat Erim's Domestic Journey Under the Shadow of the National Guarantee Oath (July 7-20, 1949)

İsrafil Karataş^{1,a,*}

¹Department of Common Courses, Gazipaşa Mustafa Rahmi Büyükballi Vocational School, Alanya Alaaddin Keykubat University, Antalya, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgement

This study was produced from the author's doctoral thesis titled *İsmail Nihat Erim's Life and Political Activities (1912-1980)*, which was accepted at the Akdeniz University Institute of Social Sciences in 2020.

History

Received: 01/01/2025

Accepted: 12/02/2025

ABSTRACT

After the Second World War, one of the most important domestic political issues Turkey was concerned with was the transition to a multi-party system. This process, which continued from 1945 to 1950, was generally painful. The main reason behind this was that the parties did not trust each other in the establishment of democracy. In some periods of heightened political tension, it was argued that a return to the single party system was necessary. Otherwise, it was argued that the new order would lead Turkey's regime into a dangerous situation. As a result of the distrust between the parties, the National Guarantee Oath adopted at the Second Grand Congress of the Democratic Party (DP) led to discussions that the constitutional order would be disrupted. Despite the DP's alleged threats, the Şemsettin Günaltay government issued a government declaration. Not content with this, Minister of State and Deputy Prime Minister Nihat Erim was taken on a two-week tour of the country. The purpose of N. Erim's journey was to reassure public officials, CHP members and citizens who were worried about the National Guarantee Oath, and also to increase the reputation of the CHP in the region. In his speeches during his journey, N. Erim used harsh language against the DP over the National Guarantee Oath, the July 12 Declaration and the new electoral law draft. As the opposition responded to N. Erim, a political showdown took place. In this process where political tension increased further, it was debated which side was more sincere about democracy. Although N. Erim claimed that he had achieved his goal at the end of his journey, the political developments that followed showed otherwise.

The aim of this study is to examine the political activities of Nihat Erim during his journey, the reactions of the opposition and its effects on the relations between the government and the opposition, and to what extent the journey achieved its goal. In the preparation of the study, primarily the press sources of the period, research, studies, memoirs, parliamentary records and the documents of the Republican Archive of the Presidency of the Republic of Turkey were used.

Keywords: National Guarantee Oath, Nihat Erim, Republican People's Party, Democratic Party, Power-Opposition Relations.

Milli Teminat Andı'nın Gölgesinde Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'in Yurt İçi Seyahati (7-20 Temmuz 1949)

Öz

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iç politikada ilgilendiği en önemli konuların başında çok partili düzene geçiş meselesi olmuştur. 1945'ten 1950 yılına kadar devam eden bu süreç, genel olarak sancılı geçmiştir. Bunun altında yatan temel neden; demokrasinin yerleşmesi konusunda tarafların birbirlerine güvenmemesidir. Siyasi gerginliğin yükseldiği bazı dönemlerde tek parti sistemine geri dönülmesi gerektiği tartışılmıştır. Aksi durumda, yeni düzenin Türkiye'nin rejimini tehlikeli bir duruma götüreceği konuşulmuştur. Partiler arasında güvensizliğin bir sonucu olarak Demokrat Parti (DP)'nin İkinci Büyük Kongres'i'nde kabul edilen Milli Teminat Andı, anayasal düzenin bozulacağı tartışmalarını beraberinde getirmiştir. DP'nin iddia edilen tehditlerine karşın Şemsettin Günaltay Hükümeti, bir hükümet bildirisini yayınlamıştır. Ardından bununla da yetinilmeyerek Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, yaklaşık iki hafta süren bir yurt seyahatine çıkarılmıştır. N. Erim'in seyahatinin amacı; Milli Teminat Andı karşısında endişeye kapılmış kamu görevlilerini, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) üyelerini ve vatandaşları rahatlatmak ve ayrıca bölgede CHP'nin itibarını artırmaktır. N. Erim, seyahati boyunca yaptığı konuşmalarda başta Milli Teminat Andı olmak üzere 12 Temmuz Beyanname'si ve yeni seçim kanunu tasarısı üzerinden DP'ye karşı sert bir dil kullanmıştır. Muhalefetin de N. Erim'e cevap vermesiyle siyasi bir restleşme yaşanmıştır. Siyasi gerilimin daha da arttığı bu süreçte demokrasi konusunda hangi tarafın daha samimi olduğu tartışılmıştır. N. Erim, seyahati sonunda her ne kadar hedefine ulaştığını iddia etse de sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler aksini göstermiştir.

Bu çalışmada amaçlanan, Nihat Erim'in seyahati sırasında gerçekleştirdiği siyasi faaliyetlerini, muhalefetin tepkilerini ve iktidar-muhalefet ilişkilerine etkilerini, seyahatin hedefine ne oranda ulaştığını irdelemektir. Çalışmanın hazırlanmasında başta dönemin basın kaynakları olmak üzere araştırma, inceleme, hatıra eserleri, Meclis Tutanakları ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgeleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Teminat Andı, Nihat Erim, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, İktidar-Muhalefet İlişkileri.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

^a Israfil.karatas@alanya.edu.tr

^{ORCID:} 0000-0003-4940-9344

How to Cite: Karataş, İ. (2025) Deputy Prime Minister Nihat Erim's Domestic Journey Under the Shadow of the National Guarantee Oath (July 7-20, 1949), CUJOS, 49(1): 53-64

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarında çok partili hayata geçilmek için girişimlerde bulunulmuş, fakat çeşitli nedenlerden dolayı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eski Başbakan Celâl Bayar'ın liderliğinde kurulan Demokrat Parti (DP) ile Türkiye'nin çok partili hayata geçişi başarıyla sonuçlanmıştır. DP'nin kurulduğu 1946 yılından iktidara geldiği 1950 yılına kadar çok partili hayata geçiş süreci olarak adlandırılan dönem, partiler arası ilişkiler açısından genel olarak gergin geçmiştir. Gerilimli dönemlerde tek parti sistemine geri dönülmesi gerektiği tartışılmıştır. Söz konusu yeni sisteme geçiş sürecinde partiler arasında gerilimin nedenleri olarak muhalefetin iktidardan yerine getirmesini istediği talep sıralanabilir. Bunlar arasında seçimlerin yargı güvencesi altına alınması, antidemokratik kanunların kaldırılması, bürokrasinin siyasi partiler yarışında tarafsız davranması ve devlet başkanlığı ile parti başkanlığının birbirinden ayrılmasıydı. İktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin bu istekleri yerine getirme hususunda acele etmemesi veya istekleri aşırı bulması partiler arası ilişkileri germiştir (Karataş, 2022a: 59-60).

CHP'den ayrılan Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü tarafından 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan DP, kuruluşun ilk zamanlarında iktidar partisi CHP tarafından dostça karşılanmıştır. Bunun ardında yatan neden, DP'nin kısa sürede ülkenin tamamına yayılarak kendisine taraftar toplayamayacağı ve en az kırk elli yıl iktidara gelemeyeceği düşüncesi idi (Karpas, 2015: 240). İktidarın tahminlerinin aksine DP, ilk üç aydan sonra Anadolu'nun birçok noktasında il teşkilatlarını kurarak hızla büyümeye ve üye sayısını artırmaya başlamıştır. Bu durum karşısında telaşa kapılan CHP, elindeki devlet gücünü kullanarak muhaliflere yönelik baskı ve yıldırma faaliyetleriyle DP'nin bu yükselişini engellemeye çalışmıştır. Her geçen gün artan baskılar, DP yöneticilerinin şikâyetlerine neden olmuş ve iki parti arasındaki ilişkiler bu noktadan sora yerini gerileme bırakmıştır (Burçak, 1979: 64-69).

CHP'nin muhalefetin gelişimini önleme adına aldığı kararlardan bir diğeri ise, seçimlerin erkene alınmasıydı. DP, Eylül 1946'da yapılması gereken belediye seçimlerinin 26 Mayıs 1946'da gerçekleştirme kararının alınmasını, muhalefetin gelişimini engellemek olarak algılamıştır. Muhalefete danışılmadan erken seçim kararının alınması ve ayrıca seçim güvenliğine ilişkin tedbirlerin henüz alınmamış olunması, parti başkanlığı ile cumhurbaşkanlığının birbirinden ayrılmaması, Basın, Cemiyetler ve Polis teşkilatı gibi tek parti döneminden kalma antidemokratik kanunların değiştirilmeden seçimlere gidilmesini DP, çok şiddetli bir şekilde eleştirmiştir. DP, 26 Mayıs erken belediye seçimlerini bu sebeplerden dolayı boykot etme kararı almıştır. Seçimlerin boykot edilmesi ve bunun karşılığında iktidarın muhalefete yönelik siyasi tehdit diline başvurması zaten gergin olan siyasi atmosferi daha da germiştir. İktidar basını ile muhalif basın arasında da sert çekişmelerin yaşandığı bu süreçte CHP basını tarafından DP, boykot

stratejisinden dolayı "Moskovacılıkla" itham edilmiştir. DP'nin katılmadığı bu seçimlere katılım oranının oldukça düşük kalması, iktidarın muhalefete yönelik baskılarını daha da artırmıştır (Geniş bilgi için bkz. Karataş, 2022b: 45-76).

CHP, DP'nin iktidara gelmesini önlemek ve zaman kazanmak adına 1947 yılında yapılması gereken milletvekili seçimlerini 21 Temmuz 1946 tarihine alarak muhalefetin tepkilerine üzerine çekmiştir. İktidar, erken seçim kararı alırken muhalefetin görüşlerini almadığı gibi tam anlamıyla antidemokratik kanunları da değiştirmemiştir. Cemiyetler, Basın ve Üniversite kanunlarında önemli bazı değişiklikler yapılmıştır. CHP genel başkanının değişmez genel başkanlık unvanı ve müstakil grup kaldırılmıştır. Seçimlerin güvenliğine ilişkin tek dereceli seçim sistemi kabul edilmekle birlikte açık kapalı sayım usulü uygulanmaya devam edilmiş ve en önemlisi de DP'nin tüm ısrarlarına rağmen seçimde adli denetim sistemi getirilmemiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den gelen baskıları da göz önünde bulunduran DP, istemeyerek de olsa katıldığı 21 Temmuz 1946 seçiminde 465 sandalyenin 61'ini kazanmıştır. Seçimlerin hemen ardından hükümeti seçimlerde hile, baskı ve yolsuzluk yapmakla itham ederek sertçe eleştirmeye başlamıştır. Bu eleştiriler üzerine sıkıyönetimin muhalif basın üzerinde sansür uygulaması, siyasi tansiyonu daha da yükseltmiştir. Kısacası 1946 erken seçimleri ve seçimlerden sonraki süreç partiler arası ilişkileri içinden çıkılmaz hale getirmiştir (Karataş, 2022c: 239-240).

Siyasi gerginliğin had safhaya ulaştığı bir esnada 7 Ocak 1947 tarihinde DP'nin Birinci Kurultayı toplanmış ve burada CHP'nin büyük tepkisine neden olacak Hürriyet Misakı kararları alınmıştır. Hürriyet Misakında iktidar partisinden seçimlerde adli denetim sisteminin uygulanması, parti başkanlığı ile cumhurbaşkanlığının birbirinden ayrılması, anayasaya aykırı ve antidemokratik bütün yasaların değiştirilmesi istenmekteydi. Hükümet tarafından bu isteklerin yerine getirilmemesi halinde DP, Meclis'ten çekilebilecektir (BCA, 30.1.0.0/65.406.16: 2 (23.07.1947); Öztürkci, 2019a: 749-750). Hükümete meydan okuma olarak anlaşılan bu metin karşısında CHP'den büyük bir tepki meydana gelmiş ve ilişkilerin daha da gerilmesine sebebiyet vermiştir (Erer, 1966: 406-408). DP'nin Birinci Kurultayı'ndan 1947 yazına kadar sürecek olan karşılıklı suçlamalar yaşanmıştır. Cem Eroğlu'a göre 1946 erken seçimlerinden 1947 yılının ortalarına kadar giderek yükselen siyasi çekişmeler, çok partili düzenin devam ettirilip ettirilemeyeceği kuşkusunu doğurmuştur. Bu durumda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün, devlet başkanı sıfatıyla partiler arasındaki ilişkilere müdahale etme durumu meydana gelmiştir (Eroğlu, 2013: 181).

İktidar-muhalefet ilişkilerinin çıkmaza girdiği bu süreçte Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, partiler üstü ve tarafsız bir tutum takınarak bir yandan muhalefet lideri diğer taraftan da Başbakanla yaptığı uzun görüşmelerden sonra bir uzlaşma metni olarak bilinen 12 Temmuz (1947) Beyanname'si'ni yayınlamıştır. İ. İnönü, her iki parti temsilcisine öneri ve uyarılarda bulunmuştur. Buna göre, DP'nin "hususî maksat sahiplerinin şirretliklerini" terk

etmesi istenirken, iktidarın da idare mekanizmasını tarafsız bir şekilde kullanması, muhalefete karşı bir baskı aracı olarak kullanmaması istenmekteydi (Timur, 2003: 74-76). İ. İnönü'nün bu beyanati, gergin olan siyasi atmosferi yumuşatmıştır (Demirel, 2021: 62).

12 Temmuz Beyannamesi, CHP-DP arasındaki ilişkileri bir süreliğine yumuşatsa da iki parti içerisinde bazı ayrışmalara neden olmuştur. İ. İnönü ile anlaşmazlık içerisine giren muhaliflere karşı sertlik yanlısı Başbakan Recep Peker, Eylül 1947'de görevinden istifa etmiştir (Haytoğlu, 2011: 94-95). DP içerisindeki Kenan Öner'in başını çektiği muhalif bir grup, parti genel başkanı Celâl Bayar'ı, İ. İnönü ile gizlice anlaşmakla ve pasif bir muhalefet yürütmekle suçlayarak 20 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni kurmuşlardır (Ahmad, 2010: 48-49; Karpas, 2015: 300-302). DP, kendi içindeki dağılım sürecini engellemek ve tabanının yeni kurulan MP'ye kaymasının önüne geçmek adına iktidara karşı sertlik politikalarına geri dönmek zorunda kalmıştır. Hasan Saka hükümeti ve ardından gelen Şemsettin Günaltay Hükümetlerinin tek parti döneminden kalma antidemokratik kanunlarını değiştirme hususunda aceleci davranmamaları da sert muhalefete dönüşte etkili olan unsurlardır. DP, 17 Ekim 1948 milletvekili ara seçimlerine, seçimlerin yargı denetimi altına alınması isteğinin kabul edilmemesi nedeniyle katılmamış ve bu durum partiler arasındaki çekişmeyi artıran önemli bir gelişme olmuştur. Bu arada ülkede her geçen gün artan yüksek enflasyon nedeniyle DP'nin hükümete yüklenmesi ilişkileri çatışmaya dönüştürmüştür (Karataş, 2022a: 63).

DP'nin 20-25 Haziran 1949 tarihleri arasında toplanan İkinci Büyük Kongresi'nde kabul edilen Milli Teminat Andı ile birlikte partiler arası gerilim had safhaya ulaşmıştır. İktidar tarafından "*Milli Husumet Andı*" olarak adlandırılan bu belgede, özellikle seçim güvenliği üzerinde durulmuştur (Timur, 2003: 122). Bu anlamda DP İdare Kurulu, İkinci Büyük Kongre'den şu sorunun cevabını istemiştir: "*Antidemokratik kanunlar değiştirilmez, seçim kanunu emniyet verecek ve adli denetimi ihtiva edecek şekle konmaz, nihayet az veya çok farkla önümüzdeki seçimlerde de 21 Temmuz metotlarının tatbikine kalkışılacak olursa vaziyet ne olacak?*" (Akşam, 21 Haziran 1949: 2). Kongrenin sonunda bu soruya ilişkin olarak Milli Teminat Andı verilen önemli bir belgeye imza atılmıştır. Gelecek seçimlerde hile yapılması halinde "*Haklarına tecavüz olunan bütün vatandaşların meşru müdafaa halinde kalmaları, haklarını Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun müeyyidelerine dayanarak hareket etmeleri kaçınılmaz bir zaruret olacaktır*". Muhalefetin bu davranışının "*ihtilalci*" bir hareket olmadığını peşinen söylenerek iktidara şu uyarıda bulunulmuştur: "*...Vatandaş siyasi hak ve hürriyetlerinin kullanılmasına ve milli hâkimiyet esaslarının tahakkukuna herhangi bir surette engel olacak kanun dışı hareketlerden tevakkî olunması lüzumunu memleketin en yüksek menfaatleri hesabına belirtmek isteriz. Aksi yolda harekete teşebbüs edenlerin ise, milli vicdanın ifadesi olan millet husumetine maruz kalmak gibi ağır ve tarihi bir mesuliyete mahkûm kalacakları muhakkaktır*" (Timur, 2003: 122).

Milli Teminat Andı hükümet tarafından sert karşılanmıştır (Koçak, 2016: 537). Hatta iktidar kanadının yaptığı toplantıda DP'nin kapatılması fikri tartışılmış, fakat Başbakan Şemsettin Günaltay ile CHP Genel Başkanvekili Hilmi Uran bu fikre karşı çıkmışlardır (Öztürkci, 2019b: 249). Bunun üzerine hükümet, Milli Teminat Andı'na cevap niteliğinde bir bildiri yayınlamaya karar vermiştir. Başbakanlığın yayınladığı bildiride, söz konusu andın hukuk ve nizam devleti ilkelerine ters düştüğü belirtilerek DP'nin bununla ülkede anarşi havası yaratmak istediği iddia edilmiştir. Ayrıca haksızlığa uğradığını düşünen vatandaşın kanunları bir kenara iterek kendi adaletini sağlamaya çalışmaya davet edilmesini; seçimlerde görevli devlet memurlarının tehdit edilmesi olarak kabul edilmiştir. Hangi hareketin adil hangisinin adil olmadığına vatandaşın veya partinin karar vererek adaleti sağlamaya çalışmasının ülkede devleti hızlıca yıkıma götürecektir bir anarşiye neden olacağı vurgulanmıştır. Hükümet kendilerinin genç demokrasinin yerleşmesi için tüm gücüyle mücadele ederken DP'nin vatandaşlar arasında husumet oluşturmaya çalıştığını, fakat kendilerinin buna asla izin vermeyeceğini ifade etmiştir. Hükümet iş başına geldiği andan itibaren adil bir seçim kanununun hazırlanması için muhalif partilerle işbirliği yapmaya çalıştığı halde muhalefetin buna yanaşmadığı, aksine seçim meselesini istismar ettiği halka şikâyet edilmiştir. Son olarak hükümetin Türkiye'nin iç ve dış barışını tehlikeye düşürecek ve rejimi diktatörlüğe sevk edecek bütün girişimlere karşı elindeki bütün vasıtaları kullanacağını bildiren hükümet, vatandaşların yaratılmak istenen tedhiş havasından endişe etmemelerini istemiştir (Vatan, 28 Haziran 1949: 1, 4).

Hükümet bildirisine cevap veren DP Genel Başkanı Celâl Bayar, hükümet bildirisinin yayınlanma amacını anlamadığını aktarmıştır. Bildirinin yayınlanma hedefinin eğer DP tarafından yaratılmak istendiği iddia edilen anarşiden vatandaşları ve kamu görevlilerinin endişelerini ortadan kaldırmaksa bunun yersiz olduğuna temas eden C. Bayar, Milli Teminat Andı'ndan DP'nin fiili olarak eyleme geçeceği gibi bir mananın çıkartılmasının anlamsız olduğunu belirtmiştir. DP olarak kendilerinin asıl amacının 21 Temmuz seçiminde olduğu gibi kanunsuz yöntemlerin bir daha tekrar edilmemesi için hükümeti önceden uyararak olduğunu belirtmiş ve "*Bugün memlekette endişe hüküm sürüyorsa bu, Demokrat Parti'nin takip ettiği siyasetten değil, yalnız ve yalnız iktidara eski zihniyetin hakim olmasından doğuyor*" demiştir (Akşam, 29 Haziran 1949: 1-2; BCA, 30.1.0.0/40.241.16: 2-3).

DP'nin Milli Teminat Andı'na en büyük tepki Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'den (BCA, 30.10.0.0/14.81.9: 2-3) gelmiştir. N. Erim, 7-20 Temmuz 1949 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanı Tahsin Bagoğlu ile çıktığı yurt seyahatinde yaptığı toplantılarda bir yandan anda karşı tepkisini dile getirirken diğer yandan halkın ve devlet memurlarının endişelerini gidermek için çeşitli konuşmalar yapmıştır. N. Erim'in bu konuşmaları, DP kanadında sert tepkilere neden olmuş ve karşılıklı açıklamalarla siyasi atmosfer iyice gerilmiştir. Bu çalışmanın amacı, N. Erim'in seyahati sırasında çeşitli

toplantılarda yaptığı konuşmaların içeriğini, muhalefet kanadında gelen tepkilerini ve bunun partiler arası ilişkilere olan sonuçlarını, seyahatin hedefine ne oranda ulaştığını değerlendirmektedir. Çalışmanın hazırlanmasında başta dönemin basın kaynakları olmak üzere araştırma, inceleme, hatıra eserleri, Meclis Tutanakları ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgeleri kullanılmıştır. Milli Teminat Andı öncesi ve sonrası iktidar-muhalefet ilişkilerini anlatan çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte Milli Teminat Andı sonrası N. Erim'in seyahatini esas alarak partiler arası ilişkileri detaylı bir şekilde irdeleyen bir makale yazılmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu makale, Türk siyasi tarihindeki bu boşluğu doldurmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Nihat Erim'in Eskişehir'i Ziyareti ve Yankıları

Şemsettin Günaltay Hükümeti, seçim kanununda DP'nin istediği demokratik değişimleri yerine getirmek için gerekli hukuki çalışmaları başlatmış ve muhalefetin bu anlamda desteği talep edilmesine rağmen destek gelmemiştir. Aksine, iktidarın iddiasına göre seçim kanunu değişiklikleri istismar edilerek iktidara karşı muhalefet sürdürülmüş ve seçim kanunu bahanesiyle Ekim 1949 milletvekili ara seçimlerinin boykot edileceği tehdidinde bulunmuşlardır. Hatta DP İkinci Büyük Kongresi'nden iki gün önce 18 Haziran 1949'da Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, DP'ye yeniden bir çağrı yapmıştır. Seçim kanunun en kısa sürede muhalefetin görüşlerinin de alınarak demokratikleştirileceği ve kendilerinin de önümüzdeki milletvekili ara seçimlerine katılmalarını istemiştir. İktidarın iyi niyetine rağmen DP kongresinde Milli Teminat Andı kararının alınması iktidarda büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır (Karataş, 2020: 272-274). Andın yayınlanması üzerine toplanan hükümet toplantısında, muhalefete karşı yumuşak siyasetin terk edilmesi kararı alınmıştır (Erim, 2005: 351).

Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Nihat Erim, Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu birlikte yaklaşık iki hafta süren yurt seyahatine çıkmış ve N. Erim yaptığı konuşmalarla Milli Teminat Andı üzerinden DP'yi sert bir şekilde eleştirmiş ve ant nedeniyle halkta, memurlarda ve partililerde oluştuğu iddia edilen endişeyi ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra CHP teşkilatlarını canlandırmıştır. N. Erim'in yurt seyahatindeki ilk durağı 7 Temmuz 1949'da Eskişehir olmuştur (Ulus, 8 Temmuz 1949: 1, 3). N. Erim'in aniden çıktığı yurt seyahati, bazı basın çevrelerinde Başbakan Şemsettin Günaltay ile arasında anlaşmazlık olduğu söylentilerine neden olmuştur. N. Erim, çıkan bu söylentileri yalanlamıştır. Basının konuyla ilgili sorusu üzerine, son zamanlarda Meclis çalışmalarından dolayı çok yorulduğunu, dinlenmek üzere Milli Eğitim Bakanı T. Banguoğlu ile birlikte Aband'a gideceğini ve ardından Ege bölgesine bir tetkik gezisine çıkacağını belirtmiştir (Hürriyet, 6 Temmuz 1949: 1, 4).

Nihat Erim, T. Banguoğlu ile birlikte CHP Eskişehir İl Binası'nda CHP'liler ve ilde görev yapan bürokratlarla gizli bir toplantı yapmıştır. Toplantıya CHP'li olmayan vatandaşlar ve gazeteciler alınmamıştır. Toplantı

öncesinde DP'nin resmi yayın organı Zafer Gazetesi muhabiriyle röportaj yapan N. Erim, muhabirin Eskişehir Halkevi'nde veya Ticaret Odası'nda bir Başbakan Yardımcısı olarak halkın sorunlarını dinlemek üzere bir toplantı yapıp yapmayacağı sorusuna kendisinin vatandaşlarla konuşmasının mümkün olmadığını, zaten Eskişehir'e T. Banguoğlu'nun seyahatine eşlik ettiğini, bu esnada ildeki idareciler ve CHP'lilerle de görüşmek istediğini ifade etmiştir. Kendisinin her şeyden önce bir parti adamı olması dolayısıyla CHP'lilerle görüşmesinin normal olduğunu aktarmıştır. Röportajdan sonra toplantı salonuna giren Zafer Gazetesi muhabiri, konuşulanları kaydederek gazetesinde yayınlamıştır. Toplantıda Milli Teminat Andı'na karşı hükümetin verdiği cevabın detaylı bir şekilde anlatılmasının istenmesi üzerine N. Erim, şunları söylemiştir:

"...Yani bununla demek istiyorlar ki her zaman iddia ettikleri gibi 950 seçiminde de bundan evvelki seçimlerde olduğu gibi yapılacak hareketlere karşı ne gibi hareket tayin edileceği sorulmaktadır. Ve neticede millet husumeti ilan ettiler. Bunun manasını izah edeyim Seçim Kurulunda, sandık başında kendilerince verecekleri bir hükümle değnek, linç etmek kararındadırlar. Yağma mı var? Biz de hükümet olarak bu milli husumet andına karşı memurlarımızı ve vatandaşlarımızı ikaz zorunda kaldık. Onlar, kanunun duvarına çarparaklardır. Asker bizde, zabıta bizde para bizde...Nasıl kazanırlar, rica ederim..." (Zafer, 9 Temmuz 1949: 1, 6).

Zafer Gazetesi'nde yayınlanan konuşmaların bazıları N. Erim tarafından tezip edilmiştir. N. Erim, *"Asker, zabıta, para bizde. Seçimi nasıl kazanırlar?"* şeklinde bir konuşmada bulunmadığını ve bunun uydurma bir haber olduğunu ifade etmiştir (Erim, 2005: 354).

Nihat Erim'in gizli toplantıda sarf ettiği iddia edilen devlet gücünün CHP'de olması dolayısıyla DP'nin gelecek seçimleri kazanmasının mümkün olmadığına ilişkin sözleri muhalefet tarafında sert bir şekilde eleştirilmiştir. Zafer Gazetesi Başyazarı Mümtaz Faik Fenik, N. Erim'in bu sözlerinin hükümetin hazırlamakta olduğu yeni seçim kanunun göstermelik olduğunun ve iktidar değişimin tamamen hükümetin elinde olduğunun itirafı niteliğinde olduğu görüşündedir. Bununla birlikte yazar, iktidara şu uyarıda bulunmuştur: *"...Şanlı Türk ordusu, iktidarın ve politikanın değil, sade bu büyük Türk milletinin yüksek menfaatleri emrindedir. Çünkü bu ordu bu milletin ayrılmaz bir parçasıdır. Düğmeyi ellerinde bulundurduklarını zannedenler, düştükleri hatayı bir an evvel tashih etmelidirler. Seçimlerde son sözü ne Başbakan ne para, ne idare, ne şu, ne bu söyleyecektir. Düğme yalnız, evet yalnız bu milletin elinde bulunacaktır"* (Fenik-Zafer-, 11 Temmuz 1949: 1, 3). N. Erim'in seçim ili olan Kocaeli'ndeki DP il teşkilatından da kınama gelmiştir. Bu konuşmanın bir hükümet adamının ağır başlılığına yakışmadığı ve *"bu acemi politika adamının"* daha ağırbaşlı olması gerektiği belirtilmiştir. Bugün iktidar partisinin inisiyatifinde olan devlet hazinesi ve gücünün kim tarafından temin edildiğinin basın tarafından kendisine sorulması istenmiştir (Zafer, 11 Temmuz 1949: 1, 6).

N. Erim'in Kütahya'yı Ziyareti ve Yankıları

Nihat Erim, Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ile birlikte Eskişehir'den sonra 8 Temmuz 1949'da Kütahya'ya gelmişlerdir. T. Banguoğlu, kültür kurumlarını ziyaret etmiş ve ildeki öğretmenlerle görüşmüştür. N. Erim ise, Kütahya Valiliğini, belediye binasını, CHP il binasını ve Çini fabrikasını ziyaret etmiştir. Bakanların CHP il binasında buldukları esnada, sorunlarını bakanlara anlatmak isteyen Kütahyalılardan oluşan bir grup, Bakanlardan geceyi Kütahya'da geçirmelerini talep edince N. Erim ile vatandaşlar arasında tartışma meydana gelmiştir. Programlarını değiştiremeyeceklerinin cevabı üzerine gruptan bir genç N. Erim'e hitaben; *"Efendim, gece kalırsanız, halk size dertlerini anlatacaktır. Halk sizin gece burada kalmanızı istiyor"* demiştir. Bunun üzerine N. Erim, gence yönelik *"siz kimsiniz?"* diye sormuş ve halk adına konuştuğunu söyleyen bu genç DP'lilerden birisi olduğunu aktarmıştır. Duruma sinirlenen N. Erim, *"Siz Halk adına konuşamazsınız. Halkı milletvekilleri, belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri temsil eder. Kendi hesabınıza söyleyecek bir şeyiniz varsa söyleyiniz"* diyerek gençleri uzaklaştırmıştır (Ulus, 9 Temmuz 1949: 1, 3).

Kütahya'da yaşanan bu gerginlik muhalif basına da yansımış ve Zafer, N. Erim ile görüşmek isteyen gençlerin DP'li olmadığını, aksine CHP'li olduklarını ve N. Erim'in onları rencide ettiğini iddia etmiştir (Zafer, 10 Temmuz 1949: 1, 3). Muhalif Vatan Gazetesi ise, N. Erim'in Kütahyalılarla görüşmemesinin ilde derin bir teessür oluşturduğunu ve Bakanları protesto etmek için bir miting hazırlanmakta olduğunu aktarmıştır (Vatan, 9 Temmuz 1949: 3).

Nihat Erim, Kütahya'daki seyahati sırasında ılımlı tarafını bir kenara bırakarak *"sert ve azimli"* davranmasının sebebini günlüğüne şöyle kaydetmiştir:

"Daha Eskişehir'de iken gazetecilerle konuşurken mahsus soğuk davrandım. Partideki partililer toplantısına gazeteci almadım. Hükümet beyannamesinden sonra, hükümetin hakikatten kararlı ve azimli olduğunu gösterecek jestler yaptım. Buna çok ihtiyaç olduğunu sonradan anladım. Her tarafta, başta valiler olmak üzere, memurlara bir durgunluk gelmişti. Hem 12 Temmuz Beyannamesinin tesiri, hem de gazetecilerin şantajından korku. Diğer taraftan CHP'liler de sinmiş gibi idi. Bilhassa benim bu sert ve azimli tavrım herkese cesaret verdi. Kütahya'da bir müddettir alıştıkları şekilde 'Halk şöyle istiyor, böyle istiyor' şeklinde konuşan bir iki DP'liyi tersledim ve bunu Ulus gazetesinde neşrettirdim." (Erim, 2005: 353).

N. Erim'in Uşak, Denizli, Muğla ve Aydın'ı Ziyareti ve Yankıları

Kütahya'dan sonra Bakanlar, 8 Temmuz akşamı Uşak'a varmışlardır. 9 Temmuz'da halkevinde yapılan toplantının ardından Denizli'ye geçmiştir (Ulus, 9 Temmuz 1949: 3). Halkın yardımlarıyla yaptırılmakta olan ve henüz tamamlanmamış bir öğrenci yurdunu ziyaret eden Bakanlar, binanın bir an önce tamamlanması talimatını vermişlerdir. Denizli'nin ilçelerinden gelen çiftçi heyetleriyle görüşerek bölgenin sorunları ve ihtiyaçlarıyla

ilgili talepleri dinlemişlerdir. Çiftçiler, Menderes nehrinden istifade edilerek tarlaların sulanması, tarımın geliştirilmesi, kredi ihtiyacı ve yolların yapımı ile ilgili taleplerini N. Erim'e iletmışlerdir. Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ise, ildeki çeşitli eğitim ve kültür kurumlarını ziyaret ederek incelemelerde bulunmuştur (Ulus, 11 Temmuz 1949: 4). 11 Temmuz'da Muğla'ya gelen Nihat Erim, Muğla ilinin valiliğini, belediyesini ve adliyesini ziyaret ettikten sonra CHP il binasında yaptığı toplantıda orada bulunanlara iç ve dış politika hakkında geniş bilgiler vermiştir. Öğleden sonra Muğla'nın ilçesi Marmaris'e giden Bakanlar, okul ve karayolu gibi ilçenin meseleleriyle ilgilenmişlerdir (Ulus, 12 Temmuz 1949: 3).

Nihat Erim ile birlikte T. Banguoğlu'nun bir sonraki durağı Aydın olmuştur. Aydın ziyaretinin 12 Temmuz 1947 Beyannamesi'nin ikinci yıl dönümüne rastlaması nedeniyle N. Erim, 12 Temmuz günü Aydın Halkevi'nde Aydınlılara hitaben uzun bir konuşma yapmıştır. CHP Aydın İl İdare Kurulu'nun iddialarına göre DP kurucusu Adnan Menderes, N. Erim'in nutku esnasında Aydın Halkevi'nin önünden birkaç kez geçmekle birlikte konuşmanın yapıldığı salona girmemiştir (BCA, 490.1.0.0/729.498.1: 17). N. Erim'in konuşmasında yer alan başlıklar; 12 Temmuz Beyannamesi, Milli Teminat Andı ve seçim kanunu tasarısıydı. N. Erim, 12 Temmuz Beyannamesi'nin önemini ve amacını izah ettikten sonra DP'nin daha sonradan beyannameye sadık kalmamasını sert bir tonla eleştirmiştir. N. Erim, 12 Temmuz Beyannamesi'ni şu sözlerle tahlil etmiştir:

"...İşte 12 Temmuz Beyannamesi Türkiye Cumhuriyeti demokratik idaresinin bu sakat yollara sapmaması lazım geldiğini ilan eden bir vesikadır. Bu vesikada aynı zamanda iktidarın ve muhalefetin demokrasiyi biraz önce izah ettiğimiz tarzda tatbik etmek hususunda mutabık bulduklarının da ifadesi vardır. Bazılarının göstermek istediği gibi 12 Temmuz Beyannamesi tek taraflı bir senet değildir. 12 Temmuz Beyannamesi Tanzimat fermanı gibi bir ferman da değildir. Bu vesika devlet reisinin partiler arasında hakemlik ederek salim istikameti ilan eylesidir. Eğer 12 Temmuzda herhangi bir taahhüt alınmışsa bu taahhüdü Cumhurbaşkanının şahsında değil, taraflar kendilerinde aramalıdır" (Ulus, 13 Temmuz 1949: 1, 3).

N. Erim'e göre, 12 Temmuz Beyannamesi'nin yayınlanmasıyla partiler arası ilişkilerde yumuşama dönemine girilmiş, fakat DP yöneticiler parti içerisinde muvazaa iddialarının olmadığını ispat etmek ve böylece tabanının dağılmasını engel olmak adına iktidara karşı sertlik politikasına geri dönmüştür. Bu noktada DP'nin Milli Teminat Andı'nı kabul etmesine tepki gösteren N. Erim, bu andı *"devletin temelini sarsan"* bir düşünce olduğu görüşündedir. Eleştirilerini sürdüren N. Erim, DP Genel Başkanı Celâl Bayar'ın, *"Biz kendimizce Anayasaya uygun saydığımız kanunlara riayet ederiz. Bizim Anayasaya uygun saymadığımız kanunlara riayet icap etmez"* yaklaşımında olduğunu, fakat bunun anayasal kurumlara karşı gelme anlamı taşıdığını ve bunun da anarşiyi ortaya çıkartacağını ifade etmiştir. Seçimler

sırasında görevli memurların anayasaya uyup uymadığına vatandaşların karar vermesinin ve ardından gerekli cezaları uygulamasının yargı ve idarenin yetkisini gasp etme anlamına geldiğini hatırlamıştır. İnsanların birbirine karşı husumete çağırın bu kararları “bedbaht” olarak tanımlamış ve husumetin ancak Türkiye dışındaki düşmanlara karşı beslenmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır. Milli Teminat Andına karşı hükümetin yayınladığı beyannamenin ise, “yanlış yollara sapmak isteyeceklerle bir ihtar...Vatandaş ve memurlar için en kati bir teminat” verme amacıyla olduğunu belirtmiştir (Vatan, 14 Temmuz 1949: 1, 5).

Nihat Erim’in değindiği konulardan bir diğeri ise, çalışmaları hızla devam eden yeni seçim kanunu tasarıydı. N. Erim, muhalefetin bütün engellemelerine ve yaşanan zorluklara rağmen hükümet olarak kendilerinin “demokrasi davasını” mutlaka başarıya ulaştıracaklarının garantisini vermiştir. Seçim kanunu çalışmalarında muhalefetten sürekli olarak işbirliği istenmesine rağmen müspet bir cevap alınamamasını millete şikayet etmiştir. Bütün bu zorluklara rağmen hükümet olarak seçimleri denetleyecek ve yargıçlardan teşekkül eden Yüksek Seçim Kurulu’nu meydana getireceklerini ifade etmiştir. Muhalefetin bile aklına gelmeyen bu yenilikle kendilerinin muhalefet partisini değil, seçmeni memnun etmeye çalıştıklarının altını çizmiştir (Ulus, 13 Temmuz 1949: 1, 3).

Nihat Erim’in Aydın nutku, CHP Aydın İl İdare Kurulu’nun CHP Genel Merkezi’ne gönderdiği bir rapora göre, “partililerin imanını kuvvetlendirmede ve imanlarını takviye bakımından çok faydalı olmuştur” (BCA, 490.1.0.0/729.498.1: 18). Fakat Aydın nutku, DP kanadında tepki ile karşılanmıştır. DP’lilerin ilk değerlendirmelerine göre, bu nutuk Ankara’da hazırlanmıştır. Bakanların Anadolu seyahatine çıkmaları bir hükümet icraatı olmayıp sadece bir parti propagandası olarak görülmüş ve seyahat “Oralarda DP’nin yer yer yaptığı mitinglerle sinmiş ve kabına çekilmiş gördükleri Halk Partililere biraz cesaret vermek, onları yeni seçim mücadelelerine hazırlamak için iyi düşünülmüş bir tertip” şeklinde yorumlanmıştır (Vatan, 15 Temmuz 1949: 1, 3). Adnan Menderes’in yakın arkadaşlarından DP’li Dr. Mükerrrem Sarol, N. Erim’in Cumhurbaşkanı İ. İnönü’den talimat almadan Aydın’da bu şekilde bir konuşma yapmaya cesaret edemeyeceği görüşündeydi. N. Erim’in yurt seyahatinde yaptığı konuşmalarının amacının “isnat ve iftiralarla” vatandaşları DP aleyhine tahrik etmeye çalışmak olduğunu savunmaktaydı (Sarol, 1983: 100-101). DP yöneticilerinden Samet Ağaoğlu, N. Erim’in tıpkı Eskişehir konuşmasından olduğu gibi Aydın nutku sırasında da “ordu ve paranın kendi ellerinde olduğunu söyleyerek seçimlerin kazanılacağından” bahsettiğini iddia etmiştir. Bu iddia CHP Aydın yönetimi tarafından basın yoluyla yalanlanmış ve bunun muhalefetin iktidar aleyhinde eskiden beri sürdürdüğü iftiraların devamı niteliğinde olduğunu kaydetmiştir (BCA, 490.1.0.0/729.498.1: 19). Zafer Gazetesi’nde bir yazı kaleme alan Samet Ağaoğlu, CHP’lilerin son zamanlarda DP’ye karşı saldırıya geçmesini CHP’nin yaklaşan genel seçimi kaybetme endişesine bağlamıştır. Bu anlamda N.

Erim de yurt gezisine çıkarak sanki CHP’ye ve devlete yönelik bir tehdidin olduğu algısını yaratmaya çalışmıştır. Yine dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde bir Başbakan Yardımcısının hükümetin talimatı olmadan millete husumetten kaçınmaları konusunda nasihatle bulunamayacağını, siyasi sebeplerden dolayı muhalifleri yargılayan yargıçları ziyaret edemeyeceğini hatırlatmış ve aslında N. Erim’in “nifak ve fesat tohumları saçtığını” öne sürmüştür (Ağaoğlu- Zafer-, 14 Temmuz 1949: 1, 6).

N. Erim’in İzmir’i Ziyareti ve Yankıları

Aydın’dan sonra İzmir’e seyahat gerçekleştiren Nihat Erim, İzmir Valisi Osman Sabri Adal ile birlikte 14 Temmuz’da İzmir Halkevi’ne gelmiş ve Aydın’daki konuşmasına benzer bir konuşma yapmıştır (Vatan, 15 Temmuz 1949: 1, 3). Yine Milli Teminat Andı’nı sert bir dille eleştiren N. Erim, antta “yıkıcı, hukuki, nizami devlet mefhumunu ve zihniyetini reddedici” gizli bir amacının olduğu öne sürmü ve anda karşı hükümetin yayınladığı beyanname yayınladığını hatırlatmıştır. Bununla hükümet, Meclis’in çıkarttığı kanunlara itaat etmeyenlerin ne gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalacağını bildirmiştir. Ardından Türkiye Cumhuriyeti devletinin kabadayılarının hüküm sürebileceği bir devlet olmadığı uyarında bulunmuş ve ülkede neyin suç olduğunu tespit edecek tek merciin mahkemeler olduğunu ifade etmiştir. Aksi yönde hareket edilerek bu yöndeki kararın şahısların inisiyatifine bırakılmasının “zorbalık” ve “şımarklık” ile tarif edilebileceğini belirten N. Erim, böyle bir durum karşısında hükümetin gerekli sertlikte yanıt vermekten kaçınmayacağını söylemiştir (Ulus, 15 Temmuz 1949: 1, 4).

Kanuna aykırı hareket karşısında kamu görevlilerinin hiçbir şeyden çekinmeden gerekeni yapacağına kani olduğunu aktaran N. Erim, hükümetin yayınladığı beyanname ile kamuoyunun rahatladığını aktarmıştır. Bu beyanname dolayısıyla hükümetin demokrasiden vazgeçtiği yönündeki yorumları reddetmiş ve bu yorum sahiplerinin demokrasi konusunda samimi olmadıklarını öne sürmüştür. Seçim kanunu çalışmalarında DP’den gerekli desteği görmediklerini hatırlatan N. Erim, demokrasi konusunda istekli olduklarını ve bu konuda muhalefet tarafından yalnız bırakıldığını belirterek muhalefeti halka şikayet etmiştir. Ardından demokrasiyi mutlaka yerleştireceklerini, vatandaşların oylarını selamlele kullanmaları için her kolaylığı sağlayacaklarını ve sonuçta iktidarı kaybedecek olsalar bile bunu gerçekleştirmekten vazgeçmeyeceklerini bildirmiştir (Ulus, 15 Temmuz 1949: 1, 4).

Başbakan Yardımcısı Nihat Erim’in talimatıyla İzmir Halkevi’ndeki toplantıya sadece CHP’li vatandaşlar ve CHP’li gazeteciler kabul edilmiştir. DP’li gazetecilerin ve diğer vatandaşların toplantıya alınmaması DP kanadında tepki toplamıştır. Toplantıya sadece CHP üyelerinin katılabileceğinin söylenmesine rağmen İzmir Valisi Osman Sabri Adal ile bazı öğretmenlerin de katılmıştır. İzmir’de yayın yapan DP’nin yayın organı Demokrat İzmir Gazetesi, bu durumu CHP’nin demokrasi anlayışının en açık bir tezahürü olarak göstermiş ve N. Erim’i vatandaşlar arasında ayırım yapmakla ve kapalı kapılar ardında gizli işler çevirmekle suçlamıştır. DP İzmir İl İdare Kurulu da bir protesto demeci yayınlamıştır:

“...Altında Devlete ait vasıta ile seyahat eden ve bu seyahatleri münasebetiyle Devlet kasasından binlerce lira harcırah alacak olan bu Sayın Bakanlar anlaşıldığına göre, Millet'in bin bir ıstırap içinde bulunduğu ihtiyaçlarının tetkiki ve çarelerinin araştırılması münasebetiyle değil, her gün biraz daha yurdumuzda silinmeye doğru yol almış olan partililerin maneviyatını kuvvetlendirmek başka yerlerde konuştukları gibi ‘Kormayın! Bizde: Asker de, para da, kanun da var’ demek için gelmiş bulunuyorlar.” (Demokrat İzmir, 15 Temmuz 1949: 1, 6).

Benzer bir eleştirinin Demokrat İzmir Gazetesi'nin başyazarı Osman Kapani'den de gelmiştir. Kapani, Bakanların seyahatinin gerçek amacının CHP'nin prestijini artırmak ve böylece gelecek seçimlere hazırlık yapma olduğu görüşünü öne sürmüştür (Kapani-Demokrat İzmir, 15 Temmuz 1949: 1, 6).

N. Erim'in Manisa ile Balıkesir Ziyareti ve Yankıları

Nihat Erim, Tahsin Banguoğlu ile birlikte 15 Temmuz'da İzmir'den Manisa'ya gelmiştir. Bakanlar, Muradiye'de il valisi, belediye başkanı, CHP il ve ilçe başkanları, CHP üyeleri ve Milli Eğitim Bakanlığı mensupları tarafından karşılanmış ve ilk ziyaret yeri Manisa Valiliği olmuştur. Ardından N. Erim, il belediyesini ve CHP binasını ziyaret ettikten sonra Manisa Halkevi'nde orada bulunan Manisalılara bir konuşma yapmıştır. Burada Manisa'nın sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarına ve çözüm yollarına ilişkin konuşan N. Erim, önceki konuşmalarında olduğu gibi hiçbir şekilde DP'yi eleştirmemiştir (Ulus, 16 Temmuz 1949: 1, 3). Fakat N. Erim'in Manisa'yı ziyareti nedeniyle DP Manisa İl İdare Kurulu bir beyanname yayınlamış ve N. Erim'e yüklenmişlerdir. Öncelikle N. Erim'i dinlemeye gelen vatandaşların sayısının az olduğundan yola çıkılarak N. Erim'in seyahatinin halkın gözünde bir karşılığı olmadığı ve itibar görmediği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra devletin hazinesinden karşılanan bu seyahatin amacının sanıldığı gibi yoksul halkın sorunlarını dinlemek olmadığı, dolayısıyla ülkeye fayda sağlamadığı ifade edilmiştir (Demokrat İzmir, 16 Temmuz 1949: 4).

Seyahatlerini sürdüren N. Erim ile T. Banguoğlu, 15 Temmuz akşamı Manisa'dan Balıkesir'e gelmişlerdir. 16 Temmuz günü valilik, ordu müfettişliği ve belediye ziyaret edildikten sonra N. Erim, ilde görevli CHP mensuplarıyla CHP binasında bir toplantı yapmıştır (Ulus, 17 Temmuz 1949: 1, 6). Burada yaptığı konuşmasında N. Erim, Milli Teminat Andı'nın altında yatan zihniyeti “*korkunç*” olarak tanımlamış, andın “*yıkıcı ve sakat bir anlayışa*” sahip olduğunu belirterek partililerin dikkatleri bu yöne çekmeye çalışmıştır. Siyasi partiler arasındaki mücadelenin nasıl olması gerektiği hususunda da görüşlerini ileten N. Erim, bu noktada siyasi rekabetin vatandaşlar arasında husumete neden olmaması gerektiğini anlatmıştır. Bazı yerlerde DP'li vatandaşların kahvehanelerini, dükkanlarını ve sürülerini CHP'lilerden ayırdını, bunun ülke genelinde artması halinde demokrasinin temellerinden sarsılacağını belirterek seçmenler arasında ayrılık çıkartmak isteyenlerin amaçlarına ulaşmalarını için gayret sarf edilmesi

gerektiğinin altını çizmiştir. CHP'nin parolasını, “*kanuna saygı, hangi partiden olursa olsun vatandaşa sevgi*” olduğunu ifade ederek konuşmasını sonlandırmıştır (Hürriyet, 17 Temmuz 1949: 6).

Nihat Erim'in yurt seyahatindeki faaliyetlerine ve muhalefete yönelik eleştirilerine esaslı cevap, 16 Temmuz 1949 tarihinde DP İzmir İl İdare Kurulu toplantısına katılan bazı üst düzey DP yöneticilerinden gelmiştir. Toplantıya katılanlar arasında Kütahya Milletvekili ve DP kurucularından Adnan Menderes, Manisa Milletvekili Muammer Alakant, DP Genel İdare Kurulu üyesi Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Refik Şevket İnce ve bazı DP üyeleri yer almaktaydı. Karaosmanoğlu, Nihat Erim'in Aydın nutkuna ilişkine üzüntülerini dile getirmiş ve N. Erim ile ilgili düşüncelerinde hayal kırıklığına uğradığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra 12 Temmuz Beyannamesi'nin yalnızca N. Erim'e bir başarı getirdiğini, bunun dışında Türkiye'ye bir kazanç sağlamadığını aktarmıştır. N. Erim'in yurt seyahati sırasında yaptığı bütün sözlerini “*gülünç*” olarak tanımlamıştır (Vatan, 17 Temmuz 1949: 1, 4).

Toplantıda konuşanlardan bir diğer isim DP kurucusu Adnan Menderes idi. Menderes'e göre, iktidarın son zamanlarda DP'ye karşı sert bir politika takip etmesinin ardında yatan neden DP İkinci Büyük Kongresi'nde muhalefetin parçalanacağı yönündeki umudunun gerçekleşmemesidir. DP, son büyük kongreden aksine güçlenerek çıkması, iktidarı yeni saldırı yöntemlerine itmiştir. N. Erim'in yurt seyahatine çıkması ve buradaki konuşmaları bunu kanıtlamaktadır. Nihat Erim'in CHP'nin gizli toplantılarında valilerin önünde devlet gücünün kendilerinin yanında olduğunu ifade ederek seçimleri kazanmak için bunu kullanacaklarını söylemesini sorgulamış ve N. Erim'den bu sözleriyle ilgili izahat istemiştir. Yine Menderes'e göre, N. Erim gizli toplantılara valileri ve kamu görevlilerinin katılmasını sağlayarak onlara tesir etmeye çalışmıştır. O, devletin ordusunu ve hazinesinin kendi ellerinde olduğunu hatırlatarak bu güçleri seçimlerde CHP için kullanacağını açıkça söylemekten çekinmemiştir (Demokrat İzmir, 17 Temmuz 1949: 1, 6).

DP'nin yerel teşkilatlarının Nihat Erim'e cevap verdikleri de görülmektedir. Bunlardan Ankara teşkilatının bazı yöneticileri merkez ilçe binasında bir araya gelerek iktidarın Milli Teminat Andı sonrasındaki siyasetini görüşerek bunun muhalefete yönelik bir yıldırma siyaseti olduğunu açıklamışlardır. Bu yeni siyasetin DP'yi yıldırılmayacağını ve kendilerinin çizgilerinde azimle yürüyeceklerini duyurmuştur. Toplantıda isim vermeden N. Erim'i sert bir dille eleştiren üye Dündar Kılıçtepe; “*İktidar, iktidardan inmeye karar vermiştir. Ordu, idare, para bizdedir, diye bir tedhiş havası yaratmak yoluna sapılmıştır. Fakat biz tehditlen korkmayacağız, davamızın tahakkuku için her şeyi göze almış bulunuyoruz*” demiştir (Zafer, 17 Temmuz 1949: 1, 3; Karataş, 2020: 280).

DP yöneticilerinin dışında muhalif basından Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'e eleştiriler gelmiştir. Zafer Gazetesi Başyazarı Mümtaz Faik Fenik, N. Erim'in iddiasının aksine asıl kendisinin 12 Temmuz Beyannamesi'nin hükümlerini çiğnediğini öne sürmüş ve eleştirilerini şu sözlerle

sürdürmüştür: *“Nihat Erim gerek Eskişehir’de gerek Aydın’da ve gerek İzmir’de söylediği o meşhur nutuklarıyla yaptığı soğuk harpte meşru ve siyasi partilere karşı tarafsız mı hareket etmiştir?. Para bizde, ordu bizde, idare bizde, seçimleri zor kazanırlar gibi sözler mi siyasi emniyetin temel taşıdır?”* (Fenik-Zafer-, 16 Temmuz 1949: 1-3). Zafer Gazetesi, N. Erim ile ilgili bir iddiayı da tekrar gündeme getirerek aslında N. Erim’in demokrasi konusunda samimi olmadığına ispat etmeye çalışmıştır. N. Erim’in 21 Temmuz 1946 erken genel seçiminde Kocaeli’nde seçim yolsuzluğu yaparak seçildiğini iddia etmiştir. 25 Temmuz 1946’da Kandıra Cumhuriyet Başsavcısı bu duruma dayanarak istifa etmiştir. İstifa mektubunu da yayınlayan gazete, *“Artık Nihat Erim’in demokrasi davasını ne dereceye kadar tuttuğunu ve Halk Partisinin demokrasi anlayışını daha iyi görmek kabildir”* yorumunda bulunmuştur (Zafer, 16 Temmuz 1949: 1).

Demokrat İzmir’den Osman Kapani, Başbakan Yardımcısı Nihat Erim’in devlet hazinesini kullanarak yurt gezisine çıkmasını sebebi olarak CHP’nin kaybolan prestijini kazanmak olduğu görüşündedir. N. Erim’i hileli 1946 seçimlerinde yaşananları unutup *“demokrasi kahramanı edasıyla”* konuşmalar yapmasını çok tuhaf bir durum olarak tanımlamıştır. Yazar, Milli Teminat Andı, bir uyarı niteliğinde olmasına rağmen N. Erim tarafından gerçeğinden saptırılarak bir husumet vesikası olarak gösterilmeye çalışıldığı fikrindedir. Oysa yazara göre, 1950 seçiminde hile yapılmayacaksa endişelenmeye gerek yoktur. Fakat seçimlerde kanunsuzluk yapılması durumunda muhalif partiler, hareket geçerek söz konusu antta yazılanları uygulayacaktır. N. Erim ve partisinin 1950 seçimlerinde de hile yapmaya hazırlandığı düşüncesinde olan yazar, 1946 seçimden olduğu gibi bunun kolay olmayacağı uyarısında bulunmuştur (Kapani-Demokrat İzmir-, 17 Temmuz 1949: 1-2). Muhalif Tasvir Gazetesi’nden Cihad Baban da Nihat Erim’in, yurt gezisiyle yapay bir şekilde partiler arasındaki ilişkileri gediğinden yol çıkarak CHP’nin demokrasi davasında hiçbir şekilde samimi olmadığı sonucuna varmıştır. CHP’nin amacının *“demokrasi oyunu”* oynayarak iktidarını devam ettirmektir. CHP’nin iddia ettiği gibi demokrasiyi yerleştirme gibi bir hedefi varsa dürüst bir seçim için kanunların hazırlanmasını ve siyasi rekabetin normal yoluna getirilmesini tavsiye etmiştir (Baban-Tasvir, 18 Temmuz 1949: 1, 5).

N. Erim’in Bursa Ziyareti ve Yankıları

Muhalefetin eleştirileri devam ederken Nihat Erim, 17 Temmuz 1949’da Bursa’ya gelmiştir. Bursa Halkevi’nde CHP’liler ile Bursa Valisi Haşim İşcan’ın yer aldığı ve gazetecilerin kabul edilmediği bir toplantı yapılmıştır (Zafer, 18 Temmuz 1949: 1). N. Erim, burada kendisine yönelik eleştirilere cevap vermiştir. Milli Teminat Andı karşısında yayınlanan hükümet beyannamesiyle vatandaşlar ve memurlar arasında huzur ve sükûnetin temin edilmeye çalışıldığını ve kendisinin seyahatleriyle bunu sağlandığını aktarmıştır. DP’nin demokrasi konusunda samimi olmadığını düşünen N. Erim, seçim günü DP tarafından şiddete başvurulmasına karşı yeni

seçim kanunu tasarısında da bir takım yasal tedbirlere başvuracaklarını açıklamıştır. Toplantılara valilerin dahil edilmesi buna karşın gazetecilerin alınmamasına ilişkin muhalefetin eleştirilerini *“garip ve sakat bir zihniyet”* olarak tanımlayan N. Erim, bir devlet bakanının ilin ihtiyaçlarını öğrenmek için vali ve belediye başkanıyla görüşmesinin tabii olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Milli Teminat Andı nedeniyle CHP’lilerde ve vatandaşlarda ortaya çıkan endişeyi gidermek için yapılan konuşmalar sırasında valinin de salonda bulunmasının normal olduğunu aktarmıştır. Kendisinin seyahatini devletin imkânlarıyla yaptığı ve devletten harcırah aldığına ilişkin iddiaların ise, tamamen yalan olduğunu ifade etmiştir (Ulus, 18 Temmuz 1949: 1, 3).

Bursa’daki konuşması sırasında N. Erim, Milli Teminat Andı sonrasında DP’ye olan güvenin tekrar tazelenmesi için DP’nin şu üç soruyu cevaplandırmasını istemiştir:

“1. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kabul ettiği bir kanun anayasaya uygundur veya değildir mülahazalarıyla riayet etmemek hakkını herhangi bir siyasi teşekkül kendisinde görecektir midir? 2. Herhangi bir kanun- seçim kanunu da dahil- ilgili memurlar tarafında tatbik edilirken bir parti veya onun adamları kendi takdirlerine göre memurun kanuna riayette bulunmadığını iddia ederek ona karşı milli husumet andını verdikleri cezayı hükmedebilecek midir? 3. Bu çirkin isimli cezanın infazı için fiili hareketlere kalkışabilecek midir?” (Akşam, 18 Temmuz 1949: 1).

Nihat Erim, Bursa’da konuşma yaparken DP Genel Başkanı Celâl Bayar, İstanbul’dan İzmir’e gelmiş ve gazetecilere verdiği demecinde N. Erim’in yurt seyahati hakkında genel bir değerlendirmede bulunmuştur. N. Erim’i ve partisini sert bir dille uyan C. Bayar, şu dikkat çekici cümleleri kullanmıştır: *“Bu memlekete acıyorsa ve partilerini yükseltmek istiyorlarsa doğru ve iyi yolda yürümeyi bilsinler. Demokrat Parti’yi tehditle yıldıracaklarını zannediyorlarsa aldaniyorlar. Efendileri Recep Peker’in yapamadığını, bunlar mı yapacaklar?... Bu oyunu bir daha tecrübe etmeye kalkarlarsa, 10 misli ile cevap vereceğiz. Dava, milli davadır. Çoluk çocuk oynacağı değildir”* (Zafer, 18 Temmuz 1949: 1, 4). CHP’nin yayın organı Ulus gazetesi, bunun üzerine C. Bayar’ı *“kışkırtıcı”* hareket etmekle suçlamıştır (Ulus, 18 Temmuz 1949: 1).

Nihat Erim’in Bursa nutkuna önce Zafer Gazetesi’nden cevap gelmiştir. Başyazar Mümtaz Faik Fenik, N. Erim’in Bursa nutkuna değinerek N. Erim’in cevaplandırmasını istediği üç sorusuna ilişkin şunları söylemiştir:

“Başbakan Yardımcısı, lakırdı kalabalığı değil, bu üç suale cevap isteriz, diye ortalığa üç soru atmaktadır. Bir devlet adamının bütün işini gücünü bırakıp ve mevkiinin kendisine verdiği nüfusu hiç de yerinde kullanmayarak bu şekilde siyasi bir polemige girişmesi demokrasi tarihinde ilk defa görülen korkunç bir hadisedir”. Ayrıca Fenik, N. Erim’in Milli Teminat Andı’nın kanunsuz olduğu ile ilgili değerlendirmelerine şu sözlerle karşı çıkmıştır: *“Eğer DP Kongresinin kararları kanunsuzsa neden 1700 kişiyi yakalayıp mahkemeye vermediler?”* sorusunu yöneltmiştir (Fenik-Zafer, 19 Temmuz 1949: 1, 3).

Nihat Erim'in muhalefete yönelttiği üç adet sorusuna DP Genel Başkanı Celâl Bayar'dan 18 Temmuz'da yanıt gelmiştir. Gazetecilerle yaptığı röportajda C. Bayar, Milli Teminat Andı'na ilişkin iktidarın farklı anlamlar çıkartmaya çalıştığı, kendilerinin böyle bir andı kabul etme sebeplerinin anayasaya aykırı kanunların kaldırılması için temel adımların henüz atılmamış olması ve ülkede antidemokratik uygulamaların devam etmesi olduğunu belirtmiştir. 21 Temmuz 1946 erken seçimlerinde uygulanan antidemokratik yöntemlerin gelecek seçimlerde de uygulanmaması ve bu tür hataların tekrarlanmaması adına iktidara bir uyarı niteliğinde Milli Teminat Andı'nı kabul ettiklerini ifade eden C. Bayar, ayrıca N. Erim'in bulunduğu makamın soru sorma makamı olmadığını, icra makamı olduğunu hatırlatmıştır. Ardından N. Erim'in sorularına cevap vermek yerine ona üç adet soru sormayı tercih etmiştir. Bunlar; 21 Temmuz seçiminde olduğu gibi gelecek seçimde de iktidarın usulsüzlükleri tekrarlayıp tekrarlamayacağı, gelecek seçimlerde kanunsuz hareket edenlerin cezalandırılıp cezalandırılmayacağı ve antidemokratik kanunların kaldırılıp kaldırılmayacağına ilişkindir (Tasvir, 19 Temmuz 1949: 1, 5).

Tasvir Gazetesi'nden Başyazar Bahadır Dülger, Nihat Erim'in DP'ye yönelttiği üç sorusuna aslında N. Erim'in Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde profesör olarak görev yaptığı sırada öğrencilerine okuttuğu kendi kitabında cevaplandığına öne sürmüştür (Dülger-Tasvir, 19 Temmuz 1949: 1-2). Zafer Gazetesi de buradan aldığı bilgilerle N. Erim'e yüklenmiştir. N. Erim'in geçmişte söylediklerine bakılarak şu an kendisiyle büyük bir çelişki içerisine düştüğü ifade edilmiştir. N. Erim'in bütün sorularının cevabının amme hukuku ders kitabında yer aldığını ifade eden Zafer Gazetesi, söz konusu kitapta üçüncü soruya ilişkin olarak şu ilgi çekici ifadelerin yer aldığını aktarmıştır: "...Tazyika mukavemet ve isyan hakları fertlerin ve milletlerin meşru müdafaa hakları olarak kabul edilmelidir. Varlığımıza tecavüz olduğu zaman bütün kudretimizle ayaklanırsınız ve bu tecavüzü, mümkün olan her vasıta ile def etmeye çalışırsınız. Bu prensip hukukun ana prensiplerinden biridir" (Zafer, 20 Temmuz 1949: 1, 6).

N. Erim'in Yurt Seyahatinin Sona Ermesi ve Partiler Arası Tartışmalar

Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, 7 Temmuz 1949'da çıktığı yurt seyahatini 20 Temmuz'da tamamlayarak Ankara'ya dönmüştür. Gazetecilerin, kendisi hakkında çıkan haberlerle ilgili düşüncelerini sormaları üzerine N. Erim, seyahatheyken kendisi hakkında yazılanların çok azını okuyabilme fırsatını bulduğunu, yazıların bir kısmını ise yeni gördüğünü, bunları hayret ve teessürle karşıladığını, sadece Anadolu Ajansı'nın haberlerinin doğru olduğunu, diğer ajansların sorumluluğunu kabul edemeyeceğini aktarmıştır. Özellikle, "ordu, para, kuvvet" ile ilgili sözlerin tamamen hayal ürünü olduğunu belirterek bu yöndeki haberi tekzip etmiştir (Vatan, 21 Temmuz 1949: 3).

Ankara'ya döner dönmez Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşen Nihat Erim, İ. İnönü tarafından takdir edilmiştir. N. Erim'in anlatımlarına göre, İ. İnönü kendisini büyük bir neşe ile karşılamış ve İ. İnönü'nün "Çok büyük bir muvaffakiyet kazandın. Tek başına meydan muharebesi kazandın, Ege bölgesini onlar kendi bölgeleri zannediyorlardı. Üzerlerine yürüdün" şeklindeki sözlerine mazhar olmuştur (Erim, 2005: 354).

Nihat Erim, yurt seyahati boyunca kendisi hakkında çıkan haberlere ve iddialara 21 Temmuz 1949'da Ulus Gazetesi Yazı İşleri Müdürü ile yaptığı bir röportajla cevap vermiştir. Seyahatinin genel bir değerlendirmesini yapan N. Erim, bu röportajıyla partiler arası yeni bir tartışmanın da fitilini ateşlemiştir. Kendisinin son seyahatindeki izlenimlerinin ne olduğuna ilişkin soruya N. Erim, Milli Teminat Andı karşısında hükümetin yayınladığı beyanname ile vatandaşların korkularının sona erdiğini ve ayrıca yaptığı toplantılarında Türkiye'de kimsenin "zorbalık" yapamayacağını anlatmasının daha büyük bir rahatlamayı sağladığını ifade etmiştir. Bir Başbakan Yardımcısı olarak kendisinin sadece CHP'lilerin yer aldığı toplantılarda konuşmasının, hükümetin tarafsızlığını zarar verdiğine ilişkin eleştirilere N. Erim bunu garip bir eleştiri olarak tanımlamış ve DP'nin tarafsızlığı yanlış anladığını öne sürmüştür. N. Erim'e göre, tarafsızlık sadece yönetim işlerinde olabilir, ancak siyasette olamaz. Toplantılara gazetecilerin kabul edilmemesi eleştirilerini toplantıların kapalı yapılar yapılmayacağına parti teşkilatlarının karar verdiğini, fakat Aydın toplantısının kamuya açık yapıldığını belirterek cevaplamıştır. Muhalefetin eleştirilerinden en önemlisi de valilerin bu toplantılara dahil edilmesiydi. Bu konuyla ilgili olarak N. Erim, Milli Teminat Andı kararları karşısında alınacak tedbirleri valilerin uygulayabileceğinden dolayı onları yanında bulundurduğu yanıtını vermiştir (Ulus, 22 Temmuz 1949: 1, 4).

Röportajı yapan gazetecinin "Sizin seyahatinizin DP'yi yıldırma, demokratik inkişafı frenlemek" amacıyla yapıldığına ilişkin iddiaları hatırlatması üzerine N. Erim, Bursa nutkunda DP'ye karşı sorduğu üç soruyla cevap vermiş ve adından Milli Teminat Andı'nı eleştirmiştir. Sözü seçim kanunu çalışmalarına da getirerek hükümetin muhalefetten istediği yardım çağrısına bir türlü cevap gelmediğini, oysa iktidarın amacının yeni seçim kanununu herkesin benimseyebileceği bir niteliğe kavuşturmak olduğunu belirtmiş ve muhalefeti halka şikâyet etmiştir (Ulus, 22 Temmuz 1949: 1, 4).

Bunun yanı sıra N. Erim röportajında DP liderli Celâl Bayar'a oldukça sert eleştiriler yöneltmiştir. Bursa nutkunda N. Erim, C. Bayar'a cevaplaması için 3 soru sormuştu. Ancak C. Bayar, soruya 3 soru ile cevap vermişti. Bu durum hatırlatılınca, bu tür sorunları C. Bayar ile tartışmak istemeyeceğini, çünkü onun hukuk anlayışının zayıf olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra N. Erim'e, C. Bayar'ın "Efendileri Recep Peker" ve "Bu dava çocuk oynacağı değildir" sözleri de hatırlatılmıştır. N. Erim'in buna cevap verirken kullandığı şu cümleler muhalefetin çok büyük tepkisine neden olmuştur: "Biz efendili siyasi hayat devrine yetişmedik. 60 yaşına kadar 'efendi' hizmetinde bulduktan sonra ilk defa olarak bir 'efendi'ye dayanmadan iş yapmaya kalkınların bu işi yüzlerine gözlerine buluşturdıkları görülmüştür. Bu iş elbette çocuk oynacağı değildir. Ama herhalde az çok okuyup yazma ve pek çok kültür isteyen bir iştir" (Ulus, 22 Temmuz 1949: 1, 4). Nihat Erim'in bu sözlerine yönelik ilk tepki Zafer Gazetesi Başyazarı Mümtaz Faik Fenik'ten gelmiştir. N. Erim'i Atatürk'e dil uzatmakla itham eden yazar, "efendili siyaset devri hayatı" ile Atatürk devrinin kast edilip edilmediğini sorgulamıştır. Aslında N. Erim'in sözlerinde geçen devrin, Atatürk devri olduğu kanısına varan yazar; şu sert sözlerle eleştirmiştir:

"Bu memlekete "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" prensiplerini koyan, cumhuriyeti yerleştiren, bize daima daha

refahlı hür ve mesut bir vatan bahşeden bir devre “efendili siyasi hayat” devri ismini takamazsınız. O korkunç şalınızı koskoca bir inkılap tarihi üzerine örtemezsiniz...Hayır, Yardımcı: Atatürk kimseye efendilik etmemiştir. O, ancak efendi saydığı bu milletin hizmetinde çalışmıştır...Her şey bir tarafa! Sizi o büyük isme saygıya davet ederiz” (Fenik-Zafer, 23 Temmuz 1949: 1).

N. Erim’in sözlerine bir diğer tepki DP yöneticilerinden Samet Ağaoğlu’ndan gelmiştir. Ağaoğlu, N. Erim’in C. Bayar’ın 60 yaşında kadar efendilerinin yanında çalıştığından dolayı hukuk bilgisinin az olduğundan söz etmesine sinirlenerek N. Erim’e şöyle bir soru sormuştur: *“Başka demokrasilerde daha çok gayretli ve çalışkan adamların yirmi senede gelemedikleri yere Erim dört senede hangi yollardan geçerek geldi?”* (Zafer, 24 Temmuz 1949: 1).

Muhaliflerin bu son tepkileri karşısında açıklama yapan Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, Atatürk’ün hiçbir zaman efendilik iddiasında bulunmadığını ve C. Bayar’ın hiçbir sebep yokken fikir tartışmasını dedikoduya döktüğünü aktarmıştır. *“Efendilik devri”* olarak İttihat ve Terakki dönemini kast ettiğini ve C. Bayar’ın Kara Kemal gibi pek çok şahsa hizmet ettiğini belirtmiştir (Vatan, 24 Temmuz 1949: 1, 3; Karataş, 2005: 284). Son olarak N. Erim, DP’nin bu husustaki iki yüzölçümünü şu sözlerle eleştirmiştir. *“Parti kongrelerinde cumhuriyetin ilanından beri memleketi kızıl sultanların keyfi surette idare ettiği söylenirken, 25 yıllık tek partili vesayet devrinin hesabını CHP’den istiyoruz diye avaz avaz bağırıyorken Atatürk’ü hatırlarına getirmeyenlerin bugünkü yapmacık hassasiyeti karşısında ne düşünmek lazım geldiğini vatandaşlarımızın hiç şaşmayan sağduyusuna bırakıyorum”* (Ulus, 24 Temmuz 1949: 1, 3). Nihat Erim’in günlüğüne kaydettiklerine göre, kendisinin bu son cevabından sonra DP lideri Celâl Bayar, N. Erim’e yanıt vermeyerek geri çekilmek zorunda kalmış ve muhalif basın da eleştirilerini azaltmaya başlamıştır (Erim, 2005: 354).

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1949’da çalışmalarına başlamış ve 7 Kasım günü oturumda Millet Partisi Denizli Milletvekili Reşad Aydınli Başbakana, bakanların gezileri hakkında bir sözlü soru önergesi yöneltmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 2, s. 14). Sözlü soru Meclisin 14 Kasım günü oturumunda Başbakan Yardımcısı Nihat Erim tarafından cevaplandırılmıştır. R. Aydınli, bakanlık görevlerini yerine getirmeleri için devlet tarafından tahsis edilmiş olan otomobillerle Başbakan Yardımcısı ile Milli Eğitim Bakanın gerçekleştirdiği uzun seyahat sırasında özellikle CHP’nin propagandasını yaptıklarını ve gizli toplantılar tertiplediklerini gazeteden öğrendiğini ifade etmiştir. Ardından sorularını sıralamıştır: *“Bu; parti propagandası gezisinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ve Milli Eğitim Bakanı sıfatıyla Devlet bütçesinden bu zavah harcahar almışlar mıdır? Bu seyahatte sarf edilen benzin parasını Hazine mi ödemiştir? Gizli olarak tertip edilen bu toplantılara, iktidar partisi mensupları ile bir arada, siyasi partilerle ilgili olmaması gereken valiler, askerler ve diğer memurlar iştirak ettirilmiş midir? İştirak ettirildi ise toplantılarda bahis konusu edilen mevzularla ve bilhassa bu türlü gizli toplantıları icabettiren sebep ve saikler nelerdir”*. (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 5, s. 80).

Sözlü soru önergesine cevap için kürsüye gelen N. Erim, sözlerine öncelikle bakanların yasaların verdiği yetkiler dahilinde ve resmi vazifeli olarak bu gezileri gerçekleştirdiğini

açıklamakla başlamıştır. Demokrasi ile yönetilen her ülkede olduğu gibi bir bakanın zamanın belirli kısmını mensubu olduğu partililerle görüşmeye ayırmasının doğal olduğu görüşünü savunmuş ve dolayısıyla yapılan eleştirilerin yersizliğini vurgulamıştır. Söz konusu seyahatte de Milli Eğitim Bakanı ile Başbakan Yardımcısı çeşitli şehir ve kasabalarda gerekli gördükleri her türlü teması gerçekleştirmişlerdir. Milli Eğitim Bakanı kendi eğitim teşkilatını teftiş edip öğretmenleri toplayarak onlara mesleki konuşmalar yapmış, Başbakan Yardımcısı da hem devletin çeşitli kurumlarında çalışanlarla görüşmüş hem de CHP’li vatandaşlarla bir araya gelmiştir. N. Erim, hükümetin devlet işleri ile ilgili resmi programı hakkında kurum çalışanlarını aydınlatmıştır. CHP’li vatandaşları ise görevli bir devlet bakanı olarak Hükümet Beyannamesi hakkında aydınlatmış ve tehdit karşısında onları teskin etmiştir. Valiler, bakanların temsilcisi olması nedeniyle hükümetin görüşünü ifade eden Başbakan Yardımcısının konuşmaları sırasında toplantı salonlarında yer almış ve bunun doğal bir durum olduğunu belirtmiştir. N. Erim, iddia edildiği gibi toplantıların hiçbirinde hiçbir komutan ve askerin bulundurulmadığını sözlerine ekleyerek konuşmasını sonlandırmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 5, s. 80-81).

N. Erim’in verdiği cevaba karşın soru önergesinin sahibi R. Aydınli, iç politikada huzursuzluğun olduğunu iddia etmiş ve N. Erim’den bu huzursuzluğu artırıcı konuşmalar yapmak yerine sert havayı yumuşatıcı davranışlarda bulunmasını beklediğini belirtmiştir. Gizli toplantılar yapılmadığına çok memnun olduğunu ve aksi halde bundan büyük endişe duyacağını belirtmiş ve bu sebepten N. Erim’e teşekkür etmiştir. Ayrıca komutanların da bu toplantılarda bulunmamasından dolayı duyduğu memnuniyeti aktaran R. Aydınli, okullar kapalıyken Milli Eğitim Bakanının okulları teftiş etmesini ve öğretmenlerle toplantı yapmasını yerinde olmayan bir tutum olarak görmüştür. Bakanın yeni müfredat programına göre kitap hazırlama işleriyle uğraşmak yerine kapalı okulları ziyaret etmesini tuhaf karşılamıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 5, s. 80-81). Görüldüğü üzere, N. Erim’in seyahati her ne kadar Meclis gündemine getirilse Meclis içerisinde büyük tartışmalar yaşanmamıştır. Tartışmalar daha ziyade basın üzerinden yürümüştür.

Nihat Erim’in yurt gezisiyle daha da gerilen partiler arası ilişkiler, çok kısa bir süre sonra aynı yöndeki çekişmeyi sürdürmüştür. Türkiye’nin bekası ve çok partili rejimin geleceği üzerine endişelerin arttığı bu dönemde, partiler arasında hakemlik rolü üstlenerek siyasi gerginliğe son verme görevi, 12 Temmuz Beyannamesi’nde olduğu gibi Cumhurbaşkanı İsmet İ. İnönü’ye düşmüştür. Bu sefer diğerinden farklı olarak İ. İnönü, 30 Temmuz-22 Ağustos 1949 tarihleri arasında Ege bölgesini gezerek ve halkla temas ederek siyasi atmosferi yumuşatmayı tercih etmiştir. İ. İnönü, başta seçmenler olmak üzere siyasi partilere siyasi şiddetin ne gibi neticelere yol açacağını anlatmış ve onları siyasi yarışlarını barış içinde yapmaları hususunda uyarmıştır. İ. İnönü’nün bütün çabalarına rağmen partiler arası ilişkiler düzelmemiştir. Ancak siyasi atmosferin, 1950 seçim sürecinin başlamasıyla yumuşadığı görülmüştür (Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün söz konusu Ege Gezisi ve sonuçları için bkz. Karataş, 2022a).

Sonuç

Çok partili düzene geçiş sürecinde iktidar ile muhalefetin demokrasi konusunda bir birlerine güvensizlikleri bu geçiş sürecinin genel olarak partiler arasında gerginliklerle geçmesine neden olmuştur. İktidar-muhalefet geriliminin bir neticesi olarak değerlendirilebilecek Milli Teminat Andı kararları, Türkiye’de rejimin geleceğini sorgulatmıştır. Muhalefetin eliyle anayasal düzenin ortadan kaldırılacağı düşüncesine kapılan iktidar, yayınladığı hükümet bildiriyle bir yandan toplum, kamu görevlileri ve CHP üzerinde olduğu var sayılan endişeleri ortadan kaldırmayı bir yandan da muhalefeti uyarmaya çalışmıştır. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Nihat Erim’in tam da bu sırada çıktığı yurt seyahati bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu seyahat, Milli Teminat Andı’na bir yanıt niteliğindedir. Bununla iktidar, muhalefete kendilerinin halen siyasi olarak güçlü olduğunu göstermek istemiştir.

Nihat Erim’in seyahati boyunca muhalefete karşı özellikle sert bir dil kullanmayı tercih etmesinin ardında yatan sebebin, Milli Teminat Andı dolayısıyla endişeye kapılmış ve sinmiş olan CHP’lilere ve devlet görevlilerine cesaret vermeyi amaçladığı söylenebilir. N. Erim’in kullandığı sert dilin, siyasi atmosferi bir hayli gerdiği görülmektedir. Zaten N. Erim’in, aksi yönde bir amaç için yola çıkmadığı iddia edilmiştir.

DP, Nihat Erim’in bu seyahatinin ve nutuklarının Ankara’da hükümet tarafından yönetildiğini, Ege bölgesinde yıpranan CHP’yi toparlamak olduğunu söylerken N. Erim, seyahatinin amacının halkın ihtiyaçlarını tetkik etmek olduğunu öne sürmüştür. Fakat seyahatinin ortalarına doğru amacının Milli Teminat Andı karşısında korkuya kapılan halkın, CHP’lilerin ve devlet memurlarının endişelerini gidermek olduğunu açıklaması muhaliflere karşı şeffaf olmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Nihat Erim’in yaklaşık iki hafta süren yurt seyahati boyunca partiler arası ilişkiler daha da gerilmiştir. N. Erim ile muhalifler arasında karşılıklı suçlamaların yaşandığı bu süreçte; N. Erim’in seyahatinin gerçek amacının ne olduğu, 1946 erken genel seçimi, 12 Temmuz Beyanamesi, Milli Teminat Andı, seçim kanunu tasarısı konuları tartışılmıştır. Kısacası, 1945’ten bu yana siyasi gelişmelerin muhasebesinin yapıldığı bu tartışmaların ana temasını hangi partinin demokrasi konusunda daha samimi olduğuydu. DP, iktidar partisini demokrasi oyunlarıyla tek parti rejimini devam ettirmeye çalışmakla suçlarken, CHP ise muhalefeti demokrasi konusunda istekli olmamakla ve anayasal düzeni bozmakla eleştirmekteydi. Seyahat boyunca karşılıklı atışmaların sonunda hiçbir yararlı sonuç elde edilemediği gibi toplumdaki ayrışma derinleşmiştir. Bu ayrışmayı gidermek ve orta yolu bulmak görevi, devlet başkanı olarak Cumhurbaşkanı İsmet İ. İnönü’ye düşmüştür.

Seyahatin sonucunda Nihat Erim, her ne kadar vatandaşların, devlet memurlarının ve CHP’lilerin endişelerini giderdiğini ve partiye canlandığını iddia etse de bunun böyle olmadığı çok geçmeden anlaşılmıştır. Zira Ege bölgesinde söz konusu endişeler ortadan kalkmış olsaydı Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün, N. Erim’den hemen sonra 30 Temmuz-22 Ağustos 1949 tarihleri arasında Ege gezisine çıkmaması gerekirdi.

Extended Abstract

Turkey attempted to transition to a multi-party system twice, in 1924 and 1930, but both failed and had to return to a single-party system. Under the influence of internal and external developments, Turkey attempted to transition to a multi-party system for the third time immediately after the Second World War and succeeded despite many difficulties. The biggest problem during the multi-party transition between 1945 and 1950 was the tension in the relations between the government and the opposition. In fact, this tension occasionally led to debates on the need to return to the single party system. Otherwise, it was stated that the new order would lead Turkey’s regime into a dangerous situation. At a time when political distrust between the ruling Republican People’s Party and the main opposition Democratic Party was at its peak, the Democratic Party adopted the National Guarantee Oath at its Second Grand Congress.

Despite these decisions, which the Republican People’s Party perceived as a threat to the constitutional order, the government immediately issued a counter declaration and invited the opposition to abide by the constitutional order. Then, not content with this, the Minister of State and Deputy Prime Minister Nihat Erim was taken on a two-week-long journey abroad. The purpose of N. Erim’s journey was to reassure public officials, CHP members and citizens who were worried about the National Guarantee Oath and to increase the reputation of the CHP in the region. In his speeches during his journey, Erim used harsh language against the DP over the National Guarantee Oath, the July 12 Declaration and the new electoral law draft. As the opposition responded to N. Erim, a political showdown ensued. In this process where political tension increased further, it was debated which side was more sincere about democracy. Although N. Erim claimed that he had achieved his goal at the end of his journey, the political developments that followed showed otherwise.

Nihat Erim’s journey was very important for the future of power-opposition relations. This study examines N. Erim’s political activities during the journey, the reactions of the opposition, the effects of the journey on the government-opposition relations and the extent to which the journey achieved its goal. In the preparation of the study, national and local newspapers of the period were examined and news and articles on the subject were analyzed. Books, articles and memoirs were also used to assist the research.

During the transition to a multi-party system, the lack of trust between the ruling and opposition parties in democracy led to tensions between the parties in general. National Guarantee Oath decisions, which can be considered as a result of the tension between the government and the opposition, questioned the future of the regime in Turkey. The government, fearing that the constitutional order would be dismantled at the hands of the opposition, issued a government declaration in an attempt to alleviate the concerns that were assumed to have arisen among the public, public officials and the CHP, while at the same time warning the opposition.

Kaynakça

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
 BCA, 30.1.0.0/65.406.16 (23.07.1947).
 BCA, 30.10.0.0/14.81.9 (17.01.1949).
 BCA, 30.1.0.0/40.241.16 (29.06.1949).
 BCA, 490.1.0.0/729.498.1 (13 Kasım 1949).

Resmi Yayınlar

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 5, 16 Kasım 1949.
 TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: VIII, Cilt: 21, Toplantı: 4, Birleşim: 2, 7 Kasım 1949.

Araştırma-Tetkik Eserler

Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*. Türceştiren: Ahmet Fethi, 4.Baskı, Hil Yayınları.
 Burçak, R. S. (1979). *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*. Olgaç Matbaası.
 Demirel, T. (2021). Türkiye'nin Uzun On Yılı. 3.baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
 Erer, T. (1966). *Türkiye'de Parti Kavgaları*. 2.Baskı, Çınar Matbaası.
 Erim, N. (2005). *Günlükler 1925-1979*. C.I, Demirel, A. (Yay. Haz.), Yapı Kredi Yayınları.
 Eroğlu, C. (2013). Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71, Geçiş Sürecinde Türkiye. Schınk, I. C. & Tonak, E.A. (Der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye* (ss. 173-231), 6.Baskı, Belge Yayınları.
 Haytoğlu, E. (2011). İnönü Döneminde Türkiye'de Siyasal Yaşam (1938-1950). İnan, S. & Haytoğlu, E. (Ed.), *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi* (ss. 77-114), Ed. Süleyman İnan ve Ercan Haytoğlu, 3.baskı, Anı Yayıncılık.
 Karataş, İ. (2020). İsmail Nihat Erim'in hayatı ve siyasi faaliyetleri (1912-1980). Yayınlanmamış doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
 Karataş, İ. (2022a). Milli teminat andı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 30 Temmuz-22 ağustos 1949 tarihli ege gezisi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(31), 58-91.
 Karataş, İ. (2022b). Demokrat Parti'nin 1946 Belediye Seçimlerinde Boykot Stratejisi. İnan, R. & Sansar, M.F (Ed.), *Sosyal ve Beşeri Bilimler: Araştırma, Metodoloji ve Değerlendirme* (ss.45-76), Lyon, Livre De Lyon Yayınları.
 Karataş, İ. (2022c). Türk Siyasetinde 1947 Milletvekili Ara Seçimleri ve Boykot. Babacan, H. (Ed.), *Sosyal ve Beşeri Bilimler: Teori, Güncel Araştırmalar ve Yeni Eğilimler-5* (ss. 235-268), Montenegro, İvpe Yayınları.
 Karpat, K. (2015). *Türk Demokrasi Tarihi*. 6.baskı, Timaş Yayınları.
 Koçak, C. (2016). *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950): Uzlaşma*. C.5, İletişim Yayınları.
 Öztürkci, A. (2019a). Türk siyasal tarihinde Demokrat Parti birinci büyük kongresi. *Cedrus Dergisi*, 7, 741-755.
 Öztürkci, A. (2019b). Siyasal Katılım ve İfade Özgürlüğü Bağlımlarında Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi (20-25 Haziran 1949). *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(1), 287-299.
 Sarol, M. (1983). *Bilinmeyen Menderes*. C.I, Kervan Yayınları.
 Timur, T. (2003). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş. 3.baskı, İmge Kitabevi.

Basın Kaynakları

"Adnan Menderes Nihat Erim'e cevap veriyor", *Zafer*, 17 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Bakanlar Eskişehir'de", *Ulus*, 8 Temmuz 1949, s. 1, 3.
 "Bakanlar Uşak'ta", *Ulus*, 9 Temmuz 1949, s. 3.
 "Balıkesir'de Nihat Erim'in Hitabı", *Ulus*, 17 Temmuz 1949, s.1, 6.
 "Başbakan Yardımcısı Dedi Ki", *Ulus*, 18 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Başbakan Yardımcısı Erim, Kütahyalılarla Görüşmedi", *Vatan*, 9 Temmuz 1949, s. 3.

"Başbakan Yardımcısı ve Eğitim Bakanı Muğla'ya Vardılar", *Ulus*, 11 Temmuz 1949, s. 4.
 "Başbakan Yardımcısının Aydın Nutkunun Akisleri", *Vatan*, 15 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Bursa'daki Gizli Toplantı", *Zafer*, 18 Temmuz 1949, s.1.
 "Celâl Bayar, İzmir'de İktidara Cevap Verdi", *Zafer*, 18 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "Celâl Bayar'ın Hükümete Cevabı", *Akşam*, 29 Haziran 1949, s.1-2.
 "CHP'nin Demokrasi Anlayışının Yeni Bir Tezahürü", *Demokrat İzmir*, 15 Temmuz 1949, s.1, 6.
 "D.P. Bakanı İzmir'de", *Ulus*, 18 Temmuz 1949, s.1.
 "Demokratlar Nihat Erim'e Cevap Veriyor", *Vatan*, 17 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "DP'nin Görüşü", *Demokrat İzmir*, 16 Temmuz 1949, s. 4.
 "Erim ve Banguoğlu Balıkesir'e Gitti", *Ulus*, 16 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Erim ve Banguoğlu'nun Tekzipleri", *Vatan*, 21 Temmuz 1949, s. 3.
 "Erim'in Beyanata Hararetili Münakaşalara Yol Açtı", *Vatan*, 24 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Erim'in cevabı", *Ulus*, 24 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Hükümet, DP'ye Vaziyet Alıyor", *Vatan*, 28 Haziran 1949, s.1, 4.
 "İktidar Sual Sormak Değil, İcra Etmek Mevkiindedir", *Tasvir*, 19 Temmuz 1949, s.1, 5.
 "İktidarın Giriştiği Oyun Bozanlık Hareketinin İç Yüzü", *Demokrat İzmir*, 17 Temmuz 1949, s. 1, 6.
 "Kabinede İhtilaf Yok", *Hürriyet*, 6 Temmuz 1949, s. 1, 4.
 "Kocaeli Demokratları Erim'i Protesto Ediyorlar", *Zafer*, 11 Temmuz 1949, s.1, 6.
 "Kongre'den İntibalar", *Akşam*, 21 Haziran 1949, s.2.
 "Kütahya'daki Hadise", *Zafer*, 10 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Nihat Erim Diyor Ki: Asker, Zabıta, Para Bizde Nasıl Kazanırlar?", *Zafer*, 9 Temmuz 1949, s.1, 6.
 "Nihat Erim Balıkesir'de de Konuştu", *Hürriyet*, 17 Temmuz 1949, s.6.
 "Nihat Erim DP'ye şiddetli hücumlarda bulundu", *Vatan*, 14 Temmuz 1949, s.1, 5.
 "Nihat Erim Kendini Nakzediyor", *Zafer*, 20 Temmuz 1949, s.1, 6.
 "Nihat Erim ve Banguoğlu Marmaris'te", *Ulus*, 12 Temmuz 1949, s. 3.
 "Nihat Erim'in Bursa'da, C. Bayar'ın İzmir'de Nutukları", *Akşam*, 18 Temmuz 1949, s.1.
 "Nihat Erim'in Demeci", *Ulus*, 22 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "Nihat Erim'in Demeci", *Ulus*, 22 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "Nihat Erim'in Demeci", *Ulus*, 22 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "Nihat Erim'in Yeni Nutku", *Ulus*, 15 Temmuz 1949, s.1, 4.
 "Nihat Erim'in Yerde Cevabı", *Ulus*, 9 Temmuz 1949, s.1, 3.
 "Vali ve Muallimlerle Yapılan Toplantı", *Vatan*, 15 Temmuz 1949, s.1, 3.
 Bahadır Dülger, "3 Sual, 3 Cevap!", *Tasvir*, 19 Temmuz 1949, s.1-2.
 Cihad Baban, "Atık İktidarın Hiçbir Sözüne İnanmıyoruz", *Tasvir*, 18 Temmuz 1949, s.1, 5.
 Demokrasi Müdafii, *Zafer*, 16 Temmuz 1949, s. 1.
 Mümtaz Faik Fenik, "12 Temmuz Nihat Erim Lağvetmiştir", *Zafer*, 16.07.1949, s.1, 3.
 Mümtaz Faik Fenik, "Düğme Kimin Elinde?", *Zafer*, 11 Temmuz 1949, s.1, 3.
 Mümtaz Faik Fenik, "Erim Atatürk'e de Dil Uzatıyor", *Zafer*, 23 Temmuz 1949, s.1.
 Mümtaz Faik Fenik, "Mahkemeye Neden Vermiyorlar?", *Zafer*, 19 Temmuz 1949, s.1, 3.
 Nihat Erim'e Cevap", *Zafer*, 24 Temmuz 1949, s. 1.
 Nihat Erim'in Aydın nutku", *Ulus*, 13 Temmuz 1949, s.1, 3.
 Nihat Erim'in Aydın nutku", *Ulus*, 13 Temmuz 1949, s.1, 3.
 Nihat Erim'in Yeni Nutku", *Ulus*, 15 Temmuz 1949, s.1, 4.
 Osman Kapani, "Nihat Erimle Açık Konuşma", *Demokrat İzmir*, 17 Temmuz 1949, s. 1-2.
 Osman Kapani, "Yeni Tarz Propagandalar", *Demokrat İzmir*, 15 Temmuz 1949, s. 1, 6.
 Samet Ağaoglu, "Nifak ve Fesat Tohumlarını Kimler Saçıyor?", *Zafer*, 14 Temmuz 1949, s. 1, 6.

The Effect of Health Workers' Perceptions of Disaster Preparedness and Psychological Resilience On Their Job Satisfaction

Gönül Kılıç^{1,a,*}, Meral Öztürk^{2,b}, Bera Koçak^{3,c}, Beyzanur Yasak^{4,d}, Derya Tutar Baykal^{5,e}

¹Department of Social Works, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

²Department of Social Works, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

³Institute of Social Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

⁴Institute of Social Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

⁵Institute of Social Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 28/10/2024

Accepted: 25/01/2025

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the impact of healthcare workers' perceptions of disaster preparedness and psychological resilience on job satisfaction. The study employed a relational survey model and was conducted with a sample of 107 healthcare workers. The 'Personal Information Form', the Disaster Preparedness Perception Scale of Personnel Working in Pre-Hospital Emergency Health Services (HASPAHA), the Brief Psychological Resilience Scale (BSS) and the Job Satisfaction Scale (JSS) was used to collect the data. The data was analysed using a multiple linear regression model. A total of 36 males (33.6%) and 71 females (66.4%) participated in the study. The findings indicated that healthcare workers had a high level of disaster preparedness perception, above-average psychological resilience and job satisfaction. The "willingness" and "self-efficacy" sub-dimensions of the HASPAHA Scale were found to positively influence JSS, while no effect was observed for the other sub-dimensions. BRS also has a positive effect on JSS. Thus it can be concluded that healthcare workers' willingness to be prepared for disasters, their high self-efficacy regarding the appropriate response to such events, and their psychological resilience are associated with increased job satisfaction. Thus, in order to increase job satisfaction among healthcare workers, it is necessary to enhance their preparedness for disasters and provide support for their psychological resilience.

Keywords: Health Workers, Disaster Preparedness Perception, Psychological Resilience, Job Satisfaction

Sağlık Çalışanlarının Afetlere Hazırlık Algıları ve Psikolojik Sağlıklarının İş Tatminleri Üzerine Etkisi

Öz

Bu araştırma, sağlık çalışanlarının afetlere hazırlık algıları ve psikolojik sağlıklarının iş tatminleri üzerine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış olup 107 sağlık çalışanıyla araştırma gerçekleştirilmiştir. "Kişisel Bilgi Formu", Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Personelin Afetlere Hazırlık Algısı Ölçeği (HASPAHA), Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ) ve İş Tatmini Ölçeği (İTÖ)'nin kullanıldığı çalışmada, verilerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizinden faydalanılmıştır. Bulgulara göre araştırmaya katılanların 36'si erkek (%33,6) 71'i kadındır (%66,4). Sağlık çalışanlarında yüksek düzeyde afet hazırlık algısı, ortalamadan üzerinde psikolojik sağlık ve iş tatmini saptanmıştır. HASPAHA Ölçeğinin istek ve öz yeterlilik alt boyutları İTÖ'yü pozitif yönde etkilerden diğer alt boyutların bir etkisi saptanamamıştır. Benzer şekilde KPSÖ'de İTÖ'yü pozitif yönde etkilemektedir. Bulgulardan sağlık çalışanlarının afetlere hazırlıklı olmaya istekli olmaları, afet anı ve sonrasında ne yapacakları konusunda kendilerini yeterli görmeleri ve psikolojik açıdan sağlam hissetmelerinin iş tatminlerini yükselttiği söylenebilir. Sonuçta sağlık çalışanlarının iş tatminlerinin yükseltilebilmesi için afetlere hazırlık düzeylerinin artırılması ve psikolojik sağlıklarının desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Çalışanları, Afetlere Hazırlık Algısı, Psikolojik Sağlık, İş Tatmini

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a gonulkilic@cumhuriyet.edu.tr

^c berakocak1805@gmail.com

^e deryatutar244@gmail.com

^b ORCID: 0009-0009-6190-0719

^d ORCID: 0009-0001-3837-9453

^e ORCID: 0009-0006-6855-2153

^b mrozturk@cumhuriyet.edu.tr

^d BeyzanurYasak58@gmail.com

^b ORCID: 0000-0001-7570-5361

^d ORCID: 0009-0006-8614-2852

How to Cite: Kılıç, G., Öztürk, M et al. (2025) The Effect of Health Workers' Perceptions of Disaster Preparedness and Psychological Resilience On Their Job Satisfaction, CUJOSS, 49(1): 65-71

Giriş

Afetler; sosyal, ekonomik ve fiziksel kayıplara yol açan, yaşamın doğal akışını bozarak insan faaliyetlerini kesintiye uğratan ve toplumu olumsuz yönde etkileyen olaylardır (Ergünay, 2008). Bu olaylar doğal nedenlerle oluşabileceği gibi teknolojik nedenler veya insan kaynaklı olarak da meydana gelebilmektedir, ancak tarih boyunca en büyük can ve mal kayıpları doğal afetler sonucu yaşanmıştır. Doğal afetler özellikle son yüzyılda ciddi oranda artmış, 1900-2022 yılları arasında dünya genelinde yaklaşık 25.470 afet meydana gelmiştir (Usta, 2023). Afet sayısının her geçen gün artması can ve mal kayıplarını önlemek için afetlere hazırlıklı olmanın önemini ortaya koymaktadır (Işık ve ark., 2012).

Afetlere hazırlıklı olmak afet risk yönetiminin ana bileşenlerinden birisidir (Şahin, 2009). Başarılı bir afet risk yönetimi içinse afet yönetim planı oluşturulması gereklidir. Bu planın afet öncesi, afet anı ve afet sonrasında hazırlıklarla ilgili bilgileri içermesi gerekmektedir. Afet hazırlığı, tehlike ve risklerin belirlenmesi ile başlayıp belirlenen riskler doğrultusunda gerekli önlemler alınarak, toplumun afet riski konusunda bilgilendirilmesi ve baş edebilme kapasitelerinin artırılması ile devam eden bir süreçtir (Şahin, 2009). Bu sürecin en kritik aktörlerinden biri ise sağlık çalışanlarıdır. Afetlerin zararlı etkilerinin azaltılması, etkili bir sağlık hizmeti sunumunu gerektirir (Hohman, 2008). Sağlık çalışanları, afetler sırasında yalnızca tıbbi yardım sağlamakla kalmaz, aynı zamanda psikolojik destek sunarak toplumsal iyileşmeye de katkıda bulunurlar. Bu bağlamda, sağlık çalışanlarının afetlere hazırlıklı olması, yalnızca bilgi ve becerilerle değil, aynı zamanda psikolojik sağlamlıklarıyla da doğrudan ilişkilidir. Psikolojik sağlamlık bireyin travmalar, tehditler veya önemli stres kaynaklarına karşı uyum sağlama süreci ile değişim ve felaketlerin üstesinden başarıyla gelebilme yeteneği olarak tanımlanır (Çam ve Büyükbayram, 2017). Psikolojik sağlamlık esasında kişinin toparlanma kapasitesine dayanır, bireyin stresli durumlarla karşılaştığında daha önce sahip olduğu becerilere ve davranış kalıplarına geri dönebilme yetisini ifade eder (Garmezy, 1993). Psikolojik açıdan sağlam bireyler, olumsuz gelişmelere ve bireysel gelişim süreçlerini kesintiye uğratabilecek zorluklara rağmen başarılı bir adaptasyon süreci geçirirler (Luthar ve Cicchetti, 2000). Psikolojik sağlamlık çalışan bireylerin iş yerinde karşılaştıkları stresi yönetebilmesi, sorunları daha hızlı çözebilmesi ve sorumluluklarını zorlanmadan yerine getirebilmesi açısından kritik bir rol oynar (Özdemir ve Adıgüzel, 2021). Afetler gibi olağanüstü durumlarla başa çıkabilme yeteneği, sağlık çalışanlarının afet anında duygusal dayanıklılıklarını ve işlerini sürdürebilme kapasitelerini doğrudan etkiler. Sağlık çalışanlarının afetlere hazırlık algılarının (Olivia, 2021; Quing, 2021) ve psikolojik sağlamlıklarının (Başer, 2020; Hoşgör ve Yaman, 2022; Hou vd., 2022; Shahrabaki, 2023) bireylerin iş yerindeki rollerine yönelik duygusal tepkilerinin bir yansıması olarak (Locke, 1976; Vroom, 1967) tanımlanan iş

tatmini üzerinde de önemli etkilere sahip olabileceği de ortaya konmuştur. Ancak, araştırmaların değişkenler arasındaki ilişkiyi tek tek incelediği görülmektedir. Literatürde sağlık çalışanlarının hem afetlere hazırlık algıları hem de psikolojik sağlamlıklarının iş tatminine olan etkilerini birlikte ele alan bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Literatürdeki bu boşluktan yola çıkarak bu çalışma, sağlık çalışanlarının afetlere yönelik hazırlık algılarının ve psikolojik sağlamlıklarının iş tatminleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma bulgularının sağlık çalışanlarının afetlere yönelik daha dirençli hale gelmelerini sağlamak amacıyla stratejiler geliştirilmesine katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve/veya daha farklı nicel değişken arasındaki ilişkinin veya birbirini etkileme durumunun bir korelasyon katsayısı aracılığıyla ortaya çıkarılmasıdır (Bekman, 2022).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada sosyo-demografik özellikler (cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durum vb.) hakkında bilgi elde etmek için kişisel bilgi formu, Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Personelin Afetlere Hazırlık Algısı Ölçeği (HASPAHA), Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ) ve İş Tatmini Ölçeği kullanılmıştır.

Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Personelin Afetlere Hazırlık Algısı Ölçeği (HASPAHA): Tercan ve Şahinöz (2021) tarafından geliştirilen HASPAHA ölçeği 28 madde ve beş boyuttan (istek, önem, öz yeterlilik, müdahale becerisi ve yarar) oluşmaktadır. İstek; bireylerin afet hazırlığına yönelik hizmet içi eğitimlere, bilimsel etkinliklere ve kurumsal tatbikatlara katılmakta isteklilik durumu; Önem, bireylerin afet planlarının oluşturulması, zarar azaltma çalışmalarının yürütülmesi, afet anında kullanılacak iletişim ağının belirlenmesi, diğer ekiplerle (AFAD, itfaiye vs.) koordineli olarak çalışmanın ve olay yerinin güvenli hale getirilmesine yönelik gösterilen önem; Öz-yeterlilik, bireyin afette hazırlık sürecinde kendine olan güveni; Müdahale becerisi: Bireylerin afet yönetiminin hazırlık, afet aşaması ve afet sonrası aşamaya aktif olarak katıldığı ve rollerini yerine getirirken kullandığı tüm beceriler; Yarar, bireyler tarafından afet sonrası stres bozukluğu semptomları olan afetzedenin nasıl değerlendirileceği, afet anında fiziksel ve duygusal tepkilerini yönetilmesi ve afet sonrasında psikolojik destek sağlama konularında ortaya konulan yararlar.

Ölçek 5'li likert tipi (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) cevaplar içermekte olup ters maddeler bulunmamaktadır. Ölçekten en düşük 28 en yüksek 140 puan alınabilir. Elde edilen puanlar arttıkça katılımcının afetlere hazırlık algısı artmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,925 olarak hesaplanmıştır. Bu

çalışmada HASPAHA ölçeğinin güvenilirlik değeri 0,965 olarak hesaplanmıştır.

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği (KPSÖ): Smith ve diğ. (2008) tarafından geliştirilen ve Doğan (2015) tarafından adapte edilen ölçek 6 maddeden, tek boyuttan ve 5'li likert tipi (1=Hiç Uygun Değil, 5= Tamamen Uygun) cevaplardan oluşmaktadır. Ölçekte 2, 4, ve 6. maddeler tersten kodlanmaktadır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe psikolojik sağlık düzeyi de yükselmektedir. Ölçeğin güvenilirlik analizi test tekrar test yöntemi ile yapılmış sırasıyla .80 ile .91 arasında değişen değerlerde bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında KPSÖ 'nün güvenilirlik değeri ise 0,712 olarak hesaplanmıştır.

İş Tatmini Ölçeği: Brayfield ve Rothe (1951) tarafından geliştirilen iş tatmini ölçeği Bilgin (1995) tarafından Türkçeye çevrilmiş, geçerlik güvenilirlik çalışması ise Keser ve Öngen Bilir (2019) tarafından yapılmıştır. Kullanım kolaylığı sağlamak amacıyla ölçekteki ters maddeler Başol ve Çömlekçi tarafından kaldırılmış, tüm maddeler tekrar yorumlanmıştır. Ölçek 5 maddeden ve 5'li likert (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) tipi cevaplardan oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça iş tatmini artmaktadır. Başol ve Çömlekçi (2020) tarafından yapılan güvenilirlik analizinde iç tutarlık katsayısı 0.929 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0,901 olarak hesaplanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Sivas il genelindeki hastane ve Sivas 112 Baş Hekimliği bünyesinde görev yapan sağlık çalışanlarından (doktor, hemşire, ATT, sağlık memuru, teknisyeni vb.) oluşmaktadır. Kolayda ve kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılabilen 121 kişiye anket uygulanmış ancak uç değerler içeren verilerin çıkarılmasıyla analize katılan kişi sayısı 107 kişiye düşmüştür. Araştırmaya 36'si erkek (%33,6) 71'kadın (%66,4) olmak üzere 121 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması ($\bar{x}=35,51 \pm 8,87$) olup 55'i (%51,4) hemşire, 13'ü (%12,1) doktor, 20'si (%18,7) paramedik, 19'u (%17,8) diğer sağlık çalışanlarından (sağlık teknisyeni, sağlık memuru, tıbbi sekreter vb.) oluşmaktadır. Katılımcıların 37'si (%34,6) bekar, 70'si (%65,4) evlidir.

Verilerin Toplanma Süreci ve Analizi

Anket formu Google Formlar aracılığıyla 14 Temmuz -18 Ağustos 2023 tarihleri arasında katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinden önce araştırmada kullanılan ölçeklerin verilerinin normallik dağılımları incelenmiş çarpıklık ve basıklık katsayılarının her üç ölçek içinde ± 1.5 aralığında olduğu tespit edilmiştir

(Tabachnick ve Fidell, 2013). Analizlerde betimsel analizlerde ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler, yüzde ve frekans hesaplamaları yapılmış, açıklayıcı analizlerde çoklu doğrusal regresyon analizinden faydalanılmıştır. İstatistik analizler %95 güven aralığında 0.05 hata payında gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Katılımcıların HASPAHA ölçeğinin toplamından aldıkları ortalama puan ($\bar{x}=3,99 \pm 0,77$) yüksek düzeyde afetlere hazırlık algısına sahip olduklarını göstermektedir. Katılımcılar en yüksek ortalamayı önem alt boyutundan ($\bar{x}=4,33, \pm 0,72$), en düşük ortalamayı ise öz-yeterlilik alt boyutundan ($\bar{x}=3,66 \pm 1,03$) almışlardır. KPSÖ ortalaması ise ($\bar{x}=3,30 \pm 0,71$) katılımcıların ortanın üzerinde psikolojik sağlamlığa sahip olduklarını göstermektedir. İTÖ ölçeğinin ortalama puanı ($\bar{x}=3,46 \pm 1,06$) örneklemin ortalamasının üzerinde iş tatminine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Değişkenler Arası İlişkiler ve Regresyon Analizi

Değişkenler arası ilişki Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanmış HASPAHA ve KPSÖ arasında pozitif yönlü orta düzeyde ($r=0,400; p<0,05$) bir ilişki tespit edilmiştir. HASPAHA ölçeğinin istek ($r=0,362; p<0,05$), önem ($r=0,310; p<0,05$), özyeterlilik ($r=0,375; p<0,05$), müdahale becerileri ($r=0,344; p<0,05$), yarar alt boyutları ile ($r=0,206; p<0,05$) psikolojik sağlık arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ilişkiler saptanmıştır. HASPAHA ile İTÖ arasında yine pozitif yönlü zayıf ($r=0,362; p<0,05$); KPSÖ ve İTÖ arasında ise ($r=0,406; p<0,05$) pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki görülmüştür. Aşağıdaki tabloda ölçekler arası ilişkiler HASPAHA ölçeğinin alt boyutları da dahil olacak şekilde gösterilmiştir.

Korelasyon analizi sonrası çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Modele HASPAHA ölçeğinin alt boyutları (istek, önem, özyeterlilik, müdahale becerileri ve yarar) ve KPSÖ ölçeği eklenmiştir. Model istatistiksel olarak anlamlı olup ($p<0,05$), modelin İTÖ'yü açıklama gücü %26'dır ($F_{(6,100)}=5,968; p<0,05$). Modele dahil edilen istek ($\beta=,290; p<0,05$) ve özyeterlilik alt boyutları ($\beta=,363; p<0,05$) İTÖ'yü pozitif yönde etkilerden; diğer alt boyutların bir etkisi saptanamamıştır. KPSÖ ise İTÖ'yü yine pozitif yönde ($\beta=,406; p<0,05$) etkilemektedir. Bulgulardan afetlere hazırlıklı olmaya istekli olanlar ile özyeterliliği yüksek olanların iş tatmin düzeyinin yükseldiği söylenebilir. Buna ek olarak psikolojik sağlamlılık düzeyi yüksek olanların iş tatminleri de yükselmektedir. Bulgular Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistik Değerleri
Table 1. Descriptive Statistics Values for Variables

DEĞİŞKENLER	N	Min.	Max.	\bar{x}	ss.
İstek	107	1	5	4,11	,87
Önem	107	1	5	4,33	,72
Öz-yeterlilik	107	1	5	3,66	1,03
Müdahale becerileri	107	1	5	4,09	,99
Yarar	107	1	5	3,68	1,08
HASPAHA Toplam	107	1	5	3,99	,77
KPSÖ Toplam	107	1	5	3,30	,71
İTÖ Toplam	107	1	5	3,46	1,06

Tablo 2. Değişkenler Arası İlişkiler

Table 2. Relationships Between Variables

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	6	7	8
1.İstek	1							
2.Önem	,545**	1						
3.Özyeterlilik	,516**	,768**	1					
4.Müdahale Becerileri	,342**	,654**	,753**	1				
5.Yarar	,409**	,6571**	,705**	,683**	1			
6.HASPAHA	,652**	,825**	,937**	,851**	,799**	1		
7.KPSÖ	,362**	,310**	,375**	,344**	,206*	,400**	1	
8.İTÖ	,373**	,223*	,295**	,273*	,231*	,362**	,406**	1

**p<0,05; *p<0,01

Tablo 3. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Table 3. Multiple Linear Regression Analysis

Model	Değişkenler	B	t	p	Tolerance	VIF	Durbin-Watson	R	R ²
Model 1	İstek	0,290	2,207	0,03*	0,636	1,573	2,026	0,513	0,264
	Önem	-	-	0,09	0,376	2,657			
	Öz-yeterlilik	0,349	1,709						
	Müdahale	0,363	1,950	0,04*	0,226	4,333			
	Becerileri	-	-	0,85	0,329	2,705			
	Yarar	0,028	0,184						
		-	-	0,89	0,381	2,318			
	KPSÖ	0,016	0,128						
	0,406	2,840	0,00*	0,845	1,268				

*p<0,05

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma sağlık çalışanlarının afete hazırlık algıları ve psikolojik sağlamlıklarının iş tatmini üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın bulguları, bu değişkenlerin birbirleriyle güçlü bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

İlk olarak, sağlık çalışanlarının afete hazırlık algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların afete hazırlık algılarının özellikle *önem*, *istek* ve *müdahale becerileri* gibi alt boyutlarda yüksek olması, önceki araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Aslantaş ve Tabuk, 2021; Göktekin, 2018; Tercan, 2015). Bu durum, sağlık çalışanlarının büyük bir kısmının geçmişte afete maruz kalmış olmaları (%50) veya afet bölgelerinde görev almış olmalarından (%44,9) kaynaklanabilir. Bir afete maruz kalmak veya tanıklık etmenin (medya, yakınlarının afet yaşanan bölgede bulunması vb. yollarla) afete hazırlıklı olmanın önemi ile ilgili bilinç düzeylerini yükseltmesi muhtemeldir. Bunun yanında AFAD başkanlığında verilen hizmet içi eğitimlerin de afetlere hazırlık algısını yükseltmiş olma ihtimali söz konusudur (AFAD, 2021 Afet Eğitim Yılı'nda 51 Milyon Kişiye Eğitim Hedefini Aştı, 2021). Nitekim Aslantaş ve Tabuk (2021) tarafından yapılan bir afetler konusunda eğitim alan personellerin afet hazırlık algılarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Özcan (2013)'da özellikle afet eğitimi alan hemşirelerin afet hazırlık algılarının yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmanın ikinci bulgusu katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olduğudur. Sağlık

çalışanlarının psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçen araştırmaların pek çoğunda psikolojik sağlamlıklarının Sağlık çalışanlarının psikolojik sağlamlıklarının genellikle orta ve yüksek düzeyde olduğu, önceki araştırmalarla uyumludur (Bozdağ ve Ergün, 2021; Hökkaş, 2019; Öztürk vd., 2024; Ünalı, 2024). Hastalık, kriz ve afet gibi beklenmeyen travmatik deneyimler yaşayan hasta ve hasta yakınları en sık karşılaşan meslek elemanları sağlık çalışanlarıdır. Sağlık çalışanları zor durumlarla baş edebilmek için gerekli olan becerileri hem eğitim hayatlarında hem de mesleğe başladıklarından itibaren aldıkları hizmet içi eğitimlerle geliştirmeye çalışırlar. Zamanla çeşitli zor durumlarla başa çıkma konusunda deneyim kazanan sağlık çalışanlarının psikolojik sağlamlıkları da yükselir. Nitekim yaş ve mesleki deneyim arttıkça psikolojik sağlamlığın arttığını gösteren pek çok çalışma (Hökkaş, 2019; Günay Turan, 2023; Kılıç, 2024; Muhsinoğlu, 2023) mevcuttur. Afetler, sağlık çalışanları üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik baskı yaratmaktadır, psikolojik sağlamlığı yüksek olan sağlık çalışanları bu baskılar karşısında daha hızlı toparlanmakta, mesleki sorumluluklarını sürdürebilmekte ve etkin hizmet sunabilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bulgusu katılımcıların yüksek düzeyde iş tatminine sahip olduğudur. Araştırma bulgusu literatür ile uyumludur. Yapılan bir araştırmada sağlık çalışanlarının %79,88'i işlerinden memnun olduğunu ifade etmektedir (Khamlub vd., 2013; Nylenna vd., 2005). Sağlık kurumlarında iş tatminini etkileyen faktörlerden en önemlisi hasta memnuniyetidir. (Tzeng ve Ketefian, 2002). Sağlık çalışanlarının bir hastanın hayatına dokunması,

yaşamını iyileştirmesi çalışanların manevi anlamda doyuma ulaşmasını sağlayabilir. Aynı zamanda hastanın sağlık durumunun iyileştiğini görmek çalışanlarda başarı hissini arttıracığından mesleki motivasyonu yükselecek ve buna bağlı olarak iş tatmini de artacaktır. (Özkalp vd., 2013). Afetler, çalışanlarda önemli stres yaratan travmatik olaylar olabilir. Bir afet planı dahilinde çalışanlara gerekli eğitim verildiğinde çalışanlar afetlere kendilerini hazırlıklı hissedeceğinden bu duygu çalışanların moralini yükseltecektir. Bu da iş doyumunu yükseltebilir. Bir afet hazırlık planının yarattığı güvenlik ve hazırlık duygusu, çalışanların moralini yükseltmeye yardımcı olabilir, işleri hakkında kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlayabilir ve bu da yüksek üretkenliğe ve iş memnuniyetine yol açabilir.

Araştırmada afetlere hazırlıklı olmaya istekli sağlık çalışanların iş tatminlerinin olumlu yönde arttığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Gowan, Kirk ve Sloan (2014) tarafından Yeni Zelanda’ da sel felaketi mağdurlarıyla yapılan bir çalışmada evlerini yükselterek sel öncesi hazırlık yapanların yaşam kalitesi ve doyumlarında yükselme olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Qing ve arkadaşlarının (2021) Çin’de Wenchuan ve Lushan depremlerinden en çok etkilenen bölgelerdeki kişilerle yaptıkları çalışmada afetlere hazırlıklı olmanın, bireylerin mutluluğu, yaşam memnuniyeti ve genel sağlıkları üzerinde önemli bir pozitif etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Afet durumlarında görev bilinci yüksek olan sağlık çalışanları, işlerine daha fazla önem vermekte ve bu doğrultuda daha istekli davranmaktadır. Bu durum, afete hazırlığının iş tatmini üzerindeki etkisinin güçlü bir şekilde hissedilmesine neden olmaktadır. İş motivasyonu yüksek olan bireylerin iş tatminlerinin de yüksek olması olasıdır. Nitekim literatürde iş motivasyonunun iş doyumuyla pozitif ilişkisi pek çok çalışmada gösterilmiştir (Ayup ve Rafif, 2011). Bunun yanında afetlere hazırlıklı olma konusunda istekli olan sağlık çalışanlarının, acil durumlarda kendilerini daha kontrollü ve güvende hissetmeleri de iş tatminlerini artırabilir. Hazırlıklı olmak, belirsizlik ve kaosu yönetme yeteneğini artırır. Bu kontrol duygusu, iş tatminini yükseltir çünkü çalışanlar zorlu durumlara başa çıkabileceklerini bilirler.

Araştırmada afet anında kendi becerisine ve yeteneğine güvenen sağlık çalışanlarının iş doyumunun yüksek olduğu da ortaya konmuştur. Bulgu literatürle uyumludur (Okan vd., 2023; Yalçın ve Hırlak, 2022; Baysal, 2010). Öz yeterlilik duygusu yüksek olanların iş doyumunun yüksek olmasının mesleki yeteneklerine duydukları güvenle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Kriz anında hem kendisi hem de diğer insanların sağlığı ve güveni için ne yapabileceğini bilen sağlık çalışanlarının özgüvenleri de yüksektir. Bu özgüven, afet sırasında doğru müdahale yapabilmek için sahip sağlık çalışanlarının stresini azaltır. Bu da iş doyumunu artırabilir (Lai ve Chen, 2012). Bununla beraber afetlere müdahale etme becerisine sahip olmak, sağlık çalışanlarına anlamlı bir başarı ve tatmin duygusu sağlar. Hayat kurtarma, acil müdahale yapma ve topluma katkı sağlama gibi görevlerini başarıyla yerine getirdiklerinde, işlerinin

önemini ve etkisini daha iyi hissederler. Bu başarı duygusu, iş tatminini büyük ölçüde artırır (Lawler ve Porter, 1967).

Araştırmamızın son bulgusu psikolojik sağlamlığın sağlık çalışanlarının iş doyumunu pozitif yönde artırdığıdır. Bulgu önceki araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Mantas-Jiménez vd., 2022; Öztürk vd., 2024; Shahrabaki vd., 2023). Bu durumun psikolojik sağlamlığın iş stresini düşürmesi (Flanagan & Flanagan, 2002), stresli olaylara uyum sağlamayı kolaylaştırması (Stephens, 2013) ve mesleki tükenmeyi azaltması (Heritage vd., 2019) ile ilişkili olduğu söylenebilir. Afetler sırasında yüksek düzeyde stres ve travmatik olaylarla karşılaşmak kaçınılmazdır. Psikolojik sağlamlığı yüksek olan sağlık çalışanları, bu tür zor durumlarda daha dirençlidir. Zorluklar karşısında pes etmek yerine, olayları daha soğukkanlı ve etkili bir şekilde yönetirler. Bu yetenek, iş stresini azalttığı gibi, zorlu şartlar altında bile görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmelerini sağlar. Bu başarı hissi, iş tatminlerini artırır. Ayrıca psikolojik sağlamlığı yüksek olan çalışanlar, duygusal ve zihinsel dayanıklılıkları sayesinde tükenmişlikten daha az etkilenebilirler. Afet sürecinde stresi yönetebilme ve hızlı bir şekilde toparlanabilme yetenekleri, onların işlerine olan motivasyonlarını ve bağlılıklarını korumalarına yardımcı olur. Tükenmişlik yaşamadıkları için iş tatminleri de yüksek olur. Son olarak psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireylerin daha fazla dayanıklılığa sahip oldukları için yoğun çalışma temposuna ve zorlu koşullara rağmen daha yüksek performans göstermesi, yüksek performansın, iş doyumunun artmasına katkıda bulunması da (Lawler ve Porter, 1967) iki değişken arasında pozitif yönlü ilişkiyi açıklayabilir.

Çalışmanın çıktıları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Sağlık çalışanlarının afetlere hazırlık algısı düzeylerini artırmak için periyodik olarak kapsamlı afet eğitimleri ve simülasyon tatbikatları düzenlenmesi; bu eğitimlerde, afetlerin özellikleri, acil durum müdahale teknikleri ve kriz yönetimi konuları ön planda tutulması ve tatbikatların gerçekçi senaryolar üzerinden gerçekleştirilmesinin çalışanların kriz anında kendilerini daha donanımlı hissetmelerine katkıda bulunacağı söylenebilir.
2. Afet sonrası hızlı ve etkili bir müdahale için, özellikle hastane öncesi sağlık hizmetlerinde görev alan personelin yüksek düzeyde zihinsel ve psikolojik stresle başa çıkabilme becerileri geliştirilmelidir (Nekooei Moghaddam vd., 2014). Bu bağlamda, sağlık çalışanlarının afetlere hazırlık algılarının güçlendirilmesi, onların psikolojik sağlamlıklarını artırarak iş tatminine olumlu katkılar sağlayabilir. Çünkü bazı çalışmalarda afete hazırlık düzeyi ile psikolojik sağlamlık arasında yakından ilişki saptanmıştır (Demirbilek ve Gökçaya, 2022)
3. Psikolojik sağlamlık, afet dönemlerinde sağlık çalışanlarının dayanıklılığını ve etkinliğini koruyabilmesi açısından son derece önemlidir. Yeterli psikolojik sağlamlığa sahip olmayan bireyler ise afet anında karşılaştıkları şok ve diğer zorlu koşullar karşısında hizmet sunma ve başkalarına yardım etme

kapasitelerini kaybedebilirler (Demirbilek ve Gökkaaya, 2022). Bu nedenle, çalışanlara düzenli ve erişilebilir psikolojik destek programları sunulmalı, stres yönetimi, dayanıklılık artırma ve psikolojik ilk yardım gibi konulara odaklanan atölye çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

4. İş tatmini, sadece bireysel çabalarla değil, aynı zamanda kurumsal destekle de arttırılabilen bir kavramdır. Afetlerden sonra sağlık çalışanlarının yanında olduklarını hissettiren yönetim yaklaşımları, onların motivasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Bu doğrultuda, afet sonrası süreçte çalışanların dinlenme ve toparlanma süreçlerine katkı sağlayan esnek çalışma saatleri ve psikososyal destek gibi uygulamaların hayata geçirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak afetlerle mücadelede sağlık çalışanlarının psikolojik sağlamlığının arttırılması ve bu süreçte iş tatminlerinin korunması hem mesleki sürdürülebilirlik hem de toplum sağlığı açısından büyük bir gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2021, 14 Aralık). *AFAD 2021 afet eğitiminde 5,1 milyon kişinin eğitim hedefini aştı*. <https://www.afad.gov.tr/afad-2021-afet-egitim-yilinda-51-milyon-kisiye-egitim-hedefini-asti-basin-bulteni-14122021>
- Aslantaş, O., ve Tabuk, M. (2021). 112 il ambulans servisi personelinin afete hazır olma durumu ve hazırlık algısı: Balıkesir ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 44-55. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.793961>.
- Ayup, N. ve Rafif, S. (2011) The relationship between work motivation and job satisfaction. *Pakistan Business Review*, 13(2), 332-347.
- Başer, B. (2020). *Sağlık çalışanlarında tükenmişlik, psikolojik dayanıklılık ve iş tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi.
- Başol, O. ve Çömlekçi, M. F. (2020). İş tatmini ölçeğinin uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(2): 17-31.
- Baysal, E. (2010). Hemşirelerde öz-yeterlilik inancı ve iş doyumu arasındaki ilişki: bir üniversite hastanesinde saha çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: ilişkisel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikoloji'de Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Bozdağ F, Ergün N. (2021). Psychological resilience of healthcare professionals during covid-19 pandemic. *Psychol Reports*, 124(6):2567-2586. <https://doi.org/10.1177/0033294120965477>.
- Brayfield, A. ve Rothe, H. F. (1951). An index of job satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 35(5):307-311.
- Çam O., ve Büyükbayram A. (2017). Hemşirelerde psikolojik dayanıklılık ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri hemşireliği dergisi - Journal of Psychiatric Nursing*;8(2):118-126.
- Demirbilek, Ö. ve Gökkaaya, E. (2022). Acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinde afetlere hazırlık durumları ile psikolojik sağlamlık durumlarının ilişkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2): 617-624.
- Doğan. T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Ergünay, O. (2008, Kasım, 11-12). *Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma*. Deprem sempozyumu. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Flanagan, N. A., ve Flanagan, T. J. (2002). An analysis of the relationship between job satisfaction and job stress in correctional nurses. *Research in Nursing & Health*, 25(4), 282-294. <https://doi.org/10.1002/nur.10042>
- Garmez, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56, 127-136.
- Gowan, M. E., Kirk, R. C., ve Sloan, J. A. (2014). Building resiliency: a cross-sectional study examining relationships among health-related quality of life, well-being, and disaster preparedness. *Health and quality of life outcomes*, 12, 85. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-12-85>.
- Göktekin, Z. (2018). 112 acil sağlık hizmetleri çalışanlarının afet bilinç algı düzeylerinin belirlenmesi; Balıkesir ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Günay Turan, M.(2023). Çalışan kadınların toplumsal cinsiyet algılarının, psikolojik sağlamlık düzeyleri ve stresle baş etme yöntemleriyle olan etkileşimi. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Heritage, B., Rees, C. S., Osseiran-Moisson, R., Chamberlain, D., Cusack, L., Anderson, J., Fagence, A., Sutton, K., Brown, J., Terry, V. R., Hemsworth, D., ve Hegney, D. G. (2019). A re-examination of the individual differences approach that explains occupational resilience and psychological adjustment among nurses. *Journal of nursing management*, 27(7), 1391-1399. <https://doi.org/10.1111/jonm.12820>.
- Hohman, A.G. (2008). Disaster preparedness of North Dakota nurse practitioners for biological/chemical agents. Doktora Tezi, North Dakota University, A Disquisition Submitted to the Graduate Faculty of Agriculture and Applied Science, North Dakota.
- Hoşgör, H., ve Yaman, M. (2022). *Investigation of the relationship between psychological resilience and job performance in Turkish nurses during the Covid-19 pandemic in terms of descriptive characteristics*. *J Nurs Manag*, 30(1):44-52.
- Hou, J., He, Y., Zhao, X., Thai, J., Fan, M., Feng, Y., ve Huang, L. (2020) The effects of job satisfaction and psychological resilience on job performance among residents of the standardized residency training: a nationwide study in China. *Psychol Health Med*, 25(9):1106-1118.
- Hökkaş, M. (2019). Hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyleri ve etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- İşık, Ö., Aydınloğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., ve Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123.
- Keser, A. ve Öngen Bilir, K. (2019). İş Tatmini ölçeğinin türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3): 229-239.
- Khamlub S, Harun-Or-Rashid M, Sarker MA, Hiroswawa T, Outavong P, Sakamoto J. (2013). Job satisfaction of health-

- care workers at health centers in Vientiane Capital and Bolikhamsai Province, Lao PDR. *Nagoya Journal of Medical Science*, 75(3-4):233-41.
- Kılıç, G. (2024). Sağlık profesyonellerinde merhamet yorgunluğu ve psikolojik sağlamlığın iş-aile yaşam dengesi ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Lai, M.C. ve Chen, Y.C. (2012). Self-efficacy, effort, job performance, job satisfaction, and turnover intention: the effect of personal characteristics on organization performance. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 3 (4): 387-391.
- Lawler, E. ve Porter, L. (1967). The effects of performance on job satisfaction. *Industrial Relations*, 7, 20-28. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-232X.1967.tb01060.x>.
- Locke, E.A. (1976). The nature and causes of job satisfaction. in: dunnette, M.D., Ed., *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*, Vol. 1, 1297-1343.
- Luthar, S. ve Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857-885.
- Mantas-Jiménez, S., Lluch-Canut, M. T., Roldán-Merino, J., Reig-García, G., ve Juvinyà-Canal, D. (2022). Resilience and job satisfaction among out-of-hospital emergency medical service professionals: A cross-sectional multi-centric study. *Journal of nursing management*, 30(6), 2084–2092. <https://doi.org/10.1111/jonm.13645>.
- Muhsinoğlu, S. (2023). Bir kamu hastanesinde çalışanların psikolojik sağlamlık düzeylerinin iş motivasyonu ve iş stresi düzeylerine etkisinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, T.C. Maltepe Üniversitesi.
- Nekooei Moghaddam, M., Saeed, S., Khanjani, N., ve Arab, M. (2014). Nurses' requirements for relief and casualty support in disasters: a qualitative study. *Nursing and midwifery studies*, 3(1), e9939. <https://doi.org/10.17795/nmsjournal.9939>.
- Nylenna M, Gulbrandsen P, Forde R, Aasland OG.(2005). Unhappy doctor?. A longitudinal study of life and job satisfaction among Norwegian doctor 1994-2002. *BMC Health Services Research*, 8;5: 44. DOI: 10.1186/1472-6963-5-44.
- Okan, F., Kavici Porsuk, S., Yıldırım, M., Dursun, B., vd. (2023). 112 acil sağlık hizmetleri çalışanlarının afetlere hazırlık algısı. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(2), 562-574. <https://doi.org/10.35341/afet.1251028>.
- Olivia, W. (2021). Psychological well-being increases the earthquake disaster preparedness of female nursing students at Universitas Indonesia in 2019. *Enfermeria Clinica*, 31, 386-390. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2020.09.031>.
- Özcan, F. (2013). Hemşirelerin afete hazır olma durumu ve hazırlık algısı. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Özdemir, N. ve Adıgüzel, V. (2021) Sağlık çalışanlarında sosyal zekâ, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(1): 18-28.
- Özkalp, E., Varoğlu, A., Varoğlu, D., Kirel, A. Ç., ve Acar, P. (2013). *Örgütsel Davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Öztürk, M., Kaya, S. Ve Türk, A. (2024, Mart, 8-10). *İş tatmini, merhamet yorgunluğu ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki: sağlık çalışanları üzerine bir araştırma*. Karadeniz 15th International Conference On Social Sciences.
- Qing, C., Guo, S., Deng, X., ve Xu, D. (2021). Farmers' disaster preparedness and quality of life in earthquakeprone areas: The mediating role of risk perception. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 59, 102252. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102252>.
- Shahrbabaki, P.M., Abolghaseminejad, P., Iari, L.A. et al. (2023). The relationship between nurses' psychological resilience and job satisfaction during the COVID-19 pandemic: a descriptive-analytical cross-sectional study in Iran. *BMC Nurs* 22, 137.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P., ve Jennifer Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15: 194–200.
- Stephens, T. M. (2013). Nursing student resilience: A concept clarification. *Nursing Forum*, 48(2), 125–133. <https://doi.org/10.1111/nuf.12015>
- Şahin, N. (2009). *"Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları"*. İzmir: TMMOB İzmir Kent Sempozyumu, 131-142.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tercan, B. (2015). Hemşirelerin afetlere karşı hazır olma durumları ve hazırlık algıları. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane Üniversitesi.
- Tercan, B. ve Şahinöz, S. (2021). Hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde çalışan personelin afetlere hazırlık algılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme: Metodolojik bir çalışma. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(3), 367-379.
- Tzeng, H. M., Ketefian, S., ve Redman, R. W. (2002). Relationship of nurses' assessment of organizational culture, job satisfaction, and patient satisfaction with nursing care. *International journal of nursing studies*, 39(1), 79–84. [https://doi.org/10.1016/s0020-7489\(00\)00121-8](https://doi.org/10.1016/s0020-7489(00)00121-8)
- Usta, G. (2023). Afet yönetimi odağında orman yangınlarının değerlendirilmesi. *Afet Ve Risk Dergisi*, 6(1), 18-35. <https://doi.org/10.35341/afet.1090658>.
- Ünalı, H. (2024). Yoğun bakım hemşirelerinin etik duyarlılık düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi.
- Vroom, V. H. (1967). *Work and motivation*. (3. Baskı). New York: John Wiley&Sons.
- Yalçın, A., ve Hırlak, B. (2022). Öz yeterlik algısının çalışan performansı üzerine etkisinde iş tatmininin aracılık rolü. *Gaziantepe University Journal of Social Sciences*, 21(4), 2276-2292. <https://doi.org/10.21547/jss.1164502>.

Social Change In Sivas Through The Eyes Of Witnesses

Ahmet Mazlum^{1,a,*}

¹Department of Sociology, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 21/02/2025

Accepted: 12/03/2025

ABSTRACT

Cities are like living organisms. After their formation, they begin to develop, though not necessarily in a linear direction. The speed and extent of this development ensures the formation of the city's identity and distinguishes cities from each other in terms of development. These identities also define their brand value, helping us categorize them through concepts such as "developed city," "developing city," "brand city," "cultural city," "faith-based city," or "tourism city." Beyond historical and geographical factors that influence and determine urban development, other elements also play a role. While a city's industrial development reflects its spatial growth, intangible factors—such as family structure, intra-family relationships, women's educational attainment, their roles in the workforce, and the preservation of historical and cultural heritage—are equally vital in showcasing a city's social progress and its level of civilization. Thus, what makes a city truly a city is not merely its physical form but the urban identity it cultivates over time. This study examines the impact of social change over the past fifty years on the identity and culture of Sivas, as observed through the experiences and testimonies of its witnesses. By exploring questions such as: To what extent has Sivas retained its historical, administrative, and political significance today? What is its current economic standing? How has its status as a center of culture and arts evolved?—the research aims to assess the city's trajectory over the last half-century through firsthand accounts.

Keywords: Sivas, City, Social Change, Economy, Culture

Tanıkların Gözünden Sivas'ta Toplumsal Değişme

Öz

Kentler, birer canlı organizma gibidirler. Oluştuktan sonra lineer bir doğrultuda olmasa da gelişmeye başlarlar. Bu gelişmenin hızı ve boyutu, kentin kimliğinin oluşumunu sağlar ve kentleri gelişmişlik açısından birbirinden ayırır. Bu kimlikleri aynı zamanda onların marka değerini belirtir ve gelişmiş kent, gelişmekte olan kent, marka kent, kültür kenti, inanç kenti, turizm kenti gibi kavramlar üzerinden onları kategorize etmemize yardımcı olur. Kentlerin gelişimini etkileyen ve belirleyen tarihsel ve coğrafi faktörlerin yanında başka etmenler de söz konusudur. Kentin endüstriyel gelişimi onun mekânsal gelişimini ifade derken, kentin aile yapısı, aile içi ilişkiler, kadınların eğitim düzeyi, çalışma yaşamındaki konumları, kurumsal yapıların niteliği, tarihsel ve kültürel mirasa sahip çıkılması ve korunup sürdürülmesi gibi maddi olmayan öğeler de kentin toplumsal gelişimini ve aynı zamanda kentin uygarlık seviyesini göstermesi açısından önemlidir. Anlaşılabileceği üzere kentleri kent yapan sadece sahip oldukları mekânsal formları değil, süreç içerisinde oluşturdukları kent kimliğidir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Sivas kentinin son elli yıllık süreçte geçirdiği toplumsal değişiminin kent kimliği ve kültürü üzerindeki etkileri, tanıkların gözlem ve deneyimleri üzerinden ele alınmaya çalışılacaktır. Geçmişte sahip olduğu tarihsel, yönetsel ve siyasal konumunu günümüzde ne kadar sürdürdüğü, ekonomik anlamda hangi düzeyde yer aldığı, kültür ve sanatın merkezi iken günümüzde ne durumda olduğu gibi sorularla dolaylı olarak, tanık beyanları aracılığıyla kentin son elli yıllık toplumsal değişiminin muhasebesinin yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sivas, Kent, Toplumsal Değişme, Ekonomi, Kültür

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a mazlum@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7350-8671

How to Cite: Mazlum, A (2025) Social Change In Sivas Through The Eyes Of Witnesses, CUJOSS, 49(1): 73-83

Giriş

Sivas kenti, coğrafi ve tarihi olarak İpek Yolu üzerinde bulunması, Hititlerden Osmanlılara, Selçuklulardan Cumhuriyete kadar farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması nedeniyle her zaman önemli yönetsel ve kültürel bir merkez olmuştur. Sahip olduğu tarihsel ve kültürel özellikler, kentin toplumsal yapısını, kültürünü ve yaşam tarzını etkilemiş ve zenginleştirmiştir. Bu çalışma kapsamında görüşlerine başvurulmuş tanıkların anlatıları, Sivas'ın geçmişteki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısını, geleneklerini, göreneklerini ve inançlarını anlamamıza önemli ölçüde yardımcı olacaktır. Tanıkların varlığı, bir kentin hafızasının oluşması ve canlı tutulması açısından hayati bir öneme sahiptir. Sivas'ın geçmişine dair canlı birer şahit olarak, şehrin değişim sürecini birinci elden deneyimlemeleri, yaşayarak tanıklık etmeleri ve bu konudaki anıları, gözlemleri, Sivas'ın toplumsal yapısındaki değişimleri anlamak için önemli ipuçları sunacaktır. Tanıklar anı, deneyimleme ve gözlemleri aracılığıyla şehrin sosyal yaşamına, ekonomik faaliyetlerine, kültürel etkinliklerine ve dini inançlarına ve genel olarak toplumsal dokusuna dair değerli bilgiler vermenin yanında, gelecek açısından da yol gösterici olacaktır. Bunun yanında tanıkların anlatımları, Sivas'taki toplumsal değişimin izlerini farklı alanlarda sürmemizi sağlayacaktır. Bu anlatımlar bize geleneksel kırsal yapının çözülerek kentsel yaşama geçiş, yine geleneksel aile yapısının çözülerek çekirdek/modern aile yapısına dönüşümü, kadınların sosyal hayattaki rollerinin değişimi, eğitim seviyesinin yükselmesi, ekonomik yapının dönüşümü, teknolojik gelişmelerin etkisi gibi birçok konuda önemli ipuçları ve veri sunar.

Geçmişini bilmeden geleceğe yön vermenin olanaksızlığı dikkate alındığında tanıkların anlatımları, kentin kültürel mirasının tespiti, toplumsal hafızanın canlı tutulması ve gelecek nesillere aktarılması açısından önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, tanıkların anlatımlarını gelecek nesillere aktarmak, Sivas'ın toplumsal kimliğini korumak ve güçlendirmek için önemlidir.

Metodoloji

Bu araştırmanın amacı Sivas'ta yaşayan bireylerin toplumsal değişimi nasıl deneyimlediğini ve anlamlandırıldığını incelemektir. Bu yolla kentin son yarım asırlık değişiminin boyutları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desen; birkaç kişinin bir fenomen veya belli bir kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını ortaya çıkaran bir desendir. Bu desende amaç, belli bir olguyu (fenomeni) derinlemesine yaşayan kişilerin deneyimlerinin özünü anlamaktır (Creswell, 2018).

Çalışmada Sivas'ın önde gelen şahsiyetlerinden 3 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile mülakat yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla değerlendirilmiştir.

Hayatlarının çok büyük kısmını Sivas'ta geçirmiş, kentin doğal ve kültürel havasını solumuş, mesleki yaşamlarıyla kente katkı sağlamış, belirli bir yaş seviyesine ulaşmış, kent kamuoyunca yakından tanınan ve bilinen şahsiyetler seçildi. Çalışma bu bağlamda nitel çalışma olup, Etik Kurul (T.C. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu, E-99711239-050.04-518416 ve 17.01.2025 tarih 1 sayılı kararı) onayı alınmıştır. Tanıklardan randevu alınarak görüşülmüş ve beyanları not edilmiştir. Tanıkların yaş grupları itibarıyla kentin son elli yılına (yarım asır) tanıklık ettikleri, bu süreçte kentin toplumsal yapısının nasıl değişip dönüştüğüne canlı tanıklıkları söz konusudur.

Katılımcılardan ilki olan K1 (katılımcı 1), 1955 yılında Sivas'ta doğdu. 43 yıllık eğitimcilik yaşamının 19 yılını MEB'e okullar ve özel dersane yöneticisi olarak, 24 yılını ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü'nde Okutman olarak sürdürdükten sonra 2020 yılında emekli olmuştur. Türk Ocakları Sivas Şubesi Eski Başkanı olan K1 Sivas Kent Konseyi Başkanı'dır. Yayınlanmış 11 kitabı bulunmaktadır. K1 ile görüşme 10.02.2025 tarihinde yapılırken, K2 ve K3 ile 12.02.2025 tarihinde görüşme gerçekleştirilmiştir.

İkinci katılımcı K2, 1960 Sivas doğumludur. 1983'te başladığı lise edebiyat öğretmenliği hizmetini beş yıl sürdürdükten sonra istifa ederek özel öğretim kurumlarında öğretmenlik, eğitim danışmanlığı ve yöneticiliği yapmıştır. Günümüzde halen Paşa Camii Vakfı Yönetim Kurulu Başkanlığı, Hayat Ağacı Dergisi Genel Yayın Yönetmenliğini yürütmektedir. Birçok dergi ve mahalli gazetelerde yazılar yazmış ve TV programları hazırlamıştır. Günümüzde İl Genel Meclisi Başkanı olarak görevini sürdürmektedir.

Üçüncü katılımcımız ise K3, 1951 yılında Sivas'ta doğmuştur. Hukukçu, eğitimci ve müzisyen kimliği ile bilinmektedir. Müzikal yaşamında faaliyetlerini; korist, solist, kudümzen, şef ve hoca olarak Cumhuriyet Üniversitesi Türk Sanat Müziği Korosu, Halk Eğitim Merkezi Klâsik Türk Müsîkîsi Korosu, Sivas Belediye Konservatuvarı Klâsik Türk Müsîkîsi Korosu ve Sivas Kültür ve Sanat Derneği Klâsik Türk Müsîkîsi Korosu'nda sürdürmüştür. Meslek hayatına belediye avukatı olarak başlamış, daha sonra serbest avukatlık yapmıştır. Cumhuriyet Üniversitesi'nde Hukuk Müşaviri ve Öğretim Görevlisi olarak uzun yıllar hizmet ettikten sonra 2016 yılında emekli olmuştur. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları çıkan katılımcının şehrin geçmişine ve yaşamına ilişkin yayınlanmış kitapları bulunmaktadır. Görüşme sosyolojik temalı olarak yapılmış olması açısından kent ile ilgili önemli bir kaynak oluşturması beklenmektedir. Anlatıların kişisel deneyime dayanması, beyanların öznel olduğu göz ardı edilmemelidir.

Toplumsal Yapı Ve Toplumsal Değişme

Çalışmanın temel konusu Sivas'ın toplumsal yapısı ve bu yapının nasıl değiştiğidir. Toplumsal yapı ve değişme kavramları daha çok toplumlar bazında ele alınır ve incelenir. Kentlerin de kendine özgü bir yapıya ve değişme çizgisine sahip oldukları düşünüldüğünde bu kavramları kentler için de kullanmamız olanaklı hale gelir. Toplumsal

yapı kavramı sosyal bilimlerin en önemli ve temel kavramları arasında yer alır ve çoğu kez toplumsal sistem kavramı ile eş anlamda kullanılabilir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kavram, toplumsal kurumların eşgüdümlemiş birlikteliği olarak kullanılır. Toplumsal yapı/sistem kalıplaşmış toplumsal ilişkilerin ifadesi olan toplumsal kurumlar üzerinden tanımlanır. “*Bir toplumsal sistem içindeki ilişkiler, toplumsal olgular ya da toplumsal kurumlar ile düzenlendiği zaman ortaya toplumsal yapı çıkar. Yapı, birimlerin nispeten istikrarlı bir kalıp gösteren ilişkileridir. Toplumsal sistemin birimi aktör olduğuna göre, yapı aktörlerin toplumsal ilişkilerinin kalıplaşmış sistemidir.*” (Kongar, 2008).

Toplumsal yapı kavramı sosyal bilimlere ve çağdaş sosyolojiye Antropoloji aracılığıyla girmiştir. Antropolojinin duayen isimlerinden Levi-Strauss bu kavramı ilk kullanan isimlerin başında gelir.

“Toplumsal yapı kavramı görgül gerçeklikle değil, bu gerçekliğe göre yapılan modellerle ilgilidir. Birbiriyle sık sık karıştırdığımız iki yakın kavram -*toplumsal yapı* ile *toplumsal ilişkilen* kastediyorum-, arasındaki fark işte buradan ileri gelmektedir. *Toplumsal ilişkiler*; bizzat *toplumsal yapıyı* belirgin kılan modellerin yapısında kullanılan bir hammadDEDİR. Toplumsal yapı, hiçbir durumda, belli bir toplumda gözlemlenebilen toplumsal ilişkilerin bütününe indirgenemez.” (Levi-Strauss, 2012).

Çalışmanın ikinci önemli kavramı toplumsal değişme kavramıdır. Kavram, çoğu kez Herakleitos’un ‘bir ırmakta iki kez yıkanamazsınız’ ifadesiyle ortaya koyduğu ve ‘değişmeyen tek şey değişimin kendisidir’ mottosuyla sosyal bilimlere kaynaklık ettiği kabul edilir. En genel anlamda toplumsal değişme, toplumsal yapının ve bu yapıyı oluşturan kurumların, ilişkilerin değişmesi olarak ifade edilir. Bu yapıyla hem toplumsal olay hem de toplumsal olgu olarak varsayılır. Gelişmiş, gelişmekte olan, az gelişmiş istisnasız bütün toplumlar değişir, değişmeyen toplum yoktur. Toplumsal değişme, boyutları ve hızı farklı olmakla birlikte her toplumda yaşanan ve o toplumun yapısını etkileyen/değiştiren bir süreçtir. Günümüzde toplumsal yapıda gözlenen değişim, dönüşüm ve farklılıklar, gelişmekte olan toplumlarla sınırlı olmayıp, gelişmiş toplumların toplumsal yapı ve sistemleri de yapısal dönüşüm ve bu dönüşümün yarattığı sorunları yaşamaktadır (Mazlum, 2019; Özer, 2003).

Toplumsal değişme kavramının içeriğinin çok boyutlu olması nedeniyle oldukça farklı tanımlamaları beraberinde getirebilmektedir. Toplumsal değişme kavramının altında toplumu, insan toplumlarının tümünü biçimlendiren iki temel çelişki yatmaktadır. Birinci temel çelişki insan-doğa çelişkisi (teknoloji), ikinci çelişki ise insan-insan çelişkisinin (ideoloji) olduğu ileri sürülmektedir (Kongar, 2008). Daha genel bir tanıma göre; toplumsal düzenin demokratikleşmesi, insanın hem doğal hem toplumsal çevresini gittikçe daha çok bilgisi ile denetimi altına alması, kendisinin toplum ve dünya içindeki yerinin ne olduğunu kavraması, toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, insanların kökenine, uğraşlarına ve inançlarına bakılmaksızın insanın en yüce değer düzeyine yükselmesi sürecidir (Ozankaya, 1986; Mazlum, 2019).

Cumhuriyet’in İkinci Yarısında Sivas’ta Toplumsal Değişme

Bir kentin gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli göstergeler, kentin sahip olduğu üç çeşit sermaye türü ile ölçülebilir. Bunlardan ilki paraya dayalı ekonomik/iktisadi sermaye, ikincisi insan kaynağına dayalı beşeri sermaye (insan gücü), üçüncüsü ise insan ilişkilerine dayalı sosyal sermayedir. Bu üç sermaye türü bir toplumun/kentin toplumsal yapısı hakkında net fikir verecek, kentin bugünkü durumunu ortaya koyacak kavramsal yeterliliğe ve kapsama sahiptir.

Sivas kenti, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında üstlendiği roller ve yerine getirdiği tarihsel misyonuyla, medeniyetler kenti, kültür kenti, hoşgörü kenti, ozanlar kenti gibi nitelermeleri fazlasıyla hak ederken, ‘gelenen noktada durum nedir?’ sorusu önem kazanmaktadır. Yasak’a göre; “Sivas kurulduğu günden beri tarihin her döneminde, Anadolu’nun ortasında büyük ve önemli bir yerleşim merkezi olarak varlığını sürdürmüştür. Sivas, tarihin akışı içerisinde zaman zaman siyasi ve idari olarak başkent, savunmada güvenli bir konum, kültürel açıdan bir ilim merkezi, ulaşım, sağlık ve ticari alanlarda ise döneminin ve çağının hep gözde şehri olmuştur.” (Yasak, 2021).

Böylesine önemli bir tarihsel geçmişe sahip olan kentin geçmişten günümüze değişimi ve dönüşümü gerçekleşirken (ki bu kaçınılmaz bir süreçtir) bu nitelikleri sürdürüp sürdüremediği, kentsel ve toplumsal kimliğini koruyup koruyamadığı sorunsalı kentin mevcut konumunu ortaya koyar. Toplumsal değişme doğrusal bir çizgi izlemez, genelde inişli çıkışlı bir seyir izler. Sivas’ın kentsel toplumsal değişmesi de ikinci kategori içerisinde yer almaktadır. Tarihsel gelişim çizgisi içerisinde doğrusal olmayan bir gelişim seyri göstermektedir. Kentsel toplumsal değişme, bir kentin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal alanda gösterdiği gelişimi ifade eder. Kent, son 50 yılda önemli bir değişim süreci yaşamıştır. Ancak bugün kentin beklenen gelişmişlik düzeyine ulaşamamasının farklı nedenleri olmakla birlikte 1967 Kayserispor-Sivasspor arasında oynanan ve 43 kişinin hayatını kaybettiği (<https://www.gzt.com>, 2017) olaylı maç sonrasında kentte yaşanan olaylar, 3-4 Eylül 1978 Alibaba Olayları ve 02 Temmuz 1993 Madımak Olayları kentin imajını ve gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir. Gelenen noktada bütün bu süreçler ve kentin son durumunu tanıkların anı, gözlem ve deneyimleri üzerinden ele alınacaktır.

“Sivas zaman zaman ekonomik ve kültürel olarak doruk noktasına ulaşır şekilde gelişmiş zaman zaman da sönük dönemler yaşamıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda gerek nüfus gerekse sanayi açısından kentin böyle sönük bir dönem yaşadığını görüyoruz. 0 yıllarda diğer Anadolu kentlerinden pek farklı olmayan Sivas, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durgunluğun görüntüsünü de yansıtmaktadır. 1900-1923 yılları arasında kentte tamamen küçük sanayi ve tarım egemen konumda olmuştur.” (Ökmen, 2001).

Sivas'ın sanayileşme süreci ve bu alanda yaşanan gelişmeler, Cumhuriyet dönemine uzanır. Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra 1930'lu yıllarda başlayan kamucu politikalarla birlikte ilde bazı temel sanayi tesisleri kurulmuştur. TÜDEMSAŞ (Türkiye Demiryolu Makinaları Sanayii Anonim Şirketi) gibi büyük bir işletmenin Sivas'ta kurulması, şehrin sanayi potansiyelini gösteren önemli bir örnektir.

Kentin kamusal yatırımlardan istikrarlı bir biçimde yararlanamaması nedeniyle, son yıllarda Sivas'ın sanayi yapısı, daha çok küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerine dönüşme eğilimi göstermektedir. Bu eğilimin temel nedeni Cumhuriyet tarihi boyunca aldığı devlet yatırımları ve sanayileşme çabalarının kentin sanayi kenti olması için önemli olmakla birlikte yeterli olmamasıdır. Günümüzde kentin demografik göstergeleri, sahip olduğu endüstriyel kurumlar, istihdam oranı, istihdam yapısı, çalışma çağında olup istihdamda yer almayan işgücü durumu, konuyu tüm açıklığı ile kanıtlar niteliktedir. Kentsel gelişimi etkileyen birçok etken söz konusudur. Kentin coğrafi konumu, endüstriyel yatırımlar, eğitim düzeyi, sosyal yaşamın canlılığı, nüfus dinamikleri, ulaşım olanakları vb. bunların başında gelmektedir. Sivas kenti coğrafi konumu itibarıyla gelişmeye açık bir kenttir. Türkiye'de sekiz kente sınır komşusu olması, ülkenin ortasında yer alması, kara, hava ve demiryolu olanaklarının mevcudiyeti, sahip olduğu maden potansiyeli, tarıma elverişli arazinin büyüklüğü önemli avantajlar olarak kabul edilebilir. Kentin kamusal yatırımlardan yararlanma düzeyini 1950'ye kadar ele aldığımızda önemli ve temel yatırımların yapıldığını, Cumhuriyet idaresinin kente özel önem verdiğini görmekteyiz.

"10 Ekim 1924: Ankara-Sivas Demiryolunun yapımına başlanmıştır.

15 Ocak 1928: Kayseri-Sivas demiryolunun devlet tarafından yapılması kararlaştırılmış, bölüm bölüm yapılacak hattın uzunluğu 223 km olarak belirlenmiştir.

30 Ağustos 1930: Bölüm bölüm tamamlanan Ankara-Sivas demiryolu (toplam uzunluğu 603 km) Başbakan İsmet İnönü tarafından ulaşıma açılmıştır.

16 Aralık 1932: Samsun-Sivas demiryolu (395 km) hizmete açılmıştır.

19 Aralık 1935: Sivas-Eskiköy demiryolu işletmeye açılmıştır.

18 Mayıs 1936: Sivas- Erzurum demiryolunun yapımına başlanmıştır.

6 Haziran 1937: Sivas- Malatya demiryolu Çetinkaya'da birleşmiştir.

20 Kasım 1937: Sivas-Divriği demiryolu hizmete girmiştir.

1938: Divriği Demir İşletmesi faaliyete geçmiştir.

1939: Sivas Cer Atelyesi faaliyete geçmiştir.

1943: Sivas Çimento fabrikası faaliyete geçmiştir.

1945: Askeri Dikimevi faaliyete geçmiştir.

1947: Cer Atelyesine çalışan yetiştirmek üzere Çırak Okulu açılmıştır.

1950: Ulaş Devlet Üretme Çiftliği (TİGEM) kurulmuştur." (Yalman, 2024).

Kentin kamusal yatırım alma düzeyi önemli miktarlarda olmakla birlikte, kentin maden potansiyeli ve endüstriyel kapasitesi dikkate alındığında yeterli olmadığı görülmektedir. Bir yüzyılı geride bırakan Cumhuriyetimizin ikinci yarısında kente önemli yatırımlar yapılmaya devam edilmiştir. Ancak kentin gerek siyasal aktörlerinin gerekse ekonomik alanda öne çıkan aktörlerin gerekli çabayı göstermekte yetersiz kalması bu yatırımlardan gerektiği kadar alınmasını sağlayamamıştır. Günümüzde kentlerin gelişmişlik düzeyini gösteren en önemli göstergelerin başında kentin 'marka değeri'dir. Sivas, bu anlamda 'sanayi kenti' marka değerini edinmemiştir. Cumhuriyet'in ikinci yarısında yapılan kamusal yatırımları şöyle sıralayabiliriz;

"1957: NATO tarafından kullanılmak üzere havaalanı inşa edilmiş, 1987'de sivil uçuşlara açılmıştır.

1961: Sızır H.E.S. hizmete açılmıştır.

1965-69: 398 dükkânlık "sanayi çarşısı" faaliyete geçmiştir.

1966: Sivas Havaalanı hizmete girmiştir.

1968: Sivas "Kalkınmada Öncelikli İller" kapsamına alınmıştır.

1974: Cumhuriyet Üniversitesi kurulmuştur.

1979: Beton Travers Fabrikası kurulmuştur.

1980: Sivas Dokuma Fabrikası (SİDAŞ) Sivas'ın en büyük çok ortaklı kuruluşu (5400 ortak) olarak faaliyete geçmiştir.

1984: Sivas Et Kombinası faaliyete geçmiştir.

1985: Sivas Demir Çelik İşletmesi kurulmuş ve 1989 yılında faaliyete başlamıştır.

1990: Kangal Termik Santrali işletmeye açılmıştır.

1990: DHMİ tarafından ilk terminal binası yapılmıştır.

1994: Merkez 100. Yıl sanayi sitesi faaliyete geçmiştir.

1997: SİHAZ özelleştirmesinde yöresel sermaye tabanı tercih edilerek pilot bir örnek ortaya çıkarılmıştır.

1998: Merkez 4Eylül sanayi sitesi faaliyete geçmiştir.

2001: Merkez Ahşap İşleri (Ata Sanayi) sitesi açılmıştır.

2018: Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi kurulmuştur.

2021: Demirağ OSB Cazibe Merkezleri Kapsamına alınmıştır." (Yalman, 2024).

Cumhuriyet idaresinin kalkınma anlayışı ve devletçilik ilkesi gereği Türkiye'nin tüm illerine farklı düzeylerde ekonomik yatırımlar yapılmıştır. Sivas kenti de bu kapsamda yukarıda belirtilen yatırımlardan yararlanmıştır. Bu yatırımlar şüphesiz ki çok değerlidir ve kent açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak takdir edilir ki bu yatırımların yanında özel sektörün yaptığı yatırımlar da söz konusu olmakla birlikte kentin yazgısını değiştirmek ve kenti gelişmiş endüstriyel kent yapma noktasında yeterli olmamıştır. Nitekim kent, ülkemizin önemli kentleri arasında yer alsada; "bölge halkının okur-yazarlık oranı ve eğitim seviyesi giderek yükselmektedir. Bununla beraber son elli yıllık süreçte gerek kamunun gerekse özel sektörün yeterli oranda yatırım yapmadığından diğer şehirlere oranla durağanlığı gözlenmektedir. Bunun temelinde ise günümüz sosyal ve ekonomik koşullarının baskın etkisi olarak insanların, kırsal alandan kentlere doğru göç yoğunluğunun artması, bölgedeki istihdamın yetersizliği, daha müreffeh bir yaşam standardının arzu edilmesi ve eğitim gibi nedenler, büyük kentlere göçü cazip şekilde körüklemektedir." (Yasak, 2021).

Sivas kenti sadece ekonomik açıdan yetersizlikler yaşamamaktadır. Kültürel ve sosyal değişim anlamında da beklenen düzeyde bir gelişme sağlayamamıştır. Kentin sürekli dışarıya göç vermesi, nitelikli işgücünün ve eğitim düzeyi yüksek bireylerin başka illere göç etmesi en önemli nedenlerin başında yer almaktadır. Nitekim tanıkların ifadeleri de geçmişten günümüze bu değişimin yetersizliğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılara sorulan temel soru, "Sivas'ın son elli yıllık süreçte nasıl bir ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal bir gelişme gösterdiği" olmuştur. Katılımcıların üçü de Sivas'ın tarihsel öneminden başlayarak farklı konu, süreç ve olgular üzerinden konuyu günümüze getirmişlerdir. Katılımcılar Sivas'ın tarihsel önemini farklı bakış açılarıyla değerlendirmişlerdir.

K1 bu konuda şunları ifade etmiştir:

"Şimdi Sivas dediğimiz kent sonradan oluşmuş bir kent değil. Ülkemizin şehirlerinin birçoğu tarihsel zenginlikten yoksul özellikler taşıyor. Şimdi şunu söylemek isterim ki, burası koca bir eyaletin merkezi. Anadolu eyaleti deyince Sivas eyaleti akla geliyor. Tanzimat Dönemi'nde büyük bir vilayet oldu. Amasya, Tokat ve Şebinkarahisar'ı kapsıyordu. Dolayısıyla bir zamanlar Selçuklular döneminde altın çağını yaşayan birkaç şehirden birisi Sivas'tı. Burası aynı zamanda önemli göç yolları üzerinde yer almaktadır. İpek Yolları'nın geçtiği bir şehir. Dolayısıyla çok zengin bir şehirdi. Yani şu kampüs alan dediğimiz medreseler bile o çağın zenginliğini bize yansıtıyor. Sivas böyle devrelerden geçti. Sonra bir çöküş dönemi yaşadı. Şimdi Cumhuriyet'in ilk yıllarına dair birtakım istatistikler yayınlanıyor. Oraya baktığımız zaman nüfus itibarıyla ve diğer birtakım özellikler açısından ilk beşe giriyor. Şimdi o ilk beşteki resmî açıklamalara baktığımız zaman tabii ki bunda Atatürk'ün Sivas'a gösterdiği bir vefa örneği olarak ağır sanayi fabrikası gibi, çimento fabrikası gibi oluşumları meydana getirmesi çok önemlidir. Demiryolunun Sivas'a gelişi, Sivas'taki büyük bir canlanmanın özelliklerini taşıyordu. Yani baba, oğul, torunun aynı anda çalıştığı, geçimini sağladığı büyük, dev bir fabrikaydı. Atatürk onu Sivas'ta tercih etti." (Kişisel görüşme, 2025).

K3 ise Sivas'ın tarihsel ve güncel önemi konusunda görüşlerini ifade ederken vurguladığı en önemli nokta, kentin tarihsel geçmişi ve kimliğinden hareketle günümüzde hak ettiği noktada olmadığını şöyle ifade etmiştir:

"Ben, ilkokula başladığım 1958 yılından itibaren kentin ekonomik, sosyal, kültürel, ticari, sportif böyle başat olaylarını hatırlıyorum. Çoğunun da tanıyırım. Şimdi tabii, değişim esastır. Diyalektiğin de bir gereğidir bu değişim. Sivas da elbette ki diğer yerleşim birimleri gibi bu zaman zarfında çok değişikliklere uğradı her açıdan. Bunu doğal karşılamamız lazım. Bir de Sivas göç alan, göç veren, yani aynı hızla göç alan, aynı hızla göç veren bir şehir. Bunun da sebeplerini irdelemek lazım. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Sivas vilayeti, idari birim olarak vilayet, daha önce biliyorsunuz başkent ve eyalettir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Sivas vilayet ve Sivas'ın üç tane büyük sancığı var. Tokat, Amasya ve Şebinkarahisar. Bugün bunlara ilaveten Malatya'nın Darende, Kayseri'nin Aziziye, şimdi

Pınarbaşı dediğimiz iki büyük ilçesi de bize bağlı o zaman. 1933'te yapılan idari düzenlemede bu dediğim üç sancak, yani Amasya, Şebinkarahisar ve Tokat, vilayet olup Sivas'tan ayrıldılar. Darende Malatya'ya, Pınarbaşı da Kayseri'ye bağlandı. Şimdi hinterland olarak düşündüğümüz zaman, bugün Sivas coğrafi konum itibarıyla sanıyorum Konya'dan sonra ikinci büyük il. Şöyle bir düşünürseniz Karadeniz'den neredeyse Akdeniz'e uzanan yani Koyulhisar'dan Gürün'e varmak için herhalde buradan Ankara'ya gitmek kadar bir mesafe var yani. Zaten sekiz ile komşu olan tek il Sivas. Her bölgeye hemen hemen komşudur. Tabii bir de medeniyet uygarlık tarihi, yani ta Selçuklulardan, Beylikler döneminden, Osmanlı'dan, Cumhuriyet'e evrilen büyük bir süreç var.

Bunu niye söylüyorum, Sivas bu tarihi gelişimine paralel bir şekilde maalesef gelişmedi. Şimdi şu saydığım iller, örneğin Kayseri'yle bir mukayese ettiğimiz zaman efendim maalesef Sivas'ın nüfus itibarıyla de sosyo-kültürel açıdan da ticari açıdan da çok çok gerilerde kaldığını veya onu söylemeye dilim varmıyor, hak ettiği düzeye gelmediğini maalesef görüyoruz." (Kişisel görüşme, 2025).

Katılımcılardan K2, kentin en büyük sorununun önce 18. yüzyılda başlayan farklı ulus ve etnisitelere mensup göçlerin varlığını, sonrasında ise kent içinde kırdan alınan düzensiz göçlerin fazlalığı ve bunun kent üzerinde yarattığı olumsuz etkileri şöyle ifade etmektedir:

"Ben Sivas'a dair önce bir göç meselesini söylemek gerektiğini düşünüyorum. Sivas'ı bir bekleme istasyonu gibi görelim. Tarih boyunca böyle oldu. İlk göçler, büyük göç hareketleri 18. asırdan itibaren Kafkasya'dan, Kırım'dan gelen göçmenler var. Tabii o dönemi göz önüne getirdiğimizde kapalı toplumlarda dışarıdan gelen farklı grupların, kaynaşabilmeleri çok kolay bir şey değildir. Bilakis, 19. asrın son çeyreğinden itibaren bu daha büyük bir trajediye de yol açtığı, yani Osmanlı Devleti'nin aslında bel kemiğini kıran, tarihimizin en büyük milli felaketi olarak gördüğüm 93 Harbi'yle birlikte Sivas tam bir sığınağa dönüşmüştür adeta. Kafkasya'dan gelenler var, bilahare Rumeli'den gelenler var. Bu göç hareketlerinin yol açtığı bir şey var. Yani bir demografik yapının değişmesinin yol açtığı bir kültürel değişim de var. Zaman içerisinde mübadeleler var, Trakya'dan gelenler var, -muhacirlerin dışında- onların getirdiği kültür var. Şimdi, bunu bir tarafa koyarak, daha sonra bir de şehrin 1950'den itibaren yaşadığı kendi içindeki göç hareketleri var. Köylerin daha iyi yaşam koşulları arayışı neticesinde şehirlere akması, nüfusun geometrik büyümesinden kaynaklanan tarım ve hayvancılığın bu nüfusa yetmeyeceği kaygısının yol açtığı bir ekonomik göç var. Tabii köylerin aslında 1950'ye kadar, Mahmut Makal'ın Bizim Köy'de de anlattığı gibi 1950'ye kadar Anadolu'daki köylerin tamamında Orta Çağ'da yaşanan hayat standardından çok daha iyi olduğunu düşünmüyorum. Yani 1950'de Sivas'a 70 kilometre mesafedeki herhangi bir köyde neler yaşanıyor ise 1600'lerde de inanın aynı şeyler yaşanıyordu. Penceresiz evlerde, damdan sızan ışıkla aydınlanan mekânlarda. Şimdi bu kapalı toplumlarda yaşayan insanlar artan nüfuslarını geçindirebilmek için şehre gelmeye başladılar.

Tabii o yaşam standartlarında yaşayan insanların geldiği şehrin biraz daha parıltılı hayatı bunları kaygıya sevk ettiği için daha ziyade şehrin çeperinde varoşlar oluşturmaya başladılar. Gecekondularda koloniler halinde yaşamaya başladılar. Mesela birisi geldi, sonra akrabalar onun etrafına geldi. Böyle mevzilenmeye başladılar. Bu giderek öyle bir hale geldi ki şehirde bir tür egemenlik mücadelesine dönüşen köy dernekleri, yöre dernekleri. Efendim, bir tespit yapmak adına söylüyorum. Yani eleştirenler eleştirilebilir, katılabilir, katılmayabilir insanlar. Mesela Merder diye Meraküm Yöresi Derneği var. Soyder diye Soğuk Çermik Yöresi Derneği var. Hevük Bölgesi Derneği, Elbeyililer var. Bu sadece merkezde olan. Diğer ilçelerden gelen Yıldızlıliler derneği. Kangallılar bir dernek. Ayrıca etnik grupların, farklılıkların dernekleri var. Kafkas dernekleri vs.... Şimdi bunların oluşturduğu küçük koloniler var. Bu çok ciddi bir travmadır ve bence sorundur. Çünkü biz doğduğumuz evi sonra biraz büyüyüp 2-3 yaşından itibaren evin önündeki sokağı keşfetmeye başladığımızda önce aidiyet, mensubiyet duygusu gelişti. Sonra da ait olduğumuz yere sahip olma duygusu gelişti. Bir kabdan bir başka kaba aktarılır gibi aktarılan insanların geldiği yere hem aidiyet hisleri olmadı hem mensubiyet duyguları olmadı hem de orayı sahiplenme değeri olmadı. Mesela şehrin gerçek manada kültürüyle beslenip donanmış ailesinden bu irfanı almış birinin eline spreya boya alarak herhangi bir tarihi eserin veya herhangi bir duvarın üzerine yazı yazması havsalamızın alacağı bir şey değildir. Ama bugün işte bir bakıyoruz ki Sivas'ın göz bebeği medresenin o işlemeli duvarlarında spreya boya yazıyor. Bu çok düşmanca bir tavır yani. Bunun sebebi orayı benimsememe, oraya sahip çıkmama, oraya ait olduğunu düşünmemektir. Böyle paspas gibi çiğneyip geçiyoruz şehri. Göçün yol açtığı böyle bir travma var. Tabii buna karşı oluşan bir de refleks var. Nesiller boyu Sivaslı olan, geçmişten itibaren şehrin kültür kodlarını, kendi kültür kodları haline getirerek yaşayan insanların bu gördükleri vandallık, hoyratlık karşısında yerlilik mensubiyeti oluşturması, bunun da bir takım kendi içerisinde açmazları, sakıncaları olduğu, onlar da dernekleşiyorlar. İşte günümüzde Şehir Kültürünü Yaşatma Derneği, Şehirli Kadınlar Derneği gibi. Bunun yol açtığı travmalar, şehrin şu anda sosyolojik yapısında çok ciddi etkiler yaratmıştır. Aslında son 40-50 sene içerisinde yaşadığımız büyük toplumsal hadiselerin arka planında da bu var. Köksüzleşme. Tabii ki şimdi şehrin de dışarıya göçü var. Yani köyler merkeze göçerken merkezde hali vakti yerinde olan aileler sahip oldukları imkanlarla, hocamın demin beyan ettiği gibi daha büyük şehirlerde bu imkanları daha iyi hale getirecek yaşam standartları aradılar. Hani göçmen kuşların uygun yaşam alanları arayarak göçmelerine benzer bu. Göçtüler. Yani biz de 1970'lerin ortasında işte Bursa'dan gayrimenkul aldık. Aile büyüklerimiz nakletmeyi düşündüler. Sonra farklı sebepler çıktı. Ben nüfus kütüğümüzde mevcut olan sülaleye bir bakıyorum. Şu anda üçte ikisi dışarıda. Kendi çocuklarım dışarıdalar yani. Biz hanımefendiyle birlikteyiz artık. Bunun ikinci boyutu var göçün yani. Merkezin dışarıya göçü. Peki bu neye yol açıyor? Şimdi benim doğduğum büyüdüğüm

mahallede bizim gibi inanmayan, bizim gibi düşünmeyen, farklı dinlere, farklı etnik mensubiyetlere sahip insanlarla biz aynı okulda, aynı sınıfta beraber yaşadık, eğitim aldık. Beraber halay çektik düğünlerde, derneklerde. Ermeni komşular... Ermeni güzellemesi yapmak değil niyetim. Bir sosyal tespittir bu. Düğünümüzde çalgı çaldılar, Paskalya'da çörek gönderdiler. Biz onlara ihtiyaçlıysa kurbanda hisse gönderdik. Biz bunlarla beraber yaşadık. Yahut şehir merkezinde 1950'den önce çok fazla Alevi yoktur. Doğrusunu söylemek lazım. 1950'den sonraki göçlerle merkeze yerleşmeye başladılar. Çünkü onlar daha ziyade uzak, kuytu köylerde yaşarlardı. Şimdi 1978... 3-4 Eylül 1978 olayları. Bize benzemeyenlere tahammül edememek. Çünkü kapalı köy toplumunda yaşayan adam... Zengini de fakiri de hep aynı hayat standartlarıyla yaşar. Aynı şeyleri tehlikeli görür, aynı şeyleri yabancı görür. Ki Yakup Kadri'nin Yaban adlı romanında bu çok açık biçimde görünür. Yaban denir ona. Size benzemiyor çünkü standartları farklı. Yaban görmeye başlarız. Bir de büyükler çocuklara sürekli telkinlerde bulunur. Bunu Sünnilik diye etiketlenenler de Alevilik diye etiketlenenler de çocuklarına, birbirlerini öcü gibi göstererek büyütürler. Biz bunları gördük şehrimizde. Bunların yol açtığı travma yaşandı. 1993 2 Temmuz hadisesinde de ben o şehirdeki dokuyu çok çok iyi gözlemliyorum. Yani bu insan havsalasının alacağı bir şey değildir. Kabul edilebilir bir şey değil ama biz bize benzemeyenleri imha etmeyi, ortadan kaldırmayı aynen bugün tekbir çekerek insan öldürmeyi cihat zannedenlerin yaptığı gibi böyle bir algı oluştu. Bunun sebebi köylü dindarlığıdır." (Kişisel görüşme, 2025).

K2 ile yapılan görüşmeden çıkarılacak birkaç sonuç vardır.

Tanıklarla yapılan görüşmelerde, kentin ekonomik yapısı, gelişmişlik/gelişmemişlik konusu da ele alınmıştır. Bu konuda tanıklar bazı noktalarda benzer gerekçelerle kentin istenilen ekonomik seviyede olmadığını belirlerken bazı noktalarda farklı düşünceler dile getirmişlerdir. Görüşmecilerden K1, Cer Atelyesi (1939) yapımında Sivas'ın tercih edilmesini Atatürk'ün kente olan vefa duygusu nedeniyle yapıldığını, ayrıca çimento fabrikasının kurulmasının da kentin ekonomik ve sosyal yaşamı için büyük değer olduğunu ifade ederken, bu tercihin birtakım tartışmaları da beraberinde getirdiğini vurgulamıştır. Tartışmaların, "kentin kamusal yatırım almasının özel sektörün yeterince yatırım yapmamasına neden olduğu" üzerinden yapıldığını ancak bu tartışmaların haklı/haksız olduğunu kanıtlamanın olanaksızlığını belirterek şunları ifade etmiştir:

"Demir yolunun Sivas'a gelişi, Sivas'taki büyük bir sosyal ve ekonomik canlanmanın özelliklerini taşıyordu. Yani baba, oğul, torunun aynı anda çalıştığı, geçimini sağladığı büyük dev bir fabrikaydı. Atatürk Sivas'ı tercih etti. Demir yolu üzerinde bulunan bir şehre yapılacaktı. Şimdi bunu bazen şöyle eleştirenler de oluyor. Deniyor ki bu tip devlet yatırımları olmasaydı özel sektör geliştirdi diye. Tartışmalı bir konu. Yani olur muydu olmaz mıydı bilmiyoruz. Ama Sivas'ın sosyal hayatına, ekonomik hayatına çok ciddi katkılarda bulunduğunu söyleyebiliriz. Sosyal hayat da vardı. Sinemasıyla, sosyal özellikleriyle.

Kayaklarla, 1500 kişinin aynı anda kayak yaptığı bir Sivas'tan bahsediyoruz, fotoğrafları var elimizde. Ailecek bütün lojmanlar boşalıyor, bütün insanlar kayak yapmaya gidiyorlar. Bu büyük bir sosyal etkinlik. İşte Yoğun Yokuş Bölgesi, işte Meraküm Bölgesi, üç tane kayak merkezi var Sivas'ta. Şimdi bu fabrikaların politik girişimlerin sonucunda giderek teknolojiye ayak uyduramaması, aşırı personel istihdamı vs. giderek zayıflamaya başladı. Eskişehir'den, birtakım şehirlerden gelen teknik insanlar bu fabrikada çalışıyordu. Sivas sosyal hayatını bayağı etkilemişlerdi. Ama zamanla o insanlar da emekli oldu, gittiler. Sivas'ta da şöyle bir durum ortaya çıktı. 70'li yıllardan itibaren büyük bir göç hareketi başladı. Yani ekonomik şartlarının getirdiği zorunluluklar, iş bulma sıkıntıları baş gösterince insanlar iş amaçlı gidenler olduğu gibi zengin olup da daha iyi hayat şartlarını yaşamak, yatırım yapmak isteyen ailelerin de gittiğini görüyoruz. Bir de böyle bir şey var. Yani hem ihtiyaçtan hem de biraz da daha iyi hayata ulaşalım diye. Dolayısıyla onlar gidince sermaye de beraber gidiyor. Gidince burada yatırım yapılması gerekirken büyük şehirlerde yatırım yapılıyor. Bugün konuşunca işte özellikle İstanbul'a ağırlıklı olmak üzere Antalya'da, İzmir'de, Bursa'da Sivas'ın iş adamlarından bahsediyoruz. Sivaslı iş adamları dernekleri kuruldu. Dolayısıyla Sivas bundan mahrum oldu... İlavé şeyler de söylemek isterim. Sivas'ın, Kayseri ile çok karşılaştırıldığını biliyoruz. Sivas'ta ortaklıklar yürümüyor. Bunu çok yönlü incelemek lazım. Kardeşler bile ortaklığı yürütemiyor. Bir süre sonra ayrılıyorlar. Bu konuda bir bilgi dikkatimi çeker? Ben şöyle düşünüyorum. Ticaret kültürü eksikliği mi var? Girişimcilikte sermayeyi birleştirince daha büyük işler yapılacağını bilincinde mi değiller? Ortakların birbirine özgüven duyguları mı eksik? Bütün bunların hepsini ben bir arada düşünmek istiyorum. Bunun somut bir örneğini vermek isterim. Sıdaş diye bir fabrika kuruldu Sivas'ta. Biner (1000 TL) lira sermaye ile insanlar buraya ortak oldular. Sonu ne oldu biliyor musunuz? Yıllar sonra bu biriken paralar, işte bankada faize yatırılmış, faizini almış adamlar herkesin biner lirasını yıllar sonra iade ettiler. Şimdi böyle kötü bir örnek önlerinde dururken insanlar bu tür girişimlere veya çağrılara olumlu karşılık vermiyor. Yani kötü örnekler geleceğe olumsuz yansıyor. Bir başarı örneği de var Sivas'ta Estaş mesela. Ben onu çok iyi hatırlıyorum. Onun kurucularından da tanıdıklarım vardı. Hatta ilk dinleyenlerden biri ben olabilirim. Almanya'da çalışıyor bu bahsettiğimiz şahıs. Dedi ki orada ben örneklerini gördüm oranın tezgahlarını getireceğim, burada krank milleri üreteceğiz. Dedik ki helal olsun adam nasıl yapacak? Şu anda 50-60 civarında ülkeye ihracat yapıyor. Bütün otomobil sanayinin krank millerini üretiyor. Yani istenirse yapılıyor demek ki. Orada 3-5 ortak bu işi başardılar. Çok güzel teknik elemanlarla çalıştılar. Büyük istihdam sağlıyor, yüz ağartıcı bir şey yani. Şu anda aktif bir şekilde giderek ticari hacmi büyüyor. Şimdi olumsuz örneklerin yanında dediğim gibi olumlu örnekler de var. Bunları çoğaltmak lazım. Yani 1-2 değil de mesela bir lens fabrikası kuruldu, mercek üretiliyor. Yani girişimcilerimiz güzel şeyler yapıyor. Bir de şu var biliyor musunuz? Başarılı olan insanlara bir moral destek vermek lazım. Mesela

Dermokil diye bir kurumumuz var. Arkadaşlarımıza buradan konsey olarak gittik, ziyaret ettik. İnanır mısınız ben vallahi şaşırımdım. Yani Sivas'ımızda böyle bir üretim merkezi olacağını bilmiyordum. Sağ olsunlar bize eşlik ettiler, bütün fabrikayı gezdik, hayranlık içindeyim. Milli Savunma Bakanlığı'ndan çok büyük bir sipariş almışlar, onu yetiştirmeye çalışıyorlar. TSK'ya, dış macunu, şampuan vs. üretiliyorlar. Yani çok etkileyici bir şey. Hatta bir takım kozmetik sanayi üretimi burada yapılıyor, onların firma adlarıyla üretilip satılıyorlar. Yani burada üretiliyor, üzerine öbür firmanın damgasını vuruyorlar. Yani çok güzel bir şey. İstenirse her şey başarıyor. Onore ettik, sayfalarımızda paylaştık. Sivas için böyle bir yatırım yapılmasından duyduğumuz sevincimizi dile getirdik. Hatta ürettikleri bulaşık makinesi, temizlik aparatını özel tanıttık. Dedik ki yani yerli üretimimiz varken diğer ürünleri niye alalım? Yani onu teşvik etmemiz lazım sahibi de çok büyük memnuniyet duydu. Yani kim olursa olsun burada üretim yapan her insana her türlü desteği vermemiz, ziyaret etmemiz lazım. Ama çekememezlik yaparsak bu topluma olumsuz yansıyor, çocuklarımızın geleceğini etkiliyor. Ekonomik yönden şu anda organize sanayi bölgelerimizle tam konuya hakim olmamakla birlikte bayağı istihdam yapan iş yerleri, dokuma yerleri, tekstil fabrikaları falan olduğunu duyuyorum. Umudumuz şu yani, giderek daha gelişmesi" (Kişisel görüşme, 2025).

Görüşmecilerden K3 kentin ekonomik olarak istenen noktada olmamasını, kent esnafının belli ekonomik gücü elde ettikten sonra başka kentlere göç etmesine, göç ederken bütün aile bireylerini yanında götürerek, ticaretin bir kısmının kentte yapılmamasına bağlamaktadır.

"Şimdi efendim, Kayseri'nin tüccarı Kayseri'den Antalya'ya, Adana'ya, İzmir'e, Bursa'ya gideceği zaman ailesini, komple götürmez. Birini bırakır orada. Diyelim Cingilloğlu kolonyaları, Türkiye çapında. Bunlar oradan göçecekse Kayseri'de, ailesinin bir temsilcisi orada bırakır. Bizde öyle değil. Bakın ben size bir şey söyleyeyim, bana şunu gösteremezsiniz. Sivas'ta bugün tarihi 100 yılı aşmış olan bir ticari kuruluş var mı? Yani bana deyin ki arkadaşım, şu eczane veya şu bakkaliye veya şu şarküteri veya şu manifaturanın tarihi ta 1900'lerin başına gider. 1900'leri bırakın Cumhuriyetin kuruluşuna kadar gitmez." K3, kent esnafının kentte yatırım yapmama veya başka illere göç ederken ailenin tümünün göç etmesini memlekete bağlılığın olmaması ile açıklamıştır. "Yani burada tabii memleketçiliğin de üzerinde durmak lazım. Ben buranın suyunu içtim, ekmeğini yedim. Ben buradan gidemem, gitmem. Zorunlu bir sebep olmadığı sürece. Gidersem de burada bir takanak, ailenin bir kısmını burada bırakırım. Bunu diyen yok, köprüleri atıyorlar. Giden gidiyor yani artık. Babalarının, analarının mezarına bile gelip, kapısına bile ziyaret için gelmiyorlar, biliyorum. İsim veririm, onlarca isim veririm de gerek yok. Sahipsizlik bizim en büyük sorunumuz." (Kişisel görüşme, 2025).

Katılımcıların ikisi kentin ekonomik olarak olması gereken gelişmişlik seviyesinde olmamasını, kentin marka değeri oluşturamamasını ve kent imajının sorunlu olmasını yukarıda vurgulanan faktörlerin dışında üç temel olayla

açıklamaya çalışmışlardır. 1967 Kayserispor-Sivasspor maçında çıkan olaylar ve sonrasında yaşanan gelişmeler, 3-4 Eylül 1978 Alibaba olayları ve 2 Temmuz 1993 Madımak olayı. Olayları genel olarak değerlendiren ve adı geçen olayları doğrudan anmadan dile getiren K1 bu konuda şunları ifade etmektedir:

“Bu olaylar biliyorsunuz provokasyonlarla oluyor. Fakat aparat olarak gençlere böyle milli, manevi, dini mesajlar veriliyor. Çocuklar sokaklara dökülüyorlar. Gençlerin saflığını kullanıyorlar. Yani siyasi kutuplaşmalar bir takım siyasetle uğraşan insanlara oy olarak dönüyor. Benim tespitimi söylüyorum. Yani kavga olursa iki keskin kutup olur, bu kutbun oylarını alırım. Bu bir vaka yani. Yani kıskırtıcı insanlar oluyor ama şunu düşünmüyorlar. Bu olayların, şehrimize olumsuz yansımaları, ödeyeceğimiz bedeller nedir diye düşünmediler. Sivas'ta 350 bin insan yaşıyor. Bu olayların içinde bulunan belki de birkaç bin kişi vardır. Yani halk bu tip olayları tasvip etmez. Ben bu şehrin yerli bir insanı olarak söylüyorum. Şimdi bunlar acı bedeller ödetti halka ve şehrimize. Şimdi Allah korusun bir şey olunca diyorum ki ya tekrar bir olay olsa, Sivas belini doğrultamaz. Yani halk bu konuda ders almıştır umarım. Yani dikkatli olmak lazım. Mesela üniversitede öğrencilere şunu derdim. Arkadaşlar, kitle psikolojisi diye bir şey var. Sizi heyecanlandıran bir laf olabilir. Bir an olsun durup düşünün. Bunu kim organize ediyor? Ben buraya katılırsam ne olur diye düşünün. Ama apar topar işin içine girmeyin. Böyle şeylerden uzak durun derdim çocuklara. Yaşanmışlığın bir tecrübesi. Yani istikballeri batan insanlar oluyor. Aileler mağdur oluyor. Ne bileyim. Bu olaylardan ürken insanlar asla Sivas için bir yatırım, herhangi bir girişim düşünmüyorlar. Şimdi bir toplumsal olayın etkileri çok uzun yıllar silinmiyor. Sosyal olayların özelliği böyledir.” (Kişisel görüşme, 2025).

K2 ise özellikle olaylı maç sonucu yaşananlara dikkat çekerek kenti üzerindeki etkilerine şöyle vurgu yapıyor:

“Sağ olun. Hocam bir defa şu Sivasspor-Kayseri spor maçı. Hocam ondan bahsetti. Şehri boşaltan önemli hadiselerden birisidir. 17 Eylül 1967 43 kişi vefat etti. Tabii onun öncesinde zaten Sivas'ta, Kayseri arasında birkaç futbol müsabakasında meydana gelmiş hadiselerin tetiklediği bir durum var. Biz futbol maçında da gol atmaya böyle neredeyse cinsel manalar yükleyecek kadar absürt algılayan bir yapıya da sahibiz. Çünkü o sevinç tezahüratı esnasında yapılan eylemlerden bunu biliyoruz. Burada 43 kişi öldü. Bunun yol açtığı tepki ve refleksle, öfkeyle Sivas'ta müthiş bir vandallık sergilendi. Kayserililere ait işyerleri tahrip edildi. Şimdi ben hocam da inceledi bunu. Ticaret ve Sanayi Odası'nın kütük defterlerini inceledim, yıllıklarını inceledim. 1920'li yıllardan itibaren Sivas'ta birkaç tane Kayserili büyük işletmeci var. Otomobil parçası satıyor. Yedek parça satıyor, tamir atölyesi var. Anlıyoruz ki bu işle ilgilenenler gelip buralarda da yavaş yavaş bu sahaya hakim olmaya başlıyor. 1930'lu yılların ortasından itibaren birkaç tane elektrikçi var Kayserili Sivas'ta. Şekerci var, otel işleten var. Yani Sivas'ta birkaç tane önemli işletmeci Kayserili var. Artık yavaş yavaş böyle bir oluşum var. Bu hadiseden sonra onlar şehri terk ettiler. Gittiler.” (Kişisel görüşme, 2025).

K3 de benzer tespitlerle bu durumu şöyle izah ediyor: “1967 Eylül'ünde cereyan eden bir sportif hadisedir, Kayseri Sivas hadiseleri. Şehirlimizin ölmesi feci şekilde Sivas'ı sarstı. Hem sosyal kültürel yapıyı sarstı hem ticaret ilişkilerini sarstı iki şehir arasındaki. Ondan sonra 3-4 Eylül 1978'de cereyan eden ve yakın siyasi tarihe Ali Baba olayları ismiyle geçen bir hadise ki 10 kişinin ölümüyle neticelenmişti. Ondan sonra gelen kırgınlıklar da ve ondan sonra gelen davalar ardından gelen sıkı yönetim rejimi o sıkı yönetim döneminde yargılamalar filan onu da Sivas'ın sosyal yaşantısında ve göçün oluşumuna büyük tesir etti. Ve nihayet işte böyle üzülmeye ağzımıza bile almaktan çekindiğimiz 2 Temmuz olayları buna tüy dikti yani.” (Kişisel görüşme, 2025).

Katılımcılar, farklı noktalarda Sivas'ın kültür ve sosyal yaşamına ilişkin görüşlerini de ifade ettiler. Bunu yaparken çoğu kez kentin sosyal ve kültürel yaşamını geçmiş ve günümüzle kıyaslayarak ifade ettiler. Geleneksel kültürden nasıl uzaklaştığı, mahalle kültürünün nasıl yok olduğu, dayanışmacı kültürün bireyselliğe değil, bencillikçe dönüştüğü konularını örnekler üzerinden açıklamaya çalıştılar.

Görüşmecilerden K1 özellikle folklor anlamında Sivas'ın geçmişte çok zengin bir mirasa sahip olduğunu ancak günümüzde aynı şeyleri söylemenin zor olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Sivas'ta 1970'li yıllarda 'Kar Güzeli' yarışması yapılırdı. Günlük giysileriyle kızlar dizilir, jüri birini seçerdi. Yeni kar güzeli basında tanıtılırdı... Kültür konusuna gelince, bir milli kültürümüz var, bir de yerel kültürümüz var. Yerel kültürü geliştirirseniz evrensel boyutlara kadar ulaştırabilirsiniz. Şimdi Sivas kültürel yönden, bunlar yazılmış eserlere bakarak söylüyorum, yaşanmışlıklara bakarak söylüyorum, zengin bir kültür mirası var. Ama kültür mirası dejenerasyona uğramış. Anlattığımız iç göç, dışarıya göç vs. bu yozlaştırmayı artırdı. Yani eski Sivas mahallelerinde sokağın ortasında, bahçede düğün olurdu. Muazzam bir kültür unsuruydu. Sünnet düğünleri aynı şekilde yapılırdı. Bunlar kültüre aktarılacak şeylerdi. Mesela bizim sanatçılarımız vardı, ressamlarımız vardı... Bu tür etkinlikleri çok görüyorum. Mesela halk oyunları Sivas'ta muazzam ilerlemişti. 70'li yılları hatırlıyorum. Okuduğumuz Sivas Lisesi'nin yaklaşık 10 tane halk oyunları ekibi vardı. Silifke, Kafkas, Sivas, Bitlis, Balkanlar. Kıyafetleriyle, her şeyiyle sahneye koyacak durumdaydı... Değişik kuruluşlar, geceler yapıyordu. Bu halk oyunları ekipleri düğünlere gidiyordu. Sanat müziği, halk müziği, halk oyunları, düğünler bu kültür ortamında cereyan ediyordu. Şimdi bakıyorsunuz bir org, metalik sesler. Yani düğün müdür nedir, nasıl oluyor bilmiyoruz biz bunları. Şimdi bu kültürel boyutlar yaşanarak geliştiriliyor, nesilden nesile aktarılıyor. Bir de okul gibi düşünelim bunu. Şimdi orada büyük bir kesintiye uğradı halk oyunları. Şimdi benim gözlemim şu, Halk Eğitim Merkezi'nin halk oyunları ekibi vardı. Liseden ilkokullara kadar halk oyunları ekibi vardı, ilkokul arası yarışmalar olurdu. Yarışmalarda teşvik amacıyla özel kıyafetlerle çekışmeli yarışmalar yapılırdı. Şimdi eğitim sistemimizin problemlerine bunu da dahil etmek lazım. Niye yok? Mesela usta eğitimciler geldi,

çocukları okulun beden eğitimi salonlarında çalıştırırdı. Aylarca özel kıyafetler alınır, yarışmaya hazırlanırdı. Şimdi o çocuk hayatı boyunca onu unutmuyor. Bir düğünde dernekte kalkıyor, onu icra ediyor. Ne kadar güzel bir şey... Mesela Sivas halayı, benim çocukluğumdan beri çok iyi hatırlarım, ince sazla halay çekilirdi, davul zurna ender görüldü. Evlerin bahçelerinde, düğün salonlarında ince sazla, cumbuşla, kemanla vesaireyle kadın-erkek Sivas halayı çekilirdi. O kadar güzel bir görsel sergileme olurdu ki, sivil halk oynuyordu bunları. Şimdi insanlara soruyorsun, Sivas halayına eşlik eder misin? Edemeyiz. Bilmiyoruz. Öbürü gözlüyordu, öğreniyordu. Kurslara katılıyordu, Halk Eğitim Merkezleri'nde, okullarda. Şimdi bunlar yok... Sivas halısı dünya çapında meşhurdu. Bilmem kaç bin tane ilmek atılmış santimetre kareye. Burada cezaevinde dokunurdu bu. Türkiye çapında sıraya girilirdi. 10 senede, 15 senede sıra gelmezdi. Maliyeti çok yüksek bir üretimdi. Değişik halı merkezlerinde biraz denendi ama yürütülemedi. Niye yeniden yapılmaz? Dünyada örneği yok. Yani Sivas halı koleksiyonu yönünden çok zengin. Şu anda yöneticiler bir müze arayışı içindeler. Bütün halıları bir ara orada sergilenecek Selçuklu dönemi halıları falan. Bu bizim aynı zamanda milli kültürümüzün bir parçası. Desenleriyle, dokuma özellikleriyle, ilmek sayısı ile yani ta Türkistan'dan getirdiğimiz özellikler Sivas'ta hayat bulmuş. Bu, yeniden ihya edilebilir. Yani Isparta halısı deyince aklımıza farklı bir şey geliyor. Sivas halısı ince bir dokuma, çok istisna bir şey, çok büyük bir maddi getirisi olan bir şey üretim açısından. Dikkat edin bakın kırılma, bütün hatlarda oluyor. Yani sadece düğünü, derneği, halk oyunları falan değil toplu bir çöküş, bir zihniyet çöküşü yaşıyoruz." (Kişisel görüşme, 2025).

Görüşmecilerden K3, sosyal ve kültürel açıdan yaşanan deformasyonun önce şehir dışına yapılan göçlerle başladığını, 1965'te kabul edilen 1966 yılında uygulamaya geçen Kat Mülkiyeti Kanunu'nun komşuluk ve yakın ilişkileri zayıflattığı, diğer yandan geçmiş dönem kültür sanat faaliyetlerinin aynı yoğunlukta olmadığını belirterek öncelikle kentin göç vermesinin yarattığı sorunları şöyle ifade ediyor:

"Haklı sebeplerle gidenler de oluyor. Çocuğunu okutmak için gidenler veya sağlık nedenleriyle gidenler de oluyor. Ama bunlar sosyokültürel yapıya zarar veriyorlar. Hani bazen eşimiz, dostumuz bize yakınıyor. Yahu geldim Sivas'ta hiç tanıdık, bulamadım. Caddelerde gezdim, selam verecek kimseyi bulamadım. Bulamazsın tabii, çünkü şehir korkunç bir değişim süreci içinde. Şimdi Sivas bizim yetiştiğimiz yıllarda çok modern bir şehirdi. Hem kültürel faaliyetler açısından hem sosyal yaşantı açısından. Ben bürokrat çocuğuyum. Ben öğretmen çocuğuyum, annem öğretmendi. Son derece modern bir hayat vardı. Bunu Şehir İklimi adlı kitabımda koyduğum bazı fotoğraflarla da bunu belgelemeye çalıştım." K3 daha sonra Kat Mülkiyeti Kanunu'nun insan ilişkilerini etkilemesi noktasında şunları dile getiriyor: "Bir de şöyle bir olay var. Şimdi 1965'te Kat Mülkiyeti Kanunu çıktı. Kat Mülkiyeti Kanunu çıkmadan evvel hepimizin bahçeli evleri vardı, mutlaka. Bostanlı, bahçeli, sağlıklı evlerimiz vardı, birer katlı, en kabadayı iki katlı. İşte bir miktarda konak dediğimiz, bir kısmı da

Ermeni yapımı olan konaklar vardı. O bahçeli evlerimizde biz başka bir hayat sürüyorduk. Şimdi 1965'ten sonra Kat Mülkiyeti Kanunu çıktıktan sonra bu "yap-sat" olayı çıktı. Arsası olan müteahhide verdi. Toplu yaşamaya geçtik. Ataerki aile düzeni yavaş yavaş yıkıldı. Artık herkes çekirdek aile dedikleri, işte ana baba çocuklar. Ama eskiden öyle değildi ki herkes eltiler, görümceler, kardeşler, kayınpederler, bilmem neler hep aynı konakta aynı o bahçe içinde yaşarlardı. Apartman hayatı insanları yalnızlığa sürükledi. Şimdi ben düşünüyorum mesela eskiden bir hastalık durumunda veya bir acil durumda bile akraba, eş-dost hastanın yanında kalmak için sıraya girerdi. Hastanın yanında ben yatayım, sen getir-götür işlerini hallet gibi. Şimdi öyle bir küçük çekirdek aileye sahip olduk ki yani ya eşin yatacak yanında, çocukların işi gücü varsa onları getirtmen mümkün değil." Aynı görüşmeci kentin geçmiş tarihlerde sosyal kültürel yaşamına ilişkin çok önemli bilgileri şöyle paylaştı: "1960'lı 70'lilerin başını hatırlıyorum. O kadar çok tiyatro kumpanyası gelirdi ki buraya. Yani her hafta veya her ay bir iki tane tiyatro kumpanyası gelirdi. Mesela o büyük aktörlerin oyunlarını ben hep seyretmişimdir burada. Tabii ailemin yardımıyla ben nihayet ortaokul-lise talebesiyim. Çok ciddi yayınlar çıkardı, dergiler çıkardı. Çok tiyatro oyunları sergilenirdi. Dışarıdan gelenler değil sadece, onlar ayrı. Burada Shakespeare'in Hamlet'ini 1962 yılında İngilizce sahneye koydular. Evet, bunun gazete haberi var bende. Oynayanların da isimleri var. Bunu gazeteler haber yapmışlar. Demiryolu Sineması'nda 1962 yılında Hamlet İngilizce aslından oynandı burada. Birkaç edebiyat öğretmeni oynadılar bunu. Ha, bu bir şey midir? Bana göre bir ölçüdür bu. Sonra kadrolar, mesela şimdi kaht-ı rical (kaht-ı rical: devlet yönetiminde ve liyakat isteyen diğer alanlarda, kalifiye eleman bulunamaması durumu. Yazarın notu) diyoruz mesela. Biraz evvel bahsettiniz işte. Devlet ricali olsun, okuldaki bilhassa öğretmenler, öğretmen grubu olsun, çok kaliteli, çok doyurucu, böyle insan yetiştirirlerdi. Böyle bir kültür düzeyi vardı. Konuşmamda da dedim, konser konuşmasında, şimdi her şey çok özet yaşıyor yani. Çok kolay yaşıyor." (Kişisel görüşme, 2025).

K2 kentin kültürel gerilemesine farklı bir noktadan bakıyor ve birkaç olayı bütünleştirerek durumu şöyle ifade ediyor:

"Şimdi bakın 50'li yıllarda Sivas'ta bir CER atelyesi var. CER Atelyesi'nde 5 bin kişinin çalıştığı rivayet edilir. 5 bin kişi ortalama, 4 bin 700 hocam. En maksimum rakam 4 bin 700. Yani beslediği insan sayısı 24-25 bin civarı. Atelyecilik çok önemli. Ve lojmanlar, ondan ayrı bir yazı konusudur. Lojmanlardaki sosyal hayatı, lojman yaşayışı falan. Efendim, o fabrika gitti. Ondan sonra Dikimevi gitti. Burada bir de askeri Tümen vardı, Er-eğitim tümeni vardı. Cumartesi-Pazar günleri askerden, erattan geçilmezdi çarşıda, o da gitti. Çimento fabrikası özelleştirildi. 1200 kişinin de çimento fabrikasında çalıştığı söylenirdi o zaman... Bir de özellikle bu Cer Atelyesi'nde çalışanlar muhacir, Rumeli muhaciri olmalı. Eskişehir'de ve Sivas'ta muhacir çoktu. Çalışanların %70'i muhacir idi. Onların çocuklarının giyinişi, konuşması, gidişatı, lojman çocuğu derdik onlara. Biraz

farklı böyle. Kızları, erkekleri. Orada da tur atmak, yani gençlerin en büyük zevki oralarda, lojmanda tur atmak. Onların çok değişik bir yaşantısı vardı. O Rumelilikten, suyun öbür tarafından gelenler. Yani toplum bilimsel açıdan incelenmesi gereken bir konu. Onların gitmesi de Sivas'ın ekonomik yönden, sosyal yönden fakirleşmesine yol açtı. Mesela bizim sınıflarımızda en güzel kızlar, en yakışıklı, en güzel giyinen erkekler, en böyle kibar öğrenciler hep lojman, Çimento'nun çocuklarıydı. Servisle gelir giderlerdi. Ondan sonra efendim, mesela onların Sivas'ta çok büyük şeyleri olmuştur. Sosyal gelişme bakımından, modernleşme açısından. O tarihe göre, 1940-50'li yıllara göre yani ayrı bir koloni gibiydi. Her şeyleriyle, yaşantılarıyla, yaşam tarzlarıyla. Sonra Lojman'ın sinemaları var. Mesela kimse sinemayı bilmezken onların sinemaları vardı. Aynı şekilde Ordu Evi sineması vardı. Sosyal hayatı zenginleştiren şeylerdi. Benim kayınpederim demir yolcuymdu. Bizim hanım hala anlatır, yani o sinemaya gitmeyi. Bizim için ayrı bir dünyaydı, oraya gidip bir siyah-beyaz film seyretmek. O da zihni açıyordu, ufkunu açıyordu. Günümüzde bu yozlaşmanın tabii çok sebepleri var. Bir prizma yani, ne taraftan yansıtılırsa." (Kişisel görüşme, 2025).

Social Change In Sivas Through The Eyes Of Witnesses

Extended Abstract

This study will examine the memories, opinions, observations, and experiences of three prominent figures who have witnessed Sivas's last fifty years, have been direct or indirect actors in the process, and are well-known to the city's public for their cultural and social contributions. While other studies have included similar witness observations, we think a sociological research is necessary. People from diverse fields and outside academics have written about the city until now. Naturally, this is not the first sociological research. It's important that this study uses witnesses' memories, observations, and experiences to examine the city's social change in the last half century from a sociological perspective and to determine the city's economic development/lack of development and its political and cultural state with a holistic and comprehensive approach.

As is known, Sivas is known as an ancient Anatolian city. It has played very important political and administrative roles in its past, which has been filtered through history. It has long maintained its importance as a large province to which some districts of Tokat, Amasya, Kayseri and Malatya are connected; as a capital from time to time during the Seljuk period, as a very important geographical route and trade center through which the historical Silk Road passed, as a city of poets; as a city of tolerance and civilizations where different ethnic, religious and cultural groups live together, as well as a city of science and trade. After our Republic was established, Mustafa Kemal Atatürk trusted the city and made it one of the National Struggle's headquarters. He stayed there for 108 days to prove his trust. After the Republic, the central government invested in the city to prove its dedication and value.

Sivas is a city with economic potential and pros and cons. 41 percent of Sivas province's 2,720,279 hectares is arable, 27 percent pasture, 13 percent woodland and scrubland, and 19 percent non-agricultural (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). The fact that 41% (1,106,085 ha) of the entire area is arable land is an advantage, yet only 310,000 hectares are irrigable (28.11%). Industrially, heavy industries is giving way to SMEs. Only Sivas, a major mining city, has 36% of our country's directly useable iron ore reserves and operating strontium deposits (MTA, 2025). Few strontium, iron, lead, zinc, lignite, barite, and limestone mines are working, but many are high-reserve.

In addition, there are many different and high-reserve mines such as strontium, iron, lead, zinc, lignite, barite, and limestone; very few of these are operated.

The study is designed as qualitative and its aim is to examine how individuals living in Sivas experience and make sense of social change. In this context, the phenomenological pattern, one of the qualitative research patterns, was used. In the study, interviews were conducted with 3 leading figures of Sivas using the semi-structured interview technique. The data were analyzed by descriptive analysis.

Sonuç

Sivas kenti, diğer kentler gibi değişen, dönüşen bir kent. Ancak bu değişimin, dönüşümün hızı ve yönü oldukça önemlidir. Modernleşme sürecinde önemli değişimler/dönüşümler geçirdi. Tarihin derinliklerinde önemli siyasal, yönetsel, kültürel roller üstlendi. Cumhuriyet'in kuruluşunda da bu rollerini tarihin akışına uygun olarak yerine getirdi. Ekonomik anlamda da önemli değişimler yaşadı. Sanayileşme yolunda yeterli olmasa adımlar atıldı, atılıyor. Geçmişteki ağır sanayi yatırımları günümüzde daha çok orta ve küçük işletmelere doğru kaymaya başladı. Ağır sanayi hamlelerinin devam etmemesinin en önemli nedenleri ilgili kuruluşların teknolojik değişimi ve yenilenmeyi sağlayamamasıydı. Bunda dönemin siyasal ve ekonomik aktörlerinin vizyon eksikliği ve ilgisizliği önemli rol oynadı. Kente kurulan bazı tesisler daha sonra başka kentlere taşındı. Kent halkı, kenti temsil eden ekonomik, bürokratik ve siyasal temsilciler aidiyet ve sahiplik duygusu ile bu tesislere yeterince sahip çıkamadı. Sivaslı Milli Savunma Bakanı döneminde Dikimevi taşındı, bazı kamu kurumlarının bölge müdürlükleri, il müdürlüğüne dönüştürüldü. Kentte ticaret kültürünün yeterince gelişmemesi, ekonomik aktörlerin sahip oldukları mali gücü birleştirerek büyük işletmelere yönelememelerinde özgüven ve karşdakine güven duygusunun olmadığı söylenebilir. Kentin son yarım asırda yaşadığı büyük olaylar kentin gelişimini büyük ölçüde sekteye uğraştırmıştır. 1967 yılında bir futbol maçında çıkan olaylar neticesinde 43 kişinin yaşamını yitirmesi, bunun intikamı olarak kentte Kayserili iş insanlarına ait işyerlerinin yağmalanması sonucu bu insanların kenti terk etmesi yaşanan ilk talihsiz toplumsal olaydı. 1980 faşist darbesi öncesinde ülkemizde yaşanan etnik, dinsel ve ideolojik kavganın bir parçası olarak 3-4

Eylül 1978 yılında yaşanan ve 10 kişinin hayatını kaybettiği Alibaba Olaylarının kentin gelişimine faturası ağır oldu. Bu olaylar kentin sadece imajını bozmadı aynı zamanda kentin kültürünü taşıyan yerli aileleri, varlıklı aileleri ve Alevi kökenli yurttaşlar kenti terk etmeye başladı. Bu durum kentin beşerî ve sosyal sermayesini kaybetmesinde büyük pay sahibi oldu. Ekonomik anlamda da dışarıdan bırakın özel sektör yatırımını alması kentin sermaye sahipleri de büyük şehirlere göçtü veya yatırımlarını başka şehirlere yaptı. Bu göçün oluşumunda daha iyi yaşam koşulları, daha yüksek yaşam standardı arayışlarının da payı olduğunu vurgulamak gerekir. Son olarak kentin tarihine kara bir leke olarak sürülen 2 Temmuz 1993 Madımak yangını sonucunda 35 insan yanarak ölmesi kent açısından talihsiz olayların son halkası oldu. Son iki olayı sadece kente ve kent insanına mal etmek adaletsiz bir yaklaşım olur. Köylü dindarlığı üzerinden yükselen siyasal İslam'ın bir uzantısı olarak birtakım odaklar tarafından desteklenen tarikat ve cemaat tarzı yapılanmaların ve yabancı istihbarat birimlerinin bu olaylarda temel aktör olarak yer aldığını ifade etmek gerekir. Modern Cumhuriyet kentinden, tarikat, cemaatlerin ve yabancı istihbarat birimlerinin cirit attığı bir kente dönüştü. "Cumhuriyet burada kuruldu, burada yıkılacak" sloganları olayın arka planındaki karanlık odakların kimler olduğunu tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Bu olayların yarattığı toplumsal atmosfer, kentin bozulan imajı Sivas'ı uzun süre her alanda ve anlamda olumsuz etkiledi. Üniversiteyi kazanan öğrencilerin, ataması yapılan memurların tedirginlik duyarak geldikleri, bazılarının gelmediği bir kente dönüştü. Geçmişte Anadolu'nun en güvenilir kentlerinin başında gelen Sivas, bir anda korku kentine dönüştü. Oyunu sahneye koyanlar uzun sürede amaçlarına ulaşmış oldu. Oysaki Sivas kenti, tarihsel süreçte üstlendiği misyon ve yerine getirdiği rollerle bu imajı ve sonucu hiçbir zaman hak etmedi, etmemektedir. Ancak bu olumsuz imajın düzelmesi için gerek kent halkı gerekse kenti temsil eden ekonomik, siyasal ve kültürel aktörlerin de gerekli ve yeterli çabayı sarf etmediğini de belirtmek gerekir. Yani kadim Anadolu kenti olarak Sivas yeterince sahiplenilmedi ve halen sahipsiz olarak varlığını sürdürmektedir. Bugün kentin olması gereken ekonomik gelişmişliğin gerisinde kalması, köy ikameli bir kentleşme

sonucunda köylüleşmiş kent kimliği kazanması, kültürel ve sanatsal açıdan yoksullaşması, siyasal dokunun tamamen tersine dönmesi, sosyal yaşamın popüler kültüre terk edilmesinin nedeni sahipsiz kent olmasında aranmalıdır. Nitekim tanıkların başvurulan görüşleri ve deneyimlemeleri bu tespitleri genel olarak doğrular niteliktedir.

Kaynakça

- Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Siyasal Kitabevi.
<https://www.gzt.com>. (2017.11.06).
<https://www.gzt.com/zpor/yaralilarin-komur-kamyonlariyla-tasindigi-turkiyenin-en-kanli-tribun-faciiasi-1967-kayserispor-sivasspor-maci-2798326> (Erişim Tarihi: 18.02.2025).
- Kongar, E. (2008). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Levi-Strauss, C. (2012). Yapısal Antropoloji, (Çev., A. Kahiloğulları, Ankara: İmge.
- Mazlum, A. (2019). Kentleşme, Toplumsal Bütünleşme ve Ayrışmaya Etkileri: Mersin İli Örneği, Ankara: Sonçağ Akademi.
- MTA. (2025). Sivas İli Maden ve Enerji Kaynakları.
https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden_potansiyel_2010/sivas_madenler.pdf (Erişim Tarihi: 18.02.2025)
- Ozankaya, Ö. (1986). Toplumbilim, Ankara: Tekin Yayınevi.
- Ökmen, M. (2001). Sivas'ta Kentsel Gelişme, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2 (1), 239-264.
<https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/10693/makaleler/2/1/arastirmax-sivasta-kentsel-gelisme.pdf>. (Erişim tarihi:15.02.2025).
- Özer, İ. (2003). Toplumsal Değişme-Gelişme, 559-589, Sosyolojiye Giriş içinde, Ankara: Martı Yayınevi.
<https://sivas.tarimorman.gov.tr>. (2025). ilin arazi dağılımı ve tarımsal varlıkları.
<https://sivas.tarimorman.gov.tr/Belgeler/ilin%20Arazi%20Dağılımı.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.02.2025).
- Yalman, İ. N. (2024). Sivas Sanayisinin 100 Yılı, Sivas: SOSAD (Sivas OSB Sanayicileri Derneği).
- Yasak, İ. (2021). Sivas İli, Sivas: Sivas Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

Translation-Focused Technological Competence: Bridging Tradition and Innovation

Haldun Vural^{1,a,*}

¹Department of English Interpreter and Translation, Faculty of Humanities, University of Kapadokya, Nevşehir, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 14/01/2025

Accepted: 13/02/2025

ABSTRACT

Translation has become a multidisciplinary profession which is influenced by technological advances rather than being a traditional linguistic discipline. Translators have long acted as intermediaries between languages and cultures, facilitating communication across boundaries. The field of translation studies has broadened in the contemporary age, including theories from other fields and adjusting to technological advancements that are changing the nature of translation both in practice and education. The idea of translation-focused technological competency is examined in this study, with an emphasis on how technology improves the productivity, accuracy, and efficiency of translators. Instant information sharing via Facebook, Instagram, WhatsApp, YouTube, and other platforms has been made possible by the emergence of digital media and Web 2.0 technologies, which have completely changed communication. By providing interactive communication and translation solutions via software, mobile applications, and smart devices, these innovations have also revolutionized translation methods. Machine translation enabled by artificial intelligence lacks emotional intelligence and nuanced comprehension required for precise interpretation of complicated texts. Therefore, human translators are still essential, even if technology helps to increase accessibility and decrease workload. Consequently, human translators are moving into positions that concentrate on correcting and improving translations produced by machines. This change emphasizes how crucial it is for translators to be technologically proficient since it enables them to use digital tools efficiently without sacrificing the quality and authenticity of their translations. Translators may improve their performance, ensure accuracy, and satisfy the needs of a globalized society by being proficient with technology tools and being aware of their limitations. This paper positions translators as crucial mediators in the digital era by highlighting the necessity of ongoing adaptation and skill improvement in translation methods. In the end, the human element is still essential to producing translations that are suitable for the target culture and setting.

Keywords: translation competence, technological innovation, digital media, machine translation, *Web 2.0 tools*, *artificial intelligence*.

Çeviri Odaklı Teknolojik Yeterlilik: Gelenek ve Yenilik Arasındaki Köprü

Öz

Bir zamanlar geleneksel bir dilbilim disiplini olan çeviri, teknolojik gelişmelerle şekillenen çok disiplinli bir mesleğe dönüşmüştür. Çevirmenler tarihsel olarak diller ve kültürler arasında iletişimi kolaylaştırmışlardır ve bugün alan çeşitli teorileri içermekte ve uygulama ve eğitimdeki teknoloji odaklı değişikliklere uyum sağlamaktadır. Bu çalışma, teknolojinin çevirmenlerin üretkenliğini, doğruluğunu ve verimliliğini nasıl artırdığını vurgulayarak çeviri odaklı teknolojik yeterliliği araştırmaktadır. Facebook, Instagram ve WhatsApp gibi platformlar da dahil olmak üzere dijital medyanın ve Web 2.0 teknolojilerinin yükselişi, iletişimi devrim niteliğinde değiştirmiş ve yazılım, mobil uygulamalar ve akıllı cihazlar aracılığıyla etkileşimli çeviri çözümleri sunmuştur. Ancak yapay zeka destekli makine çevirisi, karmaşık metinleri yorumlamak için gerekli olan duygusal zekadan ve nüansları anlayıştan yoksundur ve bu da insan çevirmenlerin vazgeçilmez rolünü pekiştirir. Çevirmenler, kalite ve özgünlüğü korumada teknolojik yeterliliğin önemini vurgulayarak, makine tarafından oluşturulan çevirileri gözden geçirmeye ve iyileştirmeye giderek daha fazla odaklanmaktadır. Dijital araçlarda ustalaşarak ve bunların sınırlamalarını tanıyarak, çevirmenler performansını optimize edebilir, hassasiyeti garanti edebilir ve küreselleşmiş bir dünyanın taleplerini karşılayabilir. Bu makale, çevirmenin dijital çağda kritik bir arabulucu olarak rolünün altını çizerek, devam eden beceri geliştirme ve gelişen çeviri uygulamalarına uyum sağlamayı savunurken, kültürel ve bağlamsal olarak uygun çeviriler sunmada insan unsurunun yeri doldurulamaz değerini yeniden teyit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: çeviride yeterlilik, teknolojik gelişmeler, makine çevirisi, yapay zeka, web 2.0 araçları.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a haldun.vural@kapadokya.edu.tr

[ORCID: 0000-0002-4638-4084](https://orcid.org/0000-0002-4638-4084)

How to Cite: Vural, H (2025) Translation-Focused Technological Competence: Bridging Tradition and Innovation, CUJOSS, 49(1): 85-95

Introduction

Translation has traditionally served as a bridge between linguistic and cultural divides, transforming the unfamiliar into the comprehensible. Translators, as mediators of language and culture, have played a pivotal role in facilitating global communication (Bassnett, 2013, p. 44). However, the field of translation has evolved into a multidisciplinary domain, integrating elements of linguistics, cultural studies, and increasingly, technology. This shift underscores the necessity for translators to adapt both theoretically and practically, as technological advancements continue to reshape the landscape of international communication (Cronin, 2013, p. 125). The rapid development of communication technologies has profoundly influenced translation practices. The 20th and 21st centuries witnessed a dramatic transformation in how people communicate, transitioning from traditional written correspondence to instantaneous global connectivity through digital platforms. The advent of Web 2.0 technologies, such as YouTube, Facebook, Instagram, and messaging applications, has revolutionized international communication, generating a dynamic and interactive digital environment. For translators, this shift presents both opportunities and challenges, as they must now navigate and adapt to these evolving modes of communication (O'Hagan, 2019, p. 361).

In this digital age, communication has expanded beyond written text to include multimedia formats like radio, video, and television broadcasts, enabling real-time access to global events. The rise of the Internet and Web 2.0 technologies has further transformed interaction, moving from static information retrieval to interactive, user-driven platforms. Tools such as machine translation software, smart keyboards, and mobile translation applications have become indispensable for translators, enhancing efficiency and accessibility in their work (Pym, 2011, p. 2). As technology continues to permeate daily life, translators must increasingly rely on these digital tools to meet the demands of a globally connected world.

Historically, a translator has been defined as someone who bridges gaps—first between signs, then across languages and cultures—transforming the incomprehensible into the comprehensible. This role has evolved over time, and today, translation is recognized as a multidisciplinary field with distinct theoretical frameworks and interconnected study areas. While the field draws from linguistics, cultural studies, and other disciplines, its practical application has been significantly shaped by technological advancements. These advancements have not only facilitated translation education and practices but also redefined the translator's role in a rapidly changing digital landscape. From ancient times to the present, communication methods have undergone profound transformations, yet human translators remain indispensable. Despite the rise of machine translation systems and artificial intelligence (AI), these technologies often fall short in handling complex texts, lacking the emotional intelligence and nuanced cultural understanding required for effective and culturally appropriate translations (Bowker & Fisher, 2010, p. 60).

As a result, technology makes translation easier in certain ways—by increasing accuracy, speed, and customer satisfaction—it redefines the role of the translator as well. Instead of replacing human translators, technology directs their attention to editing, proofreading, and improving writing produced by machines. Translators must become technologically competent in this dynamic environment by learning how to use digital tools and being aware of their limits (Király, 2014, p. 21). They can maintain strict quality and accurate requirements in this way, guaranteeing that the final product represents both linguistic and cultural correctness.

As the world becomes more interconnected, technological products are developed to satisfy people's growing needs in a variety of fields. These days, even schoolchildren's wristwatches have computers and internet connections, which were previously exclusive to certain establishments and organizations. The abundance of options and affordability of technology items has made them extremely accessible. The emergence of Web 2.0 technology has led to the appearance of a new communication paradigm that facilitates interactive communication within digital spaces. People in need of translation can readily use written and oral translation programs and software, mobile translation apps, smart keyboards with built-in translation functions, and written and verbal translator features integrated into telecommunications applications.

Although technology is developing quickly and in a variety of ways benefit translators in terms of labor, time, profit, and customer satisfaction, it also gives them more control over the work they do. Aside from all these benefits, it is crucial to keep in mind that artificial intelligence (AI) produces the algorithms and tools used for machine translation. These kinds of technologies are now lacking in emotional intelligence (EI/EQ) and perform poorly in many different kinds of texts. It follows that translators will never be out of work; instead, they will eventually transition into editing roles, revising writings that have been entirely translated into digital settings and even reproduced in the target language after proofreading and grammatical checks. To put it another way, when translating between any two languages, human translators will always have the last say. Translators may reduce workloads, increase productivity, and provide error-free output to target language text recipients by knowing which digital media technologies to use, how to use them, and for what purposes.

As the role of technology in translation continues to expand, it is evident that its integration is not merely a matter of convenience but a transformative force reshaping the profession. While AI-driven tools offer unprecedented efficiency, their limitations in handling nuanced, culturally sensitive, and emotionally intelligent tasks underscore the enduring importance of human translators. This dynamic interplay between human expertise and technological innovation raises critical questions about how translators can adapt to these

changes. How can they leverage technology to enhance their work without compromising the artistry and cultural depth that define their craft? These questions form the foundation of this article's exploration into the evolving relationship between technology and translation.

Therefore, this article examines the expanding relationship between technology and translation, emphasizing the growing need for translators to develop technological competencies. While machines can assist in translation tasks, human intervention remains indispensable, particularly when producing complex, contextually relevant results. Rather than viewing AI as a replacement for human skills, the future of translation lies in fostering a collaborative partnership where technology enhances, rather than diminishes, the art of translation. This raises an important question: How can translators effectively integrate technological tools into their workflows while preserving the nuanced, culturally sensitive aspects of their work?

Translation Focused Technology Competence

Due to today's market conditions and needs, as well as the rapid advancement of technology, it is becoming increasingly difficult for professional translators and students to complete the translation process independently of technology. A substantial amount of translation is needed in terms of geopolitical locations and relations with other countries, particularly in countries where translation is needed in the military, political, commercial, health, and educational fields, among many other areas. These translations must be finished as quickly as possible while maintaining accuracy, dependability, and acceptability. According to this viewpoint, translators working in modern times must make use of online technologies, digital media contexts, and translation tools. By doing so, they may both make use of all the advantages that come with technology while working on additional translation projects. Besides, instrumental competence is a sort of translation competency that has been established and recommended for the use of technology in translation (PACTE, 2017; Froeliger et al., 2023, p. 13-29). It is crucial to have translation memories, understand how to generate terminology database, and be able to access the desired current information using electronic search engines, in addition to being familiar with various software programs like Excel and PowerPoint, which are part of the basic computer skills. Participating in industry initiatives, particularly after graduation, may also help translation students understand how technology impacts the translation process.

Translation students will become specialists in their profession and acquire confidence in translating if they know how to utilize and arrange a translation database, word bank, and associated translation technologies. Thus, instructing students on the appropriate use of technologies like machine and computer-assisted translation, as well as their benefits and drawbacks,

during their translation education can help them later on in the translation industry (Sikora, 2014, p. 7).

Technical proficiency and familiarity with translation tools are highly valued in translation education, in addition to theoretical understanding and study in the subject of translation studies, as prerequisites for translating. A sector-wide study on the competencies of potential translators, particularly in the areas of technology and translation, yielded results that are a degree in translation with specialization in translation; familiarity with technical writing and content management; knowledge of terminology research skills and the ability to critically assess sources; familiarity with information and communication technologies for both general and more specialized translation-related purposes; e-mail, websites, web forums, search engines, reference protocols, file management servers, desktop office programs and applications; familiarity with database management systems; familiarity with electronic data management; the ability to use translation memory systems with proficiency; read, revise, and post-edit documents with ease; and understand the technology and software utilized in document development and management processes (Gouadec 2007, pp. 331-32). It may be considered imperative that technology be incorporated into translation education so that students may comprehend computer structure and issues associated with computer technology. In order to prevent inaccurate translations, students will therefore start to learn and comprehend how to distinguish between the parts of a text that can be translated and those that cannot in software systems. Therefore, it would be beneficial to incorporate into the course material on translation technologies subjects like open source applications, audio, image, video editing, localization and corpus, machine translation, language tools, web 2.0 and 3.0 technologies, translation memories, terminology tools, online bookmarking, social bookmarking, web editors, online document management systems, desktop publishing software, speech recognition systems, text browsers, search engines, online communication, and word processors.

These subjects fall into the category of technology in oral and written translation that ought to be included in translation education. Screen recording, screen capture, PDF tools, cloud printers, search engines, desktop publishing, corpora, terminology management systems, translation memories, internet browsers and plug-ins, toolbars, word processing programs, digital dictionaries, Web 2.0 and 3.0 tools, and computer translation and editing, localization. Subjects including online audiovisual resources, note-taking, blogs, virtual worlds, remote interpreting, translation memory systems for interpreters, and audio sources can all be covered in detail within the oral translation category.

The knowledge of generating text on a document, spelling and orthographic rules, grammar check, the internet, translation memories, terminology databases, voice recognition, and the knowledge of translation,

correction, and terminology management are all examples of the requirements for technological competence. Other requirements include the ability to adapt to new tools, particularly when translating multimedia and audiovisual materials, the ability to prepare text for translation in various formats and technical environments, the ability to produce the translation, and an understanding of the potential and limitations of machine translation (Froeliger et al., 2023, p. 13-29).

The PACTE competency model states that it is critical to employ information communication technology and documentation sources while translating. Various dictionaries, encyclopedias, grammar, morphology, parallel texts, electronic media, and search engines are examples of these sources and technology. It should be noted that the technical and digital environments that support the research competence to be utilized in the translation process are really the instrumental competence included in the PACTE paradigm (Albir et al., 2011, p. 5). The use of electronic corpora for translation purposes and instrumental competence is covered under subheadings, and translation competence is recognized as meta-competence in another research that suggests it as a competency in the use of electronic corpora in translation education. Translation-oriented electronic corpus use competence includes understanding the principles of corpus building, mastering corpus-related software, and applying corpus to solve translation problems, whereas instrumental competence in this model includes descriptive and procedural knowledge about using information communication technology tools and documentation sources to solve translation problems (Rodríguez-Inés & Albir, 2012, p. 97). Professional translators and translation students nowadays are required to follow technical advancements in parallel with modern times in order to generate and deliver translated materials more quickly and reliably.

The following items can be generalized from the literature review on translation-oriented technological competence: the ability to use basic computer software; the development and utilization of databases and translation memories; knowledge of electronic search engines; familiarity with spell-checking and proofreading rules for documents; awareness of the potential and constraints of translation management systems and machine translation; and access to online dictionaries, encyclopedias, and parallel texts.

It appears that translators can use any word processing software or online dictionary to translate. Two categories can be used to analyze computer-aided translation technologies. As a result, the heading of translation software can provide further insight into the things listed above under the translation focused technology competency. Software and apps intended for direct online usage in translation processes are included in this group of translation software. Translation is directly tied to the main purposes of the software in this category. Applications and software falling under this category can

be utilized in translation procedures. Word processors, online document management systems, online and offline dictionaries, optical readers, and document management software that aids in digitizing source texts are examples of translation-assisting software, whereas SDL Trados, Across, MemoQ, Wordfast, and Google Toolkit are examples of translation software.

Translation Software

Localization software, machine translation programs, translation memory, terminology management systems, and translation management systems utilized by the translator are all examples of translation software. Machine translation programs, translation memories, term banks, terminology management systems, and localization software are examples of translation software that assist translators in their work and are believed to offer benefits in terms of time and money by shortening the translation process. In addition to this translation software, various fields and professional associations can use word processors, document, audio, and text converters, online document management systems, online notebooks, transcription software, digital dictionaries and corpora, and post-editors as well. The fundamental computer programs that translators should be informed on and utilize, as well as the programs and software that translators specifically require but that researchers or specialists from other disciplines may also use, are crucial.

Corpora

Translators also need to be familiar with and employ corpora, as another result of translation technology. Translation scholars and translators use corpora, which are defined as a collection of machine-readable written or spoken materials gathered for linguistic research, to shorten the translation process and finish the translation text in the target language with appropriate terminology. In lexicology and linguistics, a corpus is an extensive compilation of spoken and written texts as well as text units saved on electronic media. Understanding the source text, producing a competent text in the target language, and learning about text kinds, collocations, and idiomatic language usage are all things that corpora may assist translators, translation researchers, and translation educators (Hu, 2016, p. 35). Three primary corpora exist for translation studies and teaching, according to Mona Baker (1995, p. 224). These are a) Comparable corpus: Two distinct sets of texts in the same language make up this corpus. The original texts in the target language are found in one corpus, while translations from any source language or languages into this language are found in the other corpus; b) Parallel corpus: This consists of texts in language A together with their translations into language B; and c) Multilingual corpus: This comprises one or more sets of monolingual corpora in several languages that are grouped together in the same or distinct units according to comparable design standards (Baker, 1995, p. 226).

The five other categories that examine the functions of corpora are mediation for the representation of written or audio texts; mediation for the representation of printed or electronic corpora; possibilities for monolingual and multilingual usage; characteristics of selected texts, such as historical, social, and regional variations; statistical factors; and characteristics in the process of preparing explanatory texts (Austermuhl, 2014, p. 124).

Post-editors

Final editing is done by post-editors. Post-editors can operate apart from machine translations as well as incorporated into machine translation algorithms. In addition to identifying incorrect usages, incorrect patterns, or colloquial expressions that may occur in the translation, post-editors offer support for grammar, uppercase and lowercase spelling, contiguous and separate spelling, punctuation, spelling rules, date and number spelling, and the preference for a more formal language or a more sophisticated style. The quality of the translation is influenced by post-editing and is determined by machine translation's automated metrics. Professional and inexperienced translators' translation expertise is not taken into consideration by post-editing tools. However, post-editors can help with spelling, punctuation, semantic ambiguities, and structural issues (Daems et al., 2017, p. 5). Another study assesses the effects of online automated post-formatting on neural machine translation systems' output. Given the necessary resources and technological know-how, the automatic post-formatting technology that is now in use in the majority of Language Service Providers' environments seems to be efficient (Negri et al., 2018). Another definition of post-editing is the process of making changes to the machine translation result without having to re-translate the text. The goal of post-editing is to fix recurring and systematic mistakes in the machine translation output (Vu and Haffari, 2018, pp. 3048-3053). Since neural machine translation contributes to improving the quality of translated materials, it has been recognized as a revolution in translation studies. In this regard, post-formatting systems provide a special chance to advance neural machine translation systems (Peris et al., 2017, pp. 201-220). The quality of the translated material in the target language may be divided into two categories: post-editing and machine translation. The first level of quality (limited post-editing) defines "good enough" as the ability to properly and sensibly express the content of the original material without the need for formal or grammatical revisions. At this stage, the editor has to make sure that the content written in the target language is without any semantic complexity and that there are no improper additions or omissions that affect the translation's semantic correctness. The translation must be of publishable quality at the second quality level, which is complete post-editing. The translation must be accurate, clear, and grammatically and formally correct (Koponen, 2016, pp. 133-135).

It might be argued that post-editors are helpful in terms of speed and time, grammatical rules, punctuation and spelling standards, and a high degree of language usage, as well as the quality of translation in the target language.

Electronic Dictionaries

In the dictionary, the term "dictionary" has two distinct meanings. The first of which is 'a reference book on a certain subject, usually arranged in alphabetical order' while the other is 'a book or electronic resource that lists the words of a language (usually in alphabetical order); a resource that provides the meanings, pronunciations, origins and usage information of words in a different language' (Stevenson, 2010, p. 730). It is widely acknowledged that the earliest bilingual dictionary was likely produced on clay tablets by the Akkadians or Babylonians in Western Asia in 2600 BC, and that the dictionary's foundations extend back about 4,000 years. Today, dictionaries that are entirely produced in a technical and digital context and that are accessible both online and offline can be said to have replaced printed dictionaries and encyclopedias. Electronic dictionaries are those that can be accessed online to interpret the language of the original text. They also contain information like synonyms, antonyms, and definitions of terms. By identifying the meaning provided in the lexical context, these dictionaries aid in the comprehension of in-text information (Austermuhl, 2014, p. 68).

As technology advanced, electronic dictionaries replaced hard-copy dictionaries and encyclopedias, and they have made the job of numerous scholars, students, and translators easier. Due to the fact that translators, scholars, and language learners often choose electronic dictionaries, it is evident that numerous options of online dictionaries have been presented to the market over time (Heletka, 2022). Some electronic dictionaries provide translations in many languages, while others exclusively provide translations in the source and target languages. These electronic dictionaries have limited yet variable word memory, but free online digital dictionaries have become available on the Internet.

Transcription Software

The use of transcription software throughout the translation process can help with time management. by enabling them to finish their job more quickly. Video encoding is usually used for recordings that contain an audiovisual version but no written text, or when the target device does not support the original format or has limited storage space for the original file.

Audio or video recordings may also be used as the source text in translation, and they may also need to be converted into textual form in the target language. It may occasionally be necessary to write out a transcription of a conference speech, video recording, or film. Spoken messages are transformed into written form using transcription software. By listening to the sound of a voice recording, a speech, or any video recording, the transcription software's voice writing or voice printing ability may be used to quickly turn the full speech into written text. Audio and video recordings may be obtained in written form in the source language by utilizing the URL copy and video copy and translation tool. Once the transcription process is finished, the translation can begin.

Certain applications can be used for transcription, even though their primary function is not to directly extract transcription from audio or video recordings. On the other hand, transcription software is undoubtedly one of the most crucial tools a translator would require, particularly when translating subtitles. These apps are a type of document converter and may also be found in many places as video encoding. Converting video from one format to another, as MKV to MP4 or 3GP to MP4, in order to make it compatible with a destination format, player, platform, editing program, etc., is known as video encoding.

Online Document Management Systems

Online document management systems are also known as cloud systems. An online document management system is one that allows documents to be generated, saved, and viewed online from any location with an internet connection. Frequently used online document management systems include Revver, DocuPhase, Folderit, Adobe Document Cloud, Zoho WorkDrive, OneDrive, Google Drive, iCloud, SkyDrive, Zotero, Mendeley, Yandex Disk and Dropbox. These systems may be utilized with mobile applications that are compatible with iOS and Android software and can be accessed through smartphones and tablets.

The Docs on Google Drive may be considered to serve the same purpose as all other online and offline word processors. Multiple people may collaborate on a document generated in Drive Docs, complete tasks, and provide immediate feedback. Online document sharing allows users to communicate with one another via instant messaging and collaboration. Additionally, documents may be shared by email, and those who share them can remark on them. Direct intervention in the text is another option (Nagrama et al., 2024, pp. 1-6). Translators and anybody from any field who needs to save working documents might benefit from online document management systems in terms of task sharing and work monitoring.

Online Notebooks

The usage of online notebooks, which are compatible with portable devices like tablets, smartphones, and desktop or laptop computers, facilitates its users' everyday daily tasks. Smart mobile phones may be used to store notes digitally, eliminating the need for a pen and paper (Krüger, 2022, pp. 503-523). Numerous online-accessible notebooks are available for download on iOS and Android devices. Keyboard, handwriting, or voice typing are all options for taking notes with notebooks like Notion, Goodnotes, Evernote, Microsoft OneNote, Colab, Jupyter Notebook, and Zoho Notebook. Online notebooks allow users to share their notes with other users, make reminders for their notes, archive and preserve them for as long as they like. Notes stored in online notebooks can also be sent by email or using any smart device's online application.

Document Converter Programs

Knowing how to use document converter software is essential for speedy translation of documents into the target language. Nowadays, individuals from many disciplines who record and submit papers utilize document converters for two distinct procedures. These procedures can take the form of converting audio recordings to text or written text to another written text format (e.g., Word-Excel, Excel-Word, Pdf-Word, Word-Pdf, Excel-Pdf, etc.). Online document management systems and word processors may generate documents that integrate document converters. With the "save as" feature, documents may be changed to the preferred formats. Online applications can be used to convert documents if the requested program is not accessible.

Applications that can convert written documents into various written formats and audio recordings are needed. Examples of these applications are Google Text-to-Speech API, Speechelo, TTSMaker, Voicemaker and others that can convert written documents into audio recordings. As technology advances, it is now possible to see apps in portable smart devices that are comparable to these converter programs.

Word Processing Devices

An understanding of the subject, proficiency in the language pair to be translated, a piece of paper, and a pen would have been enough to complete a written translation years ago. But in the current era of technical advancements and growing industry needs, translators are expected to do as much accurate work as possible in a short amount of time. In order to help keep information longer and more efficiently as it moves into a digital environment, computer software applications are now available for organizing papers and paperwork. A word processor is the first application that people in any field of study and research who want to organize and save materials need (Sin-wai, 2014, pp. 2-31). The broadest definition of a word processor given by dictionaries is a computer software or device that may be used to generate text using a keyboard and then process, format, store, and print it. LibreOffice Writer, WPS Office Free Writer, Google Docs, Microsoft Office Word, OpenOffice, and FocusWriter are the most widely used word processors on personal or business computers.

Term Banks and Terminology Management Systems

As with corpora, term banks and terminology management systems are also thought of as tools that may be included in machine translation systems to speed up and optimize the translator's job. Term banks may appear to be translation software and together with machine translation software, they facilitate automatic translation by imposing term-terminology constraints while translating, much like translation memories, and give translators the ease of knowing that their translations are consistent.

Independent dictionaries generated with the actual definitions of words from any field of study or skill are

known as term banks. Translators can build a term bank by inputting new terms that they come across while translating into a database. The field of the translated text (technical, legal, agricultural, construction, engineering, etc.) will determine the type of word bank used, and translators using term banks need to have a basic understanding of information technology. Term banks such as GrandDictionnaire, IATE (Interactive Terminology for Europe), and EuroTermBank may contain grammatical information, synonyms, and contextual terms. Many entities, including government agencies, commercial businesses, and institutions, utilize terminologies to guarantee uniformity in their papers and to bring language and terminology together (Candel-Mora, 2017, pp. 243-260).

Localization Software

Owing to localization, software on modern electronics like computers, tablets, and smartphones may be utilized concurrently anywhere in the world. A computer game that is played worldwide or any program downloaded to a smartphone or tablet might be an example of this. According to this viewpoint, localization may be studied within the context of technological proficiency that is centered on translation.

Localization often entails a variety of information technology, marketing, and language-related tasks. Definitions of localization characterize the process as preparation, editing, or adaptation and speaking of products rather than texts. For some theorists, localization is only a particular kind of translation, even though the localization industry often considers translation to be a component of localization. Adapting a product to the language and culture of the target market where it will be sold is known as localization (Pym, 2023, p. 156).

The practice of altering goods or services to accommodate for market variations is another definition of the localization concept. This concept divides the evaluation of localization into three primary categories: technical concerns, content and cultural issues, and language difficulties. Linguistic tools (also known as language technology) and administrative tools are the two central categories of localization tools. The purpose of administrative tools is to automate and optimize procedures, workflows, project management, individual productivity, and more. Since the pace and volume of localization work have made the use of technology tools vital, both categories are highly demanded in the localization industry. These tools can be useful not just for speed and volume but also for financial benefits (Wright, 2019, pp. 21-44).

Another definition of localization is the process of transferring digital material to the target language and context by linguistic, cultural, and technological modifications. With the help of the localization industry, digital product content translations may be made accessible on the market at the same time as the original and localized product versions. Businesses who intend to

simultaneously launch their items in many locations may accomplish their objective in this manner without experiencing any delays or financial losses (Kabát & Koscelníková, 2022, pp. 4-26). GALA (Globalization and Localization Association), SDL Passolo, Multilizer, Alchemy Catalyst, Visual Localize, Okapi Framework, Mojito, Weglot, MotionPoint, GlobalLink, Lokalise, POEditor, Transifex, and Crowdin are a few examples of popular localization software and enterprises.

Translation Memories

The software which is often employed in the field of textual translation is called translation memory. Each translation work gets a little simpler as the translator's translation memory gets stronger by translating the same kind of content. Translation memories have always been preferred by a large number of institutions and organizations with global ties, translation companies, and individual translators. When translation memories are loaded and reinforced in accordance with specific areas of knowledge, they often become significantly more efficient. For instance, translators who work on agriculture all the time may eventually encounter identical lines and even passages in their translation memory, which will allow them to alter just the material they receive in the target language. In machine translation programs, translation memories are frequently a component of the software. By storing previously translated texts, words, and word groupings in a database and utilizing them later when translating comparable materials, translation memory might facilitate translators' work (Reinke, 2018, pp. 55-84).

Jumoo, Nubuto, Deja Vu, Trados Translator's Workbench, Star Translation services, Transit NXT, and SDL Trados are the most often used translation memories. The translator must employ many translation memories and maintain them current since eventually, utilizing just one may not be sufficient. The primary distinction between translation memory and machine translation is that the former is entered into the database manually, whilst the latter is handled automatically. Translation memories rely on a single source, which sets them apart from machine translations. When translating texts that the translator has already loaded and matched into the database, translation memories provide the translator with convenience (Heyn, 2016, pp. 123-136).

Databases that hold translated texts that correlate to the original texts are another way to describe translation memory. It is also true, though, that texts are not saved in their whole, but rather as translation units or fragments. A phrase may occasionally be regarded as a translation unit, even though in many situations, translation units are short pieces, such as data in table cells, list items, or even individual words. On the other hand, it may be claimed that translation memory systems identify unique and comparable translation units by comparing the new text with the database using their search algorithms.

Additionally, translation memories enable translators to access previously recorded information and documents

when translating, which can improve consistency and quality by allowing the usage of pre-existing translations more quickly and efficiently (Ramos & del Mar, 2016, pp. 119-139). When translating a lot of documents, translation memory systems are very useful especially when translating new papers that have already been translated and employ similar or almost identical terminology and sentences. Terminology, stylistics, and other translation elements between both the source and the target texts can be matched with the use of translation memory (O'Hagan & Ashworth, 2002, p. 44).

All of these translation memory features are offered in both free and commercial editions, and the online translators are among the most popular translation memories that is publicly accessible online. Although it is meant for professional translators, anybody who wants a translation memory can use these online translators. With the help of online tools, a dictionary can be uploaded, and terminology can be improved, edits can be made, translations can be saved, and memory information can be shared with other translators or users, another translator can be invited to the translation text being worked on, and finished translations can be exported as an original file (O'Neill, 2019, pp. 47-65).

The translator's terminology management is supported by terminology banks, digital dictionaries, machine translation software, word processors, and other technological instruments required for the translation process. Translators are expected to provide the final translated document fast, error-free, and most importantly consistently, all at a reasonable cost, in accordance with the always rising market demand and technical advancements (Bowker, 2002, pp. 77-78). Previously exclusive to users, terminology management systems and term banks may now be shared with other academics or translators and linked into machine translation software, enabling them to collaborate with these programs in an integrated way. Data management systems, word processors, memory cards, and hypermedia systems can all be used to handle terminology for translators. There are three methods for generating terminology data input, particularly in technical translation. These three categories include encyclopedic data, which provides definitions for terms, images, and relationships with other terms as well as information about the field to which the term belongs; administrative data, which is updated as data is entered; and grammatical data, which includes information about grammar, context, and collocations. Anylexic, TermWikiPro, SDL Multiterm, and Termbases are a few examples of terminology management systems (Austermuhl, 2014, p. 134).

Originally offering only a few definitions, electronic dictionaries today define terms under a wide range of categories, including engineering, landscaping, education, construction, health, marine, law, and many more. This has greatly simplified the translator's task. Because they provide various word use patterns based on many disciplines, today's digital dictionaries may also be

incorporated in term banks and terminology management systems. Because translators may now recommend additions to dictionaries, these dictionaries can be included into terminology management systems. It can be claimed that terminology management systems, translation memories, term banks, and machine translation programs all have versions that are available for sharing with other users and that these components all function together within machine translation programs.

Machine Translation

The term "machine translation" refers to computer programs that generate translations between languages, either with or without human assistance. The goal of machine translation is complete translation automation (Kenny, 2018, pp. 428-445). Among the instruments introduced to the translation practice and translation studies discipline in the 20th century are machine translation systems, which were initially developed with the goal of guaranteeing high-quality texts to be obtained through translation in the target language. These systems are particularly utilized in the fields of technical text translation and localization (Hutchins, 1992, pp. 147-158).

Examining the development path reveals that the effects of the Cold War necessitated machine translations in the English-Russian language pair towards the end of the 1940s. Machine translation was mostly used for military applications during this time (Yves, 2019, pp. 344-361). It is widely recognized that machine translation is not limited to military applications; it can also successfully translate documents that need word-oriented translation, such as technical and commercial writings.

In its current form, machine translation seeks to convey a text's core concept; without human assistance, it would not be able to attain the precise meaning. Even though machine translation offers comprehensive translation across languages in close language groups, there are situations in which a successful translation may not be achieved regardless of how similar the languages are. Machine translation software is known to translate words rather than concepts. It is well established that machine translation does better at translating basic descriptive or definitional texts than argumentative or idiomatic ones, regardless of the language group to which they belong (O'Hagan & Ashworth, 2002, pp. 38-44). It has been observed that a large number of private sector institutions and companies in need of translators offer job openings for staff members familiar with computer-aided translation software and machine translation. It is now feasible to translate documents with countless words in a single day thanks to machine translation software.

In addition to saving time, machine translation has the benefit of lower translation costs because it eliminates or only minimally requires direct human interaction, with the sole expense being the cost of these tools and software. However, to guarantee this quality, human intervention is still necessary because machine translations differ in the target text's translation quality (Chan, 2018, 25-59).

Machine translation, which initially supported word-based translation, now offers the ability to translate texts prepared in a variety of ways, including handwriting and virtual keyboard translation, voice translation, bilingual chat translation, web page and document translation, written text translation into the target language, and text in images into text. Along with all of this, they also provide services like the ability to save translations and accept translation ideas. Previously, they only gave their consumers a small number of translation options, but now they provide them with more alternatives by suggesting a variety of words and even phrases (O'Brien et al., 2018, pp. 237-262).

Nevertheless, it might be argued that some academics, translators, and translation students view machine translation as a professional danger despite its benefits. These workers worry that machine translation programs, one of the computer-aided translation technologies that keeps becoming better every day, may take their place in the industry and possibly even replace them. However, machine translation tools could still be a good option for translation education courses. Due to the growing demand for translation services in the industry, a translator must be quick and practical in order to do a large amount of work in a short period of time. Like all the abilities that must be learned in translation education, using machine translation can help you fulfill market expectations and finish more translations.

Systems for Translation Management

The process of translating text across languages is automated by translation management systems. By automating important processes throughout the translation process, these systems seek to optimize overall content and reduce the need for a human touch. Both businesses with internal translation capabilities and translation service providers utilize these tools. Translation management systems may extend over the whole lifespan of a translated text and help with marketing or product localization to tailor global content to particular locations. In addition to serving as a central point for businesses to monitor and work together on translations, translation management systems frequently interact with computer-aided translation and machine translation software. They can also be integrated with corporate content management solutions. Since employing a translation management system to translate websites or products is one of the best choices to make, they are crucial for handling various translation jobs.

A translation management system has to include a few fundamental features in order for data to be represented and reused in a meaningful way. The first step is to import the text that needs to be translated. This is done as part of a basic project setup when parameters like the language and original file format are given. The first draft of the text is taken out of the document to be translated in the internal editor during import. The material is automatically separated into sections using section-end delimiters to make editing easier. The foundation for the

section's meaningful storage as a translation unit in both the source and destination languages is text segmentation. The translation unit is saved in the translation memory for future usage and always consists of a language pair i.e. source and destination languages. Any translation memory that already exists is immediately used as the foundation for project analysis for any new translation project. In this manner, the project manager or translator may immediately determine whether any portion of the new material has already been translated in a manner identical to or comparable to an earlier translation before the real translation process starts.

The translation units in the translation memory may serve as the foundation for potential time and money savings for every new translation. Time and money planning is made easy by automatic analysis that indicates the amount of material that has to be retranslated. To sum up, translation management systems offer quality assurance, alignment, project management, translation memory, terminology databases, and translation editors (Shuttleworth, 2014, pp. 678-691).

Automating translation processes, enabling the use of computer-aided or machine translation tools, centralizing multilingual content, enabling administrators to target particular languages, regions, or audiences, providing tools for communication between translators, project managers, and other staff members, and analyzing the quality and efficacy of translations are all requirements for a product to be classified as a translation management system. Transifex, Memsource, Phrase TMS, Localize, Lokalise, Smartling, Systran, PhraseApp, memoQ, and POEditor are a few examples of widely used translation management systems (Rothwell et al., 2023, p. 183).

Conclusion

The use of technology in translation has become essential in today's interconnected, fast-paced society. Both students and professional translators are now required to integrate cutting-edge technical tools into their workflows in addition to their language competence. The necessity for translators to embrace and become proficient in technologies like translation memory, terminology databases, and machine translation systems is highlighted by the demand for quick and precise translations across various fields, including politics, business, health, and education. This integration ensures that translations meet the constantly increasing standards for reliability, precision, and speed. A key component of contemporary translation practice is technological proficiency, as emphasized by models such as PACTE. This involves not only mastering tools specific to translation but also understanding the broader digital and technological environments in which translations are produced. Familiarity with online document management platforms, word editing software, and spell-checking programs equips translators to bridge the gap between human expertise and machine efficiency, positioning them to handle the ever-evolving demands of the profession.

Understanding and using electronic corpora is another crucial aspect of this competency. The ability to generate and utilize corpora, combined with proficiency in corpus-related technologies, enables translators to tackle challenging translation issues more effectively. This approach, when paired with procedural knowledge of digital tools, enhances the overall quality of their work and strengthens their problem-solving capabilities. By adopting these innovative techniques, translators can maintain their relevance in a field that increasingly prioritizes technological proficiency. The distinction between computer-aided translation technologies and translation-assisting tools further illustrates the extent of technology integration in translation. Programs such as word processors, optical readers, and document digitization software support the initial and supplemental phases of translation, while specialized tools like Wordfast, MemoQ, and SDL Trados directly enhance the translation process by improving efficiency and streamlining workflows. Together, these technologies provide translators with a comprehensive toolkit for modern translation tasks.

However, the development of technology does not diminish the importance of human translators. While tools like machine translation systems are often helpful, they frequently lack the contextual awareness and cultural sensitivity required for nuanced communication. Translators' ability to edit, verify, and refine machine outputs ensures that the final product meets the high standards for accuracy and cultural appropriateness demanded in professional settings. This collaborative partnership between technology and human expertise underscores the enduring value of human knowledge in an increasingly automated world.

Ultimately, the integration of technological proficiency into the translation field reflects the profession's evolution in response to contemporary challenges. By adopting these tools, translators not only enhance their productivity but also reaffirm their role as essential mediators in a globalized society. Translators continue to bridge linguistic, cultural, and now technological divides, fostering understanding and connection across nations. In doing so, they ensure that the art and science of translation remain as vital and relevant as ever.

Genişletilmiş Öz

Geleneksel olarak dilsel bir disiplin olarak kabul edilen çeviri, teknolojik gelişmelerin hızlı temposuyla şekillenen çok yönlü ve disiplinler arası bir mesleğe dönüşmüştür. Tarihsel olarak, çevirmenler farklı topluluklar arasında iletişimi kolaylaştırmak için dilsel ve kültürel uçurumları kapatan kritik araçlar olarak hizmet etmişlerdir. Çağdaş bağlamlarda, çeviri çalışmaları alanı teknoloji, iletişim çalışmaları ve kültürel analiz gibi disiplinlerden gelen teorileri entegre ederek önemli ölçüde genişlemiştir. Bu entegrasyon, çevirmenlerin hem çeviri uygulamasını hem

de eğitimini etkileyen teknoloji odaklı değişikliklere uyum sağlamaları için artan gerekliliği yansıtmaktadır.

Mevcut çalışma, çeviri odaklı teknolojik yeterlilik kavramını ele alarak teknolojik araçların çeviri süreçlerinde üretkenliği, doğruluğu ve verimliliği nasıl artırdığını vurgulamaktadır. Dijital medyanın ortaya çıkışı ve Facebook, Instagram, WhatsApp, YouTube ve diğer etkileşimli uygulamalar gibi platformlar da dahil olmak üzere Web 2.0 teknolojilerinin yaygınlaşması, iletişim yöntemlerini kökten değiştirmiştir. Bu yenilikler anında bilgi paylaşımını mümkün kılarak çevirmenlere karmaşık çeviri zorluklarını ele almak için yeni araçlar ve çözümler sunmaktadır. Mobil uygulamalar, yazılım çözümleri ve akıllı cihazlar artık etkileşimli ve dinamik çeviri seçenekleri sunarak mesleği daha da devrim niteliğinde değiştirmekte.

Bu teknolojik gelişmelere rağmen, yapay zekâ destekli makine çeviri sistemleri temelde sınırlı kalmaya devam ediyor. Erişilebilirliği artırıp iş akışlarını düzene sokarken, bu sistemler duygusal zekadan ve karmaşık ve bağlam duyarlı metinleri yorumlamak için gereken nüanslı anlayıştan yoksundur. Bu eksiklik, uzmanlıkları yüksek kaliteli, kültürel olarak uygun çevirilerin üretilmesini sağlayan insan çevirmenlerin sürekli önemini vurgular. İnsan çevirmenler, makine tarafından üretilen çıktıları gözden geçirme ve iyileştirmeyi içeren rolleri giderek daha fazla üstleniyor ve bu da çeviri sürecinde gelişmiş teknolojik yeterlilik ihtiyacını ortaya koyuyor.

Teknolojiye olan artan bağımlılık, çevirmenlerin dijital araçları etkili bir şekilde yönetmek için çeşitli beceriler edinmesini gerektiriyor. Bu beceriler arasında çeviri yazılımına aşinalık, terminoloji veri tabanları bilgisi, çeviri belleklerini kullanma yeteneği ve yazım denetimi ve dil bilgisi araçlarında yeterlilik yer alıyor. Ayrıca, çevirmenler, etkili ve sorumlu bir şekilde kullanıldığından emin olmak için makine çevirisinin ve diğer otomatik sistemlerin yetenekleri ve sınırlamaları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Küreselleşmiş bir dünyanın talepleri geliştikçe, çevirmenlerin yeterlilikleri de gelişmelidir. Bu makale, çevirmenleri dijital çağda hayati arabulucular olarak konumlandırarak, hızla değişen teknolojiler karşısında sürekli beceri geliştirme ve uyum sağlamayı savunmaktadır. Eğitim programları ve müfredatları, bu yeterlilikleri içermeli ve gelecekteki çevirmenlerin hem modern çeviri ortamlarının sunduğu zorlukların hem de fırsatların üstesinden gelebilecek şekilde donatılmasını sağlamalıdır.

Sonuç olarak, insan unsuru çeviride yeri doldurulamaz olmaya devam etmektedir. Çevirmenler, hiçbir makinenin kopyalayamayacağı bir kültürel içgörü, bağlamsal anlayış ve duygusal zekâ derinliği getirir. Çevirmenler, bu benzersiz insan niteliklerini teknolojik yeterlilikle birleştirerek, en yüksek kalite, özgünlük ve kültürel uygunluk standartlarını karşılayan işler üretebilirler. Bu çalışma, nüanslı ve bağlamsal açıdan hassas çeviriler sunmada insan çevirmenlerin vazgeçilmez rolünü yeniden teyit etmekte ve dijital çağda çeviri mesleğinin önemini ve mükemmelliğini sürdürmede sürekli mesleki gelişimin kritik önemini vurgulamaktadır.

References

- Albir, A. H., Beeby, A., Fernández, M., Fox, O., KUZNIK, A., Serra, W. N., ... & Wimmer, S. (2011). Results of the validation of the PACTE translation competence model: Translation project and dynamic translation index. In *Cognitive explorations of translation* (pp. 30-53).
- Austermuhl, F. (2014). *Electronic tools for translators*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315760353>
- Baker, M. (1995). Corpora in translation studies: An overview and some suggestions for future research. *Target. International Journal of Translation Studies*, 7(2), 223-243.
- Bassnett, S. (2013). *Translation studies*. Routledge.
- Bowker, L. (2002). *Computer-aided translation technology: A practical introduction*. University of Ottawa Press.
- Bowker, L., & Fisher, D. (2010). Computer-aided translation. *Handbook of translation studies*, 1, 60-65.
- Candel-Mora, M. Á. (2017). Criteria for the integration of term banks in the professional translation environment. *Sendebarr*, 28, 243-260.
- Chan, S. W. (Ed.). (2018). *The human factor in machine translation*. Routledge.
- Cronin, M. (2013). *Translation and globalization*. Routledge.
- Daems J, Vandepitte S, Hartsuiker RJ and Macken L (2017). Identifying the Machine Translation Error Types with the Greatest Impact on Post-editing Effort. *Front. Psychol.* 8, 1282. doi: 10.3389/fpsyg.2017.01282
- Froeliger, N., Krause, A., & Salmi, L. (2023). Institutional translation–EMT Competence Framework and beyond. *Institutional Translator Training, Routledge*, 13-29.
- Gouadec, D. (2007). *Translation As A Profession*, Amsterdam/Philadelphia: John
- Heletka, M. L. (2022). The concept of modern electronic translation dictionaries. *Publishing House "Baltija Publishing"*.
- Heyn, M. (2016). Translation memories: Insights and prospects. In *Unity in diversity* (pp. 123-136). Routledge.
- Hu, K. (2016). *Introducing corpus-based translation studies*. Berlin: Springer.
- Hutchins, J. & Somers, H. (1992). *An Introduction to Machine Translation*, London: Academic Pres Ltd.
- Kabát, M., & Koscelníková, M. (2022). Localization and Its Place in Translation Studies. *L10N Journal*, 1(1), 4-26.
- Kenny, D. (2018). Machine translation. In *The Routledge handbook of translation and philosophy* (pp. 428-445). Routledge.
- Kiraly, D. (2014). *A social constructivist approach to translator education: Empowerment from theory to practice*. Routledge.
- Koponen, M. (2016). Is machine translation post-editing worth the effort? A survey of research into post-editing and effort. *The Journal of Specialised Translation*, 25(2), 131-148.
- Krüger, R. (2022). Using Jupyter notebooks as didactic instruments in translation technology teaching. *The Interpreter and Translator Trainer*, 16(4), 503-523.
- Nagrama, N. D. C., Lingating, M. L. D., Calleno, J. T., Rato, R. K. A., Catungal, M. L. P., & Encarnacion, P. C. (2024). Web-based Document Management System. *International Journal*, 13(3).
- Negri, M., Turchi, M., Bertoldi, N., & Federico, M. (2018). Online neural automatic post-editing for neural machine translation. In *Proceedings of the Fifth Italian Conference on Computational Linguistics (CLiC-it 2018)*.
- O'Brien, S., Simard, M., & Goulet, M. J. (2018). Machine translation and self-post-editing for academic writing support: Quality explorations. *Translation quality assessment: From principles to practice*, 237-262.
- O'Hagan, M., & Ashworth, D. (2002). *Translation-mediated communication in a digital world: Facing the challenges of globalization and localization* (Vol. 23). Multilingual Matters.
- O'Hagan, M. (Ed.). (2019). *The Routledge handbook of translation and technology*. Taylor & Francis.
- O'Neill, E. M. (2019). Training students to use online translators and dictionaries: The impact on second language writing scores. *International Journal of Research Studies in Language Learning*, 8(2), 47-65.
- PACTE. (2017). *PACTE translation competence model: A holistic, dynamic model of translation competence*. In A. Hurtado Albir (Ed.), *Researching translation competence by PACTE group* (pp. 35-42). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co. <https://doi.org/10.1075/btl.127.02pac>
- Peris, Á, Domingo, M., & Casacuberta, F. (2017). Interactive neural machine translation. *Computer Speech & Language*, 45, 201-220.
- Pym, A. (2011). What technology does to translating. *Translation & Interpreting: The International Journal of Translation and Interpreting Research*, 3(1), 1-9.
- Pym, A. (2023). *Exploring translation theories*. Third edition. New York: Routledge.
- Ramos, S., & del Mar, M. (2016). Community healthcare translator training and ad hoc corpora. *Current trends in translation teaching and learning*, 3, 119-139.
- Reinke, U. (2018). State of the art in translation memory technology. *Language Technologies for a Multilingual Europe; Rehm, G., Stein, D., Sasaki, F., Witt, A., Eds*, 55-84.
- Rodríguez-Inés, P., & Albir, A. H. (2012). Assessing competence in using electronic corpora in translator training. *Global Trends in Translator and Interpreter Training: Mediation and Culture*, 96-126.
- Rothwell, A., Moorkens, J., Fernández-Parra, M., Drugan, J., & Austermuehl, F. (2023). *Translation tools and technologies*. Routledge.
- Shuttleworth, M. (2014). Translation management systems. In *Routledge encyclopedia of translation technology* (pp. 678-691). Routledge.
- Sikora, I. (2014). The need for CAT training within translator training programmes. *TRAlinea Special Issue: Challenges in Translation Pedagogy*, 1-6.
- Sin-wai, C. (2014). The development of translation technology 1967–2013. In *Routledge Encyclopedia of Translation Technology* (pp. 2-31). Routledge.
- Stevenson, A. (2010). *Oxford dictionary of English*. Oxford University Press.
- Vu, T. T., & Haffari, R. (2018). Automatic post-editing of machine translation: A neural programmer-interpreter approach. In *Empirical Methods in Natural Language Processing 2018* (pp. 3048-3053). Association for Computational Linguistics (ACL).
- Wright, S. E. (2019). Standards for the language, translation and localization industry. In *The Routledge handbook of translation and technology* (pp. 21-44). Routledge.
- Yves, G. (2019). Impact of technology on Translation and Translation Studies. *Russian Journal of Linguistics*, 23(2), 344-361.

A General Overview of Family Counseling Centers in Türkiye

İsmail Yüksektepe^{1,a,*}

¹Ministry of Family and Social Services, Ankara, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 18/02/2025

Accepted: 25/03/2025

ABSTRACT

The main purpose of family counseling, which is one of the instruments within the family policy is to establish a qualified and healthy relationship between family members and to provide support in solving family problems. The highest authorized institution in Türkiye regarding family counseling services is the Ministry of Family and Social Services (MFSS) and currently family counseling services are provided by MFSS, various municipalities and private family counseling centers. The increase in divorce rates, especially among newlyweds, shows that newlyweds in Türkiye need to be supported with premarital education and counseling. In this article, the content and conceptual framework of family counseling were stated, the reasons for the need for family counseling were revealed and the history of family counseling in the world and in Türkiye was stated in detail. Legal regulations regarding the regulation and supervision of public and private family counseling services in Türkiye were evaluated chronologically. A profile regarding the implementation dimension was created by stating the number of people benefiting from the Ministry's family counseling services and the standards applied to private family counseling centers were specified. Comprehensive suggestions were put forward by stating the Ministry's studies on family counseling and the regulations regarding private family counseling centers. Suggestions were made to ensure standardization in family counseling training, to publicly promote private family counseling centers operating under the supervision of the Ministry and to increase the qualifications of professional staff by encouraging family counseling.

Keywords: Family counseling, family counseling center, couple counseling, family policy.

Türkiye'de Aile Danışma Merkezlerine Genel Bir Bakış

Öz

Aile politikası içerisinde yer alan enstrümanlardan birisi olan aile danışmanlığının temel amacı, aile üyeleri arasında nitelikli ve sağlıklı bir ilişki kurulması ve aile içi sorunların çözülmesinde destek hizmeti verilmesidir. Türkiye'de aile danışmanlığı hizmetleri konusunda en üst yetkili kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) olup, halen aile danışmanlığı hizmeti ASHB, çeşitli belediyeler ve özel aile danışma merkezleri tarafından verilmektedir. Özellikle yeni evli çiftlerde görülen boşanma oranlarındaki artış, Türkiye'de yeni evli çiftlerin evlilik öncesi eğitim ve danışmanlık ile desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Bu makalede, aile danışmanlığının içeriği ve kavramsal çerçevesi belirtilerek aile danışmanlığına ihtiyaç duyulma nedenleri ortaya konuldu ve aile danışmanlığının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihçesi detaylı şekilde belirtildi. Türkiye'de kamu ve özel aile danışmanlığı hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin yasal düzenlemeler kronolojik olarak değerlendirildi. Bakanlığın aile danışmanlık hizmetlerinden faydalanan kişilerin sayısı belirtilerek uygulama boyutuyla ilgili bir profil çıkarıldı, özel aile danışma merkezlerine yönelik düzenlemeler belirtildi ve kapsamlı öneriler ortaya konuldu. Aile danışmanlığı eğitiminde standardizasyon sağlanması, Bakanlık denetiminde çalışan özel aile danışma merkezlerinin halka açık şekilde tanıtılması ve meslek elemanlarının aile danışmanlığına teşvik edilerek niteliklerinin artırılması önerileri belirtildi.

Anahtar Kelimeler: Aile danışmanlığı, aile danışma merkezi, çift danışmanlığı, aile politikası.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a yuksektepei@hotmail.com

^{ID} ORCID: 0009-0001-7660-9491

How to Cite: Yüksektepe, İ (2025) A General Overview of Family Counseling Centers in Türkiye, CUJOSS, 49(1): 97-105

Giriş

Sanayi devriminin en çok etkilediği kurumlardan birisi aile olmuştur. Daha sonra küreselleşmeyle birlikte toplumda meydana gelen sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler, aile ve evlilik yapısında önemli kırılmaları ortaya çıkarmıştır. Bu değişimler sonucunda geniş aileye dayalı yapı çözülerek aile küçülme eğilimine girmiş, çekirdek aile tipi yaygınlaşmış, kadınların kamusal hayata katılmasıyla birlikte statü ve rollerinde değişimler yaşanmış, ataerkil aile yapısında değişiklikler olmuştur.

Son dönemlerde uygulanan sosyal politika uygulamalarıyla aileye yönelik çalışmaların öne çıktığı ve hizmetlerin çeşitlendiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de 2025 yılının aile yılı ilan edilerek bu alanda farkındalık oluşturmaya çalışıldığı, aileye yönelik hizmetlerin diğer sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarıyla birlikte tek bakanlık koordinesinde yapılmaya çalışıldığı gözlenmektedir. Aileye yönelik olarak çok sayıda devlet ve özel aile danışma merkezlerinin hizmet sunmasına karşın, toplumda bu konuda yeterli farkındalık oluşmadığı veya bu merkezlerin verdiği hizmetlerin yeterince tanıtılmadığı gözlenmektedir.

Sosyal politikanın önemli bir parçası olan aile politikası, özellikle aile yaşamını etkilemeyi hedefleyen ve devlet tarafından geliştirilen ilke ve süreçlerdir. Teknik anlamda, kamu kurumlarının sosyal politikaları aileleri birçok yönüyle etkilemektedir. Aile politikası denildiğinde çocuk, yaşlı, engelli ve muhtaç bireylere odaklanmış politikalar akla gelmekle birlikte, aile bütünlüğünü hedefleyen politikalar da bu çerçevede yer almaktadır (Barker 1999, s. 168).

Dumon (1991) aile politikası uygulamalarını genel kapsamıyla üç grupta değerlendirmektedir. İlki, aileyi güçlendirme politikaları olarak nitelendirilen ve aileye gelir sağlamanın yanında iş bulma yönünü de kapsayan aileyi sürekli gelir sahibi yapacak özellikle ekonomik önlemlerdir. İkinci grup, aile hayatını geliştirmeyi ve rahatlatmayı hedefleyen eğitim ve danışma hizmetleri gibi çalışmaları içine alır. Üçüncü grup ise ailenin yerini tutacak önlemler olarak sınıflandırılan, aile bireylerinin yerine getirdiği işleri devralacak hizmetler ve çocuk yuvaları, kreşler, koruyucu aile, evlat edinme, yaşlı bakımı gibi aile dışı kurumsal yapıların oluşturulmasını öngören hizmetlerdir.

Dumon (1991)’un sınıflamasında ikinci grup aile politikasını, aile hayatını geliştirmeyi ve rahatlatmayı hedefleyen eğitim ve danışma hizmetleri gibi hizmetler oluşturmaktadır. Aile danışmanlığı ve rehberlik gibi hizmetler aile politikasının unsurları olarak görülmektedir. Bu tür eğitimlerin önleyici-koruyucu ve sorun çözücü işlevleri olduğu söylenebilir. Örneğin, evlilik öncesinde çiftlere sunulan eğitimle, eşler arası iletişim, sorun çözme becerileri, çocuk yetiştirme, aile bütçesi, cinsel sağlık, kök aile ilişkileri, ailenin yasal ve hukuki hakları gibi hususlarda eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi, farklı yaşam döngüleri içerisinde aileye farkındalık kazandıracak ve daha bilinçli ve güçlü kılacaktır.

2016 yılı Türkiye Aile Yapısı Araştırmasında, ailede eşler arasındaki anlaşmazlık olması durumunda aile büyüklerinin desteğini düşünenlerin % 33, uzman kişi ya da kurumların desteğini almayı düşünenlerin % 1,9, kimseden destek

almayacağını ifade edenlerin ise % 50,9 gibi yüksek bir oran oluşturduğu belirlenmiştir. Bu duruma benzer şekilde, 2021 yılı Türkiye Aile Yapısı araştırmasına göre, eşler arasında sorun yaşandığı durumlarda aile büyüklerinin desteğini almayı düşünenlerin % 43,1, aile danışmanı veya psikolog gibi profesyonel uzman ve kurumlardan destek istemeyi düşünenlerin ise % 4,8 olduğu, kimseden yardım istemeyeceği yönünde görüş ifade edenlerin ise % 32,6 gibi yüksek bir oranda olduğu belirlenmiştir (TAYA,2016, s.100; TAYA,2021, s.64). Bu çalışmalarda, eşler arasındaki problemlerin çözümünde uzman kişi ve kurumların desteğini istemeyi düşünenlerin oldukça düşük oranda olması dikkat çekmektedir.

Aile birliğinin kurulmasından sonra ortaya çıkabilecek sorunların çözümü için aileyi güçlendiren ve destekleyen bu tür çalışmaların önemli olduğu belirtilebilir. Örneğin anne-baba çocuk ilişkilerinde yaşanan problemler, aile içi şiddet, çocuğun ihmali, istismarı, ensest gibi ailede kriz meydana getirecek ciddi sorunlar yaşanması durumunda danışmanlık ve eğitim hizmetleri sorunun çözümüne yardımcı olabilir (Özbesler ve Çoban, 2009).

Türkiye’de aile danışmanlığı hizmetleri ilk aşamada devlet tarafından sağlanmaya çalışılmıştır. Bu alanda görevlendirilen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlarda aile danışmanlığı hizmeti verilmiş ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. Mevcut durumda, genel kapsamıyla adı geçen Bakanlık, çeşitli belediyeler ve özel aile danışma merkezleri tarafından aile danışma hizmeti verilmektedir.

Aile Danışmanlığına Neden İhtiyaç Duyulmuştur?

Ailelerde yaşanan iletişim ve diğer sorunların kalıcı hale gelmeden çözülebilmesi, sağlıklı birey ve ailelerin oluşmasında aile danışmanlığının işlevi önemlidir. Aile danışmanlığının temel hedefi, aile üyeleri arasında nitelikli ve sağlıklı bir ilişki kurulması ve aile içi sorunların çözülmesinde aile bireylerine problem çözme becerisini kazandırmak için psiko-sosyal destek hizmeti verilmesidir. Bireysel terapi veya danışmanlık alanların iyileşmelerinde aile yapısının öneminin anlaşılmasıyla aile danışmanlığı yaklaşımı öne çıkmıştır. Ailenin ya da çiftlerin sorunlarının çözülmesinin aynı zamanda bireyin problemlerinin çözümünde faydalı olacağı ve yeniden aynı sorunun ortaya çıkmasını önleyeceği değerlendirilmiştir (Özburun, 2018).

Aile danışmanlığının çalışma alanı oldukça geniştir. Bir yandan çocuklar ve ergenlerin sorunlarına aile odaklı bir şekilde yaklaşmakta, diğer yandan çift sorunlarıyla ilgilenmektedir. Ailedeki kronik hastalıkların etkileriyle ilgili olarak da ailelere danışmanlık vermektedir. Çocuk ve ergenlerin yaşadıkları psikolojik problemler, yetişkinlerin önemli sorunları arasında yer alan depresyon, madde kullanımı ve bipolar bozukluk ve şizofreni gibi sorunlar, çift ve ailelerin yaşadıkları sorunlarda aile danışmanlığının müdahale ettiği konular arasındadır (Karataş, Nadir, 2016).

Kepler (2015)’in çift danışmanlığı ve evlilik öncesi danışmanlık ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere 27 katılımcıyla yaptığı çalışmada, aile danışmanlığının evlilik doyumunu artırdığı ortaya çıkmıştır. Clyde ve diğerleri (2019), çiftlerin birbirlerini daha iyi anlaması, iletişim becerileri kazanması, amaç ve değerleri

uyumlu hale getirmesi sürecinde evlilik öncesi danışmanlığın büyük rol oynadığını belirtmektedir.

Evlilik sürecinde sorunlar oluşmadan risklerin azaltılmasını sağlamak amacıyla, evlilikten önce çiftlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin bilgi ve beceri edinmelerinin yaşam kalitesini artıracığı ve boşanma oranlarını düşüreceği birçok araştırmada ifade edilmektedir (Duncan, Childs ve Larson, 2010, s.623-636; Stanley ve diğ., 2006, s.117-126). Bir araştırmada, bir psikiyatri kliniğine başvuruda bulunan bireylerin sorun alanları değerlendirildiğinde, eşle ilgili sorunların ilk sırada bulunduğu, anne-babayla ilgili konular ile erkek-kız arkadaşlarla yaşanan problemlerin bunu takip ettiği görülmektedir (Özgüven ve Sayıl, 1999). Diğer araştırmada, bir hastanenin acil servis ve adli tıp kliniğine başvuran kişilere yönelik çalışmada, çiftler arasında fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddetin görülme nedenleri arasında kıskançlık ve ekonomik faktörlerin başta geldiği, eğitim düzeyinin yüksek olduğu çiftlerde kıskançlık ve aile faktörlerinin, düşük gelir grubundaki çiftlerde ekonomik nedenlerin şiddetin nedeni olarak öne çıktığı belirtilmektedir (Tokgözlü ve diğ., 2024). Türkiye genelinde boşanma nedenlerinin sırasıyla sorumsuz- ilgisiz davranma, evin ekonomik yönden geçimini sağlayamama, eşlerin kök ailelerine karşı saygısız davranması ve kök ailelerin aile içi ilişkilere karışması olduğu görülmektedir (TAYA, 2016).

Aile içindeki olumsuz deneyimlerin; bireylerin gelecekte birçok ruhsal ve psikiyatrik problem, hatta fiziksel hastalığa neden olduğu, yaşam boyu kronik hastalık, ruhsal sağlığın bozulması, cinsel sağlığın bozulması ve riskli cinsel davranışlar, alkol ve madde kullanımı, suç oluşturacak eylemde bulunma ve suçla karışma riskini artırdığı yapılan araştırmalarla belirlenmiştir. Bu olumsuz deneyimlerin, çocuğun aile içi şiddetin olduğu bir ortamda yetişmesi, anne-babanın boşanması ve ev içinde madde kullanımı olması gibi çocukta ruhsal zorlanmaya neden olacak durumlar olduğu belirtilmiştir (Gündüz ve diğ., 2018). Türkiye’de son yıllarda boşanma oranlarında artış yaşanmakta, buna karşın evlilik oranlarında ise düşüş dikkati çekmektedir.

Tablo 1. Türkiye’de evlenme ve boşanma sayı ve oranları (2018-2023)

Table 1. Number and rates of marriage and divorce in Türkiye (2018-2023)

Yıl	Kaba Evlenme Hızı (%)	Evlenme Sayısı	Kaba Boşanma Hızı (%)	Boşanma Sayısı
2018	6,81	554.389	1,76	143.573
2019	6,57	542.314	1,90	156.587
2020	5,86	488.335	1,64	136.570
2021	6,69	563.140	2,09	175.779
2022	6,78	575.891	2,15	182.437
2023	6,63	565.435	2,01	171.881

Kaynak: TÜİK, 2024.

Özellikle yeni evli çiftlerde görülen boşanma oranlarındaki artış, ülkemizde yeni evli çiftlerin evlilik öncesi eğitim ve danışmanlık ile desteklenmeye ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Evlilik süresine göre boşanma oranlarını incelediğimizde, 2023 yılında boşanmaların %33,4’ünün

evliliğin ilk 5 yılında, %21,7’sinin evliliğin 6-10 yılı içerisinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu nedenle, evliliğin ilk yıllarında talep eden tüm ailelere aile danışmanlık hizmeti sunmak doğabilecek birçok ailevi sorunu önleyebilecek, sağlıklı aileler kurulmasına katkı sağlayacaktır.

Evlilik süresine göre boşanma oranları şu şekildedir:

Tablo 2. Boşanmış kişilerin evli kaldıkları süre (2022 ve 2023 yılı)

Table 2. Duration of married life of divorced people (2022 and 2023)

Evlilik Süresi	2022 (%)	2023 (%)
Bir yıldan az	2,6	3,0
1-5 yıl arası	30,1	30,04
6-10 yıl arası	21,6	21,7
11-15 yıl arası	15,9	15,8
16-20 yıl arası	12,1	12,4
21-25 yıl arası	8,3	7,7
26 yıl ve üzeri	9,3	9,0

Kaynak: TÜİK, 2023 ve 2024

Göç (2006, s. 28-38), aileye hizmet veren kurumların faaliyetlerini üçe ayırmaktadır. Bunlar danışma ve tedavi çalışmaları, eğitici faaliyetler ve savunuculuk çalışmalarıdır. Aile terapisi, aile danışmanlığı, evlilik danışma hizmetleri ve aile tedavisine yönelik grup çalışmaları, danışma ve tedavi faaliyetleri kapsamında değerlendirilmektedir. Aile eğitimleri, evlilik öncesi eğitimler, çift eğitimleri ise eğitici faaliyetler içerisinde yer almaktadır. Savunuculuk faaliyetleri ise ilk olarak yoksulluk sorunu üzerinden başlamış, çocuklar için anaokulları açtırmak, çocuk işçiliğini yasaklayan düzenlemeler çıkarmak gibi konularda olmuştur. Buradaki temel varsayım, bireylerin hizmetlere ulaşması, yardım alması ve kaynakları kullanması gibi temel haklarını engelleyen uygulamalara ve düzenlemelere yönelik değişiklik yapmak için girişilen çabayı içinde barındırır.

Sosyal yapıdaki değişim nedeniyle, aile ve onun bir üyesi olan birey tek başına kalmış, özellikle şehir hayatında geniş aileden çekirdek aileye yönelik değişim, kentleşme, kuşaklar arası çatışmalar ve eşler arası anlaşmazlıklar, ailelerin bu konuda hizmet veren profesyonel kurumlara olan gereksinimini arttırmıştır. Ayrıca işsizlik, tek ebeveynli aileler, aile içi şiddet, madde bağımlılığı, boşanma, depresyon gibi ailenin karşı karşıya kaldığı sorunlar aileye yönelik danışmanlık ve terapi gibi hizmet veren kurumların artışına neden olmuştur (Duman, 2001).

Aile Danışmanlığının Tarihi

Aile danışmanlığının başlangıcına dair alanyazında farklı yaklaşımlar görülmektedir. Ancak genel olarak 1940’lı yıllarda aile danışmanlığı çalışmalarının başladığı ifade edilmektedir. Bu dönemde aile danışmanlığının kurulmasında dört olayın etkili olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki 1942 yılında Ernest Groves ve arkadaşları tarafından Amerikan Evlilik Danışmanları Derneği (The American Association of Marriage Counselors)’nin kurulması ve bu branşın uygulayıcılarına yönelik ilk standartlar oluşturulması önemli bir başlangıç olarak

değerlendirilmektedir. Geliştirilen programlar evliliği düşünen çiftlere evlilik hayatıyla ilgili eğitim ve bilgi sağlamak ile sorun çözme becerisi kazandırarak çiftler arasındaki problemlerin çözümüne yardımcı olmayı hedefliyordu. İkinci etken ilk kez evlilik terapisi uygulamalarını konu alan yayınların çıkmaya başlamasıydı. Bu dönemde, bireye değil de çiftlerin ilişkilerine odaklanma terapi ve danışmanlık anlayışında radikal bir değişimi de beraberinde getirdi. Üçüncü gelişme şizofreniden etkilenen birey ve ailelerle yapılan çalışmalardır. Yine aynı dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanması ve beraberinde getirdiği olumsuzlukların aileleri önemli ölçüde etkilemesi aile danışmanlığının gelişmesine etkiye bulunan diğer etken olarak görülmektedir. Toplumun yaşadığı travmalar nedeniyle aileye dönük çeşitli çalışmaların aynı dönemde başladığı görülmektedir (Gladding, 2017).

1941 yılında kurulan Philadelphia Evlilik Kurumu'nda evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerine ilişkin programlar oluşturuldu ve çiftlerin evlilik ilişkileri hakkında gelişmiş bir anlayış edinmeleri ve evlilikte karşılaşılabilecekleri sorunların çözümü için somut bir program geliştirildi. Eğitim ve danışmanlığın birleşimini içeren evliliğe hazırlık programlarının tıp ve psikiyatri literatüründeki ilk tanımları çeşitli araştırmalarla oluştu (Bagarozzi ve Rauen, 1981; Sayers, Kohn, Heavey, 1998; Kepler, 2015). Daha önceki dönemlere baktığımızda, 1933 yılında, Ernest Groves'un üniversitede okutulacak ilk ders kitabı olan Evlilik (Marriage) kitabını yayınladığı, Look ve Parents Magazine gibi dönemin popüler dergilerinde Groves'un aile temalı yazılarının çıktığı görülmektedir (Gladding, 2017, s.117-120).

Bilimsel anlamda Sigmund Freud'un aile ilişkileri konusundaki incelemeleri önemli görülmektedir. Freud, çocuğun kişilik gelişiminde anne-çocuk ilişkisinin etkisini öne çıkararak, 0-5 yaş döneminde aile ile etkileşimin bireylerin cinsel kimliklerinin oluşmasında ve bilinçaltı süreçlerinde etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Yine bu konuda araştırmaları bulunan ve aile eğitim merkezleri kuran Alfred Adler, insanların hayat tarzının belirlenmesinde yaşamlarının ilk yıllarının etkili olduğu görüşündedir. (Nazlı, 2009, s.4). Kuzgun (1991), aile danışmanlığının Alfred Adler ile başladığını, Adler'in insanların hayat tarzlarının oluşumunda toplumsal çevrenin ve çocuk yetiştirme yöntemlerinin önemini öne çıkardığını belirtmektedir.

Aile danışmanlığının asıl gelişimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle bozulan insan psikolojisi, aileleri de olumsuz şekilde etkileyerek aile danışmanlığına olan ihtiyacı artırmıştır. 1950-1960 yılları arasında Nathan Ackerman yaptığı araştırmalarla aile danışmanlığının öncülerinden biri olmuştur. Freud'un geliştirdiği psikoanalitik kuramı aile danışmanlığına aktaran Ackerman, ilk "aile sağlığı merkezi"ni açmış ve aile danışmanlığının teorisi ve pratiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu merkezde, psikoanalitik yöntem, birey ve grup psikoterapisi ile çocuklar ve yetişkinlerin psikolojik sorunlarının tedavisi amaçlanmıştır (Nazlı, 2009, s.4).

1960'lı yıllarda, ailelerle çalışma gerekliliğine dair bir düşünce ön plana geçmiş, danışmanlık ve terapide hızlı gelişmeler görülmüş, birçok teori ve kavramlar ortaya çıkmıştır. Aile danışmanlığı fikri Jay Haley, Virginia Satir, Salvador Minuchin ve Carl Whitaker gibi önemli isimler tarafından kabul görmüştür (Gladding, 2017).

1970'li yıllarda ABD'de Journal Of Marital ve Family Therapy Dergisi yayınlanmaya başlamış, The American Association For Marriage And Family Therapy'nin üye sayısı artmış, Avrupa'da aile danışmanlığı hızlı bir gelişim göstermiştir. 1980'li yıllarda aile danışmanlığı alanındaki çalışmalar olgunlaşmış, kısa ve çözüme odaklı danışmalar daha büyük ilgi görmeye başlamıştır (Nazlı, 2009).

1990'lı yıllarda aile danışmanlığına yönelik yeni uzmanlık alanları ve kuramlar ortaya çıkmıştır (Özabacı ve Erkan, 2014, s.31). 2000 ve sonrasında ise; aile danışmanlığı sistematik hale gelmiş ve dünya çapında tanınmaya başlamıştır. Ayrıca aile danışmanlığı konusunda çok sayıda bilimsel çalışma, yayın ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Gladding, 2015, s. 117-134).

Aile danışmanlığı ve aile terapisi kavramları yaygın şekilde eşanlamlı olarak kullanılmakla birlikte bu terimler arasında ayırım yapılabilir. Her iki uygulamanın ortak özelliği aile sistemini ve içerisindeki ilişkileri anlamayı çözümlenmeyi ve iyileştirmeyi hedefler. İki terim arasında keskin bir çizgi çizmek zordur. Kuzgun (1991, s.90) aile danışmanlığını aile bireyleri arasında sağlıklı bir ortam kurulmasına destek vermek amaçlı psikolojik bir yardım olarak tanımlamaktadır. Aile terapisi ise aile üyelerinin arasında stres ve çatışma durumlarının yaşanması durumunda gündeme gelen bir sistemdir. Aile danışmanı aileyi bir bütün olarak ele alarak bireylerin iletişim çatışmalarının kaynağına yönelik farkındalık oluşturup iletişim geliştirecek yollar benimsemelerine yardımcı olur. Özgüven (2017) evlilik terapisini, eş seçme aşamasında, evlilik öncesi nişanlılıkta, evlenme ve evlilikte eşler arasındaki ilişkiye odaklanan danışmalar olarak tanımlamaktadır. V. Aile Şurasında, aile danışmanlığının sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmak için tüm aile üyelerine yapılan psikolojik yardım hizmeti olduğu, aile terapisinin ise sağlıklı bir aile ortamının oluşturulması amacıyla gerektiğinde ruhsal hastalık tanısını ve tedavi işlevlerini de kapsayan biyopsikososyal bir tedavi hizmeti olduğu ifade edilmiştir (ASAGEM, 2008, s.14).

Aile Danışmanlığının Türkiye'deki Tarihçesi

Türkiye'de aile danışmanlığı ve terapisinin başlangıcı incelendiğinde, 1980'li yıllarda "Aile Terapisi" adıyla üniversitelerde bir ders olarak okutulmaya başlatıldığı, aile danışmanlığının özellikle okul çağı çocuk ve gençlerin ihtiyacı yönüyle önemi giderek artan bir alan olduğu belirtilmektedir (Korkut, 2001, s.115). Türkiye Aile Planlaması Derneğinin 1983 yılında başlattığı "Aile Danışmanlığı" hizmeti bu alanlardaki ilk denemeler ve girişimlerdir (Güran, 1983, s.20). Aile ve Evlilik Terapileri Derneğinin 1997'de kurulması da önemli bir adım olarak görülmektedir.

Türkiye'de 2002 yılında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından aile danışma

merkezlerine ilişkin bir yönerge çıkarılmış (Karataş, Nadir, 2016) ve bu alanda çalışan kuruluşlar açılmıştır. 07.10.2007 tarihinde SHÇEK'e bağlı olarak faaliyet yürütecek aile danışma merkezlerine ilişkin Yönetmelik çıkarılmış, 25.02.2009 tarihinde yine SHÇEK tarafından "Gerçek Kişiler ve Özel Hu-kuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Hakkında Yönetmelik" çıkarılarak yalnız kamu değil özel aile danışma merkezleri de kapsama alınmıştır.

2007 yılında çıkarılan Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği bu alanda çıkarılan ilk yönetmeliktir ve aile danışmanı olmak için belirli alanlardan lisans mezuniyeti ve sertifika şartı koymuştur. Buna göre, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, tabip, asgari dört yıllık yükseköğrenimi olan hemşire ile psikolojik danışma ve rehberlik bölümü mezunu öğretmen olma eğitim yönünden şart olarak belirtilmiş ve aile danışmanlığı alanında en az yüz saati teorik olmak üzere eğitim programını başarıyla tamamlamış olmak aile danışmanlığı için koşul olarak belirlemiştir.

2009 yılında çıkarılan yönetmelik ise yalnızca kamuya ait olan değil, ayrıca özel kuruluşlar ve gerçek kişiler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da aile danışma merkezi açmasının yolunu belirlemiştir. Asgari yüz saati teorik olmak üzere aile danışmanlığı alanında bir eğitim programını bitirmek ön şartlardan birisi olarak belirtilmiştir. 2009 yılı Yönetmeliğinde merkezde görev yapacak asgari personel sayısı konusunda iki seçenek belirtilmiştir. Bunlardan birincisi asgari bir aile danışmanı ve bir meslek elemanı ile ihtiyaca göre büro ve temizlik işlerinde görev alacak personel ile hukuk sağlık ve benzeri konularda danışmanlık yapacak personelin merkezde görev almasıdır. İkinci seçenek ise asgari üç meslek elemanı ve ihtiyaca göre temizlik ve teknik işleri yürütecek personel ile hukuk sağlık ve benzeri konularda danışmanlık yapacak personelin merkez kadrosunda yer almasıdır.

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasından hemen sonra 2009 tarihli Yönetmelik yenilenmiş ve 2012 yılında yürürlüğe giren "Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği" nin 4. ve 14. maddelerinde "aile danışmanı" kavramı kullanılmıştır. 14. maddede, aile danışmanı unvanını alabilmek için gerekli lisans programları ve zorunlu sertifika programları belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, tıp, hemşirelik, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik branşlarından birinde en az dört yıllık üniversite lisans programlarını bitirmek ve asgari üç yüz saati teorik ve otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı şekilde toplam Dört yüz elli saatlik aile danışmanlığı alanında eğitim görerek sertifika alanların aile danışmanı unvanı alabileceği belirlenmiştir. Merkezde görev yapacak asgari personel sayısı ve unvanı da bu yönetmelikte yer almış, bir aile danışmanı ve bir meslek elemanı ile temizlik ve büro işlerini yürütecek bir personel bulunması zorunlu tutulmuştur. 2012 yılı yönetmeliğinin önceki düzenlemelerden en önemli farkı aile danışmanı olabilmek için belirli lisans programlarından mezun olmak

dışında en az üç yüz saati teorik program ve en az otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı şekilde toplam dört yüz elli saatlik aile danışmanlığı alanında bir eğitim programını bitirmek olarak ifade edilmiştir.

Türkiye'de aile danışmanlığı hizmeti veren ve bu alanda standartları belirleyerek denetim çalışmalarını da yapan kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır. Bakanlık teşkilatı içerisindeki İl Müdürlüklerine bağlı sosyal hizmet merkezlerinde aile danışmanlığı hizmeti de sunulmaktadır. Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nin 14. maddesinde birey ve ailelere danışmanlık faaliyetleri yürütmek sosyal hizmet merkezlerinin temel görevleri arasında sayılmıştır. Buna göre aile ve bireylerin sorun çözme becerilerinin artırılması için rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermek, ailenin refahı, mutluluğu ve bütünlüğünün sağlanmasını amaçlayan eğitici rehberlik ve danışmanlık faaliyetleri yerine getirmek, birey ve ailelere yönelik koruyucu önleyici eğitici ve geliştirici hizmetler yürütmek sosyal hizmet merkezlerine verilen görevler arasında sayılmıştır. Geçmiş yıllarda Bakanlığın vermiş olduğu danışmanlık hizmetlerine ilişkin sayısal bilgiler şu şekildedir:

Tablo 3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca Aile Danışmanlığı Hizmeti Sunulan Kişi Sayısı

Table 3. Number of People Provided Family Counseling Services by the Ministry of Family and Social Services

Yıl	Danışmanlık Hizmeti Alanların Sayısı
2018	9.000
2019	37.359
2020	30.283
2021	5.713
2022	17.245
2023	13.947

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019-2024 dönemi faaliyet raporları

Bakanlık bünyesinde yapılan aile danışmanlığı hizmetleri genel kapsamıyla aşağıdaki başlıklar altında sunulmaktadır:

1- Aile danışmanlığı: Eşlerin aile içi iletişim, ilişki gibi konularda yaşadıkları problemlerle baş etmelerine destek olmak, iletişim, stresle başa çıkma, aile içi çatışmaları çözme ve sorun çözme becerilerini artırmak hedefiyle yapılan çalışmalardır.

2- Boşanma süreci danışmanlığı: Bu çalışma; boşanma öncesinde, boşanma sürecinde ve boşanma sonrasında danışmanlık olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

3- Bireysel Danışmanlık (ASHB, 2025).

Özel aile danışma merkezlerinde hizmet verilen kişi ve çift sayısı ile danışmanlara uygulanan aile danışmanlığı yaklaşımları gibi hususlarda istatistiksel veriler bulunmamaktadır.

İlgili Bakanlığın, yerel yönetimlerin ve ilgili diğer kamu kurumlarının aile danışmanlığı uygulamalarına ağırlık vermesi, bu merkezlere uygulama standardı getirilerek yaygınlaştırılması aileyi daha güçlü bir aktör durumuna getirecektir. Koruyucu ve önleyici sosyal politika kapsamı içerisinde yer alan aile danışma merkezlerinin aile içerisindeki düzensizliklerin giderilmesinde ve boşanmaların

azaltılmasında rol oynaması durumunda boşanmaların getirdiği maliyetin düşmesi açısından da kazanımlar sağlanacaktır.

Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'nde aile danışmanlığının tanımı "Aile bireylerinin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide buldukları diğer sosyal çevreleri değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri içeren hizmet" olarak belirtilmiştir. Aynı yönetmelikte, "Aile danışma merkezi"nin tanımı ise "Ailenin gelişmesi ve güçlenmesi için; bireylerinin katılımcı, üretken, kendine yeterli hale gelmesi ve sorun çözme kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici hizmetler veren kuruluşlar" olarak ifade edilmiştir.

Belirtilen Yönetmelikte gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumlarının açılan aile danışma merkezlerinin açılmaları, denetlenmeleri, yasal düzenlemelere uygunluğunun incelenmesi ve yaptırım uygulanması işlemlerinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yapılacağı belirtilmiştir. Yönetmeliğin 25. maddesinde olağan dışı denetimler dışında, yılda en az bir kez olağan denetimlerin yapılacağı, 11. madde de denetimlerin il müdür yardımcısı başkanlığında oluşturulacak bir ekip tarafından yapılacağı, bunların psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyoloji, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve eğitimi, tıp, hemşirelik ve öğretmenlik alanlarında lisans eğitimini tamamlamış personelden oluşacağı belirtilmiştir.

Özel aile danışma merkezlerinin fiziki özellikleri, Bakanlığın ilgili Yönetmeliğinin 18. maddesinde yer almaktadır. Buna göre merkezde bekleme odası, görüşme odası, yönetici odası, çocuk odası ile mutfak, depo, arşiv, eğitim-toplantı salonu ve benzeri bölümlerin bulunması zorunlu tutulmuştur. Personel sayısı ve niteliğini belirleyen 12. maddede ise en az bir aile danışmanı ile meslek elemanı ile büro ve temizlik işlerinde görev yapacak en az bir personel olmak üzere en az üç çalışan bulunması zorunluluğu getirilmiş, Bakanlığın onayladığı aile danışmanı dışındakilerin istihdam edilemeyeceği belirtilmiştir.

(Algan, 2017, s.193), aile danışmanlığı eğitimi veren kurumların denetlenmesini ve bu kurumlardaki eğitim ve müfredatın yeterliliğinin sorgulanmasını öne çıkararak, merdiven altı aile danışmanlık merkezlerine yönelik kontrolün sağlanması gerekliliğini ve aile danışmanlık mesleğinin sınırlarının ortaya konulmasının önemini vurgulamıştır. Baltacı (2010)'nın, 400 evli kadınla yaptığı araştırmada, katılımcıların % 72'sinin devlet tarafından aile danışmanlığı hizmetinin verildiğini bilmediği, % 54'ünün aile danışmanlık hizmetinden faydalanmak istediği belirlenmiştir. Bu araştırma, kamu kurumlarının verdiği hizmetin yeterince tanıtılmadığını ortaya koymaktadır. Aynı araştırmada aile danışmanlığından faydalanmak isteyen kadınların öne çıkan sorunlarının, eşleri ile ekonomik konularda yaşadıkları sorunlar, aile içi iletişim, çocuklarla ilgili konularda

karşılaştıkları problemler, cinsel sorunlar ve kök aile ilişkileri olduğu anlaşılmıştır.

Türkiye'de kamu kurumları ve özel aile danışma merkezlerinin verdikleri hizmetlere ilişkin standartların yeterli düzeyde oluşturulması gerekliliği görülmektedir. Aile eğitimleriyle birlikte aile danışmanlığının yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılması, evliliğin ilk beş yılındaki tüm yeni kurulmuş ailelere talepleri halinde aile danışmanlığı hizmeti verilmesi ailelerin yaşadığı birçok sorunu önleyebilecektir.

Aile Danışmanlığında Bazı Yaklaşımlar

Aile danışmanlığında çok sayıda yaklaşımlar (kuramlar) olmakla birlikte, bu yaklaşımların tümü problemlerin aile sistemi içerisindeki uyumsuz etkileşimlerden kaynaklı olduğunu kabul etmektedir. Aile danışmanlığı veya aile terapisi hareketinde öne çıkan anlayış, insanların sorunlarının temel olarak bireye dayalı değil, bireyler arası olduğu ve bu sorunların çözümü için kişiler arası ilişkilere odaklanan bir müdahale yaklaşımıdır. Aile danışmanlığındaki yaklaşımların birçok ortak yönleri olmakla birlikte her biri kendine özgü görüş açısı ve terapi yöntemleriyle birbirinden ayrılmaktadır.

Psikanalitik (Psikodinamik) Yaklaşım: Bu yaklaşımın öncülerinden birisi Nathan Ackerman'dır. Psikodinamik aile terapisi Sigmund Freud'un klasik çalışmalarına dayanır. Freud, ruhsal sorunların kökeni olarak psikolojik etmenlere ve bilinçdışının rolüne dikkat çekerek, bireyin kişilik gelişiminde ailenin önemine ve anne-çocuk ilişkisine vurgu yapmaktadır. Psikodinamik aile terapisi, aile grubunu bütünlüğü içinde ele alır ve aile üyelerini bilinçdışı sınırlamalardan kurtarmayı amaçlar (Gladding, 2012; Nazlı, 2001). Diğer yaklaşımlarda ailenin davranışlarında değişiklik yapmaya odaklanılırken, psikanalitik aile danışmasında altta yatan çatışmaları çözme amaçlanır.

Sistem Kuramı: Bu yaklaşımın temel mantığında ailenin bütün bireyleri birbiriyle etkileşim halindedir ve bu etkileşim kendine özeldir. Sistemik aile terapisinde bireyin psikolojisiyle başlamak yerine, kişilerin ilişkileri bağlamında değerlendirme yapılır. Bu yaklaşımın öncülerinden birisi Murray Bowen'dir. Daha sonra aile terapisinin çok sayıda önemli ismi de bu yaklaşıma katkıda bulunmuştur. Bu yaklaşımda aile içerisindeki sorun bireyin sorunu olmaktan çok ailenin sorunu olarak değerlendirilmektedir. Aile üyelerinin birbirleri ile etkileşimleri üzerinde odaklanması, bu yaklaşımın diğerlerinden en önemli farkıdır. Aile ve diğer ilişkilerde davranışlar karşılıklı bağımlılığa dayalıdır ve bireyler birbirlerini etkiler (Dallos, Draper, 2005). Sistem terapisinin temel hedefi aile bireylerinin kendi aile sistemine yalnızca tepki göstermelerini değil, aile sistemine cevap vermelerini sağlamaktır. Aile terapisi açık bir sistem olarak değerlendirilir ve sistem, üçgenler ve geri bildirim olmak üzere üç temel kavram öne çıkmaktadır (Özguven, 2009).

Yapısal Aile Terapisi Yaklaşımı: Bu yaklaşım aile sistemindeki yapısal birleşme ve kopmalara odaklanır ve Salvador Minuchin tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda ailenin diğer alt sistemleriyle olan ilişkisi üzerinde durulur, özellikle aile sisteminin bütünlüğüne ve aile içindeki hiyerarşik organizasyona ve alt sistemlerin bağımsız işlevlerinin birey üzerindeki katkısına dikkat çekilir. Yapısal aile terapisi olarak nitelenmesinin nedeni, aile sistemindeki

yapısal “birleşme” ve “kopmaları” değiştirmeyi hedeflemesidir. Yapısal aile terapisinde kişi, kendi yaşadığı sosyal çevre içerisinde ailenin alt sistemleri, özellikle anne baba ve çocuklar arasındaki ilişkilere de yoğunlaşarak geçmişe doğru incelenir (Özgüven, 2009). Sorunların sürme nedeni ailedeki işlevsiz örgütlenme olarak kabul edilir. Sağlıklı ailelerde her sistem, fonksiyonunu doğru biçimde yapmaktadır. Ailenin her üyesi kendi rolünü doğru oynamalıdır. Terapinin amacı da aile yapısı içerisinde işlevsel olmayan davranış kalıplarını kırarak sorunu çözecek şekilde değiştirilmesi ve aile sistemleri ile alt sistemlerin yapısını değiştirmektir (Nichols, 2013; Özgüven, 2009; Carlson, Sperry, Lewis, 2005). Aile terapisinde amaç, ailelerin işlevselliğini artırmak için sistemin yapısını değiştirmektir.

Bilişsel/Davranışçı Yaklaşım: Bu yaklaşımın kaynağı ebeveyn eğitimi çalışmalarıdır. Ivan Pavlov, John B. Watson ve B.F. Skinner’ın araştırmalarına ve çalışmalarına dayanarak geliştirilen bu yaklaşımda davranışın değişmesi için düşünme kalıpları öncelikle değişmelidir. Öğrenme kuramına dayanır ve tedavi kısa sürelidir (Nichols, 2013, Nazlı, 2001). Bu yaklaşımda işlevsel olmayan davranışa ve bu davranışın altındaki nedenlere odaklanılır. Davranışın geçmişine bakmaksızın mevcut halini değiştirmeye odaklanır. Bireyin sergilediği belirtilerin asıl problem olduğu ve terapide doğrudan bunlara çözüm bulunmasına çalışılır (Nichols, 2013; Özgüven, 2009, Demirbilek, 2016). Bu yaklaşımda şimdiki düşünce kalıplarını etkileyerek bireyin düşünce ve hareketleri değiştirmeye çalışılır.

Stratejik Aile Terapisi: Bu yaklaşım, teknik odaklı, kısa süreli, spesifik ve pozitif bir yönüyle öne çıkar. Milton Ericson’un çalışmalarına dayanmaktadır ve Watzlawick, Weakland ve Jay Haley önemli temsilcileri olarak görülmektedir. Özellikle gelişim ve organizasyon güçlükleri yaşayan ailelere yönelik tercih edilebilecek bir yaklaşımdır (Gladding, 2012). Aile yapısında hiyerarşik düzende oluşan bozulmalar aile üyelerinin kişisel sınırlarını tanımlamakta zorlanmalarına neden olmakta, aile üyelerinin sorumluluk almasını engellemektedir. Haley’e (1992) göre aile yapısının ve iletişimlerinin yeniden yapılandırılması ile değişimler sağlanabilir. Stratejik aile danışması 1980’li yıllarda öne çıkmıştır. Tedavinin amacı aile içerisindeki sorunu çözmek ve aile üyelerinin aile yaşam döngüsünde bir sonraki aşamaya geçmelerine yardımcı olmaktır. Yaklaşımın önemli bir özelliği de tek bir probleme yoğunlaşmasıdır (Gladding, 2012). Bu yaklaşımda mevcut problemi gidermek için ödev verme, yeni beceriler kazandırma gibi yönlendirici teknikler kullanılır ve temel hedefleri değişimdir.

Yaşantısal / İnsancıl Yaklaşım: Temelini hümanist, varoluşçu kuramlardan alan bir aile danışmanlığı yaklaşımıdır ve öncülüğünü Virginia Satir ve Carl Whitaker yapmıştır. Satir’in kitleler tarafından tanınması Birleşik Aile Terapisi (Conjoint Family Therapy) kitabının yayınlanmasından sonra olmuştur. Yaşantısal/insancıl terapide danışmanların hedefi, aile üyelerinin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkartarak aile üyelerinin öz farkındalıklarının gelişmesi ve kendilerini gerçekleştirme potansiyellerinin artmasıdır. Temel düşünce ailedeki bireylerin duygularının farkında olması ve bu duyguları fark ettiğinde bastırmamasıdır. Bu duyguları fark etmeme ya da duyguları bastırma durumu aile üyelerinin bir

veya birkaçında semptomla ifade edilen durumu oluşturur. Ailenin benlik saygısının geliştirilmesi, fonksiyonel olmayan davranış kalıplarına odaklanarak değiştirmek ve hoşgörüsüz olan aile kurallarını değiştirmek temel hedeftir. Aile üyeleri arasındaki iletişim ve etkileşim kopar ve birbirinden kaçınarak aile dışında iş, okul gibi uğraşlara yönelirler. Bu davranış örüntüsü ise aile işlevsizliğini daha aşağılara çekerek devam eder (Satir, 2017; Gladding, 2017).

Özabacı ve Erkan (2019), aile danışmanlığını bireysel danışmanlık, bireysel evlilik danışmanlığı, birleşmiş aile danışmanlığı ve grup danışmanlığı şeklinde dört grupta değerlendirmektedir. Bireysel terapide çiftlerden birinin terapi desteği olarak evlilik uyumunun artırılması amaçlanmaktadır ve eşle birlikte alınmamaktadır. İkinci danışmanlık türü olan bireysel evlilik danışmanlığında çiftlerin her ikisi de terapi almakta ve terapiyi tek terapist yürütmektedir. Bu nedenle eş zamanlı terapi olarak da nitelenmektedir. Üçüncü danışmanlık türü olan birleşmiş aile danışmanlığında bir ya da iki terapist birleşik oturumlarla tedavi sürecini yürütmektedir. Evlilik danışmanlığında en yoğun kullanılan terapi yöntemidir. Grup danışmanlığı ise dördüncü danışmanlık türüdür. Genel kapsamıyla aynı ya da benzer sorunlarla mücadele eden dört ya da 5 ailenin birlikte terapi sürecinden faydalandığı aile danışmanlığı sistemidir. Kombine aile danışmanlığında farklı terapi tekniklerinin hepsi ya da birkaçı eş zamanlı olarak kullanılmakta olup, her sistemin önemli olduğunu ve her bir danışmanlık sisteminin diğerini tamamladığını göstermektedir (Özabacı ve Erkan, 2019, s.31-32).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar genel olarak tek bir Bakanlık bünyesinde yürütülmektedir. Tüm illerde ve çok sayıda ilçede teşkilatlanmış olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı sosyal hizmet merkezlerinde aile danışmanlığı hizmetinin verilmesi bu alandaki ihtiyacın görüldüğünün de kanıtı olarak değerlendirilebilir. Aile danışmanlığı hizmetini aile danışmanlığında belirli eğitim almış ve meslek elemanı olan çalışanlar vermekte olup, Bakanlığın ‘Aile Danışmanı’ adıyla ayrı bir kadrosu bulunmamaktadır.

Mevcut durumda, Bakanlık bünyesindeki meslek elemanlarının “Aile Danışmanlığı” sertifikasını almaları kendi inisiyatifleri ve eğitim maliyetini karşılamalarıyla gerçekleşmektedir. Bakanlık meslek elemanlarının aile danışmanlığı sertifikası alabilmeleri için üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığıyla işbirliği yapılması düşünülebilir. Bakanlıkta aile danışmanı adıyla yeni bir kadro oluşturulması, meslek elemanlarından talep edenlerin “aile danışmanlığı” sertifika eğitimlerine yönlendirilmesi ve bu eğitimlerin Bakanlık koordinasyonunda yapılarak maliyetinin Bakanlıkça karşılanması bu alandaki yetişmiş personel sayısını artıracaktır.

Bakanlık aile danışmanlarının sayısının artması hem kurum beşeri sermayesinin niteliğini artıracak, hem de aile danışmanlığına ihtiyaç duyacak tüm birey ve ailelere ulaşmak kolaylaşacaktır. Bu sertifikayı edinen personelin aile danışmanlığı dışında evlilik öncesi eğitim, aile eğitimleri gibi alanlarda da görevlendirilmesi mümkün hale gelecektir.

Meslek elemanlarının niteliklerini artırmak amacıyla aile terapisi ve aile danışmanlığı gibi eğitimler verilmesi konusu V. Aile Şurası kararlarında da vurgulanmıştır (ASAGEM, 2008, s.16-17). Bakanlıkta aile danışmanlığı alanında çalışmak isteyen meslek elemanlarının bu alanda lisansüstü eğitime teşvik edilmesi ve aile danışmanlığı hizmeti veren personele yönelik hizmet içi eğitim modülleri hazırlanması çalışanların niteliğini artıracaktır.

Aile danışmanlığı eğitiminde standardizasyon sağlanması gerekliliği görülmektedir. Bir koordinatör kurum aracılığıyla bu eğitimlere belirli standartların konulması, eğitim vericilerin ve eğitimi alacak meslek elemanlarının niteliklerinin belirlenmesi hizmet sunumunda kaliteyi artıracaktır. Aile danışmanlığı eğitiminde standartın sağlanması, yeterli niteliklere sahip olmayan kişilerin bu hizmette yer almasını engelleyecektir. 25 Aralık 2024'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak kurulan Aile Enstitüsünün bu konuda rol oynaması düşünülebilir ve aile danışmanlığı eğitimlerinde müfredat, içerik, süre, teori ve uygulamalı eğitim konularında standardizasyon sağlanabilir.

Bakanlık sosyal hizmet merkezlerinde ve özel aile danışma merkezlerinde standart uygulamalara geçilmesi hizmetin niteliğini artıracaktır. Özel kuruluşların aynı standartta hizmet vermesinin sağlanması danışan memnuniyetini de artıracaktır. Devletin yetişemeyeceği yerde özel kuruluşlardan hizmet alınması da Bakanlık için bir seçenek olarak düşünülebilir.

Yerel yönetimlerle bu alanda işbirliğinin artırılması, taleplere daha yüksek oranda yetişebilmeyi sağlayabilir. Türkiye'de nikah işlemlerinin büyük bölümünün Belediyelerce yapıldığı düşünüldüğünde, evlilik sürecindeki gençlere ve yeni evli çiftlere verilecek aile danışmanlığı hizmetinin yeni aileler için büyük bir destek olacağı, farklı çevre ve kültürlerden gelen çiftlerin sorunlarının çözümüne ve evliliğe uyum sağlamalarına yardımcı olacağı düşünülebilir.

Sosyal medya-internet tanıtımları, televizyonlarda kamu spotları hazırlanması, afiş ve broşürlerle tanıtım yapılması, kamu ve özel aile danışmanlığı veren kuruluşların isim ve adreslerinin Bakanlık web sayfasında belirtilmesi bu çalışmaların yaygınlığını artırabilir.

Bakanlık denetiminde olmayan merdiven altı kuruluşların faaliyetlerini engellemek için yaptırımların belirlenmesi ve bu alanda çalışacak kuruluşların belirli standartları karşılaması faydalı olacaktır. Diğer taraftan, gerekli standartları sağlayarak Bakanlıktan açılış izni alan özel kuruluşların Bakanlık tarafından çeşitli araçlarla kamuoyuna ilan edilmesi de bu alanda çalışmayı düşünen tüm özel kuruluşları aynı standartları elde etmeye zorlayabilir.

Extended Summary

The main purpose of family counseling, which is one of the instruments within the family policy, is to establish a qualified and healthy relationship between family members and to provide support in solving family problems. The highest authority for family counseling services in Türkiye is the Ministry of Family and Social Services (MFSS) and Family counseling services are currently provided by MFSS, various municipalities and private family counseling centers.

The increase in divorce rates, especially among newlywed couples, shows that newlywed couples in Türkiye need to be supported with premarital education and counseling. When we examine the divorce rates according to the duration of marriage, it is seen that 33.4% of the divorces in 2023 occurred in the first 5 years of marriage, and 21.7 % occurred within 6-10 years of marriage. Therefore, providing family counseling services to all families who request them in the first years of marriage will prevent many family problems and contribute to the establishment of healthy families.

There are different approaches in the literature regarding the beginning of family counseling. However, it is generally stated that family counseling studies began in the 1940's. The establishment of The American Association of Marriage Counselors by Ernest Groves and his friends in 1942 and the establishment of the first standards for practitioners of this branch are considered an important beginning (Gladding, 2017).

When the beginning of family counseling and therapy in Türkiye is examined, it was started to be taught as a course in universities in the 1980's under the name "Family Therapy" (Korkut, 2001, p.115). In 2002, an official directive regarding family counseling centers was issued by the Social Services and Child Protection Agency (Karataş, Nadir, 2016) and organizations working in this field were opened. The regulation and supervision of public and private family counseling services in Türkiye is carried out by the Ministry of Family and Social Services.

The first of the suggestions for family counseling services in this article is the need to ensure standardization in family counseling education. Setting certain standards for these trainings through a coordinating institution, determining the qualifications of the training providers and the professional staff who will receive the training, and ensuring standardization in curriculum, content, duration, theory and applied training will increase the quality of service delivery.

Another suggestion is to announce the names, addresses and contact information of private family counseling centers that have received opening permission from the Ministry on the websites of the Ministry and Provincial Directorates. This will both ensure that the public is directed to the right organizations and prevent the work of organizations that do not receive official permission.

Encouraging Ministry personnel who want to work in the field of family counseling to receive postgraduate education in this field and preparing in-service training modules for these personnel will increase the quality of the employees.

Kaynaklar

- Algan, T. (2017). Türkiye'de aile içi sorunlara yönelik aile danışmanlığı uygulaması (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi SBE.
- ASAGEM. (2008). V. aile şurası: aile destek hizmetleri komisyon kararları. Ankara: ASAGEM.
- Bagarozzi, D. ve Rauen, P. (1981). Premarital counseling: appraisal and status. American Journal of family Therapy, 9, 13-27.
- Baltacı, G. (2010). Aile danışmanlığı hizmetinden yararlanmak isteyen evli kadınların nitelikleri (Yayımlanmamış

- yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barker, R. (1999). *The social work dictionary* (4. baskı). U.S.A.: NASW Press.
- Carlson, J., Sperry, L. ve Lewis J.A.(2005). *Family therapy techniques: intergrating and tailoring treatment*. s.25-46. New York and Hove: Routledge.
- Clyde, T. L., Hawkins, A. J. ve Willoughby, B. J. (2019). Revising premarital relationship interventions for the next generation. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(1), 149-164.
- Dallos R, Draper R. (2005). *An Introduction to family therapy: systemic theory and practice*. s.25-151. New York-Glasgow: Open University Press.
- Demirbilek, M. (2016). Aile danışmanlığı: bir uygulama örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(2), 109-120.
- Duman, N. (2001). Aileye yönelik hizmetler içinde aile tedavisinin önemi. I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu 2000'li Yıllarda Aile Hizmetleri (s. 184-187). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Dumon, W. (1991). Avrupa Topluluğu ülkelerinde aile politikaları. (M. R. Esengün, Çev.) *Aile ve Toplum*, 1 (2), 5-15.
- Duncan, S., Childs, G. ve Larson, J. (2010). Perceived helpfulness of four different types of marriage preparation interventions. *Family Relations*, 59 (5), 623-636.
- Gladding, S. T. (2017). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları* (4. Baskı). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Göç, M. (2006). Ailelerin psiko-sosyal sorunları ve aile danışma merkezinden yararlanma eğilimleri. Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, A., Yaşar, A., B., Gündoğmuş, İ., Savran C. ve Konuk E. (2018). Çocukluk çağı olumsuz yaşantılar ölçeği türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Şubat, 68-73.
- Güran, N. (1983). *Aile hizmetleri*. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 1(1), 15-21.
- Haley, J. (1992). *Problem-solving therapy*. ABD, San Francisco: Jossey-Bass.
- <https://www.aile.gov.tr/sss/aile-ve-toplum-hizmetleri-genel-mudurlugu/aile-danismanligi/> 30.01.2025
- Karataş, K. ve Ural N. (2016). *Aile danışmanlığı, aile eğitimi içinde*, (s. 120-147). Eskişehir: AÖF Yayını.
- Kepler, A. (2015). *Marital satisfaction: The impact of premarital and couples counseling*. (Yüksek lisans tezi). (s. 12, 40), St. Catherine Üniversitesi, Minnesota.
- Korkut, Y. (2001). *Aile danışmanlığı ve aile terapisi hizmetleri*. İ.Ü. Psikoloji Çalışmaları, 22, 112-133.
- Kuzgun, Y. (1991). *Aile danışmanlığı hizmetleri*. Türk Aile Ansiklopedisi içinde (s. 87-92). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı* (2. Baskı). s. 4-370. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nichols M.P. (2013). *Aile terapisi kavramlar ve yöntemler*. (s. 209-387), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Özabacı, N., Erkan, Z. (2014). *Aile danışmanlığı, kuram ve uygulamalara genel bir bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özbesler, C. ve İçağasioğlu Çoban, A. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Aile ve Toplum*, 5 (18), 31-39.
- Özburun, N. (2018). Genel sistem teorisinden etkilenen aile terapisi modellerinin karşılaştırılması. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2, 172-188.
- Özgüven, H.D., Sayıl, İ. (1999). Ankara Üniversitesi kriz merkezine bir yıl süresince başvuran yeni vakaların sorun alanları ve tanılarına göre değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 7: 7-13.
- Özgüven, İ.E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sayers, S., Kohn, C., Heavey, C., L. (1998). Prevention of marital dysfunction. *Clinical Psychology Review*, 18 (6), 713 –744.
- Satir, V. (2017). *İnsan yaratmak* (S. Yeniçeri Çev.). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Stanley, S. M., Amato, P. R., Johnson, C. A. ve Markman, H. J. (2006). Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random household survey. *Journal of Family Psychology*, 20, 117–126.
- TAYA (2016). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ATHGM yayını.
- TAYA (2021). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Ankara: ASHB ve TÜİK.
- Tokgözlü, O, Şehlikoğlu K, Bork, T, Türkoğlu, T. (2024). Evaluation of intimate partner violence victims and perpetrators: A sample from Turkey. *Turkish Journal of Clinical Psychiatry*; 27:263-272
- TÜİK, (2023). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, TÜİK bülteni.
- TÜİK, (2024). *TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri*, TÜİK bülteni.